

بررسی وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۶۰۲۱

شهریورماه ۱۳۹۷

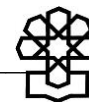
معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۷	مقدمه
۹	۱. مبحث نظری
۹	۱-۱. وضعیت طرح‌ها یا لوایح
۹	۱-۲. فرآیند قانونگذاری در مجالس
۱۰	الف) ابتکار یا پیشنهاد قانون
۱۰	ب) وضع قانون
۱۱	ج) ارجاع به کمیسیون
۱۲	د) تصمیم‌گیری در جلسه عمومی
۱۳	۲. فرآیند قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی
۱۳	۲-۱. پیشنهاد
۱۴	۲-۲. وضع قانون
۱۶	۲-۳. نظارت بر مصوبات مجلس
۱۶	۲-۴. تصویب و توشیح قوانین (ابلاغ)
۱۷	۳. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح در مجلس شورای اسلامی
۱۷	۳-۱. استرداد طرح یا لایحه
۱۷	۳-۲. رد و مسکوت کردن طرح یا لایحه
۱۹	۳-۳. طرح‌ها و لوایح معوقه در کمیسیون یا دارای گزارش کمیسیون و معوق در صحن
۲۰	۳-۴. تحت بررسی در شورای نگهبان در پایان دوره
۲۰	۳-۵. اعاده شده از شورای نگهبان
۲۰	۳-۶. تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت
۲۱	۳-۷. ابلاغ به دولت
۲۲	۴. بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی به تفکیک موضوع، وضعیت نهایی و میزان طرح و لوایح در هر دوره مجلس شورای اسلامی
۲۲	۴-۱. اولین دوره مجلس
۳۶	۴-۲. دومین دوره مجلس
۴۹	۴-۳. سومین دوره مجلس
۶۴	۴-۴. چهارمین دوره مجلس
۷۵	۴-۵. پنجمین دوره مجلس
۹۴	۴-۶. ششمین دوره مجلس
۱۱۶	۴-۷. هفتمین دوره مجلس
۱۳۸	۴-۸. هشتمین دوره مجلس
۱۵۹	۴-۹. نهمین دوره مجلس
۱۸۰	نتیجه‌گیری

بررسی وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

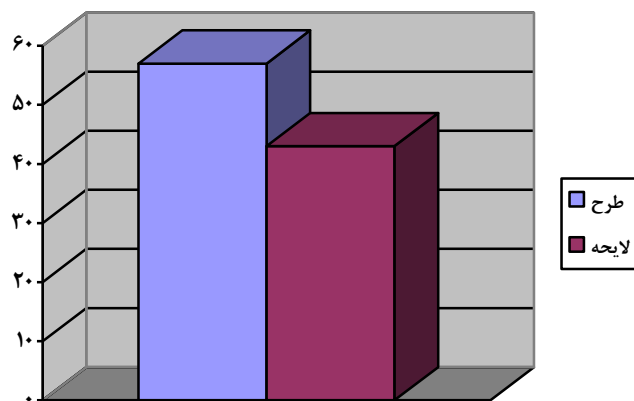
چکیده

در این گزارش منظور از طرح‌ها و لوایح سیاسی، طرح‌ها و لوایحی است که به امور مربوط به قدرت و حاکمیت سیاسی و شیوه‌ها و فرآیندهای توزیع و اعمال آن هم به لحاظ داخلی و هم خارجی می‌پردازد. بر مبنای چارچوب قانونی هر کشور در فرآیند قانونگذاری مراحل متفاوتی وجود دارد و ممکن است وضعیت‌های متفاوتی بنا به چارچوب قانونی برای یک طرح یا لایحه پیش آید. هر چند در یک مجلس کارآمد این روند بر مبنای چارچوب قانونی است و توقف طرح یا لایحه نیز دلایل و توجیهات حقوقی و قانونی خود را دارد، اما گاهی پیش می‌آید که طرح‌ها و لوایح در فرآیند معمول قانونگذاری بدون توجیه قانونی متوقف می‌شوند و عزمی برای پیگیری آن در مجلس وجود ندارد. این خود موجب دوباره‌کاری و صرف هزینه و وقت مجلس می‌شود. در این گزارش سعی شده است تا با شناسایی فرآیند قانونگذاری مجلس شورای اسلامی، وضعیت‌های متصور برای طرح‌ها و لوایح سیاسی مشخص شود. وضعیت‌های مذکور عبارتند از: «استرداد»، «رد»، «مسکوت»، «معوق در کمیسیون»، «گزارش کمیسیون و معوق در صحن»، «اعاده شده از شورای نگهبان»، «تحت بررسی در شورای نگهبان»، «تحت بررسی در مجمع» و «بلاغ دولت».

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد:

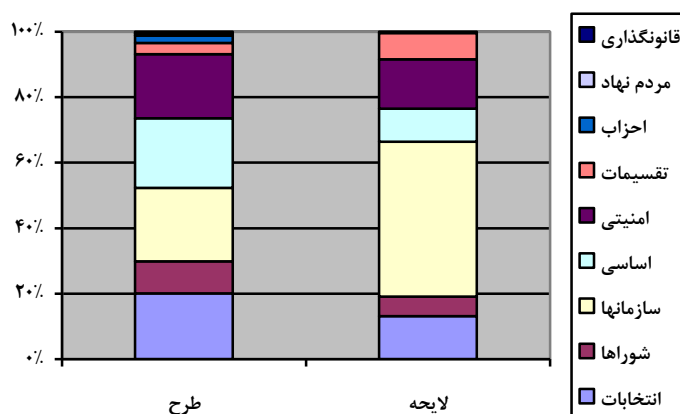
۱. در مجموع ۹ دوره مجلس شورای اسلامی ۵۳۸ طرح و لایحه سیاسی اعلام وصول شده که ۵۷ درصد (۳۰۶ مورد) طرح و ۴۳ درصد (۲۳۲ مورد) لایحه بوده است.

نمودار الف. درصد فراوانی طرح‌ها و لوایح

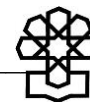

از میان طرح‌ها سهم هر کد بدین قرار است: انتخابات ۳۵ درصد (۱۰۸ مورد)، شوراها ۱۷ درصد (۵۲ مورد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۳ درصد (۳۹ مورد)، اساسی ۱۲ درصد (۳۷ مورد)، امور امنیتی ۱۱ درصد (۳۴ مورد)، تقسیمات کشوری ۶ درصد (۱۸ مورد)، احزاب ۴ درصد (۱۱ مورد)، سازمان‌های مردم‌نهاد ۱ درصد (۴ مورد) و قانونگذاری ۱ درصد (۳ مورد). در میان لوایح سیاسی نیز سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۷ درصد (۱۰۸ مورد)، امور امنیتی ۱۵ درصد (۳۵ مورد)، انتخابات ۱۳ درصد (۳۱ مورد)، اساسی ۱۰ درصد (۲۴ مورد)، تقسیمات کشوری ۸ درصد (۱۸ مورد)، شوراها ۶ درصد (۱۵ مورد) و احزاب ۰/۴ درصد (یک مورد).

نمودار ب. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

۲. بیشترین درصد از حجم طرح‌ها و لوایح سیاسی به سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۲۷ درصد)، اختصاص دارد. پس از آن انتخابات (۲۶ درصد)، امور امنیتی (۱۳ درصد)، شوراها (۱۲ درصد)،

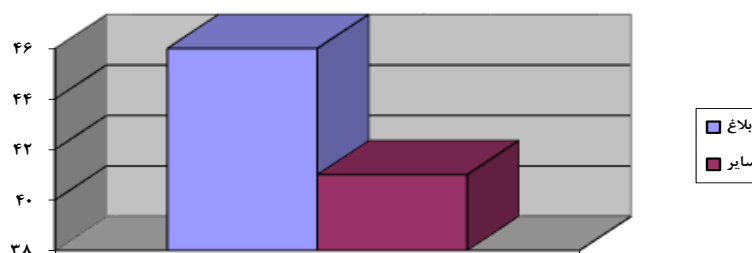
اساسی (۱۱ درصد)، تقسیمات کشوری (۶ درصد)، احزاب (۲ درصد) و سازمان‌های مردم‌نهاد و قانونگذاری (۱ درصد) قرار دارد.

نمودار ج. درصد فراوانی کدها

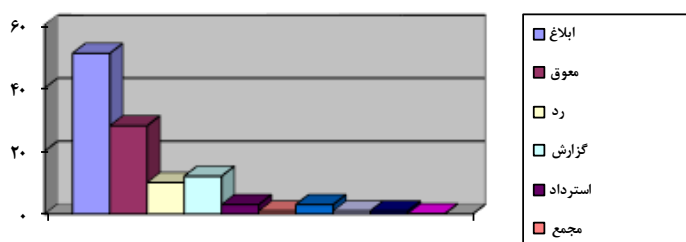

۳. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در ادوار ۹ گانه مجلس به‌ترتیب نزولی ابلاغ (۴۶ درصد)، معوق در کمیسیون (۲۶ درصد)، گزارش کمیسیون و معوق در صحن (۱۰ درصد)، رد (۸ درصد)، مسکوت و استرداد هر کدام (۳ درصد)، اعاده شده از شورای نگهبان، تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت نظام هر کدام (۱ درصد) و بلا تکلیف هر کدام (۱ درصد) و تحت بررسی در شورای نگهبان (۰/۱ درصد) است. به عبارت دیگر یعنی بیش از ۵۰ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی به ایستگاه ابلاغ نرسیده‌اند.

نمودار د. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر (معوق، گزارش کمیسیون، بلا تکلیف و مسکوت) در ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

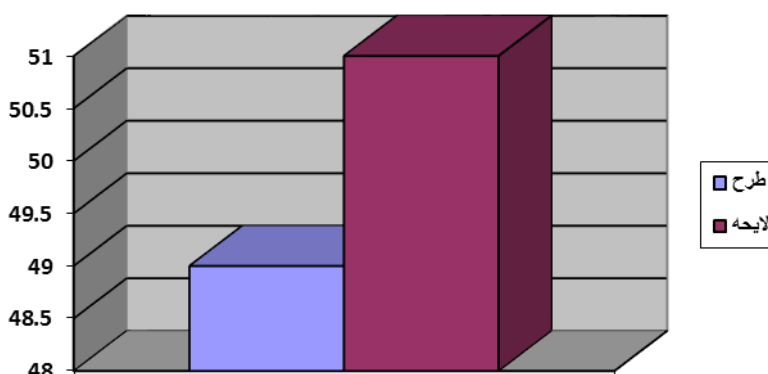

نمودار هـ. وضعیت نهایی طرح‌ها و و لوایح سیاسی

۴. در میان ۲۴۹ مورد ابلاغ شده، سهم لوایح سیاسی ۱۲۵ مورد (۵۰ درصد) و طرح‌های سیاسی ۱۲۴ مورد (نزدیک به ۵۰ درصد) است. بنابراین در ۹ دوره مجلس، لوایح بیشتر از طرح‌ها به ایستگاه ابلاغ رسیدند. این در حالی است که میزان لایحه اعلام وصول شده بیش از ۱۰ درصد کمتر از طرح‌ها در ۹ دوره قانونگذاری است.

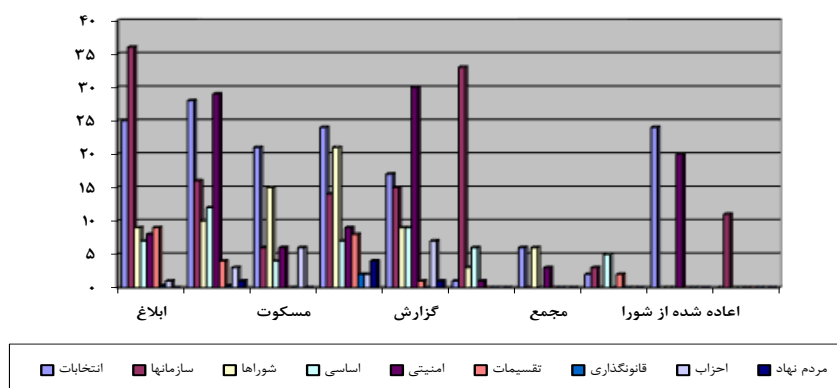
نمودار و. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

۵. بر مبنای نمودار زیر بیشترین سهم از ابلاغ را کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۳۶ درصد) و انتخابات (۲۵ درصد) داشتند. سهم کدهای دیگر از وضعیت نهایی ابلاغ بدین قرار است: شوراها (۹ درصد)، تقسیمات کشوری (۹ درصد)، امور امنیتی (۸ درصد)، اساسی (۷ درصد)، احزاب (۱ درصد) و قانونگذاری (۰/۳ درصد).

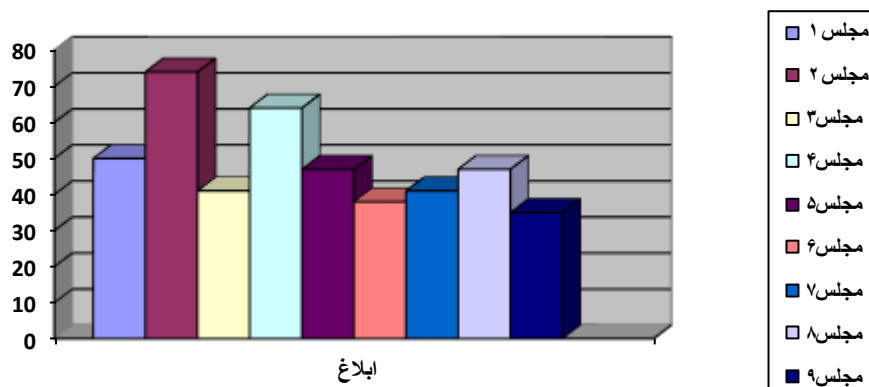

نمودار ز. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

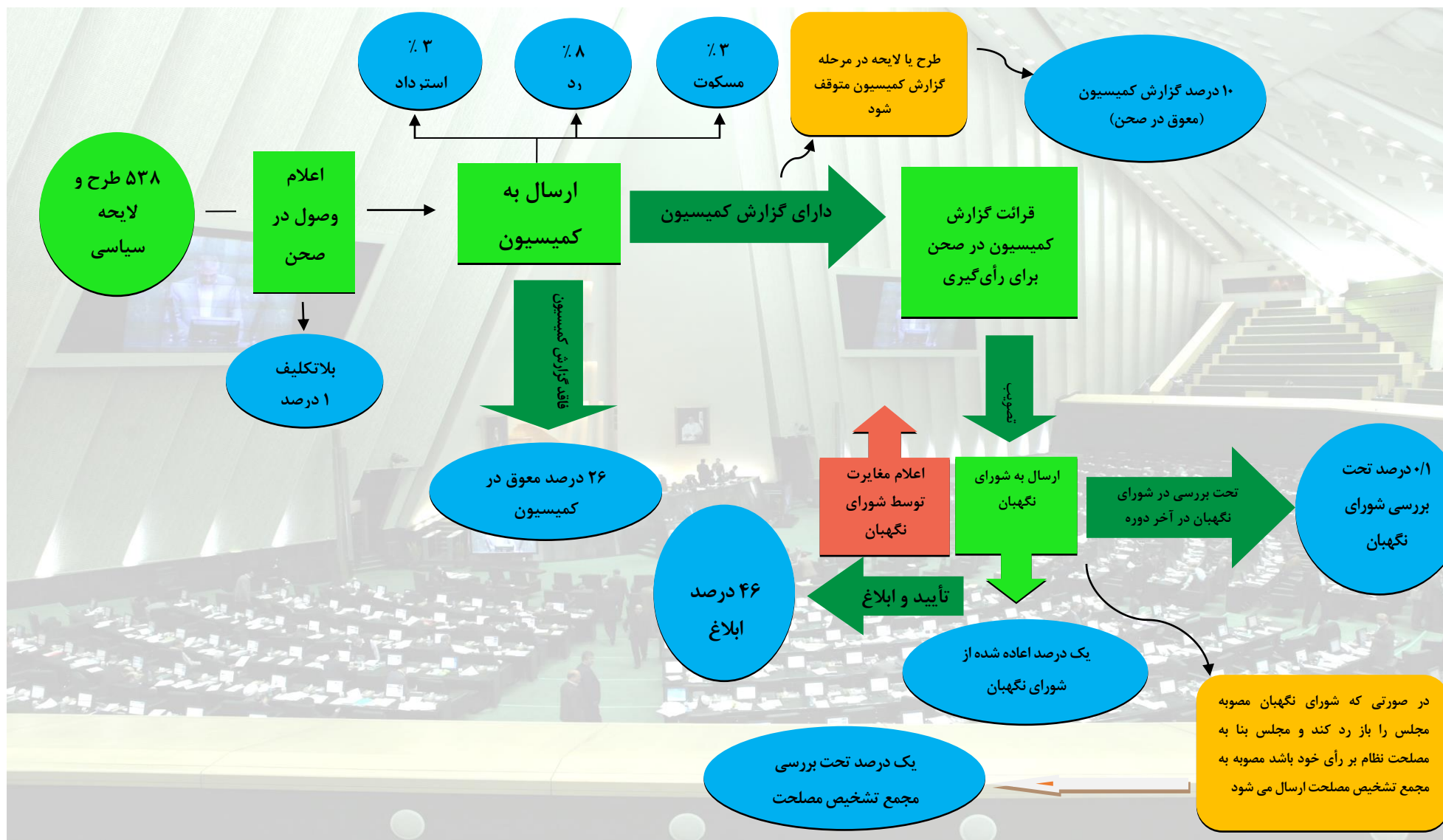
۶. در میان ادوار ۹ گانه مجلس شورای اسلامی بیشترین درصد ابلاغ به دومین دوره با ۷۴ درصد باز می‌گردد. پس از آن مجلس چهارم (۶۴ درصد)، مجلس اول (۵۰ درصد)، مجلس پنجم و هشتم (۴۷ درصد)، مجلس سوم و هفتم (۴۱ درصد)، مجلس ششم (۳۸ درصد) و مجلس نهم (۳۵ درصد) قرار داشتند.

نمودار ح. درصد فراوانی وضعیت ابلاغ در دوره‌های مجلس

۷. برخی از موضوعات همچون قانون انتخابات مجلس، احزاب یا قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها و انتخاب شهرداران در ادوار متعدد مجلس و در هر دوره بارها مطرح شدند که نشان‌دهنده ضرورت تدوین طرح یا لایحه جامعی در این باره است.

نمودار ط. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

مقدمه

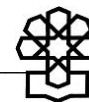
یکی از مهمترین وظایف مجلس شورای اسلامی، تصویب قوانین مورد نیاز برای اداره امور کشور است. بررسی فرآیند قانونگذاری در دوره‌های مختلف و نحوه تصویب طرح‌ها و لوایح قانونی و وضعیت نهایی آنها می‌تواند موجب شناخت نسبت به عملکرد قوه مقننه شود و چشم‌اندازی از عملکرد مجالس قبلی پیش‌روی نمایندگان دهمین دوره مجلس پیرامون طرح‌ها و لوایح قانونی قرار دهد. این گزارش درصدد است وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی را که در ۹ دوره قانونگذاری مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شده‌اند بررسی کند. این طرح‌ها و لوایح، پیشنهادهای قانونی از سوی نمایندگان مجلس، دولت و یا شورای عالی استان‌ها هستند. نخستین دشواری این گزارش ارائه تعریف مشخص از طرح و لایحه سیاسی است. زیرا «سیاست» و به تبع آن «سیاسی» تعاریف متعددی دارد. به همین دلیل بنا به گرایش و سلیقه افراد می‌توان طرح‌ها و لوایح متعددی را سیاسی یا غیرسیاسی دانست. برای ارائه تعریف از طرح‌ها و لوایح سیاسی سعی شد که تا یک مبنای منسجم و باثبات و مورد پذیرش و اجماع اکثریت انتخاب شود.

با رجوع به وظایف تعریف شده کمیسیون‌های تخصصی مشخص شد وظایف تعریف شده کمیسیون‌های شوراها و امور داخلی و امنیت ملی و سیاست خارجی می‌تواند تا حدودی معنای سیاسی طرح‌ها و لوایح را تعیین کند. رجوع به وظایف کمیسیون شوراها و امور داخلی نشان می‌دهد طرح‌ها و لوایحی با موضوع وزارتخانه‌های کشور و اطلاعات، وظایف، اختیارات و تشکیلات استانداری، فرمانداری‌ها و دهیاری‌ها، تأسیس استان‌های جدید، تقسیمات کشوری، شهرداری‌ها، سازمان ثبت احوال، اداره کل گذرنامه، خدمت وظیفه عمومی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، فعالیت احزاب و جمعیت‌ها، معاونت راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی، شرکت واحد اتوبوسرانی، وظایف و اختیارات تشکیلات شوراها و اسلامی کشوری و انتخابات ریاست جمهوری، به این کمیسیون ارجاع داده می‌شوند. کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی نیز بر مبنای ماده (۵۳) آیین‌نامه داخلی مجلس، برای انجام وظایف محوله در محدوده سیاست و روابط خارجی، دفاع، اطلاعات و امنیت مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود. اما در برخی موارد طرح‌ها و لوایحی که در قالب این محورها در کمیسیون‌ها بررسی می‌شوند برای مثال قوانین مرتبط با معاملات مالی شهرداری‌ها ماهیت سیاسی ندارند، بنابراین نمی‌توان همه موضوعات ارجاعی به این کمیسیون‌ها را هم سیاسی قلمداد کرد. بنابراین تکیه بر کمیسیون به عنوان تنها معیار تعریف نیز نمی‌تواند در تعریف «سیاسی» کافی باشد. بنابراین در این گزارش، اولویت با طرح‌ها و لوایحی است که موضوع آنها ماهیتی سیاسی دارد بدین معنا که به دور از مواجهه بیرونی یعنی رویکردهای گروه‌های سیاسی و به لحاظ وجودی سیاسی است. از نظر این گزارش طرح‌ها و لوایحی «سیاسی» محسوب می‌شوند که به امور مربوط به قدرت و

حاکمیت سیاسی و شیوه‌ها و فرآیندهای توزیع و اعمال آن هم به لحاظ داخلی و هم خارجی می‌پردازد. بنابراین در این تعریف آنچه به قدرت و حاکمیت (نهادهای، تمرکز و تقسیم) و روابطش با ملت (حقوق شهروندی) با ملتها و دولت‌های خارجی، نهادهای قدرت اجتماعی و مردم (احزاب، شوراهای سازمان‌های مردم‌نهاد) و نحوه اداره امور مرتبط باشد سیاسی معنی می‌شود. برای مثال مواجهه جامعه با قانون مطبوعات، سیاسی است و این امر مناقشات چندی را به دنبال داشته است، اما ماهیت موضوعی آن رسانه و فرهنگ است. بنابراین سیاسی در اینجا به موضوعاتی اطلاق می‌شود که به امور و مسائل حول تمرکز یا پراکندگی و اعمال قدرت و حاکمیت، نهادهای حکومتی، دولتی، گروه‌ها و احزاب، روابط میان حاکمیت و مردم در قالب حقوق شهروندی، شوراهای انتخابات و با حکومت‌ها و ملتهای دیگر بپردازد و با رقابت و ثبات سیاسی و فرآیندهای سیاسی مرتبط باشد. براساس این تعریف مصادیق موضوعات سیاسی عبارتند از: احزاب سیاسی، انتخابات، امور امنیتی، قانونگذاری، اساسی (شورای نگهبان، قانون اساسی، ولایت فقیه، حقوق شهروندی، نهادهای خاص و شوراهای محلی)، تقسیمات کشوری، سازمان‌های مردم‌نهاد، سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل. طرح‌ها و لوایح مرتبط با دولت آنجا که به اختیارات ریاست‌جمهور و نحوه اعمال آن بازمی‌گردد در قالب قانون اساسی و کد اساسی گنجانده می‌شود. آنچه مرتبط با قانونگذاری در جهت الزام دولت به اجرای سیاستی خاص است در قانونگذاری جای می‌گیرد. بنابراین براساس کدبندی معاونت قوانین کد موضوعی مستقلی تحت عنوان دولت نخواهیم داشت. در مورد حقوق شهروندی نیز به همین صورت آن را در کد اساسی جای می‌دهیم.

طرح‌ها و لوایح برای تصویب و ظاهر شدن در لباس قانون نیازمند طی مراحل شامل پیشنهاد، تصویب مجلس، رسیدگی و اظهارنظر شورای نگهبان، توشیح، انتشار و اجرای قانون هستند. مرحله نخست که همان پیشنهاد است از طریق طرح (نمایندگان) یا لایحه (دولت) صورت می‌گیرد. اما از میان همه طرح‌ها و لوایحی که راه خود را به مجلس باز می‌کنند تنها تعدادی در قالب قانون مصوب در می‌آیند و به مرحله توشیح و اجرا می‌رسند و بیشتر طرح‌ها و لوایح قانونی در مرحله نخست پیشنهاد قانونگذاری باقی می‌مانند و به تصویب نهایی نمی‌رسند. این گزارش درصدد است تا با بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی به شمایی کلی از وضعیت آنها دست یابد. در نهایت پس از استخراج کلیه طرح‌ها و لوایح سیاسی، فراوانی موضوعات و وضعیت نهایی آنها مورد تأکید قرار می‌گیرد تا بتواند به تحلیل عملکرد مجلس در این حوزه بپردازد.

البته تحلیل دقیق عملکرد مجلس در این ۹ دوره قانونگذاری نیازمند بررسی همه طرح‌ها و لوایح است، لذا شایسته است طرح‌ها و لوایح غیرسیاسی نیز در دفاتر دیگر مرکز بررسی شود تا شناخت کاملی از وضعیت همه طرح‌ها و لوایح و عملکرد مجلس حاصل شود.

۱. مبحث نظری

«قوای قانونگذاری برای وضع قانون پدید آمده‌اند»^۱ زیرا مجالس از دیرباز منبع و منشأ معتبر و موثق قوانین موضوعه به‌شمار می‌رفتند. بنابراین کارکرد قانونگذاری شاید کارکرد عمده و مهمی برای مجالس تصور شود. اما تصور دیگری نیز پیرامون مجالس وجود دارد که جایگاه قانونگذارانه مجالس را به چالش می‌کشد. کسانی مانند «والتر باجوت» و «لرد بوریس» از پیش‌قدمان در این حوزه بودند که اندیشه زوال قانونگذاری را مطرح کردند.^۲ با این حال، هنوز هم قانونگذاری یکی از اختیارات عمده مجالس محسوب می‌شود. قوای قانونگذاری به‌صورت اساسی دستگاه‌های ایجاد قانون تلقی می‌شوند که نقش اصلی آنها پیشنهاد و تصویب قانون است.

۱-۱. وضعیت طرح‌ها یا لوایح

وضعیت‌های متفاوتی که سرنوشت طرح یا لایحه را تعیین می‌کند بنا به قوانین و آیین‌نامه‌های داخلی پارلمان‌ها متفاوت است. برخی از وضعیت‌های طرح یا لوایح بر مبنای قانون تعریف شده است مانند استرداد طرح یا لایحه. اما هدف از ارائه طرح یا لایحه، تصویب و اجرای قوانین است. گاهی نیز طرح یا لایحه در یکی از مراحل قانونگذاری، متوقف می‌ماند. این رویه که خارج از معمول قوانین و مقررات داخلی مجالس است در صورت تعدد و تکرار می‌تواند آسیبی برای قانونگذاری محسوب شود و موجب ایجاد طرح‌ها و لوایحی با سرنوشت‌های نامعلوم شود. به هر حال با بررسی فرآیند قانونگذاری در یک نظام سیاسی خاص، شناسایی ویژگی‌های قانونی و آیین‌نامه‌ای مجلس قانونگذاری و ارزیابی طرح‌ها و لوایح می‌توان ایستگاه‌های توقف طرح یا لایحه را یافت؛ ایستگاه‌های قانونی که می‌تواند محلی برای اصلاح مجدد طرح یا لایحه باشد یا آن را برای همیشه به رکود مبتلا کند. منظور از این ایستگاه‌های قانونی مراحل هستند که یک طرح یا لایحه برای تبدیل شدن به قانون طی می‌کند. حال ممکن است در هر کدام از این ایستگاه‌های قانونی، طرح یا لایحه متوقف شود و یا ادامه یابد تا به‌عنوان یک قانون مصوب به اجرا درآید.

۲-۱. فرآیند قانونگذاری در مجالس

الگوی معمولی که در اغلب مجالس قانونگذاری در راستای قانونگذاری وجود دارد با پی در پی آمدن مراحل اصلی قانونگذاری پیش می‌رود: جلسه عمومی، کمیسیون، جلسه عمومی. طرح‌ها و لوایح قانونی رسماً در جلسه عمومی به مجلس تسلیم می‌شود. سپس به کمیسیون‌ها ارجاع می‌شود و کمیسیون‌ها

۱. فیلیپ نورتون، پارلمان در یک نگاه، ترجمه حسن وکیلان، نشریه مرکز و پژوهش، ش ۴۸، سال دوازدهم، تابستان ۱۳۸۴، صص ۲۸۶-۲۸۷.

۲. همان.

آنها را به همراه گزارش خود برای بحث و رأی‌گیری به جلسه عمومی مجلس پس می‌فرستند. در پارلمان‌های دو مجلسی این مراحل در هر مجلس، جداگانه طی می‌شود و سپس برای برطرف ساختن اختلاف نظر دو مجلس مراحل دیگری نیز ضروری می‌شود. در این میان اگر حق تصمیم‌گیری مستقل رئیس قوه مجریه پیرامون توشیح یا عدم توشیح قانون وجود داشته باشد مراحل دیگری لازم است تا قوه مقننه بتواند به خنثی‌سازی وتوی قوه مجریه بپردازد. در مجموع بحث و رأی‌گیری در جلسه عمومی مجلس که مراحل پایانی قانونگذاری محسوب می‌شوند از آیین‌مندترین و قابل پیش‌بینی‌ترین بخش کل آیین قانونگذاری است. زیرا رئیس مجلس در مراحل تعیین شده‌ای از رسیدگی به‌ویژه در آغاز و پایان رسیدگی و در طول زمان‌های رأی‌گیری عبارات مشخصی را تکرار می‌کند. به کار نبردن عبارات درست توسط رئیس مجلس موجب اختلال در نظم جلسه می‌شود.^۱ در اینجا به بررسی الگویی از فرآیند قانونگذاری در پارلمان‌ها اشاره می‌شود که رویه‌ای معمول است.

الف) ابتکار یا پیشنهاد قانون

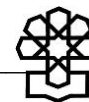
در برخی پارلمان‌ها قوه مجریه ابتکار اصلی قوانین را برعهده دارد. برای مثال در انگلیس، قوه مجریه جدی‌ترین لوايح را تهیه می‌کند. در فرانسه ابتکار قانونگذاری شامل دو شکل عمده است یکی ابتکار پیشنهاد اصلی قوانین خاص که یا لایحه یا طرح است و دیگری ابتکار پیشنهاد ثانوی که تنها به‌صورت طرح، ارائه می‌شود و از این طریق حق اصلاح متون اعمال می‌شود. حق ابتکار پیشنهاد حقی مشترک بین اعضای مجلس و دولت است هر چند قانون اساسی محدودیت‌هایی عمده برای اعضای مجلس در این‌باره تعریف کرده است.^۲

ب) وضع قانون

فرآیند وضع قانون در اغلب مجالس پس از اعلام وصول طرح یا لایحه آغاز می‌شود. پس از آماده شدن پیش‌نویس طرح یا لایحه، مرحله اعلام وصول یا تسلیم آن به مجلس فرا می‌رسد. تسلیم رسمی طرح و لایحه در بیشتر مجالس مرحله‌ای گذرا و اجمالی است. شیوه‌های معمول برای آگاه ساختن رسمی همه نمایندگان ایراد نطقی کوتاه، اعلام رسمی به سخنگوی مجلس و به‌ویژه اعلام کتبی در نسخه چاپی صورت‌جلسه مجلس است. نمونه انگلیس، استثنایی بر تسلیم اجمالی طرح و لایحه است. در پارلمان انگلیس، «طرح قانونی نماینده منفرد» مستلزم انجام آیین‌های ویژه و کسب اجازه رسمی از مجلس نمایندگان است. معمولاً کابینه حاکم، بر تنظیم وقت مجلس کنترل دارد و حق استفاده از

۱. دیوید اولسون، نهادهای مردم‌سالار قانونگذاری دیدگاهی مقایسه‌ای، ترجمه علیرضا طیب، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۲، ص ۲۲۵.

۲. محمدحسین زارعی، مطالعه تطبیقی مجالس قانونگذاری، ص ۲۴۰.

آیین رسمی و اجمالی تسلیم سریع لوایح با همین کابینه است و نه یک یک نمایندگان.^۱ در مورد کنگره آمریکا حق نامحدود اعضای آن برای تنظیم و تسلیم طرح‌های قانونی به تسلیم بیش از هزاران طرح ظرف یک دوره دو ساله منجر می‌شود. در پارلمان سوئد نیز اعضای پارلمان بدون کسب هرگونه اجازه رسمی پیشنهادهایی را تسلیم قوه مقننه می‌کنند، ولی این کار باید در ظرف مدت مشخصی انجام شود.^۲

ج) ارجاع به کمیسیون

مرحله بعدی ارجاع به کمیسیون است. شیوه و زمان ارجاع طرح و لایحه به کمیسیون‌ها در کشورهای مختلف، متفاوت است.^۳ همچنین نقش صحن علنی و کمیسیون‌ها در فرآیند قانونگذاری متفاوت است.^۴ در کنگره آمریکا هر طرح و لایحه بلافاصله پس از تسلیم به کنگره بدون شور و مذاکره به کمیسیون‌های دائمی ارجاع می‌شود. کمیسیون‌ها در مورد تمامی طرح‌ها و لوایح که در حیطه صلاحیتشان باشد اختیارات تشخیصی کاملی دارند. یکی از نقش‌های مهم کمیسیون‌ها، کنار گذاشتن بیشتر لوایحی است که درباره‌شان هیچ‌گونه اقدامی صورت نخواهد گرفت. در عوض کمیسیون‌ها طرح‌ها و لوایحی را برمی‌گزینند که بیشتر وقت و انرژی کمیسیون را خواهند گرفت. پارلمان‌های وست‌مینستری^۵ نیز برای خود آیین و سازمان متفاوتی دارند. طرح و لایحه برای شور دوم در مجلس می‌مانند و فقط پس از آن به کمیسیون‌ها ارجاع می‌شود. شور دوم مرحله مذاکره و رأی‌گیری اصولی درباره لایحه یا طرح است. پس از آنکه مجلس عوام طرح یا لایحه را به‌طور اصولی پذیرفت برای کمیسیون‌ها کار چندانی نمی‌ماند. کار آنها حول پرداختن به جزئیات و بررسی اصلاحات محدود می‌شود که برای انجام آن، کمیسیون‌های لایحه‌ای موردی و موقت کافی هستند. کمیسیون‌ها می‌توانند طرح یا لایحه را اصلاح کنند، ولی نمی‌توانند آن را رد کرده و یا تغییراتی اساسی، خلاف آنچه که مجلس تأیید و تصویب کرده است در آنها صورت دهند. بعد از این مرحله نوبت به ارائه گزارش کمیسیون‌ها به صحن مجلس می‌رسد و براساس آن طرح جهت بررسی در شور سوم آماده می‌شود. این آخرین مرحله است. زمانی که هر سه مرحله در یک مجلس طی شد مصوبه مربوطه همین روند را در مجلس دیگر نیز طی می‌کند.^۶ سرنوشت طرح و لایحه در این مسیر مشخص می‌شود.

تفاوت‌هایی نیز پیرامون نقش صحن و کمیسیون در برخی پارلمان‌ها وجود دارد. برای مثال در

۱. دیوید اولسون، نهادهای مردم‌سالار قانونگذاری دیدگاهی مقایسه‌ای، صص ۲۲۷-۲۲۸.

۲. همان.

۳. همان، ص ۲۲۸.

۴. کوئن جی مویل، ارتقای کارآمدی رویه‌های تقنینی پارلمان در: گفتارهایی در قانون و قانونگذاری (مجموعه مقالات)، تألیف و

ترجمه حسن وکیلان، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۰، ص ۲۸۸.

۵. پارلمان‌هایی که سازمان و روال کاری شبیه پارلمان انگلستان دارند.

۶. محمدحسین زارعی، مطالعه تطبیقی مجالس قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۴، ص ۱۰۰.

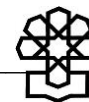
برخی پارلمان‌ها بخش زیادی از کار تقنینی در کمیسیون‌ها انجام می‌شود. در این موارد پس از بررسی طرح یا لایحه در کمیسیون، مذاکرات و اخذ رأی در صحن علنی بر مبنای موضع کمیسیون صورت می‌گیرد. در واقع مجلس بر آنچه در کمیسیون اصلاح شده بحث می‌کند و بیشتر وقت‌ها صحن علنی فقط مصوبه کمیسیون را تنفیذ می‌کند و به ندرت آن را تغییر می‌دهد. بلژیک و ایتالیا در مورد لوایح و فرانسه در خصوص طرح نمایندگان، جزء این گروه است. هر چند برای مثال صحن علنی زمان کوتاهی برای بررسی پیش‌نویس لایحه و همچنین مذاکره درباره آن دارد، اما در بیشتر موارد اصلاحاتی که در صحن علنی پیشنهاد می‌شود از قبل در کمیسیون بررسی یا رد شده است. در برخی دیگر از پارلمان‌ها نیز وظیفه کمیسیون انجام مذاکرات مقدماتی یا بحث پیرامون جزئیات متون لوایح است. در مورد حجم زیادی از بررسی‌های متن لوایح، اصلاحات را صحن علنی انجام می‌دهد. هلند و در خصوص لوایح دولتی فرانسه جزء این گروه محسوب می‌شود. در انگلستان این کار اساساً در کمیسیون انجام می‌شود اما این امر در مرحله گزارش در صحن علنی نیز صورت می‌پذیرد. کمیسیون‌های پارلمان انگلیس یا کمیسیون‌های کنگره ایالات متحده تفاوت چشمگیری دارند، زیرا میزان اختیارات تشخیصی آنها متفاوت است. کمیسیون‌های کنگره درباره طرح‌ها و لوایح اختیار کامل دارند در حالی که صلاحیت کمیسیون‌های لایحه‌ای در پارلمان‌های وست‌مینستری موقت و محدود است. در عوض کمیسیون‌های مجالس قاره اروپا معمولاً از اختیارات تشخیصی گسترده‌ای در قبال طرح‌ها و لوایح برخوردار هستند، ولی آنها هم ملزم هستند، طرح‌ها و لوایح پیشنهادی و اصلاحات صورت گرفته در آنها را به همراه گزارشی به مجلس پس بفرستند.^۱

د) تصمیم‌گیری در جلسه عمومی

مرحله بعدی تصمیم‌گیری برای طرح در جلسه عمومی است که پیش از مطرح شدن در صحن علنی اجرا می‌شود. زیرا جلسات عمومی مجلس، وقت کافی برای پرداختن به همه مسائل را ندارد و بنابراین تقسیم وقت جلسات آیین و نهاد تصمیم‌گیرنده خاص خود را می‌طلبد. در مجالس دو حزبی، حزب اکثریت و در مجالس چندحزبی معمولاً شورایی از رهبران احزاب این امر را برعهده دارند.^۲ معمولاً اداره مذاکرات و رأی‌گیری در جلسه عمومی مجلس در دست رهبرانی است که توسط کمیسیون رسیدگی‌کننده طرح یا لایحه تعیین شده‌اند. در مجالس قاره اروپا خبرهای کمیسیون و در کنگره ایالات متحده آمریکا رئیس کمیسیون و عضو بلندپایه حزب اقلیت تقسیم وقت میان نمایندگان حزب خود را در دست دارند. پارلمان‌های وست‌مینستری به دلیل تأکیدشان بر دولت اکثریت، کنترل جلسات عمومی و رأی‌گیری‌ها را به دست وزیر و عضو هم‌تراز او در حزب مخالف می‌دهند. الگوی

۱. دیوید اولسون، نهادهای مردم‌سالار قانونگذاری (دیدگاهی مقایسه‌ای)، ص ۲۲۹.

۲. همان، ص ۲۳۰.

رهبری در کمیسیون در جلسه عمومی تکرار می‌شود. مجالس از حیث زمانبندی روزانه و هفتگی خود متفاوت هستند. در آمریکا بیشتر رأی‌گیری‌ها در پایان بعد از ظهر انجام می‌شود درحالی که سنا ممکن است دو هفته را صرف همان لایحه یا طرح کند. در انگلیس ساعت ده هر روز و در کانادا اواخر بعد از ظهر رأی‌گیری صورت می‌گیرد.

در نظام‌های دومجلسی برای ایجاد توافق حول یک متن قانونی واحد از روش‌های متعددی استفاده می‌شود همچون روش رفت و برگشت (پارلمان‌های وست‌مینستر و لهستان) و ایجاد کمیسیون ویژه در ایالات متحده آمریکا و آلمان. سپس متن حاصل در هریک از مجالس به رأی گذاشته می‌شود. در مواردی همچون آمریکا که رئیس‌جمهور از حق وتوی قوانین برخوردار است طرح یا لایحه مشمول روندهای متعددی می‌شود. در آمریکا همه طرح‌ها و لوایح وتو شده حداقل در کنگره بررسی مجدد نمی‌شوند. اگر رهبران کنگره که با طرح یا لایحه ارتباط دارند تشخیص بدهند می‌توانند با طرح موضوع در مجلس، با رأی موافق اکثریت دوسوم نمایندگان وتوی رئیس‌جمهور را بی‌اثر کنند. در این شرایط برای تصویب و به اجرا در آمدن قانون وتو شده رئیس‌جمهور به اکثریت چشمگیر هر دو مجلس نیاز است.^۱ اینها مراحل اولیه است که طرح یا لایحه در بیشتر مجالس قانونگذاری برای تبدیل شدن به قانون طی می‌کنند. البته تمامی آنها سرانجام یکسانی ندارند و ممکن است وضعیت‌های متفاوتی را تجربه کنند.

۲. فرآیند قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی

در نظام جمهوری اسلامی ایران، فرآیند قانونگذاری فوق در مجموع در ۶ مرحله شامل ابتکار پیشنهاد، وضع قانون، رسیدگی و اظهارنظر شورای نگهبان، توشیح، انتشار و اجرای قانون انجام می‌شود.^۲ بررسی طرح‌ها و لوایح در ادوار ۹ گانه مجلس نشان می‌دهد طرح و لایحه پس از اعلام وصول در ایستگاه‌های متعددی متوقف می‌شوند هر چند هدف از تدوین هر طرح و لایحه رسیدن به ایستگاه ابلاغ است. اما در عمل صورت‌های گوناگونی وجود دارد که برای شناسایی آنها در ابتدا باید مسیر قانونگذاری را شناخت.

۲-۱. پیشنهاد

پیشنهاد قوانین بر مبنای قانون اساسی و آیین‌نامه داخلی مجلس دو روش را دربرمی‌گیرد: طرح یا لایحه پیشنهادی که به‌منظور تصویب به‌صورت قانون، به مجلس ارائه می‌شود در صورتی که ازسوی دولت و

۱. همان، صص ۲۳۱-۲۳۲.

۲. محمدجواد صفار، حقوق اساسی: آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (بعد از اصلاحات)، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۲، صص ۹۰-۹۱.

یا رئیس قوه قضائیه تقدیم مجلس شورای اسلامی شود آن را «لایحه» و اگر از جانب نمایندگان مجلس و یا شورای عالی استان‌ها تقدیم گردد آن را «طرح» می‌گویند. «لوائح قانونی» پس از تصویب هیئت وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و «طرح‌های قانونی» به پیشنهاد حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان در مجلس قابل طرح است.

۲-۲. وضع قانون

فرآیند وضع قانون در مجلس شورای اسلامی و بررسی و تصویب طرح یا لایحه در مجلس مراحل را می‌طلبد که طول زمان در آن نقش عمده‌ای دارد. برخی از فوریت‌های اجتماعی و سیاسی موجب تسریع در روند قانونگذاری می‌شود. این فوریت‌ها که موضوع طرح‌ها و لوائح قرار گیرند متمایز از بررسی عادی طرح‌ها و لوائح خواهد بود. بنابراین طبق مباحث آیین‌نامه داخلی مجلس در زمان بررسی، طرح‌ها و لوائح عادی از فوری تفکیک می‌شود. همچنین روند تصویب استفساریه‌ها و طرح‌ها و لوائح مطابق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی نیز به صورت مجزا بررسی می‌شود.

• بررسی عادی طرح‌ها و لوائح

بررسی و تصویب طرح‌ها و لوائح عادی بر مبنای ماده (۱۴۳) یک‌شوری خواهد بود بجز مواردی که در این آیین‌نامه نحوه رسیدگی به آنها مشخص شده و یا به تشخیص هیئت رئیسه بررسی آنها به صورت دوشوری ضرورت داشته باشد. تبصره «۴» ماده (۱۵۲) آیین‌نامه پیرامون دوشوری بودن اشعار می‌دارد: «پیشنهادهای در شور اول درباره کلیات و در شور دوم در خصوص مواد پذیرفته می‌شود».

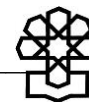
• اعلام وصول

در ماده (۱۴۴) آیین‌نامه داخلی مجلس رئیس جلسه مکلف شده است تا وصول کلیه طرح‌ها و لوائح عادی را که به مجلس تقدیم می‌شود با رعایت اصل هفتادوپنجم قانون اساسی در همان جلسه و یا حداکثر دو جلسه بعد اعلام کند و همزمان آنها را به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع کند. همچنین دستور فوری تکثیر آنها را بدهد تا در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

• رسیدگی کلیات طرح‌ها و لوائح در کمیسیون

کمیسیون‌های رسیدگی‌کننده به طرح‌ها و لوائح بر مبنای آیین‌نامه داخلی مجلس شامل کمیسیون مشترک، ویژه و ۱۳ کمیسیون تخصصی می‌شود که هر کدام ماهیت و وظیفه مشخصی دارند.

در ماده (۱۴۵) آیین‌نامه داخلی مجلس به طریقه واگذاری طرح‌ها و لوائح به کمیسیون‌های تخصصی اشاره می‌شود. بر مبنای این ماده، طرح‌ها و لوائحی که از ابعاد مختلف برخوردار هستند و علاوه بر کمیسیون اصلی به کمیسیون دیگری هم مرتبط می‌شوند «از طرف رئیس مجلس پس از مشخص کردن کمیسیون‌های اصلی و فرعی و مواد مربوط به کمیسیون‌های فرعی به کمیسیون‌های

ذی‌ربط ارجاع می‌شود تا نسبت به قسمتی که مربوط به آن کمیسیون‌هاست شور و بررسی به‌عمل آورده و ظرف ده روز که با موافقت کمیسیون اصلی تا ده روز دیگر قابل تمدید است، گزارش آن را تهیه و به کمیسیون اصلی ارسال نمایند. کمیسیون اصلی، رسیدگی به طرح‌ها و لوایح ارجاعی را پس از ده روز و دریافت نظر کمیسیون‌های فرعی و دعوت نمایندگان آن شروع خواهد کرد. گزارش نهایی که شامل گزارش کمیسیون اصلی و گزارش کمیسیون‌های فرعی است توسط کمیسیون اصلی برای طرح و بررسی در مجلس تقدیم می‌گردد».

همچنین «در صورت عدم ارسال گزارش کمیسیون در مدت تعیین شده، پس از تقاضای ده نفر از طراحان برای طرح یا درخواست دولت برای لایحه، هیئت رئیسه موظف است موضوع را بررسی و در صورت موافقت، اصل طرح یا لایحه را طبق نوبت در دستور کار مجلس قرار دهد. چنانچه گزارش کمیسیون بیست‌و‌چهار ساعت قبل از شروع رسیدگی طرح یا لایحه در مجلس، چاپ و توزیع شده باشد در جلسه علنی، گزارش کمیسیون رسیدگی می‌شود» (ماده (۱۴۶)). افزون بر این، کمیسیون‌ها می‌توانند گزارش طرح‌ها و لوایح مشابه با موضوع مشترک یا نزدیک به هم را در یک گزارش به مجلس ارائه نمایند.

گزارش چاپ شده کمیسیون در صورت عدم درج در دستور هفتگی فقط با تصویب دوسوم اعضای کمیسیون و تأیید هیئت رئیسه مجلس قابلیت تغییر و اصلاح را داراست و در صورت درج در دستور هفتگی قابل تغییر و اصلاح نیست (ماده (۱۴۷) آیین‌نامه مجلس).

• رسیدگی و تصویب کلیات در جلسه علنی (شور اول)

پس از اینکه گزارش کمیسیون‌های ذی‌ربط درخصوص طرح یا لایحه عادی برای شور اول در جلسه علنی مطرح شد نقاط ضعف و قوت، نقایص و امتیازات و لزوم یا عدم لزوم آن طرح و لایحه در کلیات بررسی و در مورد آن مذاکره می‌گردد. سپس اصل طرح یا لایحه به رأی‌گیری گذاشته می‌شود. در صورت تصویب کلیات نیز طرح یا لایحه جهت رسیدگی در شور دوم به کمیسیون مربوطه ارجاع می‌شود (ماده (۱۵۱)).

• رسیدگی و تصویب مواد در جلسه علنی (شور دوم)

در شور دوم، پس از طرح گزارش کمیسیون در مجلس، پیشنهاد تازه پذیرفته نمی‌شود، ولی پیشنهادهای چاپ شده به‌ترتیب مواد، توسط پیشنهاددهندگان قابل طرح در مجلس است. پس از تصویب کلیات و در شور نهایی طرح‌ها و لوایح، در ماده (۱۵۵) آیین‌نامه داخلی مجلس آمده است که اولویت رسیدگی به پیشنهادها در جلسه علنی به‌ترتیب زیر است:

پیشنهاد بازگشت به لایحه دولت یا طرح اصلی، پیشنهاد حذف کل ماده، پیشنهاد چاپ شده کمیسیون‌های فرعی، پیشنهاد حذف جزء و پیشنهادهای چاپ شده نمایندگان با تشخیص اولویت جامع بودن توسط یکی از اعضای هیئت رئیسه، رأی‌گیری برای اصل ماده، رأی‌گیری برای حذف کل

ماده در صورت رأی نیاوردن اصل ماده، پیشنهاد‌های جدید نمایندگان و ارجاع به کمیسیون به تشخیص رئیس جلسه (در صورت رأی نیاوردن پیشنهاد‌های فوق).

• بررسی طرح‌ها و لوایح طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی

بر مبنای ماده (۱۶۷) آیین‌نامه داخلی، مجلس در صورتی که ضروری بداند، طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی، اختیار تصویب آزمایشی بعضی از قوانین که جنبه دائمی دارند به کمیسیون‌های خود و تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را به کمیسیون‌های خود یا به دولت تفویض می‌کند. این قوانین پس از انقضای زمان آزمایشی، از اعتبار قانونی برخوردار نیستند.

۲-۳. نظارت بر مصوبات مجلس

مجلس شورای اسلامی بر مبنای اصل هفتادودوم قانون اساسی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که مغایر با اصول و احکام مذهبی یا قانون اساسی باشد. تشخیص این امر به‌ترتیبی که در اصل نودوششم آمده بر عهده شورای نگهبان است. در راستای اصل نودوچهارم قانون اساسی، کلیه مصوبات مجلس به شورای نگهبان، فرستاده می‌شود و شورا موظف است آن را حداکثر ظرف ده روز از تاریخ وصول از نظر انطباق بر موازین اسلام و قانون اساسی بررسی کند و چنانچه آن را مغایر ببیند برای تجدید نظر به مجلس بازگرداند. در غیر این صورت مصوبه قابل اجراست. مصوبات مجلس تا هنگامی که شورای نگهبان نظر نهایی خود را اعلام نکرده است از دستور کار مجلس خارج نمی‌شود. در صورت رد مصوبات مجلس، شورای نگهبان، موظف به گزارش صریح علت رد مصوبه به مجلس است تا بلافاصله تکثیر و توزیع شود (ماده (۲۰۰) آیین‌نامه داخلی مجلس).

۲-۴. تصویب و توشیح قوانین (ابلاغ)

پس از تأیید شورای نگهبان، بر مبنای اصل یکصدوبیست‌وسوم قانون اساسی، رئیس‌جمهور موظف است مصوبات مجلس را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به او توسط رئیس مجلس، امضا کند و برای اجرا در اختیار مسئولان قرار دهد. در صورتی که رئیس‌جمهور ظرف مدت پنج روز قانون را ابلاغ نکند بر مبنای ماده (۱) قانون مدنی رئیس مجلس باید قانون را ابلاغ کند. این آخرین مرحله فرآیند قانونگذاری است و منظور از تدوین طرح و لایحه رسیدن به این ایستگاه نهایی است که ابلاغ نام دارد اما در عمل طرح‌ها و لوایح با وضعیت‌های متعددی در فرآیند قانونگذاری مواجه می‌شوند و گاه هر کدام بنا به شرایط حاکم در مرحله‌ای از این فرآیند متوقف می‌شوند و سرنوشت‌های متعددی می‌یابند که در ادامه مطالعه می‌شود.

۳. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح در مجلس شورای اسلامی

در فرآیند قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی، در هر مرحله از اعلام وصول تا ابلاغ به دولت بر مبنای آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، وضعیت‌های متعددی پیش‌روی طرح‌ها و لوایح قرار می‌گیرد که عبارت است از: استرداد، رد، مسکوت، معوق در کمیسیون، گزارش کمیسیون و معوق در صحن، تحت بررسی در شورای نگهبان، اعاده شده از شورای نگهبان، تحت بررسی در مجمع تشخیص مصلحت نظام و ابلاغ به دولت.

۳-۱. استرداد طرح یا لایحه

گاهی دولت پس از تقدیم لایحه به مجلس، به‌خاطر پاره‌ای از ملاحظات فنی و سیاسی بررسی لایحه را در مجلس صلاح نمی‌داند. بنابراین درخواست استرداد لایحه را پس از تصویب هیئت وزیران در مجلس بر مبنای مفاد زیر اعلام می‌نماید. اگر استرداد پیش از تصویب کلیات لایحه در مجلس باشد رئیس‌جمهور به‌صورت کتبی و با ذکر دلیل، آن را مسترد می‌کند و گزارش آن در جلسه علنی اعلام می‌شود. همچنین اگر استرداد پس از تصویب کلیات لایحه و در هر مرحله تا پیش از تصویب نهایی آن باشد، وزیر مربوط یا یکی از معاونان رئیس‌جمهور به تناسب موضوع، ضمن ارائه درخواست رئیس‌جمهور می‌تواند با ذکر دلیل در جلسه علنی مجلس و با صحبت یک نفر مخالف هر یک به‌مدت ده دقیقه و تصویب مجلس آن را مسترد کند (ماده (۱۳۸) آیین‌نامه داخلی مجلس). در مورد تقاضای استرداد طرح‌های شورای عالی استان‌ها نیز مشابه لوایح دولت عمل خواهد شد. تفاوت در استرداد پیش از تصویب کلیات با استرداد در مراحل بررسی لایحه این است که دومی نیازمند تصویب مجلس است. مطابق ماده (۱۳۳) آیین‌نامه «پس از اعلام وصول طرح قانونی، چنانچه جمعی از امضاکنندگان تقاضای کتبی استرداد آن را بنمایند به‌طوری که امضاکنندگان باقی‌مانده کمتر از پانزده نفر گردند، در صورتی که تقاضای استرداد قبل از تصویب کلیات باشد طرح مسترد و گزارش آن به مجلس داده خواهد شد و در صورتی که کلیات به تصویب رسیده باشد پس از توضیح یک نفر از تقاضاکنندگان و صحبت یک نفر مخالف، هریک به مدت ده دقیقه با تصویب مجلس، طرح قابل استرداد می‌باشد».

۳-۲. رد و مسکوت کردن طرح یا لایحه

بر مبنای ماده (۱۹۵) آیین‌نامه «در صورتی که حداقل بیست‌وپنج نفر از نمایندگان تا قبل از اتمام رسیدگی نهایی در مجلس کتباً از مجلس تقاضا کنند که طرح یا لایحه قانونی واصل شده به مجلس برای مدت معینی مسکوت بماند، پس از توضیح یکی از پیشنهاددهندگان به مدت پنج دقیقه و پاسخ آن از طرف یک مخالف به‌مدت حداکثر پنج دقیقه، رأی گرفته می‌شود. تقاضای مسکوت ماندن لایحه بدون موافقت معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور یا وزیر یا معاون امور مجلس ذی‌ربط پذیرفته

نخواهد شد. تقاضای مسکوت ماندن در هر طرح و لایحه فقط برای یک مرتبه مجاز خواهد بود. هیئت رئیسه موظف است پس از گذشت مدت مسکوت ماندن، طرح یا لایحه را مجدداً در دستور کار مجلس قرار دهد. گاهی تقاضای مسکوت ماندن برای انجام اصلاحات طرح یا لایحه است در این صورت پس از تصویب مسکوت ماندن به کمیسیون ذی‌ربط جهت انجام اصلاحات ارجاع می‌شود. نحوه رسیدگی به اصلاحات نیز همچون رسیدگی در شور دوم طرح‌ها و لوایح خواهد بود.

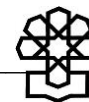
علاوه بر این در ماده (۱۴۳) آیین‌نامه داخلی مجلس ضمن اشاره به شرایط بررسی طرح‌ها و لوایح به صورت یک‌شوری و دوشوری، در تبصره آن به رد یا مسکوت کردن طرح یا لایحه نیز پرداخته می‌شود. در این ماده آمده است: «بررسی و تصویب کلیه طرح‌ها و لوایح عادی یک‌شوری خواهد بود بجز مواردی که در این آیین‌نامه نحوه رسیدگی مشخص شده و یا به تشخیص هیئت رئیسه بررسی آنها به صورت دوشوری ضرورت داشته باشد.

همچنین براساس تبصره این ماده اگر نظر کمیسیون مبنی بر رد یا مسکوت ماندن طرح یا لایحه موضوع این ماده باشد و در جلسه علنی، کلیات آن طرح یا لایحه به تصویب برسد این گونه طرح‌ها و لوایح به کمیسیون برای رسیدگی شور دوم ارجاع می‌شود». پیش از اصلاح آیین‌نامه داخلی مجلس، در ماده (۱۴۶) آیین‌نامه پیرامون این موضوع آمده بود: «گزارش رد یا مسکوت ماندن یا تصویب و تغییر یا تکمیل هر طرح یا لایحه‌ای که به کمیسیون ارجاع می‌شود باید، ظرف مدتی که از طرف هیئت رئیسه مجلس با توافق کمیسیون مربوطه معین و اعلام می‌شود و از یک ماه از تاریخ وصول به دفتر کمیسیون تجاوز نخواهد کرد، به مجلس ارسال شود».

علاوه بر این ذکر شده است، هرگاه کمیسیون از عهده رسیدگی طرح‌ها و لوایح مفصل در مدت تعیین شده بر نیاید، باید موضوع را به رئیس مجلس گزارش دهد. بدین ترتیب با پیشنهاد کمیسیون مربوطه و تصویب هیئت رئیسه این مدت تمدید می‌شود.

براساس ماده (۱۴۷) آیین‌نامه داخلی پیشین مجلس ((۱۴۹) آیین‌نامه اصلاحی)، گزارش رد یا مسکوت ماندن طرح یا لایحه، زمانی در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد که دولت درخصوص لایحه و پانزده نفر از نمایندگان طراح درخصوص طرح، ظرف یک ماه پس از چاپ و توزیع گزارش کمیسیون از هیئت رئیسه مجلس تقاضای آن را بنمایند تا در دستور کار مجلس قرار گیرد. در غیراین صورت طرح یا لایحه، بایگانی می‌شود مگر اینکه در گزارش کمیسیون زمان مشخصی برای مسکوت ماندن تعیین شده باشد که در این صورت پس از پایان یافتن مدت تعیین شده در دستور کار کمیسیون قرار خواهد گرفت.

مطابق ماده (۱۵۰) آیین‌نامه مجلس پیش از اصلاح ((۱۵۲) آیین‌نامه اصلاحی) در کلیه مواردی که طرح‌ها و لوایح اعم از دوشوری، یک‌شوری و فوریتی و یا موادی از آنها و همچنین کلیه مصوبات اعاده شده توسط شورای نگهبان به کمیسیون جهت رسیدگی ارجاع می‌شود، نمایندگان می‌توانند تا چهار

ساعت قبل از رسیدگی در کمیسیون اصلی، پیشنهادهای خود را در فرم مخصوص تنظیم و به هیئت رئیسه کمیسیون تحویل دهند. تبصره «۴» ماده فوق به رسیدگی طرح‌ها و لوایح دوشوری اشاره دارد. بر مبنای این تبصره پیشنهادها در شور اول درباره کلیات و در شور دوم در خصوص مواد پذیرفته می‌شود. مطابق تبصره «۵» این ماده در آیین‌نامه پیشین که اکنون حذف شده «کلیه پیشنهادهای کتبی نمایندگان که در زمان رسیدگی، در کمیسیون حضور داشته‌اند همراه با گزارش کمیسیون، چاپ و توزیع می‌شود». همچنین براساس تبصره «۶» آن (در آیین‌نامه اصلاحی تبصره «۵» است) «معاونت قوانین موظف است به نحو مقتضی زمان رسیدگی به موضوعات ارجاعی در کمیسیون را به اطلاع نمایندگان برساند».

۳-۳. طرح‌ها و لوایح معوقه در کمیسیون یا دارای گزارش کمیسیون و معوق در صحن

طرح‌ها و لوایح بدون گزارش کمیسیون (معوق در کمیسیون)^۱: مطابق ماده (۱۴۱) آیین‌نامه داخلی مجلس در ابتدای هر دوره قانونگذاری، هیئت رئیسه فهرستی از طرح‌ها و لوایحی را که معوق مانده به وسیله معاونت قوانین تهیه می‌کند. این فهرست در اختیار نمایندگان و دولت قرار می‌گیرد. هر یک از طرح‌ها و لوایح معوقه که لزوم رسیدگی به آن به وسیله بیست‌وپنج نفر از نمایندگان یا از طرف دولت تقاضا شود، طبق آیین‌نامه به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع می‌گردد و کمیسیون‌ها رسیدگی را به ترتیب مندرج در این آیین‌نامه انجام می‌دهند. اگر شور اول آن طرح‌ها یا لوایح از قبل خاتمه‌یافته باشد رسیدگی به طرح یا لایحه با پیشنهاد کمیسیون و تصویب مجلس یک‌شوری انجام خواهد شد. در صورت تغییر دولت، چنانچه دولت جدید به صورت رسمی، استرداد لوایحی را اعلام کرده باشد، آن لوایح از جریان کار خارج خواهد شد. در بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس در برخی دوره‌ها از عنوان «طرح‌ها و لوایح آماده شده برای ارائه در شور اول» یا شور دوم نام برده می‌شود. در این موارد این طرح‌ها و لوایح را به عنوان طرح‌ها و لوایح دارای گزارش که در نوبت رسیدگی صحن هستند تقسیم‌بندی می‌شوند. طرح‌ها و لوایحی که تحت بررسی در کمیسیون‌ها هستند و قید «آماده شده» به کار نرفته است به عنوان فاقد گزارش و در نوبت رسیدگی کمیسیون محسوب شده‌اند. برخی طرح‌ها و لوایح نیز به عنوان معوق دسته‌بندی شدند که مشخص نشده دارا یا فاقد گزارش هستند بنابراین تحت عنوان معوق دسته‌بندی شده‌اند.

طرح‌ها و لوایح دارای گزارش کمیسیون (معوق در صحن)^۲: ماده (۱۴۶) آیین‌نامه داخلی پیشین مجلس کمیسیون‌ها را موظف می‌کند تا «گزارش رد یا مسکوت ماندن یا تصویب و تغییر یا تکمیل هر طرح یا لایحه‌ای که به کمیسیون ارجاع می‌شود» را «طرف مدتی که از طرف هیئت رئیسه مجلس با

۱. در این گزارش از این پس، وضعیت نهایی معوق در کمیسیون به صورت معوق مورد اشاره قرار گرفته که همان معوق در کمیسیون است.

۲. در این گزارش از این پس، وضعیت گزارش کمیسیون یا معوق در صحن همه جا گزارش کمیسیون قید شده است.

توافق کمیسیون مربوطه معین و اعلام می‌شود و از یک ماه از تاریخ وصول به دفتر کمیسیون تجاوز نخواهد کرد، به مجلس ارسال» کنند.

۳-۴. تحت بررسی در شورای نگهبان در پایان دوره

مطابق ماده (۱۹۹) آیین‌نامه داخلی مجلس، کلیه مصوبات مجلس رسماً به شورای نگهبان فرستاده می‌شود. در صورتی که شورا ظرف ده روز پس از وصول یا پس از انقضای ده روز تمدید مذکور در اصل نودوپنجم قانون اساسی، مخالفت خود را اعلام نکرد، طبق اصل نودوچهارم قانون اساسی، مصوبات از طرف مجلس جهت امضا و ابلاغ به ریاست‌جمهوری ارسال می‌شود. در بررسی طرح‌ها و لوایح مواردی که در اسناد تحت بررسی شورای نگهبان اعلام شده، در این دسته قرار می‌گیرند.

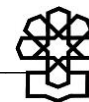
۳-۵. اعاده شده از شورای نگهبان

مصوبات عادی و یک‌فوریتی مجلس که از طرف شورای نگهبان رد شده به کمیسیون مربوطه ارسال می‌شود و با اعلام وقت قبلی با حضور نماینده شورای نگهبان، موارد اعتراض برای اصلاح مورد بحث قرار می‌گیرد. در صورت عدم حضور نماینده شورای نگهبان در موعد اعلام شده، کمیسیون با ملحوظ نمودن نظر شورای نگهبان کار خود را انجام می‌دهد (ماده (۲۰۱) آیین‌نامه داخلی مجلس). نمایندگانی که پیشنهاد اصلاحی داده‌اند، در این مرحله می‌توانند در کمیسیون شرکت کنند. نظر کمیسیون همراه پیشنهادهای نمایندگان در مجلس مطرح می‌شود و طبق معمول شور دوم مورد بحث و رأی قرار می‌گیرد.

چنانچه در مورد ماده‌ای، کمیسیون نیز همراه پیشنهادهای دیگر پیشنهاد داده باشد، اول پیشنهاد کمیسیون به رأی گذاشته می‌شود و در صورت عدم تصویب، پیشنهادهای دیگر مطرح می‌شود. در صورت عدم تصویب پیشنهاد کمیسیون و یا پیشنهادهای قبلی نمایندگان در مجلس، پیشنهادهای جدید پذیرفته می‌شود و درباره آنها بحث و رأی‌گیری به‌عمل می‌آید.

۳-۶. تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت

برمبنای ماده (۲۰۲) آیین‌نامه داخلی مجلس، پس از لحاظ کردن نظر شورای نگهبان در مصوبه و گزارش کمیسیون از آن، رأی‌گیری به‌عمل می‌آید و مصوبه دوباره به شورای نگهبان ارسال می‌شود. اگر این مصوبه هنوز وافی به نظرات شورای نگهبان نباشد، بار دیگر در مجلس مطرح می‌شود، در صورتی که مجلس با در نظر گرفتن حفظ مصلحت نظام همچنان بر رأی خود استوار باشد رئیس مجلس مصوبه مذکور را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌کند. مجمع موظف است تنها در موارد اختلاف و دیگر موارد مربوط به آن اظهارنظر قطعی کرده و گزارش آن را برای طی مراحل بعدی به رئیس مجلس

اعلام کند (ماده (۲۰۲) آیین‌نامه داخلی مجلس).

۷-۳. ابلاغ به دولت

در ماده (۱۹۹) آیین‌نامه داخلی مجلس پیرامون این امر آمده است: «در صورتی که شورا ظرف ده روز پس از وصول یا پس از انقضای ده روز تمدید مذکور در اصل نودوپنجم قانون اساسی، مخالفت خود را اعلام نکرد، طبق اصل نودوچهارم قانون اساسی، مصوبات از طرف مجلس جهت امضا و ابلاغ به ریاست‌جمهوری ارسال می‌شود».

در بررسی‌های صورت گرفته طرح‌ها و لوایح اعلام وصول شده به مجلس (براساس فهرست موضوعی دستور جلسات مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی که تا دوره هفتم مجلس انتشار یافته است و سایت مرکز پژوهش‌ها در قسمت سامانه قوانین بخش طرح‌ها و لوایح که دوره هشتم و نهم از آن استخراج شده است) وضعیت‌هایی برای برخی از طرح‌ها و لوایح در بعضی از دوره‌های مجلس تعریف شده که نمی‌توان تعریف مشخصی از آن بر مبنای آیین‌نامه داخلی مجلس ارائه کرد و گاهی نیز این وضعیت نسبت داده شده به خودی خود وضعیت معین و روشنی نیست. برای مثال «بلا تکلیف» وضعیتی است که نمی‌توان تصور روشنی از این وضعیت ارائه کرد. گویی در دسته‌بندی وضعیت طرح‌ها و لوایح، تلقی شخصی و سلیقه فردی به جای ضابطه‌ها و اصول قانونی حاکم بوده است که موجب شده تا بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح با دشواری مواجه شود و دقت نظر و صحت داده‌ها به چالش کشیده شود. برخی از وضعیت‌های استخراجی بر مبنای فهرست موضوعی دستور جلسات مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی (دوره اول تا هفتم) و سایت مرکز پژوهش‌ها (هشتم و نهم) به شرح زیر است: اعلام وصول، بایگانی، بلا تکلیف، رد، مسترد، تحت بررسی در کمیسیون (برای شور اول یا دوم)، وضعیت نامشخص،^۱ آماده شده در کمیسیون برای شور اول یا آماده شده برای شور دوم، گزارش رد یا تصویب کمیسیون، ارسال به کمیسیون، تحت بررسی در شورای نگهبان، اعاده به دولت، اعاده شده از شورای نگهبان، ارسال به مجمع تشخیص مصلحت نظام، تصویب مجلس و تأیید شورای نگهبان، ابلاغ به دولت است. این وضعیت‌های درج شده در قالب وضعیت‌های نهایی فوق یعنی: استرداد، رد، مسکوت، معوق در کمیسیون یا گزارش کمیسیون و معوق در صحن، تحت بررسی در شورای نگهبان، اعاده شده از شورای نگهبان و ابلاغ دولت بدین ترتیب دسته‌بندی می‌شوند. وضعیت نهایی تمامی طرح‌ها و لوایحی هم که به تصویب و تأیید شورای نگهبان رسیده‌اند ابلاغ در نظر گرفته شده است.

وضعیت اعلام وصول و گزارش مرکز پژوهش‌ها که برای برخی از طرح‌ها و لوایح در این اسناد و سایت مرکز آمده است بر مبنای ماده (۱۳۱) آیین‌نامه داخلی مجلس همه طرح‌ها و لوایح پس از اعلام

۱. روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، فهرست موضوعی دستور جلسات مذاکرات مجلس شورای اسلامی دوره اول ۷ خردادماه ۱۳۵۹ تا ۶ خردادماه ۱۳۶۳، تهران، چاپخانه مجلس شورای اسلامی، فهرست مندرجات، ۱۳۶۵.

وصول به کمیسیون‌ها ارجاع می‌شوند بنابراین وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایحی که در مقابل آن درج شده اعلام وصول در دسته معوق در کمیسیون و بدون گزارش کمیسیون محسوب می‌شود. برخی طرح‌ها و لوایح نیز که در مقابلشان گزارش مرکز پژوهش‌ها درج شده (ماده (۱۴۶) آیین‌نامه داخلی اصلاح شده) در همین دسته قرار می‌گیرند زیرا گزارش مرکز پژوهش‌ها وضعیت خاصی برای طرح‌ها و لوایح محسوب نمی‌شود و این طرح‌ها و لوایح نیز در دسته معوقه‌ها و به‌طور مشخص بدون گزارش و در نوبت رسیدگی کمیسیون قرار می‌گیرند. در این گزارش سعی شده تا این وضعیت‌های موجود در اسناد و سایت‌ها بر مبنای چارچوب تعریف شده از آیین‌نامه داخلی مجلس دسته‌بندی شوند.

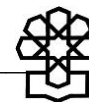
۴. بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی به تفکیک موضوع، وضعیت نهایی و میزان طرح و لوایح در هر دوره مجلس شورای اسلامی

پس از شناسایی وضعیت‌های نهایی موجود در راستای بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی، ابتدا بر مبنای شاخص‌های ارائه شده در بحث نظری، وضعیت‌های نهایی متصور پیش روی طرح‌ها و لوایح مشخص شد. سپس بر مبنای تعریف ارائه شده از مفهوم سیاسی، از میان ۶۰۷۴ طرح و لایحه اعلام وصول در ۹ دوره مجلس، ۵۳۸ طرح و لایحه سیاسی استخراج کردیم که تقریباً ۹ درصد کل طرح‌ها و لوایح می‌شد (در قالب جداول در پایان هر دوره آمده است).

همچنین برای سازماندهی تحلیل بر سه محور دسته‌بندی موضوعی، وضعیت نهایی و میزان طرح‌ها و لوایح تمرکز شد و در هر دوره بر مبنای این سه محور بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی صورت گرفت. این طرح‌ها و لوایح بر مبنای کدهای موضوعی انتخابات، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، شوراها و شهرداری‌ها، امور امنیتی، تقسیمات کشوری، اساسی، احزاب، قانونگذاری، سازمان‌های مردم نهاد تقسیم‌بندی موضوعی شدند. وضعیت‌های نهایی ابلاغ، رد، اعاده شده از شورای نگهبان، تحت بررسی در مجمع، تحت بررسی در شورای نگهبان، استرداد، مسکوت، معوق در کمیسیون، گزارش کمیسیون و معوق در صحن وضعیت‌های موجود پیش روی این طرح‌ها و لوایح بود که هر دوره مجلس بر این مبنا بررسی شد.

۴-۱. اولین دوره مجلس

اولین دوره مجلس اول شورای اسلامی در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۵۹ آغاز به کار کرد و در ۷ خردادماه ۱۳۶۳ پایان یافت. در این دوره سه رئیس‌جمهور بنی‌صدر (نخست‌وزیری رجایی)، شهید رجایی (نخست‌وزیری باهنر) و حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای (نخست‌وزیری میرحسین موسوی) بر سرکار آمدند و امور قوه مجریه را در دست داشتند. اما دو دولت بنی‌صدر و رجایی عمر چندانی نداشتند.

در مجموع در این دوره مجلس، ۸۰۴ طرح و لایحه مطرح شد که در این میان ۶۴ طرح و لایحه (۸ درصد) سیاسی بود. از این تعداد ۵۶ درصد لایحه و ۴۴ درصد طرح بودند. اغلب طرح‌ها و لوایح سیاسی به کمیسیون‌های امور نفت، امور خارجه، سیاست خارجی^۱، امور اقتصاد و دارایی، شوراها و امور داخلی، کار و امور اداری، ارشاد و هنر اسلامی، امور دفاعی و محاسبات و بودجه مجلس و کمیسیون مشترک ارجاع شدند. از ۶۴ طرح و لایحه مورد بررسی ۵۰ درصد ابلاغ شدند و مابقی در سایر وضعیت‌ها قرار گرفتند. در میان ۳۲ موارد ابلاغ شده سهم لوایح سیاسی (۱۸ لایحه) بیشتر از طرح‌های سیاسی (۱۴ طرح) بود.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

تأسیس نهادها و وضع قوانین جدید، نیاز جدی بود که با توجه به نوپا بودن نظام سیاسی و تحول عمیق نهادهای سیاسی در کشور احساس می‌شد. شاید به همین دلیل در این دوره مجلس شورای اسلامی، میزان طرح‌ها و لوایح سیاسی حول موضوعات اساسی با ۳۰ درصد، در صدر قرار داشت (نمودار ۱ را بنگرید). این خود نشان‌دهنده اهمیت قوانین تأسیسی و مبنایی در این مرحله است. به دلیل نوپا بودن نظام و بی‌تجربگی سیاست‌ورزی، برخی مسائل در حوزه دولت از مهمترین مسائل اساسی بودند که بدان پرداخته شدند. تعیین ضوابط و شرایط وزیر اطلاعات، تأسیس وزارت اطلاعات، تصدی وزارتخانه‌های بی‌وزیر، تبیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های رئیس‌جمهوری، آیین‌نامه چگونگی بررسی عدم کفایت رئیس‌جمهور از جمله این موارد بود.

در رتبه‌های بعدی به ترتیب طرح‌ها و لوایح انتخاباتی ۲۵ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۶ درصد، امور امنیتی و شوراها و شهرداری‌ها هر کدام ۹ درصد، تقسیمات کشوری ۶ درصد و احزاب ۵ درصد^۲ قرار داشتند. در راستای تأسیس نظام سیاسی نوین کشور و تأکید بر انتخابات به مثابه نمایندگی آرای مردمی، طرح‌ها و لوایح انتخاباتی رتبه دوم را در این دوره مجلس داشت. قوانینی چون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، الحاق یک ماده به قانون انتخابات مجلس، تمدید مدت اعتبار اجرای قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس از جمله این قوانین بودند. البته نخستین قانون انتخاباتی مجلس شورای اسلامی را شورای انقلاب در غیاب مجلس تدوین کرد و با آغاز به کار مجلس این قانون تنها با اصلاحات و پیوست‌هایی مواجه شده است.

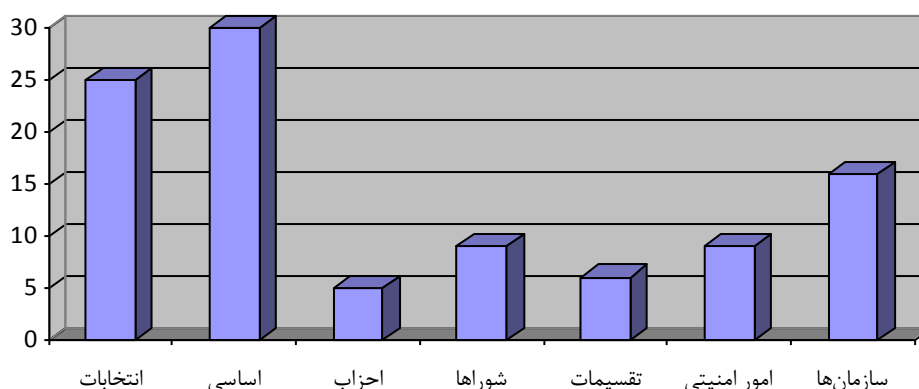
در این میان برخی طرح‌ها و لوایح در این دوره چندبار مطرح شده‌اند برای مثال نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی و یا قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی چندین بار حتی

۱. در فهرست موضوعی مشروح مذاکرات مجلس هر دو عنوان سیاست خارجی و امور خارجه قید شده است.

۲. درصدها با تقریب کمتر از یک صدم است.

پس از تصویب مطرح شده است. تکرار این موضوعات در یک دوره نشان‌دهنده نیاز ضروری و جدی به بررسی قانون مصوب و اصلاح مفاد آنهاست. چه اینکه شاید فوریت و نیاز شدید به قوانین موجب تسریع در قانونگذاری و کاهش کیفیت قوانین شده بود و بنابراین در دفعات متعدد اصلاح قانون در دستور کار مجلس قرار می‌گرفت.

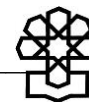
نمودار ۱. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

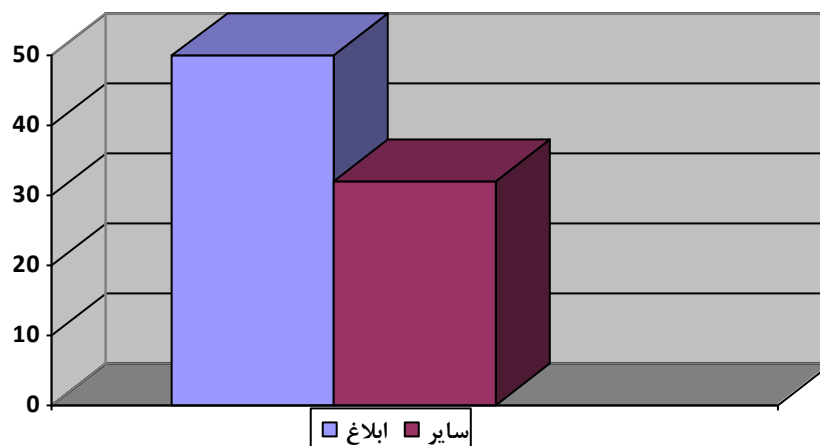
ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در مورد موضوعات مختلف سیاسی در این دوره بیشترین میزان درصد فراوانی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح، ابلاغ است که در کل ۵۰ درصد را به خود اختصاص داده است. بیشترین درصد ابلاغ در میان موضوعات موجود متعلق به طرح‌ها و لوایح انتخاباتی با میزان ۳۴ درصد و پس از آن به‌ترتیب موضوعات اساسی (۲۵ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۶ درصد)، امور امنیتی (۱۳ درصد)، تقسیمات کشوری (۶ درصد) و احزاب و جمعیت‌های سیاسی و شوراها هر کدام (۳ درصد) قرار داشتند.

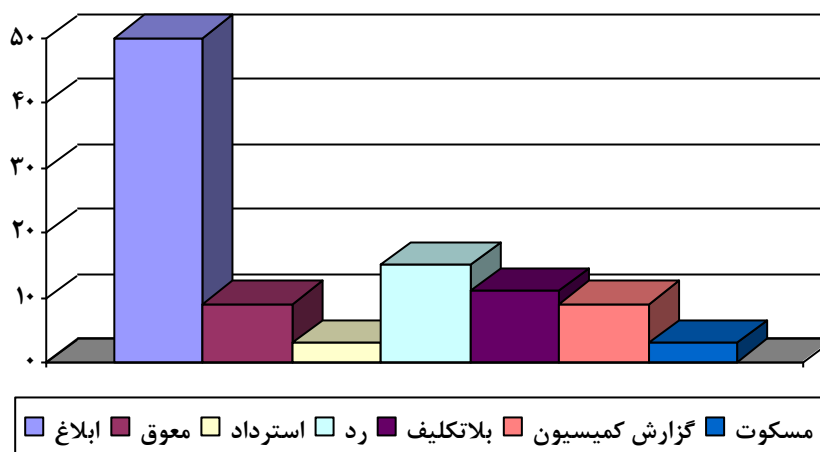
بعد از ابلاغ نیز وضعیت‌های نهایی طرح‌ها و لوایح به‌ترتیب رد (۱۵ درصد)، بلا تکلیف (۱۱ درصد)، گزارش کمیسیون (۹ درصد)، معوق (۹ درصد)، مسکوت (۳ درصد) و استرداد (۳ درصد) است. مجموع وضعیت‌هایی که در مقابل ابلاغ وجود دارند غیراز رد و استرداد (۳۲ درصد) است. بنابراین وضعیت ابلاغ در این دوره بیشتر از مجموع وضعیت‌های بلا تکلیف، گزارش کمیسیون، معوق و مسکوت (در نمودار ۲ تحت عنوان سایر آمده) است.

نمودار ۲. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۳. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در وضعیت رد شوراها و شهرداری‌ها و اساسی هرکدام با ۳۳ درصد در رتبه نخست و سپس تقسیمات کشوری، انتخابات و احزاب و جمعیت‌های سیاسی هرکدام با ۱۱ درصد قرار داشتند. به دلیل ضرورت تمرکزگرایی قدرت در شرایط جنگی و تنوع نگرش‌ها و گروه‌های سیاسی در مجلس اول موضوعات مرتبط با توزیع قدرت سیاسی همچون احزاب و جمعیت‌های سیاسی و شوراها و شهرداری‌ها کمتر توانستند به آخرین مرحله یعنی ابلاغ به دولت برسند و مورد اجماع واقع شوند. برای مثال مجموع درصد وضعیت رد ۵۰ درصد، گزارش کمیسیون و مسکوت هر کدام ۱۷ درصد طرح‌ها و لوایح شوراها و شهرداری‌ها بیشتر از درصد (۱۷ درصد) ابلاغ آنهاست.

طرح‌ها و لوایح مرتبط با شوراها همچون اصلاحات قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور از جمله نمونه‌هایی هستند که از سوی مجلس رد شده‌اند این امر با توجه به فضای سیاسی کشور و

اولویت تمرکزگرایی در فضای بی‌ثباتی موجود قابل توجه است.

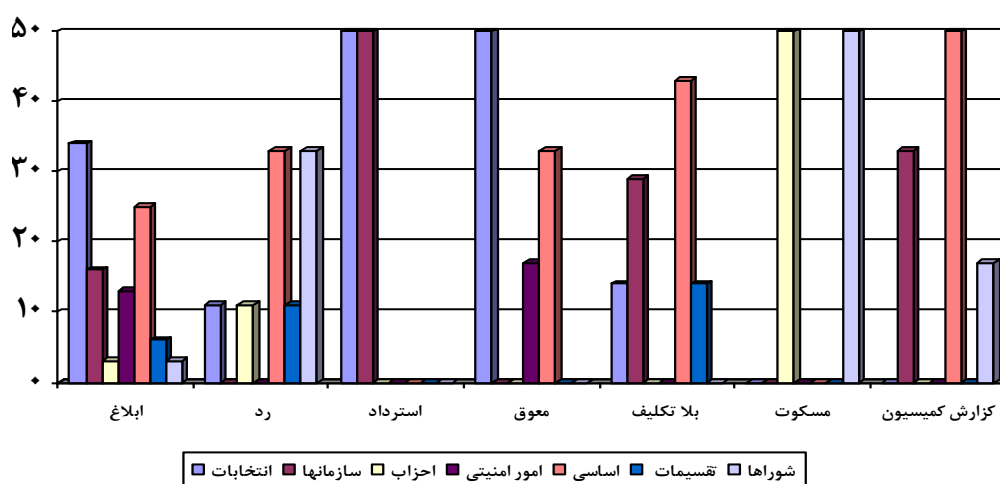
در وضعیت معوق نیز سهم انتخابات ۵۰ درصد، اساسی ۳۳ درصد و امور امنیتی ۱۷ درصد بود. وضعیت استرداد تنها شامل طرح‌ها و لوایح سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و موضوعات انتخاباتی (هر کدام ۵۰ درصد) شده است.

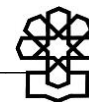
وضعیت بلا تکلیف که در سیر فرآیند قانونگذاری تعریف نشده است وضعیتی تعریف شده در فهرست موضوعی طرح‌ها و لوایح مجلس اول بود که نشان از مشخص نبودن سرنوشت صریح طرح‌ها و لوایح دارد و در این دوره گریبان ۱۱ درصد کل طرح‌ها و لوایح سیاسی را گرفته است. میزان درصد طرح‌ها و لوایح بلا تکلیف به تفکیک موضوع بدین ترتیب است: اساسی (۴۳ درصد)، سازمان‌ها (۲۹ درصد)، انتخابات و تقسیمات کشوری (هر کدام ۱۴ درصد).

وضعیت مطرح دیگر در این دوره مسکوت بوده است. این وضعیت به ترتیب حول دو موضوع احزاب و جمعیت‌های سیاسی و شوراها و شهرداری‌ها (هر کدام ۵۰ درصد) موجود بود. به نظر می‌رسد بی‌توجهی به ضرورت احزاب، وجود تجربه و پیشینه منفی از برخی احزاب همچون حزب توده و حاکمیت تفکر مقابله تحزب با وحدت (حزب فقط حزب...) هم به صورت کمی در تعداد طرح‌ها و لوایح مرتبط با احزاب و هم به صورت کیفی در وضعیت‌های موجود همین تعداد طرح‌ها و لوایح مؤثر بوده است.

گزارش کمیسیون دیگر وضعیتی است که به ترتیب اساسی (۵۰ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۳۳ درصد و شوراها و شهرداری‌ها ۱۷ درصد را به خود اختصاص داده است. در مجموع بیشترین پراکندگی وضعیت را کد انتخابات و سپس اساسی دارد که به دلیل تعداد بیشتر طرح‌ها و لوایح آنهاست.

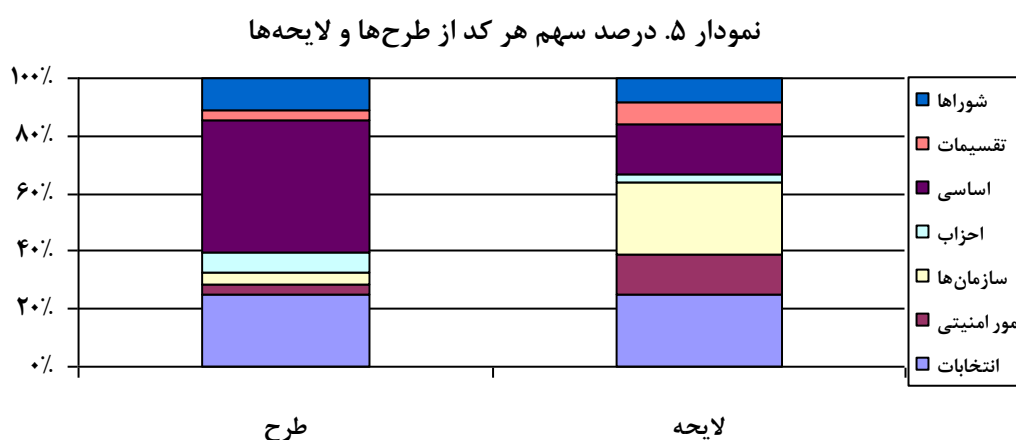
نمودار ۴. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

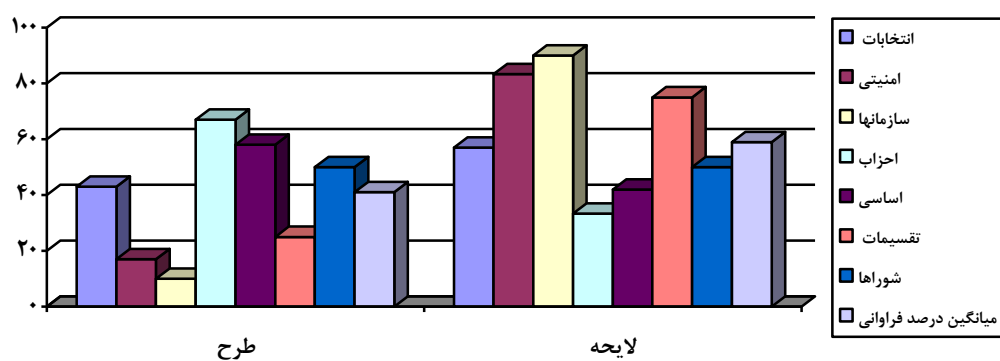
ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

نمودار میزان طرح‌ها و لوایح نشان می‌دهد در کل طرح‌ها و لوایح سیاسی میزان لوایح با ۵۶ درصد بیشتر از طرح‌ها (۴۴ درصد) است. در میان لوایح کد انتخابات و سازمان‌ها، امور و روابط بین‌الملل با ۲۵ درصد لایحه رتبه نخست و سپس کد اساسی با ۱۷ درصد، امور امنیتی ۱۴ درصد، تقسیمات کشوری و شوراهای هم هر کدام با ۸ درصد و در نهایت احزاب با ۳ درصد قرار داشتند. همچنین در میان طرح‌ها کد اساسی ۴۶ درصد، انتخابات ۲۵ درصد، شوراهای ۱۱ درصد، احزاب ۷ درصد، کدهای امور امنیتی، تقسیمات کشوری و سازمان‌ها، امور و روابط بین‌الملل هر کدام ۴ درصد را به خود اختصاص دادند.

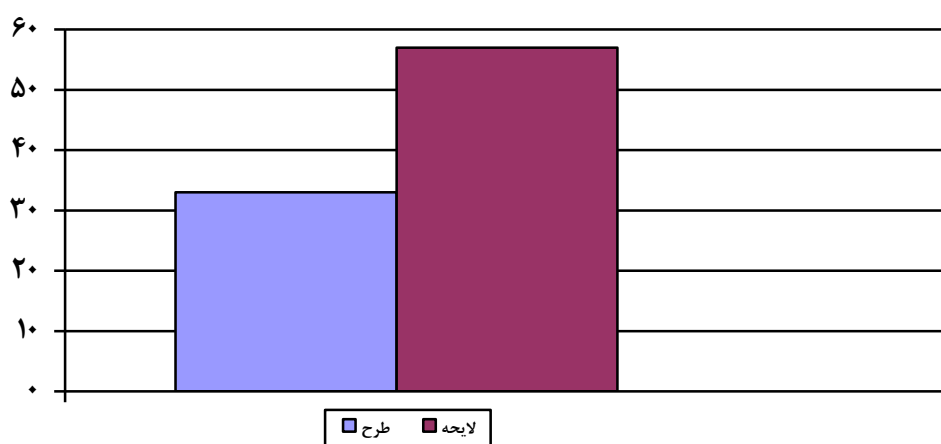

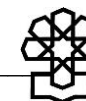
افزون بر این ۹۰ درصد کد سازمان‌ها، امور و روابط بین‌الملل، ۸۳ درصد کد امور امنیتی و ۷۵ درصد تقسیمات کشوری لایحه بودند. بنابراین سه کد بیشتر لایحه‌محور بودند. در حالی که ۳۲ درصد کد اساسی به لوایح تعلق داشت. ۶۸ درصد کد اساسی، ۶۷ درصد احزاب و ۵۰ درصد شوراهای نیز طرح بودند که نشان‌دهنده طرح‌محور بودن این کدها در این دوره مجلس است. همچنین ۵۷ درصد از طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ شده لایحه و ۳۳ درصد طرح بودند. در مجموع در دوره نخست مجلس شورای اسلامی طرح‌ها و لوایح سیاسی بیشتر تأسیسی هستند و به ایجاد نهادهای، روابط و ضوابط جدید می‌پردازند.

نمودار ۶. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح هر کد

نمودار ۷. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

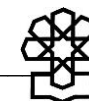

جدول ۱. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس اول شورای اسلامی

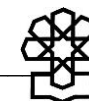
ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح اصل هشتادوپنجم	-	به دلیل گذشتن از موعد تأیید تصویب اعلام شد	ریاست جمهوری بنی صدر - نخست‌وزیری رجایی
۲	مصوبه کمیسیون رسیدگی به مسئله گروگان‌ها	امور امنیتی	طرح دوشوری	کمیسیون ویژه گروگان‌ها	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۵۹/۸/۱۱ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۵۹/۸/۱۱	ریاست جمهوری بنی صدر - نخست‌وزیری رجایی
۳	حل اختلافات مالی و حقوقی دولت جمهوری اسلامی ایران با دولت آمریکا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوفوریتی	-	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۴ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۴	ریاست جمهوری بنی صدر - نخست‌وزیری رجایی
۴	الحاق یک ماده به قانون انتخابات مجلس	انتخابات	لایحه دوفوریتی	-	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۵	ریاست جمهوری بنی صدر - نخست‌وزیری رجایی
۵	تمدید مهلت مدت اعتبار اجرای قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوریتی	-	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۶ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۶	ریاست جمهوری بنی صدر - نخست‌وزیری رجایی
۶	فعالیت احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۴/۱۸ و با گذشت موعد مقرر برای تأیید تصویب اعلام شد	شورای موقت ریاست جمهوری به ریاست رجایی
۷	اصلاح قانون انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس	انتخابات	طرح اصل هشتادوپنجم	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۷/۶ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۷/۸	کفیل ریاست جمهوری آیت‌الله... مهدوی کنی
۸	اصلاح تبصره «۳» الحاقی به ماده (۴۵) قانون انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوریتی	-	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۱/۳/۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۱/۳/۵	ریاست جمهوری آیت‌الله... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۹	انگشت‌نگاری (لایحه دسترسی به هویت اشخاص)	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۷ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۲	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۰	تعیین ضوابط و شرایط وزیر اطلاعات	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۹ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۹	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۱	تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوشوری	ویژه اطلاعات	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۷ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۱۰	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۲	تصدی وزارتخانه‌های بی‌وزیر	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۸ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۸	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۳	تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور	اساسی (نهادهای خاص)	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۳ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۱۰	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۴	ادامه عضویت برخی از سازمان‌های دولتی در مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۷	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۵	ادامه عضویت ایران در سازمان اپیکا و کنگره جهانی نفت و اوپک	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امور نفت	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۶	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۶	تمدید مدت اعتبار اجرای قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۱/۳/۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۱/۳/۵	ریاست‌جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۱۷	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۱۱/۱۸ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۰	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

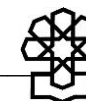
ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۸	تعیین سرپرستی وزارتخانه‌های بی‌وزیر	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۰ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۰	ریاست‌جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۱۹	نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری	انتخابات	لایحه اصل هشتادوپنجم	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۴/۱۰ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۴/۱۱	ریاست شورای موقت ریاست‌جمهوری رجایی
۲۰	انتخاب رئیس‌جمهور کشور جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	لایحه اصل هشتادوپنجم	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۴/۱۰ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۴/۱۶	ریاست شورای موقت ریاست‌جمهوری رجایی
۲۱	آیین‌نامه چگونگی بررسی عدم کفایت سیاسی رئیس‌جمهور	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۳/۲۷ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۳/۲۷	ریاست‌جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۲۲	عدم کفایت سیاسی آقای ابوالحسن بنی‌صدر برای ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۳/۳۱ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۳/۳۱	ریاست‌جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۲۳	تهیه و تنظیم لایحه تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۸/۳ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۸/۶	ریاست‌جمهوری آیت‌الله میرحسین موسوی
۲۴	قانون تشکیلات شوراها و شوراهای اسلامی کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۱/۶/۱۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۱/۱۰/۵	ریاست‌جمهوری آیت‌الله میرحسین موسوی
۲۵	استفاده از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی و یا خارجی به‌منظور استیفای حقوق ملت ایران در دعاوی علیه خارجی‌ان و بالعکس	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۰/۹/۲۲ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۰/۱۰/۲	ریاست‌جمهوری آیت‌الله میرحسین موسوی
۲۶	قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۱۵ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۲۰	ریاست‌جمهوری آیت‌الله میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۷	اصلاح فصل سوم قانون گذرنامه مصوب ۱۰ اسفند ۱۳۵۱	امور امنیتی	لایحه دوشوری	مشترک سیاست خارجی و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۳۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۵	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۸	اجازه ورود اتومبیل‌های نمایندگی‌های سیاسی و کنسولی مقیم ایران و اعضای رسمی آنها	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امور خارجه	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۲۶ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۳۱	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۹	اصلاح ماده (۱۶) قانون گذرنامه مصوب ۱۵ اسفند ۱۳۵۱	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۸/۳ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۸/۳	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۰	اصلاح یک تبصره و الحاق چند تبصره به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۸ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۰	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۱	حذف اختیارات شاه معدوم و وابستگان منقرض گذشته در قوانین و مقررات مصوب تا تاریخ ۱۳۵۷/۱۱/۲۲	اساسی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۱/۲۸ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۲/۳	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۲	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۲/۱۱ و تأیید توسط شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۲/۱۱	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۳	الحاق یک تبصره به لایحه قانونی احتساب سابقه خدمت محکومان سیاسی مصوب شورای انقلاب	امور امنیتی	لایحه دوشوری	کار و امور اداری	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۴	اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی	اساسی (نهادهای خاص)	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۵	عضویت دولت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۶	تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۷	اهداف و وظایف وزارت امور خارجه	اساسی (حوزه دولت)	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۸	طرح قانونی تفسیر تبصره «۲» ماده (۳) قانون انتخابات مجلس	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۹	رفع محدودیت زمانی قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری، مصوب ۱۳۶۰/۴/۱۰ مجلس شورای اسلامی و حذف تبصره ماده قانون مزبور	انتخابات	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۰	طرح افزودن چند تبصره به ماده (۱۶) قانون انتخابات	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۱	تأسیس سازمان امر به معروف و نهی از منکر	اساسی (نهادهای خاص)	طرح	ارشاد اسلامی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۲	اصلاح بعضی از مواد و الحاق موادی به قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۳	بسیج سازندگی	اساسی (نهادهای خاص)	لایحه	امور دفاعی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۴	تشکیل شورای حمایت از حرکت‌های اسلامی و نهضت‌های آزادیبخش	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۵	تعیین مهلت مراجعه منتخبین حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی	استرداد شده ازسوی دولت	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۶	الحاق یک تبصره به قانون راجع به حل‌وفصل اختلافات مالی و حقوقی دولت جمهوری اسلامی ایران با دولت آمریکا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوری	امور اقتصادی و دارایی	استرداد شده ازسوی دولت	ریاست‌جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۴۷	چگونگی تشکیل شوراهای اسلامی کارکنان کارگاه‌ها	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	لایحه دوشوری	کار و امور اداری	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۸	لایحه الحاق یک تبصره به‌عنوان تبصره «۲» به ماده (۶) اصلاحیه قانون تقسیمات کشوری، مصوب ۱۳۶۱/۸/۱۶	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۹	اصلاح ماده (۴۱) قانون تشکیل شوراهای کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۰	الزام وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی به ارسال کلیه قوانین مورد عمل به شورای نگهبان	اساسی (شورای نگهبان)	طرح دوفوری	—	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۱	ادامه فعالیت هیئت‌های قائم مقامی تبصره ماده (۲۴) قانون اصلاحیه قانون تشکیل انجمن‌های شهرستان و استان و تفویض اختیار موضوع ماده (۴۲) قانون شهرداری‌ها به وزارت کشور	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۲	اصلاح ماده (۴) و تبصره «۲» ذیل ماده (۲) و الحاق ۳ تبصره به ماده (۲۵) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده ازسوی مجلس	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۳	شوراها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست‌جمهوری آیتا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع طرح یا لایحه	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۵۴	الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۲» به ماده واحد لایحه قانونی احتساب سابقه خدمت محکومان سیاسی رژیم سابق	امور امنیتی	لایحه	امور دفاعی	بلاتکلیف	ریاست شورای موقت ریاست جمهوری رجایی
۵۵	اجازه انعقاد یا تمدید قرارداد وکالت و مشاور حقوقی با وکلای خارجی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه	سیاست خارجی	بلاتکلیف	ریاست شورای موقت ریاست جمهوری رجایی
۵۶	تبدیل شوراهای تصمیم‌گیری وزارتخانه‌ها به شوراهای مشورتی و مسئول شناختن وزرا و هیئت دولت نسبت به وظایف شوراهای مزبور	اساسی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری آیتا... نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۷	تدوین استراتژی جمهوری اسلامی ایران	اساسی	طرح دوشوری	ویژه بررسی قوانین قبل از انقلاب و شورای انقلاب	رد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری آیتا... نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۸	ایجاد دفاتر نمایندگی در حوزه‌های انتخابیه	انتخابات	طرح دوشوری	دیوان محاسبات و بودجه مجلس	رد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری آیتا... نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵۹	تشکیل جمعیت‌ها، انجمن‌ها، احزاب و نظایر اینها	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی
۶۰	عضویت دولت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه	سیاست خارجی	بلاتکلیف	ریاست جمهوری آیتا... نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۶۱	تمدید مهلت قانونی تهیه و تنظیم لایحه تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	لایحه	شوراها و امور داخلی کشور	بلاتکلیف	ریاست جمهوری آیتا... نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۶۲	تشکیل سازمان اطلاعات و بررسی‌های تأمینی انقلاب اسلامی	اساسی	لایحه	شوراها و امور داخلی کشور	بلاتکلیف	کفیل ریاست جمهوری آیتا... مهدوی کنی
۶۳	ترتیب اجرای وظایف قانونی رئیس‌جمهور و دفتر ریاست جمهوری	اساسی	طرح	کار و امور اداری	بلاتکلیف	کفیل ریاست جمهوری آیتا... مهدوی کنی
۶۴	تشکیل وزارت سپاه پاسداران	اساسی	طرح	—	بلاتکلیف	ریاست جمهوری بنی‌صدر و نخست‌وزیری رجایی

۴-۲. دومین دوره مجلس

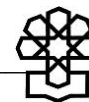
دومین دوره مجلس شورای اسلامی از ۷ خردادماه ۱۳۶۳ تا ۷ خردادماه ۱۳۶۷ را دربرمی‌گیرد. این دوره همزمان با ریاست‌جمهوری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی بود. در مجموع ۴۳۵ طرح و لایحه در این دوره مجلس ارائه شده که ۴۲ مورد (۱۰ درصد) آن، طرح و لایحه سیاسی است. طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره ۳۴ درصد نسبت به دوره پیش کاهش یافته است. از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی این دوره ۶۹ درصد آن به لوایح (۲۹ لایحه) و ۳۱ درصد به طرح‌ها (۱۳ طرح) اختصاص داشت. اغلب آنها نیز به کمیسیون‌های شوراها و امور داخلی، سیاست خارجی، قضایی و حقوقی، اقتصادی و دارایی، دفاع، نهادهای انقلاب، برنامه و بودجه و کمیسیون‌های ویژه ارجاع شدند. تقریباً ۷۴ درصد این طرح‌ها و لوایح نیز ابلاغ شدند. در این دوره نیز مانند دوره گذشته سهم لوایح از ۳۱ طرح و لایحه سیاسی ابلاغ شده (۲۲ لایحه) بیش از طرح‌های سیاسی (۹ طرح) بود. البته تعداد لوایح نیز اندکی بیش از دو برابر طرح‌های سیاسی است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی در دومین دوره مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد (نمودار ۸) کدهای موضوعی انتخابات و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل هر کدام (۲۸ درصد)، اساسی (۱۷ درصد)، امور امنیتی (۱۲ درصد)، تقسیمات کشوری و شوراها و شهرداری‌ها هر کدام ۵ درصد، احزاب و قانونگذاری (هر کدام ۲ درصد) قرار داشتند.

در این دوره نیز اصلاح متعدد قانون انتخابات محور قانونگذاری در کد انتخابات بوده و یا هربار بخشی از قانون انتخابات بحث و بررسی شده است. برای مثال می‌توان این موارد را برشمرد: اصلاح قانون انتخابات، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹، نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی، منع نامزدی مجدد منتخبین حوزه‌هایی که اعتبارنامه آنان به علت عدم صلاحیت شخص در مجلس شورای اسلامی رد شده است، اصلاح ماده (۳۷) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵ مجلس شورای اسلامی.

این امر می‌تواند نشانگر عدم تمرکز و توجه، تسریع در قانونگذاری، فقدان تخصص و اجماع میان نمایندگان است که موجب می‌شود قانون انتخابات در یک دوره بارها به عناوین متعدد، تکرار شود. در این دوره کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل تعدادی برابر با کد انتخابات داشته است، البته لایحه‌محور بودن این کد نشان می‌دهد این امر شاید به تثبیت نظام سیاسی و لازمه حضور در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی برمی‌گردد. بنابراین توجه به حوزه سیاست خارجی و حضور فعالانه در نظام بین‌الملل برای کشوری انقلابی بدیهی است هر چند این حضور منتقدانه و گاه تهاجمی باشد. چه اینکه

جمهوری اسلامی ازسوی قدرت‌های غربی و به‌ویژه آمریکا در انزوا قرار گرفته بود و سعی داشت تا در راستای اهداف انقلاب اسلامی همچون مبارزه ضد امپریالیستی و دفاع از حقوق ملل محروم جهان نقش فعالانه‌ای داشته باشد و در این راستا به ایجاد روابط و ساختارهای جدید بپردازد.

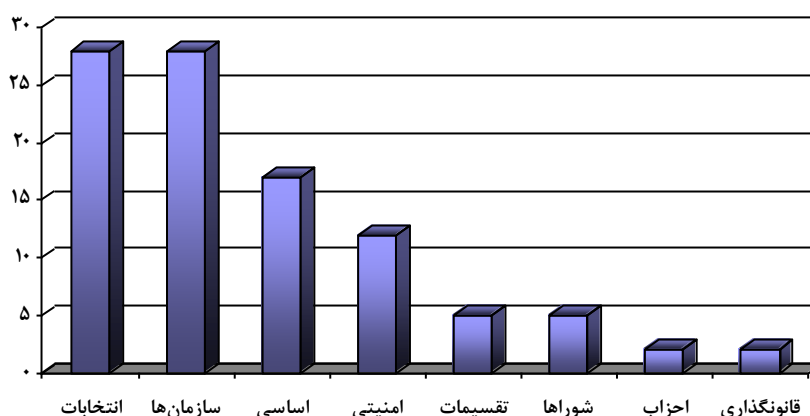
طرح‌ها و لوایحی چون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید، موافقتنامه خاص تشکیل کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی و فرهنگی و علمی و فنی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر از این موارد هستند. تقویت روابط با کشورهایی همچون الجزایر که خود سال‌های سال برای استقلال مبارزه کرده بود و از مهمترین اصول سیاست خارجی خود را حمایت از جنبش‌های ضد امپریالیستی و آزادیبخش جهان قرار داده^۱ در راستای اصول انقلاب اسلامی تعریف می‌شد.

الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه مربوط به تأسیس کمیته اسلامی هلال بین‌المللی نیز پیرو رویکرد اسلامی و حاکمیت گفتمان اسلامی در ایران قابل تحلیل است. در کنار این قوانین، در این مقطع نیاز به حضور در سازمان‌ها و مجامع بین‌الملل موجب می‌شد تا دولت و مجلس بسترهای قانونی آن را فراهم کنند. بنابراین قوانینی چون قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون‌های وین راجع به نمایندگی دول در روابط خود با سازمان‌های بین‌المللی، ادامه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان منطقه‌ای حفاظت محیط زیست و تصویب اصلاحیه ماده (۶) اساسنامه بین‌المللی آژانس انرژی اتمی در این راستا قابل ارزیابی است.

جمهوری اسلامی ایران به مثابه نظام سیاسی نوپا هنوز هم نیاز به ایجاد نهادها و ضوابط جدید داشت بنابراین کد اساسی باز هم مورد توجه است. در این باره می‌توان به قوانینی چون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران ضوابط و اسامی نهادهای انقلاب اسلامی، عضویت وزیر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مجامع و شوراها و اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی و سایر اشاره کرد. کد امور امنیتی نیز مورد بعدی است که از کدهایی چون شوراها و شهرداری‌ها و احزاب پیشی گرفته است. شاید به‌دلیل شرایط جنگی کشور، بتوان این امر را توجیه کرد. در مورد کد احزاب گویا هنوز ضرورت وجود احزاب و فراهم کردن بستر قانونی ایجاد احزاب جدی گرفته نشده است در این باره می‌توان نگرش منفی به احزاب در فرهنگ سیاسی حاکم را اثرگذار دانست.

۱ علی مجیدی، کتاب سبز الجزایر، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۷۵، ص ۶۲.

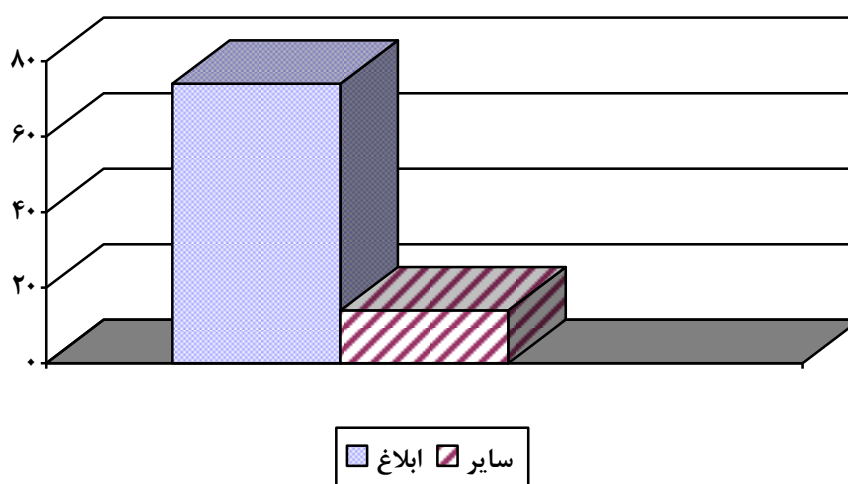
نمودار ۸. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

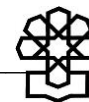

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

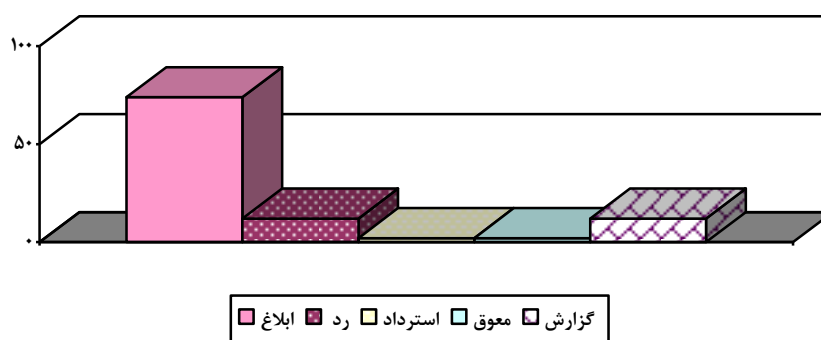
تصویب و ابلاغ به دولت بیشترین درصد (۷۴ درصد) را به خود اختصاص داده است. پس از آن به ترتیب رد و گزارش کمیسیون (۱۲ درصد) و معوق و استرداد هر کدام (۲ درصد) قرار دارند. در این دوره ابلاغ نسبت به مجموع سایر وضعیت‌ها (فراوانی مجموع معوق و گزارش کمیسیون برابر ۶ مورد) جز رد و استرداد فراوانی بیشتری دارد. بنابراین در وضعیت بهتری قرار گرفته است.

نمودار ۹. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۱۰. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ شده سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۹ درصد، ۲۶ درصد انتخابات، ۲۳ درصد اساسی، تقسیمات کشوری و شوراهای هر کدام ۶ درصد و قانونگذاری، احزاب و امنیتی هر کدام ۳ درصد را به خود اختصاص دادند. در کد قانونگذاری، احزاب هر کدام یک قانون، شوراهای و شهرداری‌ها و تقسیمات کشوری ۲ قانون و اساسی هفت قانون داشتند که همگی ابلاغ شدند. همین تعداد اندک کد احزاب با توجه به محتوای قوانین به دلیل همسویی با خواسته اغلب نمایندگان به تصویب رسیده و ابلاغ شده است. تصویب و ابلاغ کد احزاب تحت عنوان قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار بوده که در راستای ماهیت اسلامی حکومت بوده و بنابراین تنها قانون احزاب در این دوره نیز به شوراهای اسلامی کار بازمی‌گردد.

پیرامون کد اساسی نیز به نظر می‌رسد اهمیت تأسیس نهادها و ضوابط جدید و نیاز کشور به چنین قوانین تأسیسی و مهمی در تصویب آنها مؤثر بوده است. فهرست این قوانین تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران، ضوابط و اسامی نهادهای انقلاب اسلامی، عضویت وزیر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مجامع و شوراهای اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی، حذف اختیارات شاه معدوم در قوانین و مقررات مربوط به نیروهای مسلح و وظایف وزارت امور خارجه خود می‌تواند بیانگر نیاز کشور به این قوانین باشد. ۵۰ درصد ابلاغیه‌های کد اساسی به قانونی کردن نهادهای انقلابی مربوط است. اینکه در این مقطع ترسیم چارچوب قانونی و رسمی برای این نهادها مورد توجه قرار گرفته می‌تواند بیانگر دو مطلب باشد یکی موجودیت قانونی و رسمیت بخشیدن به این نهادهای انقلابی که تداوم قانونی آنها را میسر می‌کرد. دیگری وجهه قانونی بخشیدن به این نهادها که خود می‌تواند تاکتیکی در برابر هجمه‌ها و انتقادات منتقدین به وجود این نهادها به مثابه نهادهای موازی دولت باشد.

در مورد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل به نظر به دلیل تعداد بالای لوایح در آن و نیاز به تخصص و مهارت لازم و همچنین ضرورت و نیاز کشور به این قوانین ابلاغ مطلوب‌ترین وضعیت پیش روی آن بوده است.

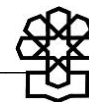
در کد انتخابات وضعیت ابلاغ بیشتر شامل قوانینی چون موارد اصلاحی یا بخشی راجع به نظارت شورای نگهبان شده که در جهت ماهیت اسلامی و گفتمان حاکم بر کشور است. مواردی چون اصلاح قانون انتخابات، نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ و نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران که بیشتر با رویکرد حاکم بر مجلس نیز همخوان است. اما در مورد امور امنیتی گویا مجلس به اندازه موارد دیگر هماهنگ نبوده است و کمترین میزان ابلاغ را داشته است. ۲۰ درصد کد امور امنیتی حول «الحاق یک بند به تبصره ۵» قانون دریافت عوارض خروج از کشور، مصوب ۱۳۶۴/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی» که آن هم راجع به تعریف عوارض است تصویب و ابلاغ شده است. ۸۰ درصد دیگر قوانین این کد، سرنوشتی غیر از ابلاغ یافته‌اند.

در میان مجموع موارد رد شده تنها دو کد انتخابات با ۷۵ درصد و امور امنیتی ۲۵ درصد قرار گرفتند که این ۲۵ درصد کد انتخابات و ۲۰ درصد کد امور امنیتی را دربر گرفته است. الحاق یک تبصره به ماده (۳۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹، رفع محدودیت زمانی قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری، مصوب ۱۳۶۰/۴/۱۰ مجلس شورای اسلامی و حذف تبصره ماده (۵) قانون مزبور و الحاق یک تبصره و چند بند به ماده (۶۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ طرح‌هایی بودند که در این کد رد شدند. در کد امور امنیتی هم طرح حفاظت از شخصیت‌ها و اماکن حساس و تأسیسات حیاتی کشور تنها طرحی است که رد شده است.

در وضعیت استرداد نیز فقط کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل قرار دارد و بنابراین ۱۰۰ درصد استرداد متعلق به این کد است. اما این تنها ۹ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل را دربر می‌گیرد که آن هم مربوط به لایحه موافقتنامه خاص تشکیل کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی و فرهنگی و علمی و فنی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر می‌شود.

تنها کدی که در وضعیت معوق قرار گرفته کد امور امنیتی است و بنابراین ۱۰۰ درصد معوق‌ها طرح‌ها و لوایح سیاسی مرتبط با این کد هستند. تقریباً ۴۰ درصد کد امور امنیتی مشمول این وضعیت شده است که دو لایحه الحاق دو بند به عنوان بندهای «۱۵» و «۱۶» به ماده (۱۰) قانون اصلاح فصل سوم قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۶۲ مجلس و لایحه الحاق ماده‌ای به قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ را دربر می‌گیرد.

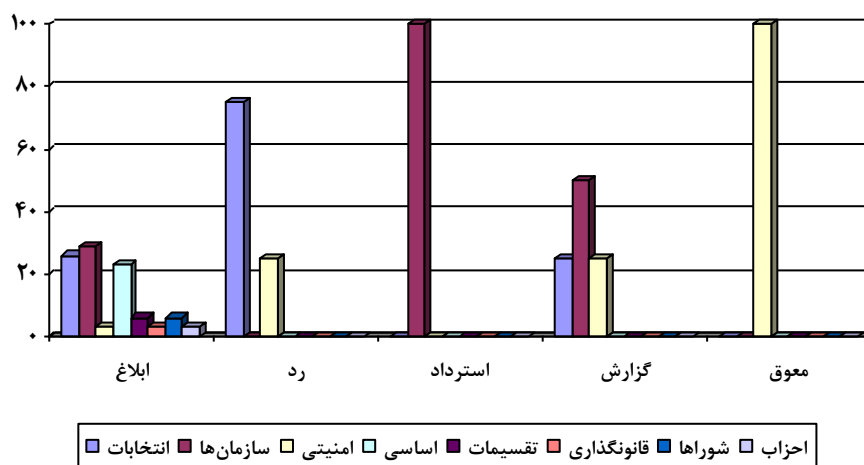
در وضعیت گزارش کمیسیون نیز بیشترین درصد به سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با ۵۰ درصد و سپس انتخابات و امور امنیتی با ۲۵ درصد تعلق دارد. در کد امور امنیتی ۲۰ درصد در این ایستگاه متوقف شده است که موارد ذیل را دربر می‌گیرد: لایحه حفظ اعتبار سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها که در وضعیت گزارش کمیسیون قرار دارد. دو لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به

کنوانسیون‌های وین راجع به نمایندگی دول در روابط خود با سازمان‌های بین‌المللی و ایجاد مؤسسه مطالعات سیاسی بین‌المللی (در مجموع ۱۸ درصد این کد) در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفتند. در کد انتخابات نیز طرح اصلاح قانون انتخابات ریاست‌جمهوری (۷ درصد کد انتخابات) از جمله مواردی است که در این وضعیت قرار گرفته است.

بررسی وضعیت نهایی کدهای فوق نشان می‌دهد امور امنیتی با برخورداری از چهار وضعیت، انتخابات و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با سه وضعیت بیشترین پراکندگی وضعیت را داشتند. کد امور امنیتی ابلاغ، رد، معوق و گزارش کمیسیون را تجربه کرده است. این امر با توجه به تعداد پنج قانون این کد قابل تأمل است و نشان از عدم اجماع نمایندگان در این باره می‌دهد. کد انتخابات در وضعیت‌های ابلاغ، رد و گزارش کمیسیون و کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در وضعیت‌های ابلاغ، استرداد و گزارش کمیسیون قرار داشتند.

نمودار ۱۱. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

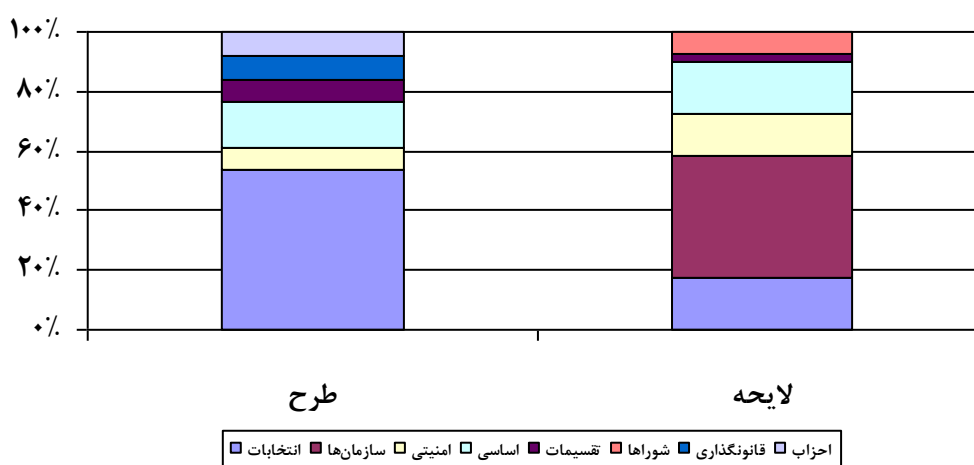

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

بررسی‌های طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره نشان داد تعداد لوایح (۶۹ درصد) بیشتر از طرح‌ها (۳۱ درصد) بوده است. این امر با توجه به برخورداری دولت از کارشناسان و نیروهای متخصص قابل توجیه است. در میان لوایح به ترتیب ۴۱ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۱۷ درصد انتخابات، ۱۷ درصد اساسی، ۱۴ درصد امور امنیتی، ۷ درصد شوراها و ۳ درصد تقسیمات کشوری بودند. کدهای قانونگذاری و احزاب نیز سهمی از لوایح نداشتند.

در طرح‌ها نیز انتخابات با ۵۴ درصد بیشترین سهم و قانونگذاری، تقسیمات کشوری، امور امنیتی و احزاب هر کدام با ۸ درصد کمترین سهم را داشتند. در این میان کد اساسی با ۱۵ درصد قرار داشت. سایر کدها همچون سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و شوراها سهمی از طرح‌ها نداشتند.

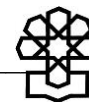
نمودار ۱۲. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

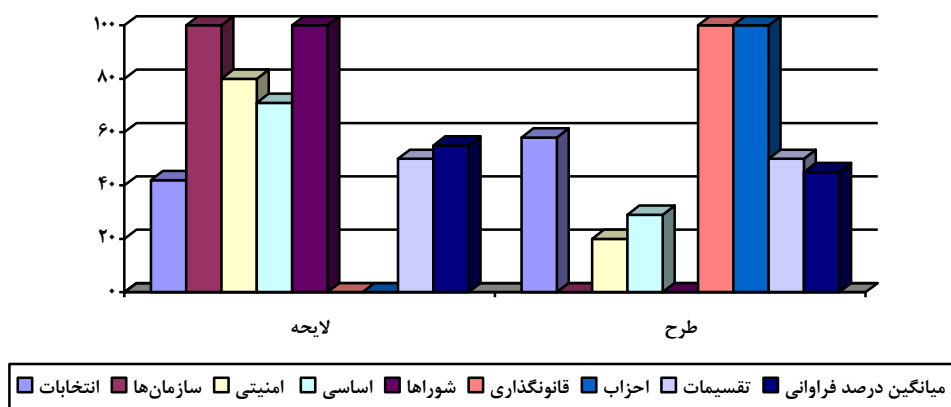
بررسی تفکیکی کدهای موضوعی نشان داد ۱۰۰ درصد کدهای قانونگذاری و احزاب، ۵۸ درصد انتخابات، ۵۰ درصد تقسیمات کشوری، ۲۹ درصد اساسی و ۲۰ درصد امور امنیتی به طرح‌ها اختصاص داشت. شوراها و شهرداری‌ها و سازمان‌ها و روابط و امور بین‌الملل ۱۰۰ درصد لایحه‌محور بودند. ۱۰۰ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و شوراها و شهرداری‌ها، ۸۰ درصد امور امنیتی، ۷۱ درصد اساسی، ۵۰ درصد تقسیمات کشوری و ۴۲ درصد انتخابات لایحه بودند. کدهای احزاب و قانونگذاری هیچ لایحه‌ای نداشتند. این خود نشان می‌دهد کدهای احزاب و قانونگذاری مورد توجه دولت نبودند. اولویت‌های دولت در طرح‌های و لوایح سیاسی سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، شوراها و شهرداری‌ها، امور امنیتی، اساسی، تقسیمات کشوری و انتخابات بوده است. توجه به وضعیت نهایی این کدها نشان می‌دهد در اغلب این موارد درصد فراوانی ابلاغ این کدها به نسبت خوب بوده و تنها کد امور امنیتی است که با توجه به وضعیت پراکندگی‌اش از درصد ابلاغ اندکی برخوردار است. با توجه به اینکه این کد بیشتر لایحه‌محور بوده فراوانی اندک موارد ابلاغی آن، می‌تواند نشان‌دهنده نبود رویکرد واحد میان دولت و مجلس نسبت به امور امنیتی باشد.

اگر با توجه به کدهای لایحه‌محور در این دوره سیاست خارجی را اولویت نخست دولت در نظر بگیریم - در صورتی که شوراها و شهرداری‌ها را به‌دلیل فراوانی لوایح آن (۲ لایحه) در نظر نگیریم - با توجه به کدهای بیشتر طرح‌محوری همچون انتخابات، احزاب و قانونگذاری سیاست داخلی نیز در صدر اولویت‌های مجلس بوده است.

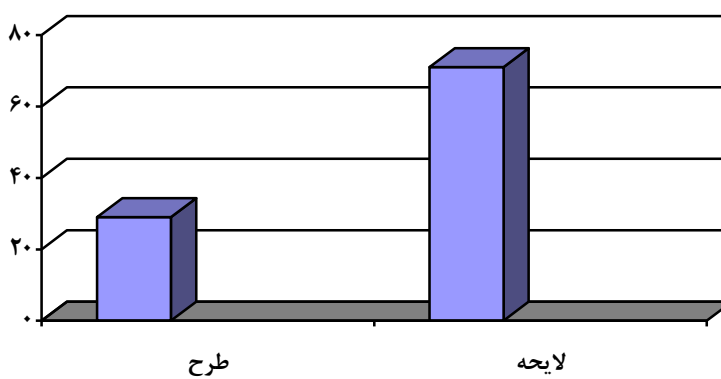
افزون بر این تعداد لوایح ابلاغ شده (۷۱ درصد) در این دوره هم نسبت به طرح‌های ابلاغی (۲۹ درصد) بیشتر است.

نمودار ۱۳. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح هر کد

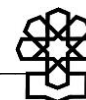

نمودار ۱۴. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

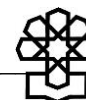
جدول ۲. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس دوم شورای اسلامی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	اصلاح قانون انتخابات، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹	انتخابات	طرح دوفوریتی	-	تصویب با حضور شورای نگهبان	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲	الحاق موادی به آیین‌نامه داخلی راجع به تقاضای رأی اعتماد و نحوه برگزاری آن	قانونگذاری	طرح دوفوریتی	-	تصویب با حضور شورای نگهبان	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳	الحاق ماده واحد به قانون رأی اعتماد به نخست‌وزیر	اساسی	طرح سه‌فوریتی	ویژه	تصویب با حضور شورای نگهبان	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴	الحاق یک تبصره به بند «۳» لایحه قانونی محمولات سیاسی و لوازم شخصی متعلق به نمایندگان سیاسی ایرانی و خارج	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۱۱/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۸	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۵	انتشار اسناد طبقه‌بندی شده وزارت خارجه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۱۱/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۹	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۶	اصلاح تبصره «۳» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به آن	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۱/۱۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۱/۲۱	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۷	وظایف وزارت امور خارجه	اساسی (حوزه دولت)	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۱/۲۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۱/۲۸	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۸	حذف اختیارات شاه معدوم در قوانین و مقررات مربوط به نیروهای مسلح	اساسی	لایحه دوشوری	دفاع	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۲/۱۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۲/۲۴	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

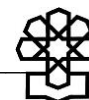
ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۹	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اصلاحی کنوانسیون مربوط به تالاب‌های مهم بین‌المللی به‌ویژه تالاب‌های پرندگان آبی (تالاب رامسر)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۳/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۳/۲۵	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۰	الحاق یک تبصره به ماده (۵۳) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۷/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۸/۷	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۱	قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس و به‌علت عدم پاسخ شورای نگهبان در مهلت قانونی به دولت ابلاغ گردید.	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۲	اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی	اساسی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۳/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۳/۱۴	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۳	اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۴/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۵/۱	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۴	نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۵/۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۵/۱۳	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۵	عضویت وزیر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مجامع و شوراها	اساسی	لایحه دوشوری	دفاع	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۱/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۲/۱۹	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۶	تصویب اصلاحیه ماده (۶) اساسنامه بین‌المللی آژانس انرژی اتمی	سازمان‌ها، معاهدات، مجامع و روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۱/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۲/۱۹	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۷	ضوابط و اسامی نهادهای انقلاب اسلامی	اساسی	لایحه دوشوری	نهادهای انقلاب	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۲/۱۴ و تأیید شورای نگهبان	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۸	قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۱۱/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۱۲/۴	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۱۹	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه مربوط به تأسیس کمیته اسلامی هلال بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۸/۲۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۴	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۰	پروتکل همکاری فنی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ترکیه راجع به عکسبرداری هوایی جهت تهیه نقشه‌های مناطق مرزی ایران و ترکیه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۸/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱۹	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۱	الحاق یک بند به تبصره «۵» قانون دریافت عوارض خروج از کشور، مصوب ۱۳۶۴/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱۹	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۲	ادامه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان منطقه‌ای حفاظت محیط زیست	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۶۶/۹/۱۹	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۳	تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۱/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۲/۳	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۴	تعیین منابع مالی اجرای قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	برنامه و بودجه	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۶/۳/۲۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۶/۴/۳	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۵	منع نامزدی مجدد منتخبین حوزه‌هایی که اعتبارنامه آنان به‌علت عدم صلاحیت شخص در مجلس شورای اسلامی رد شده است	انتخابات	طرح دوشوری	قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۷/۲۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۷/۳۰	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۶	تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	اساسی	طرح دوشوری	خاص	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۹/۴	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۷	اصلاح ماده (۳۷) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵ مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۵/۸/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۵/۹/۴	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۸	انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۹	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۹	نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	لایحه دوشوری	اقتصادی و دارایی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۹	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۰	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۱۱/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۱۱/۲۳	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۱	تشکیل شوراهای اسلامی کار	احزاب، جمعیت‌ها و تشکل‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۳/۱۱/۴	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۲	الحاق ماده‌ای به قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۳	اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۴	حفظ اعتبار سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۵	ایجاد مؤسسه مطالعات سیاسی بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۶	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون‌های وین راجع به نمایندگی دول در روابط خود با سازمان‌های بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۷	موافقتنامه خاص تشکیل کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی و فرهنگی و علمی و فنی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	استرداد ازسوی دولت	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۸	رفع محدودیت زمانی قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری، مصوب ۱۳۶۰/۴/۱۰ مجلس شورای اسلامی و حذف تبصره ماده (۵) قانون مزبور	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳۹	حفاظت از شخصیت‌ها و اماکن حساس و تأسیسات حیاتی کشور	امور امنیتی	طرح دوشوری	دفاع	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۰	الحاق یک تبصره به ماده (۳۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹	انتخابات	طرح دوفوریته	—	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۱	الحاق یک تبصره و چند بند به ماده (۶۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴۲	الحاق دو بند به عنوان بندهای «۱۵» و «۱۶» به ماده (۱۰) قانون اصلاح فصل سوم قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی	امور امنیتی	لایحه	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی

۳-۴. سومین دوره مجلس

سومین دوره مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۶۷ آغاز به کار کرد و تا ۷ خردادماه ۱۳۷۱ نیز ادامه داشت. این دوره مجلس همزمان با ریاست جمهوری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی و ریاست جمهوری هاشمی رفسنجانی (پس از بازنگری و حذف نخست‌وزیری) بود. در این دوره ۵۹۳ طرح و لایحه در مجلس ارائه شده که از میان آنها ۵۸ طرح و لایحه، سیاسی (تقریباً ۱۰ درصد) بود. این میزان نسبت به دوره قبلی ۳۸ درصد افزایش یافته است. این طرح‌ها و لوایح اغلب به کمیسیون‌هایی چون شوراها و امور داخلی، کار و امور اجتماعی، دفاع، اداری و استخدامی، قضایی و حقوقی، نیرو، سیاست خارجی و کمیسیون‌های خاص ارجاع شده است. ۷۴ درصد مجموع موارد طرح و ۲۶ درصد لایحه بوده است. همچنین ۴۱ درصد (۲۴ مورد) موارد ابلاغ شده که از میان آن ۷۱ درصد (۱۷ طرح) به طرح‌ها و ۲۹ درصد (۷ لایحه) به لوایح اختصاص داشته است. بنابراین درصد طرح‌های ابلاغی در این دوره نسبت به دوره قبل افزایش یافته و همچنین این طرح‌ها بودند که نسبت به لوایح درصد بیشتر ابلاغ داشتند. به نظر این امر باتوجه به فراوانی بیشتر طرح‌ها نسبت به لوایح رخ داده است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی سومین دوره مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد (نمودار ۱) به ترتیب کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۸ درصد، انتخابات ۲۶ درصد، امور امنیتی و تقسیمات کشوری ۱۴ درصد، اساسی ۱۰ درصد، شوراها ۵ درصد و احزاب ۳ درصد را به خود اختصاص دادند. بیشترین درصد فراوانی مختص کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل است. در ابتدا به نظر می‌رسد این امر با توجه به اهتمام دولت سازندگی در توسعه روابط و اصل همزیستی با کشورها قابل توجیه است. نگاهی به عناوین قوانین و منشأ طرح یا لایحه بودن آنها نشان می‌دهد اغلب قوانینی که در این کد توسط نمایندگان در قالب طرح پیشنهاد شدند با رویکرد چپ نمایندگان مجلس، همخوانی دارد. بنابراین در تقابل با سیاست‌های دولت قرار دارد که برگرفته از رویکرد راست است.

برای مثال اکثریت نمایندگان منتقد سیاست خارجی تنش‌زدایی دولت بودند و بر مواضع استکبارستیزانه خود پای می‌فشردند. برای مثال قوانینی همچون قطع روابط سیاسی و دیپلماتیک با دولت انگلستان، تشدید مقابله با اقدامات تروریستی دولت آمریکا، حمایت از انقلاب اسلامی فلسطین، اعلان روز ۱۳ آبان به عنوان روز ملی مبارزه با استکبار جهانی و مبارزه مستمر با استکبار و ادامه جنگ تا کسب پیروزی به عنوان استراتژی جمهوری اسلامی ایران نمونه‌ای از این طرح‌های ضد استکباری بود. هر چند شاید این قوانین بر مبنای اصول انقلاب اسلامی شعارهای متعارفی باشد، اما در دولت سازندگی مصلحت‌گرایی و عمل‌گرایی حاکم بود و مبارزه و صدور انقلاب از طریق ارائه الگویی مطلوب از دولت اسلامی ایران تعریف می‌شد. یعنی نحوه نگرش و رویکرد دولت به بحث مقابله با نظام بین‌الملل تغییر کرده بود و اصل به پذیرش این نظام داده شده بود، اما این به معنای طرد تمام اصول

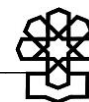
انقلابی نبود. چنانچه قانونی چون تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل، لایحه دولت بوده است. در کنار این، سایر لوایح بیشتر بر مبنای اصل تنش‌زدایی، همکاری و همزیستی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه بوده است. برای مثال الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون وین راجع به نمایندگی دول در رابطه خود با سازمان‌های بین‌المللی جهان، ارجاع اختلافات ناشی از قراردادهای منعقد شده با کمپانی ایتالیایی آگوستا به داوری، موافقتنامه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه در زمینه فعالیت نیروهای انتظامی، الحاق تبصره «۶» به لایحه الحاق دو تبصره به قانون عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، مصوب ۱۳۶۲ (براساس تصویب‌نامه شماره ۵۶۸۶/ت ۱۷۲ ه ۱۳۷۰/۵/۶) و مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان نشان می‌دهد همکاری‌های منطقه‌ای و همکاری و روابط تعریف شده با کشورهای اروپایی مورد توجه بوده است.

در این دوره باز هم کد انتخابات با مواردی چند پیرامون قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح یا الحاق مواد آن مطرح شده است برای مثال الحاق موادی به قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشور، استفساریه در خصوص ماده (۵۶) اصلاحی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، تفسیر قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶، الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶ مجلس شورای اسلامی، تثبیت تعداد کاندیداها در انتخابات، اصلاح مواد (۶۹-۳۴-۳۳-۳۲-۳۱-۱۵) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن، اصلاح ماده (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح بند «۵» ماده (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و رد اصلاح مواد (۸) و (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و موارد مرتبط با آنها مطرح شده است.

توجه به این موارد نشان از تعدد و تکرار اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی در یک دوره مجلس است که نشان از عدم انسجام، ناهماهنگی و عدم اجماع میان نمایندگان در تصویب یک قانون جامع است. اینکه هر بار اصلاح قانون انتخابات با یک نگرش خاص مطرح و بررسی شود نشان از فقدان بررسی جامع و عمیق قانون انتخابات است که موجب بررسی دفعی و پرتکرار آن شده است.

کدهای شوراها و احزاب در این دوره نیز کمترین درصد فراوانی را به خود اختصاص دادند. این امر بار دیگر نشان می‌دهد هنوز هم مجلس ضرورت وجودی احزاب و تشکلهای را جدی نگرفته و حتی پس از جنگ به آن توجه ندارد. در مورد کد شوراها و شهرداری‌ها سه مورد اصلاح پاره‌ای از مواد قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشور، اصلاح قانون شهرداری‌ها و قانون ضرورت ایجاد شهرداری در روستاهای واجد شرایط کشور مطرح شده است. با توجه به اولویت اصلاح در ۷ درصد اینها، بنابراین بیشتر رویکردی اصلاحی در این حوزه وجود داشته است.

نسبت به دوره پیشین نیز کد امور امنیتی و تقسیمات کشوری به رتبه بالاتر از کد اساسی دست

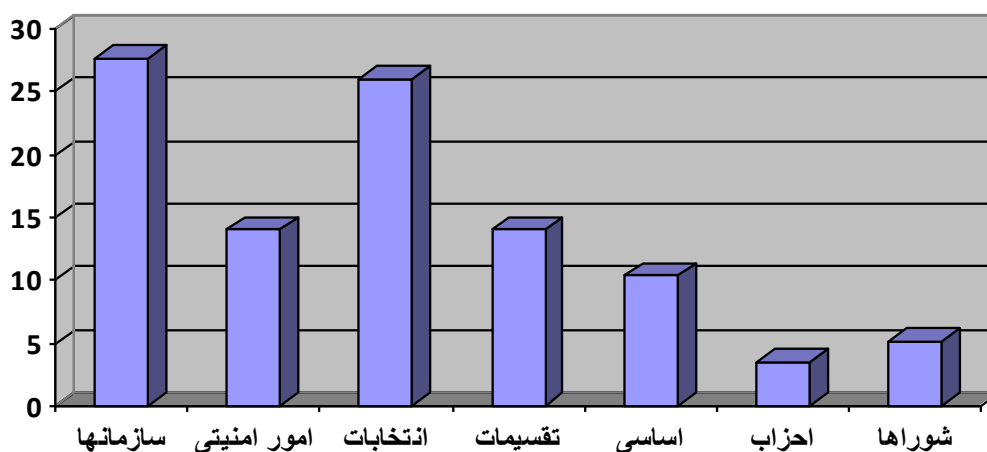

یافتند. در واقع این نشاندهنده توجه بیشتر دولت و مجلس به کد امور امنیتی در شرایط باثبات کشور است. موردی چون برکناری و منع انتصاب لیبرال‌ها و حجتیه‌ها از پست‌های کلیدی و حساس کشور ازسوی مجلس در شرایطی که لیبرالیسم اقتصادی ازسوی کابینه تکنوکرات و عمل‌گرای هاشمی در حال اجراست نشاندهنده مخالفت‌های پیشنهاددهندگان طرح با وضع جاری است. در مورد منع انتصاب حجتیه‌ها نیز باید به موضع‌گیری انتقادی و همیشگی چپ‌ها نسبت به ماهیت این گروه اشاره کرد. این امر به دلیل به کارگیری برخی از این شخصیت‌ها در دولت به عنوان حربه‌ای برای به چالش کشیدن دولت استفاده شده است.

این موضع خوبی برای تبلیغات علیه جناح راست ازسوی جناح چپ بود به ویژه در نزدیکی انتخابات حربه مطلوبی برای جناح چپ فراهم می‌کرد.^۱ موارد مطرح شده‌ای که به اصلاح قانون گذرنامه، لغو انگشت‌نگاری عمومی و حفاظت از هواپیماهای کشوری یا مرزها اشاره دارد نیاز کشور به ساختار جدید امنیتی مطابق با شرایط صلح و غیرجنگی است.

توجه به کد تقسیمات کشور و تصویب قوانینی چون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، تعیین ضوابط و نحوه تشکیل استان‌ها در کشور، انتزاع شهرستان شاهرود از استان سمنان و الحاق آن به استان خراسان، نحوه تبدیل ۱۰ بخش محروم بزرگ کشور به هفت شهرستان جدید و اصلاح مواد (۱۳۱) و (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و نحوه تبدیل ۶ بخش مرزی و محروم کشور به شهرستان جدید نشاندهنده تغییر رویکرد دولت و مجلس نسبت به تقسیمات کشوری است. تا پیش از این به دلیل جنگ و شرایط اضطراری آن فرصتی برای بازنگری و اصلاح نظام اداری برای دولتمردان فراهم نشد. اما با پایان جنگ و آغاز دوران سازندگی یکی از ملزومات سازندگی برنامه‌ریزی دقیق‌تر بود که خود به اصلاح سیستم قدیمی تقسیمات کشوری نیاز داشت. از یک سو بوروکراسی اداری دیگر پاسخگو نبود. ازسویی نیز به نظر می‌رسید این امر با کوچکتر شدن برخی استان‌ها و تفکیک شهرها موجب تخصیص مطلوب اعتبارات مالی و گسترش صنایع مادر می‌شود. بنابراین بیشتر این قوانین منشائی طرح‌محور داشتند و ازسوی نمایندگان پیشنهاد شده‌اند. زیرا پس از جنگ و اولویت سازندگی و بازسازی خرابی‌های آن نمایندگان نیز برای تأمین منافع حوزه‌های انتخابیه خود صلاح را در تغییر و بازنگری قانون تقسیمات کشوری می‌دیدند تا شاید حوزه انتخابیه‌شان بیشتر از تخصیص منابع مالی و سایر منافع آن بهره ببرد.

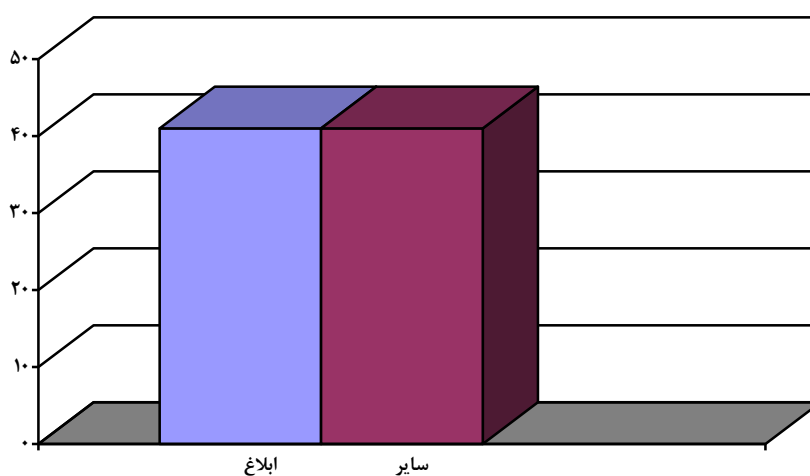
نمودار ۱۵. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

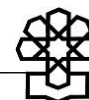

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

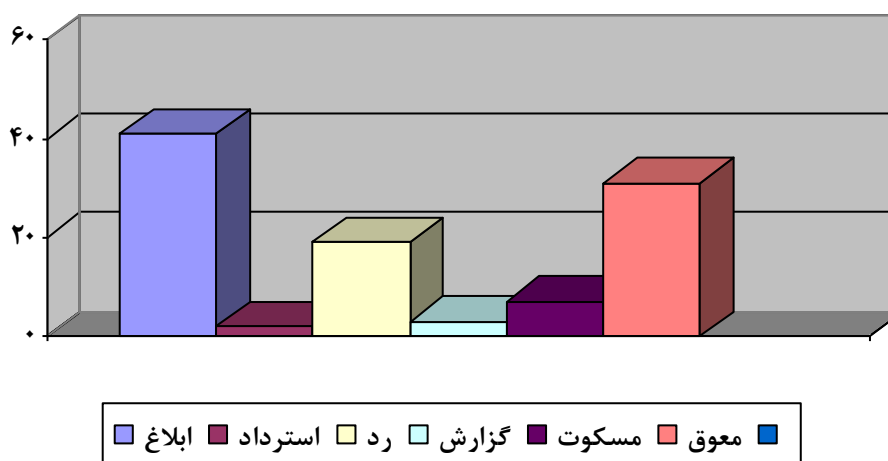
بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح در این دوره نشانگر این است که بیشترین درصد فراوانی وضعیت نهایی با طرح‌ها و لوایح ابلاغی ۴۱ درصد است. میزان طرح‌ها و لوایح معوق ۳۱ درصد بوده و کمترین درصد فراوانی با طرح‌ها و لوایحی بوده که در وضعیت استرداد ۲ درصد قرار داشتند. در این میان رد با ۲۰ درصد، گزارش کمیسیون با ۳ درصد، مسکوت ۷ درصد قرار گرفتند. در این دوره میزان ابلاغ ۴۱ درصد با سایر وضعیت‌ها جز استرداد، رد (مجموع درصد معوق، مسکوت، گزارش کمیسیون ۴۱ درصد) برابر است. اما از طرف دیگر نزدیک به ۶۰ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ نشدند.

نمودار ۱۶. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۱۷. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در ابلاغ شده‌ها سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات هر کدام ۳۲ درصد، امور امنیتی و تقسیمات کشوری هر کدام ۱۴ درصد و اساسی ۹ درصد است.

تفکیک موضوعی وضعیت نهایی فوق نشان می‌دهد ۴۷ درصد کد انتخابات، ۴۴ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و ۳۷ درصد هر یک از کدهای امور امنیتی و تقسیمات کشوری و ۳۳ درصد اساسی ابلاغ شدند. در حالی که احزاب و شوراهای هیچ مورد ابلاغی نداشتند. در نتیجه آنقدر که انتخابات محل اجماع نمایندگان قرار داشته و اراده کلی مجلس در جهت توجه به آن بوده احزاب و شوراهای نبوده است. توجه به تاریخ تصویب نمونه‌هایی چون الحاق موادی به قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشور، تفسیر قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶، الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶ مجلس شورای اسلامی که اغلب در سال ۱۳۷۰ و نزدیک به تاریخ انتخابات چهارمین دوره مجلس است می‌تواند نشان‌دهنده اجماع داخلی مجلس بر تغییر قانون انتخابات باشد. این خود شاید نشان از اولویت رویکرد گروهی و سیاسی در تصویب این قوانین باشد.

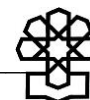
در مورد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل شاید به دلیل گفتمان دولت در جهت تنش‌زدایی با نظام بین‌الملل و بالاخص با کشورهای منطقه و توسعه روابط خارجی به‌ویژه نیاز به قوانین تسهیل‌کننده‌ای چون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون وین راجع به نمایندگی دول در رابطه خود با سازمان‌های بین‌المللی جهانی یا ارجاع اختلافات ناشی از قراردادهای منعقد شده با کمپانی ایتالیایی اگوستا به داوری وضعیت ابلاغ بیشتر است. هر چند نسبت به دوره پیشین (۷۵ درصد) درصد فراوانی آن ۳۱ درصد کاهش یافته است. این امر می‌تواند به دلیل تفاوت نگرش‌های جناحی دولت سازندگی و سومین دوره مجلس باشد. البته همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد تصویب قوانینی چون قطع رابطه با انگلیس، تشدید مقابله با اقدامات تروریستی دولت آمریکا و حمایت از انقلاب اسلامی فلسطین که پیشنهاد نمایندگان بوده است خود می‌تواند نگرش اکثریت چپ مذهبی

مجلس را نشان دهد. چه اینکه چپ‌های مذهبی منتقد سیاست خارجی تنش‌زا و بهبود روابط با غرب بودند و بر مواضع ضد استکباری خود به‌ویژه مبارزه دائمی با آمریکا تأکید داشتند.

۳۷ درصد کدهای تقسیمات کشوری و امور امنیتی در این دوره ابلاغ شدند. قوانینی چون استفساریه ماده (۱۳) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵، ایجاد هفتاد و هفت واحد دهستان فاقد نصاب جمعیتی مذکور در قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون مذکور و میزان تأثیر تقسیمات کشوری در محدوده حوزه‌های انتخاباتی نشان‌دهنده میزان توجه مجلس و دولت به این کد است که پیش‌تر نیز بدان اشاره شد. به‌ویژه آنکه بالاخره چیزی بیش از یک سوم طرح‌ها و لوایح سیاسی کد تقسیمات کشوری ابلاغ شده است. مواردی که به بازنگری و تغییر در ساختار قدیمی تقسیمات کشور بازمی‌گردد و بدین ترتیب اجماع نسبی میان دولت و مجلس در این باره نمود می‌یابد. پیرامون کد امور امنیتی نیز تغییر قوانین هویتی همچون لغو قانون انگشت‌نگاری عمومی مصوب ۱۳۶۲/۲/۲۷، الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ و حفظ اعتبار سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها با توجه به تغییراتی که در حوزه‌های کلان کشور رخ داده قابل تبیین است، زیرا در ساختار جدید باید ساخت جدید امنیتی ایجاد شود که با دوران صلح و اصول سازندگی مطابقت داشته باشد.

در معوقه‌ها تقسیمات کشوری، انتخابات و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل هر کدام ۲۲ درصد و شوراها و اساسی هر کدام ۱۷ درصد سهم دارند. در کد شوراها و شهرداری‌ها همان میزان اندک مطرح شده (۳ مورد) به‌طورکل (یعنی ۱۰۰ درصد) معوق مانده است. ۵۰ درصد کدهای تقسیمات کشوری و کد اساسی نیز معوق بودند. پیرامون کد تقسیمات کشوری پیش‌تر گفته شد که افزایش تعداد آن نشان‌دهنده توجه بیشتر مجلس و دولت به این کد است. اینکه نصف این کد در وضعیت تعویق گرفتار شده است می‌تواند نشان‌دهنده عدم اجماع نمایندگان و رقابت‌های میان منافع محلی و استانی میان نمایندگان یا تفاوت میان رویکرد نمایندگان با دولت در این باره باشد. نگاهی به عناوین برخی از این طرح‌ها و لوایح مانند اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، انتزاع شهرستان شاهرود از استان سمنان و الحاق آن به استان خراسان، نحوه تبدیل ۱۰ بخش محروم بزرگ کشور به هفت شهرستان جدید و اصلاح مواد (۱۳۱) و (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و نحوه تبدیل ۶ بخش مرزی و محروم کشور به شهرستان جدید، می‌تواند بیانگر رقابت میان نمایندگان و منافع بخشی و محلی‌شان و عدم اجماع میان آنها در پیگیری این طرح‌ها و لوایح باشد.

در مورد معوقات کد اساسی هم رجوع به مصادیق طرح‌ها و لوایح آن همچون اصلاح ماده (۵) لایحه همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران و الحاق دو تبصره به آن و تفسیر حد و اختیارات دولت در انحلال و یا ادغام دستگاه‌های اجرایی می‌تواند منازعات موجود حول تمرکزگرایی حول افزایش اختیارات دولتی را نشان دهد. همچنین طرح هر دو - البته اولی به‌دلیل اصلاح ماده‌ای از لایحه دولت یا مجریه مرتبط است - می‌تواند

بیشتر منازعه میان دو رویکرد حاکم بر اکثریت مجلس (چپ) و دولت (راست) را عینیت ببخشد. کمترین درصد تعویق را امور امنیتی و احزاب با صفر درصد به خود اختصاص داده‌اند.

در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی رد شده سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و امور امنیتی هر کدام ۲۷ درصد، انتخابات ۱۸ درصد، احزاب، تقسیمات و اساسی هر کدام ۹ درصد را به خود اختصاص دادند. با تمرکز بر هر کد مشخص می‌شود میزان طرح و لوایح رد شده در هر کد بدین قرار است: ۵۰ درصد احزاب، ۳۸ درصد امور امنیتی، ۱۹ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۱۷ درصد اساسی، ۱۳ درصد انتخابات و تقسیمات کشوری.

در کد احزاب، هیچ‌کدام از طرح‌ها و لوایح تصویب و ابلاغ نشده است. همچنین با توجه به فراوانی اندک آن (۲ مورد) و یک مورد رد، می‌توان بی‌توجهی مجلس نسبت به این کد و در مرحله بعد عدم اجماع نمایندگان نسبت به موضوع احزاب را در این مقطع دریافت. موارد مطرح شده اصلاح موادی از قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی و الحاق یک بند به ماده (۱۰) قانون فعالیت احزاب و جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده، مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی موارد اصلاحی هستند که دومین مورد رد شده است.

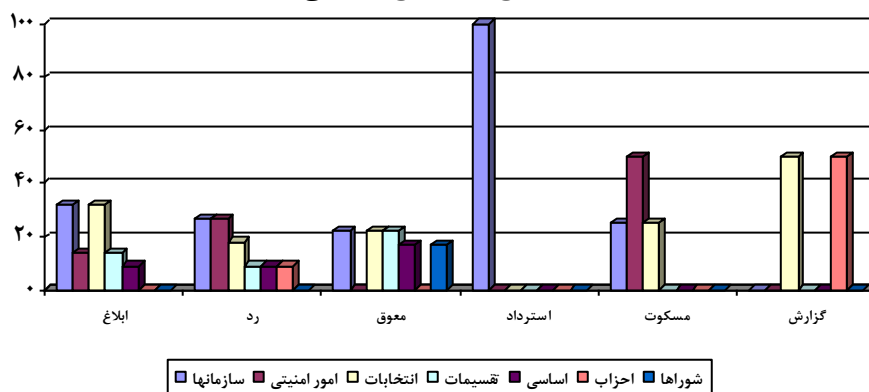
در کد امور امنیتی دو طرح تأمین و کنترل مرزهای کشور و برکناری و منع انتصاب لیبرال‌ها و حجتیه‌ها از پست‌های کلیدی و حساس کشور و لایحه الحاق دو بند به عنوان بندهای «۱۵» و «۱۶» به ماده (۱۰) قانون اصلاح فصل سوم گذرنامه مصوب ۱۳۶۲ مجلس سه موردی از کد امور امنیتی هستند که رد شده‌اند. کدهای اساسی و تقسیمات کشوری کمترین میزان رد را داشتند و همین می‌تواند صحتی بر ادعای رویکرد مثبت مجلس نسبت به این کدها باشد.

میان طرح‌ها و لوایحی که در وضعیت گزارش کمیسیون قرار دارند احزاب و انتخابات هر کدام با ۵۰ درصد سهم دارند. در این میان کد احزاب شاید پس از شوراها که صد درصد در وضعیت معوق قرار داشته نامطلوب‌ترین وضعیت را داشته نیمی از آن رد و نیمی از آن به گزارش کمیسیون ختم شده است. در وضعیت مسکوت امور امنیتی با ۵۰ درصد در رتبه نخست و سپس سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات هر کدام با ۲۵ درصد قرار دارند. برای مثال مواردی چون اجازه شناسایی مشروط جمهوری مسلمان‌نشین آذربایجان شوروی به دولت جمهوری اسلامی ایران در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و حفاظت هواپیماهای کشوری و استقرار مهاجرین افغانی در اردوگاه‌ها و کنترل و نظارت بر آنها در کد امور امنیتی مسکوت مانده‌اند.

در وضعیت استرداد ۱۰۰ درصد سهم به سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل اختصاص دارد که البته این ۶ درصد مجموع طرح‌ها و لوایح سیاسی این کد است.

بیشترین پراکندگی را کد سازمان‌ها، روابط امور بین‌الملل داشته که وضعیت‌های نهایی ابلاغ، رد، معوق، استرداد و مسکوت را از سرگذرانده است. پس از آن کد انتخاباتی با چهار وضعیت نهایی قرار گرفته است.

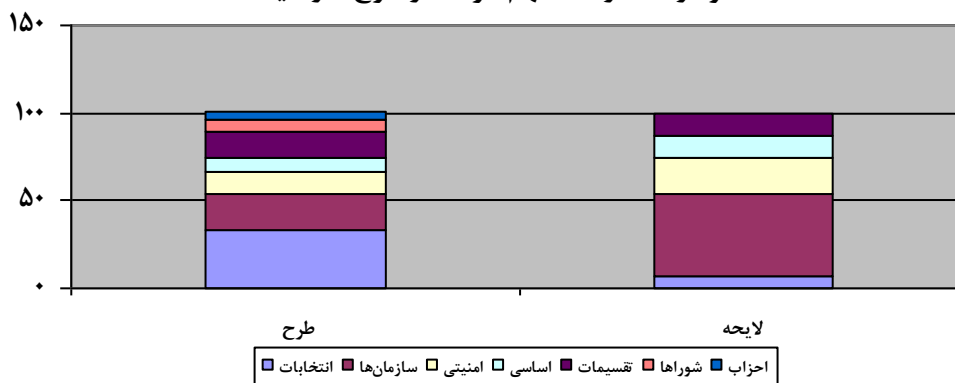
نمودار ۱۸. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

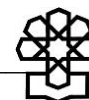
ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

درصد فراوانی طرح‌های سیاسی این دوره (۷۴ درصد) در این دوره نسبت به لوایح سیاسی (۲۶ درصد) بیشتر است. از مجموع ۵۸ طرح و لایحه سیاسی در این دوره ۴۳ طرح و ۱۵ لایحه در مجلس تحت بررسی قرار گرفته است. در میان طرح‌ها به ترتیب ۳۳ درصد سهم کد انتخابات، ۲۱ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۱۴ درصد تقسیمات کشوری، ۱۲ درصد امور امنیتی، ۹ درصد اساسی، ۷ درصد شوراها و ۵ درصد احزاب بود. در لوایح نیز به ترتیب ۴۷ درصد به سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۲۰ درصد امور امنیتی، تقسیمات کشوری و اساسی هر کدام ۱۳ درصد و انتخابات ۷ درصد تعلق داشت. شوراها و احزاب هیچ سهمی از لوایح نداشتند.

نمودار ۱۹. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

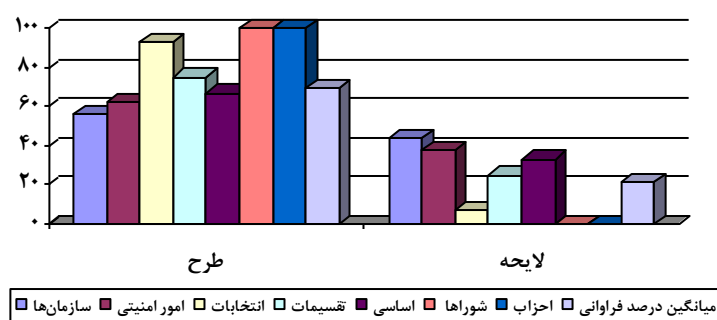
در بررسی کدهای موضوعی مطروحه مشخص شد ۱۰۰ درصد شوراها و احزاب، ۹۳ درصد انتخابات، ۷۵ درصد تقسیمات کشوری، ۶۷ درصد اساسی، ۶۳ درصد امور امنیتی، ۵۶ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. اینکه درصد فراوانی طرح‌های سیاسی در هر کد در کمترین میزان از ۵۰ درصد بیشتر است می‌تواند بیانگر تلاش نمایندگان برای به کارگیری عملکرد تقیینی مجلس شورای اسلامی باشد. همچنین ۴۴ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۳۷ درصد امور امنیتی، ۳۳ درصد اساسی،

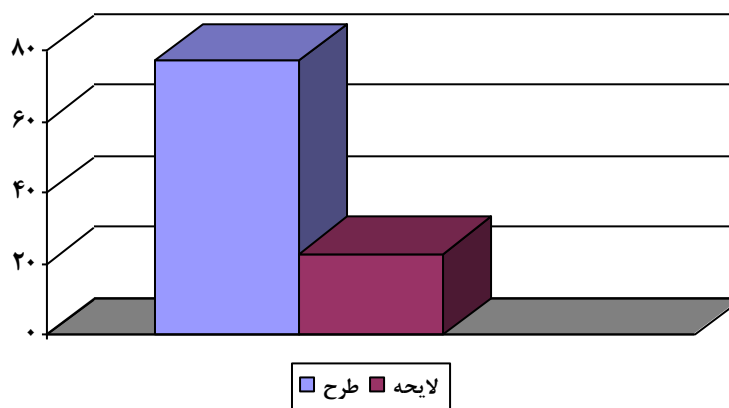
۲۵ درصد تقسیمات کشوری، ۷ درصد انتخابات لایحه بود. این ترتیب خود می‌تواند بیانگر سلسله مراتب اولویت‌های دولت باشد. میزان کاهش لوایح در کد سازمان‌ها که در ادوار قبلی کدی لایحه‌محور بوده نشان می‌دهد مجلس در عرصه سیاست و روابط خارجی فعال شده است. شاید هم تقابل رویکردی مجلس و دولت در عرصه سیاست خارجی بر این امر اثر گذاشته باشد.

کد انتخابات که بیشترین درصد فراوانی طرح‌های سیاسی را داشته بیشترین میزان ابلاغ را داشته و در میان وضعیت‌های دیگر نیز بیشتر ابلاغ شده‌اند. در میان لوایح نیز سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز نسبت به سایر وضعیت‌ها و سایر کدها بیشترین درصد فراوانی در ابلاغ را داشته است. در مجموع در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی این دوره ۲۲ مورد ابلاغ شده که از آن میان ۱۷ مورد طرح و ۷ مورد لایحه بود. یعنی تقریباً ۷۷ درصد ابلاغ شده‌ها طرح بوده است که با توجه به تعداد طرح‌ها که نزدیک به دو برابر و نیم لوایح است امر غریبی نیست، اما نکته قابل توجه این است که از ۱۵ لایحه، ۷ لایحه آن ابلاغ شده چیزی نزدیک به نیمی از آن در حالی که از ۴۳ طرح تنها ۱۷ مورد آن ابلاغ شده است این خود می‌تواند بیانگر عدم اجماع درونی نمایندگان در مورد طرح‌ها باشد.

نمودار ۲۰. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

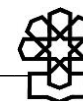

نمودار ۲۱. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

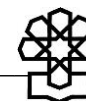
جدول ۳. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس سوم شورای اسلامی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون وین راجع به نمایندگی دول در رابطه خود با سازمان‌های بین‌المللی جهانی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۵/۴	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲	ارجاع اختلافات ناشی از قراردادهای منعقد شده با کمپانی ایتالیایی آگوستا به داوری	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امور دفاعی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۹/۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۹/۱۳	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۳	لغو قانون انگشت‌نگاری عمومی مصوب ۱۳۶۲/۲/۲۷	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۸/۳/۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۸/۳/۷	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۴	تشدید مقابله با اقدامات تروریستی دولت آمریکا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۸/۸/۱۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۸/۸/۱۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵	حمایت از انقلاب اسلامی فلسطین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۹/۲/۱۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۹/۲/۱۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۶	الحاق موادی به قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشور	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۲/۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۲/۱۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۷	استفساریه ماده (۱۳) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۹/۱۲/۷	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۸	استفساریه در خصوص ماده (۵۶) اصلاحی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۲۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

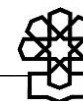
ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۹	تفسیر قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶	انتخابات	طرح سه‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۰	الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح سه‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۱	اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶ مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۸	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۲	ایجاد ۷۷ واحد دهستان فاقد نصاب جمعیتی مذکور در قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون مذکور	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۱/۲/۲۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۱/۳/۱۰	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۳	میزان تأثیر تقسیمات کشوری در محدوده حوزه‌های انتخاباتی	تقسیمات کشوری	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۷	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۴	نثبت تعداد کاندیدها در انتخابات	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۲/۲۴ و تصویب مجمع تشخیص مصلحت در تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۳	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۵	اصلاح مواد (۶۹-۳۴-۳۳-۳۲-۳۱-۱۵) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۶	عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۹/۹/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۹/۹/۲۸	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۷	همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران	اساسی	لایحه یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۸/۴/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۸/۴/۶	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۸	تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران	اساسی	طرح دوشوری	دفاع	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۸/۵/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۸/۵/۳۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۹	قطع روابط سیاسی و دیپلماتیک با دولت انگلستان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۱۲/۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۱۲/۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۰	الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰	امور امنیتی	لایحه دوشوری	قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۰	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۱	حفظ اعتبار سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۱۱/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۲	اعلان روز ۱۳ آبان به‌عنوان روز ملی مبارزه با استکبار جهانی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۶۷/۸/۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۶۷/۸/۸	ریاست جمهوری آیت‌ا... خامنه‌ای و نخست‌وزیری میرحسین موسوی
۲۳	ضرورت ایجاد شهرداری در روستاهای واجد شرایط کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۴	تشکیل سازمان صنایع دفاع	اساسی	لایحه دوشوری	خاص	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۵	مبارزه مستمر با استکبار و ادامه جنگ تا کسب پیروزی به‌عنوان استراتژی جمهوری اسلامی ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	کمیسیون ویژه	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۶	نحوه تبدیل ۱۰ بخش محروم بزرگ کشور به هفت شهرستان جدید و اصلاح مواد (۱۳۱) و (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی
۲۷	نحوه تبدیل ۶ بخش مرزی و محروم کشور به شهرستان جدید	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی
۲۸	موافقتنامه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه در زمینه فعالیت نیروهای انتظامی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۲۹	انتزاع شهرستان شاهرود از استان سمنان و الحاق آن به استان خراسان	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۰	رد اصلاح مواد (۸) و (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و موارد مرتبط با آنها	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۱	اصلاح بند «۵» ماده (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۲	ایجاد مؤسسه مطالعات سیاسی و بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۳	اصلاح ماده (۳۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۴	الحاق یک بند به ماده (۱۰) قانون فعالیت احزاب و جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده، مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۵	تعیین شرایط و نحوه انتخاب استانداران و معاونین استانداران	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۶	اصلاح قانون گروه پارلمانی جمهوری اسلامی عضو اتحادیه بین‌المجالس، مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۲	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۷	تعیین ضوابط و نحوه تشکیل استان‌ها در کشور	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۸	اصلاح تبصره ذیل قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۹	اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق موادی به آن	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	مسکوت	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۰	استقرار مهاجرین افغانی در اردوگاه‌ها و کنترل و نظارت بر آنها	امور امنیتی	طرح	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۱	حفاظت هواپیماهای کشوری	امور امنیتی	طرح	امور دفاعی	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۲	اجازه شناسایی مشروط جمهوری مسلمان‌نشین آذربایجان شوروی به دولت جمهوری اسلامی ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح	سیاست خارجی	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۳	الحاق دو بند به عنوان بندهای «۱۵» و «۱۶» به ماده (۱۰) قانون اصلاح فصل سوم گذرنامه، مصوب ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۴	تأمین و کنترل مرزهای کشور	امور امنیتی	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۵	نحوه شرکت نمایندگان کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی در ملاقات‌ها، دیدارها و بازدیدهای مقامات دستگاه‌های مختلف کشور با مقامات کشورهای خارجی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۶	برکناری و منع انتصاب لیبرال‌ها و حجتیه‌ها از پست‌های کلیدی و حساس کشور	امور امنیتی	طرح دوشوری	اداری و استخدامی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۷	اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات، مصوب مرداد ۱۳۷۰	انتخابات	طرح دوشوری	مشترک شوراها و امور استخدامی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۸	الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات	انتخابات	طرح دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴۹	الحاق تبصره «۶» به لایحه الحاق دو تبصره به قانون عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، مصوب ۱۳۶۲ (براساس تصویب‌نامه شماره ۵۶۸۶/ت/۱۷۲ه مورخ ۱۳۷۰/۵/۶)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه	نیرو	استرداد ازسوی دولت	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۰	اصلاح قانون شهرداری‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۱	تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۲	مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۳	اصلاح پاره‌ای از مواد قانون انتخابات شوراها و شوراهای اسلامی کشوری و قانون تشکیلات شوراها و شوراهای اسلامی کشوری	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۴	تفسیر حد و اختیارات دولت در انحلال و یا ادغام دستگاه‌های اجرایی	اساسی	طرح یک‌شوری	اداری و استخدامی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۵	اصلاح ماده (۵) لایحه همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران و الحاق دو تبصره به آن	اساسی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۶	اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	خاص	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی
۵۷	اصلاح پاره‌ای از مواد قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۱۹ و اصلاحیه‌های بعدی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵۸	اصلاح موادی از قانون تشکیل شوراها و شوراهای اسلامی کار مصوب مجلس شورای اسلامی ۱۳۶۲/۱۰/۳۰	احزاب، جمعیت‌ها تشکل‌های سیاسی	طرح دوشوری	کار و امور اجتماعی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

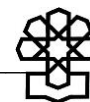
۴-۴. چهارمین دوره مجلس

مجلس چهارم از تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۷۱ تا ۷ خردادماه ۱۳۷۵ مشغول به کار بود. در این دوره در مجموع ۶۰۴ طرح و لایحه مطرح شد که در میان آنها ۳۳ طرح و لایحه سیاسی و تقریباً حدود ۵ درصد کل طرح‌ها و لوایح سیاسی، بود. این تعداد نسبت به دوره پیش ۴۳ درصد کاهش یافته است. این طرح‌ها و لوایح اغلب به کمیسیون‌های شوراها و امور داخلی، سیاست خارجی، پست و تلگراف و تلفن و تدوین آیین نامه داخلی ارجاع شدند. در این دوره تعداد لوایح سیاسی (۶۱ درصد) بیشتر از طرح‌های سیاسی (۳۹ درصد) بود. حدود ۶۴ درصد مجموع طرح‌ها و لوایح سیاسی نیز ابلاغ شده که در این میان سهم لوایح (۷۱ درصد) چندین برابر طرح‌ها (۲۹ درصد) است. البته میزان لوایح اعلام وصول دو برابر طرح‌های اعلام وصول است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد که کدهای سازمان‌ها و روابط و امور بین‌الملل (۲۷ درصد)، انتخابات (۲۴ درصد)، تقسیمات کشوری، شوراها و شهرداری‌ها و امور امنیتی (۱۵ درصد) و قانونگذاری (۳ درصد) به‌ترتیب بیشترین تا کمترین درصد فراوانی‌ها را داشتند. اولویت کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در شرایطی که بیشتر ماهیتی لایحه‌محور دارد در قالب گفتمان دولت قابل توجیه است. اولویت دادن به سیاست خارجی از سوی دولت درصد فراوانی بالای این کد را تبیین می‌کند. مواردی همچون تصویب قطعنامه اصلاح بند «۱» ماده (۶) منشور سازمان کنفرانس اسلامی، موافقتنامه همکاری در زمینه کاربردهای صلح‌جویانه از انرژی هسته‌ای بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین، موافقتنامه همکاری در زمینه استفاده صلح‌جویانه از انرژی هسته‌ای بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه، پروتکل اصلاحی عهدنامه ازمیر و مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان که با توجه به لایحه‌ای بودنشان می‌توانند نشان‌دهنده رویکرد دولت باشند. هر چند برخی از این موارد در دوره پیشین مجلس نیز مطرح شده بودند، اما در وضعیت معوق مانده بودند مانند مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان یا تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل که در این دوره مطرح شده و تصویب شده‌اند. شاید تغییر اکثریت مجلس از چپ به راست در این مسیر تأثیرگذار بوده باشد.

دومین رتبه از آن کد انتخابات است که بررسی دوره‌های پیشین نشان داد یکی از کدهای مورد توجه و جذاب مجلس بوده است. در این دوره نیز به موازات کد سازمان‌ها و با فاصله اندکی از آن کد انتخابات مطرح بوده است. اصلاح قانون انتخابات ریاست‌جمهوری، اصلاحیه مصوب ۱۳۷۲/۱/۱۷ قانون انتخابات ریاست‌جمهوری، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، تفسیر ماده (۲۹) قانون

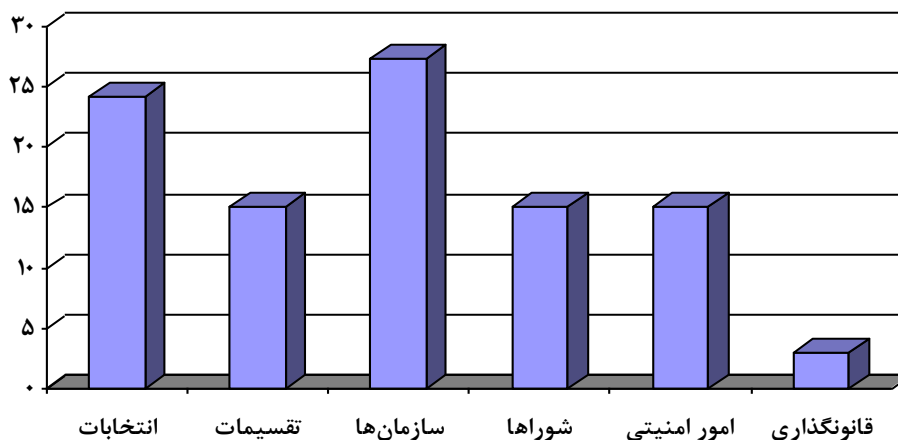
انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون انتخابات مجلس مواردی است که نشان می‌دهد اصلاح قانون انتخابات محوری‌ترین موضوع این کد است که همچون ادوار قبلی تکرار شده است و حتی دو طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی دوبار در این مجلس با یک عنوان تکرار شده است. این نشاندهنده نبود هماهنگی و فقدان اجماع میان نمایندگان در تدوین یک قانون جامع است و موجب می‌شود هر بار نمایندگانی با رویکرد سیاسی خاص، طرحی را تدوین و مطرح کنند.

برابری درصد فراوانی کد شوراها، امور امنیتی و تقسیمات کشوری نشان می‌دهد این سه در این دوره مجلس در یک اولویت قرار داشتند. همچنین کد شوراها با افزایش نسبی طرح‌ها و لوایح از سه مورد به پنج مورد رسیده است. اصلاح قانون شهرداری‌ها، تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، تعیین قائم مقام شورای اسلامی شهرها، تفسیر بند «۳» ماده واحده قانون الحاق یک بند و ۳ تبصره به عنوان بند «۳» به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها، الحاق یک بند و ۳ تبصره به عنوان بند «۳» به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها نمونه‌هایی از این کد هستند. به نظر می‌رسد اینکه در این دوره به شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی کشور پرداخته می‌شود نتیجه سیاست‌های دولت در واگذاری تصدی امور شهرها و کوچک کردن دولت باشد.

همچنین در ادوار قبلی به این مسائل بدین میزان پرداخته نمی‌شد شاید جنگ و بازسازی فرصتی برای پرداختن به این مسائل را فراهم نکرده بود، اما پس از گذشت چند سال از سیاست‌های دولت و برجسته شدن خدمات شهری توسط برخی شهرداران مانند شهردار تهران در سال‌های پس از ۱۳۶۸ موجب توجه بیشتر به شهرداری شده بود.

در کد تقسیمات کشوری تأسیس استان قزوین، ایجاد استان قم، تغییر نام استان باختران به کرمانشاه و تأسیس استان اردبیل، مواردی است که می‌توان بدان پرداخت. این موارد نشان از کوچک کردن استان‌ها و تغییر ساختار تقسیمات کشوری است. همان‌طور که پیش‌تر نیز به آن اشاره شد کوچک کردن استان‌های پهناور در راستای تخصیص بهتر منابع مالی و تغییر اداری کشور از جمله اولویت‌های دولت در این کد بود. نمایندگان مجلس نیز در راستای منافع محلی و بخشی خود با این امر همراه بودند. کلیه موارد فوق بیشتر لایحه‌محور بوده و تنها تغییر نام استان باختران به کرمانشاه به صورت طرح به مجلس آمده است. تمامی این موارد بجز لایحه تأسیس استان قزوین که رد شد؛ در مجلس تصویب شده است. این امر نشان از اهمیت این کد در این دوره مجلس و هماهنگی رویکرد دولت و مجلس پیرامون توجه به این مسئله بوده است. کد قانونگذاری هم کمترین میزان را به خود اختصاص داده است و مشخص است که مجلس و دولت کمتر تمایلی به قانونگذاری در این زمینه داشته‌اند.

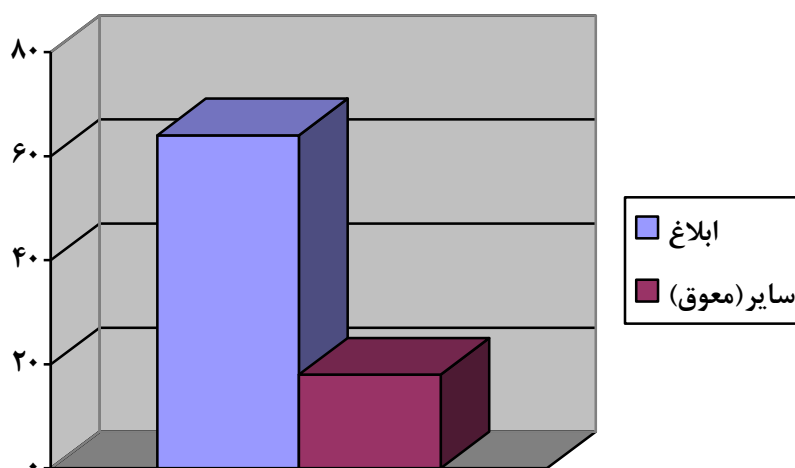
نمودار ۲۲. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

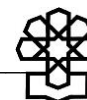

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

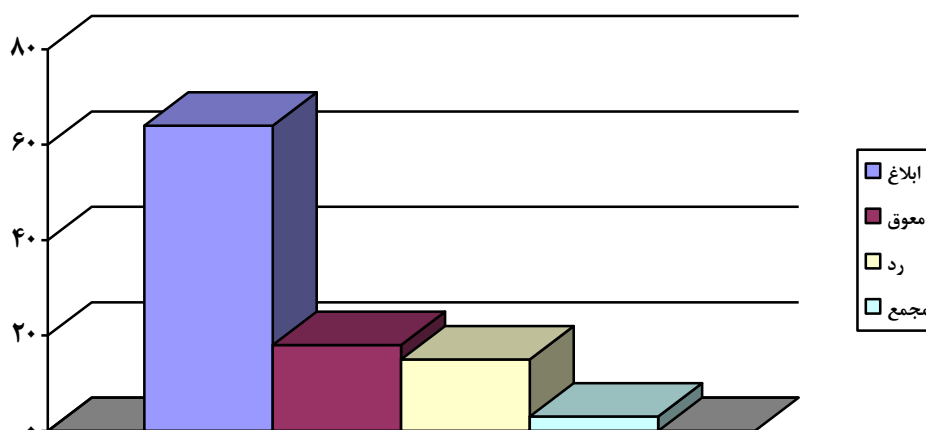
بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره بیانگر این بود که وضعیت ابلاغ با میانگین درصد فراوانی ۶۴ بیشترین و تحت بررسی در مجمع (۳ درصد) کمترین میانگین درصد فراوانی را داشته است. در این بین رد با ۱۵ درصد و معوق با ۱۸ درصد قرار داشتند. در این میان وضعیت ابلاغ در برابر وضعیت معوق که تنها ایستگاه توقفی است که حق مجلس شمرده نمی‌شود از مطلوبیت برخوردار است و ابلاغ از معوق بیشتر است.

نمودار ۲۳. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۲۴. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

سهم کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل از موارد ابلاغی ۳۳ درصد، انتخابات ۲۴ درصد، تقسیمات کشوری ۱۹ درصد، شوراها ۱۴ درصد و امور امنیتی ۱۰ درصد بود. بیشترین سهم را کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و کمترین را امور امنیتی داشت.

بررسی تفکیکی کدهای موضوعی در این وضعیت نشان می‌دهد ۸۰ درصد کدهای تقسیمات کشوری، ۷۸ درصد سازمان، روابط و امور بین‌الملل، ۶۳ درصد انتخابات، ۶۰ درصد شوراها و ۴۰ درصد امور امنیتی ابلاغ شدند. اینکه حداقل چهار کد از میان ۶ کد مطرح شده در این دوره هر کدام درصد ابلاغی بالاتر از نصف (۵۰ درصد) را داشتند می‌تواند بیانگر اجماع نسبی مجلس در مورد نیاز کشور به قانونگذاری در این حوزه‌ها باشد. در مورد تقسیمات کشوری از میان ۵ طرح و لایحه، ۴ مورد یعنی ۸۰ درصد تصویب و ابلاغ شده است. پیش‌تر گفته شد که این امر می‌تواند نشان از رویکرد واحد دولت و مجلس در این باره و هماهنگی درونی مجلس پیرامون این کد باشد. پیرامون وضعیت ابلاغ کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز همان‌طور که کمی بالاتر گفته شد به دلیل ماهیت بیشتر لایحه‌محور بودن این کد و نیاز به تخصص و مهارت فنی در تدوین این کد بیشتر موارد مطروحه در این کد وضعیت تصویب و ابلاغ را دارند. همچنین اولویت دولت به سیاست خارجی و هماهنگی نسبی میان دولت و مجلس در این باره می‌تواند اثرگذار باشد. برای مثال می‌توان به قطعنامه اصلاح بند «۱» ماده (۶) منشور سازمان کنفرانس اسلامی، پروتکل اصلاحی عهدنامه ازبک و موافقتنامه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه در زمینه فعالیت نیروهای انتظامی که هر سه لایحه بودند اشاره کرد.

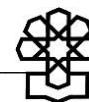
کد انتخابات نیز یکی از کدهای زیرمجموعه سیاست داخلی است که در این دوره نیز مانند گذشته میزان درصد فراوانی ابلاغ آن به نسبت مطلوب بوده است. قوانین مصوبی چون اصلاح ماده شانزدهم قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ و حذف تبصره‌های آن، اصلاح

جدول حوزه‌های انتخابیه، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاحیه مصوب ۱۳۷۲/۱/۱۷
 قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و اصلاح قانون انتخابات ریاست‌جمهوری نشان می‌دهد که اهتمام
 مجلس در هر دوره مجلس بر اصلاح قوانین انتخاباتی بوده است و تغییر در این قانون مهمترین محوری
 است که درکد انتخابات مورد علاقه نمایندگان بوده و شاید اولویت اصلی آنها را در این حوزه شکل
 داده است.

سهم هر یک از کدهای انتخابات، تقسیمات کشوری، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، شوراها و
 قانونگذاری از رد شده‌ها برابر ۲۰ درصد است. کد قانونگذاری تنها یک مورد مطرح شده که آن هم رد شده
 است. در کد تقسیمات کشوری تنها یک لایحه تأسیس استان قزوین (۲۰ درصد) در وضعیت رد قرار داشته
 است. در مورد شوراها طرح اصلاح قانون شهرداری‌ها و در کد انتخابات طرح اصلاح حوزه‌های انتخابیه
 مجلس شورای اسلامی تنها موردهایی هستند که رد شده‌اند. طرح نحوه اهدای هدایا به مهمانان خارجی
 تنها طرحی است که در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در این دوره مطرح شده و آن هم رد شده
 است. بنابراین می‌توان گفت مجلس نسبت به تصویب قوانین در این حوزه بیشتر رویکردی لایحه‌محور داشته
 است و شاید به دلیل فقدان تخصص لازم در این حوزه کمتر مانور می‌دادند.

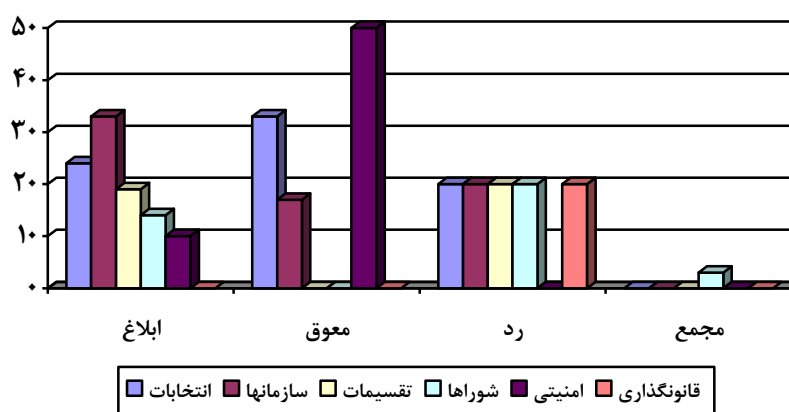
در وضعیت معوق سهم کد انتخابات ۳۳ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۷ درصد و
 امور امنیتی ۵۰ درصد است. نصف معوقات در کد امنیتی است که ۶۰ درصد کد امور امنیتی را
 دربرمی‌گیرد. شاید این بتواند بیانگر این باشد که مجلس در این حوزه کمتر اراده‌ای برای پیگیری
 داشته است. بررسی‌ها نشان داد سه لایحه الزام اختصاص شماره هویتی و کدپستی برای کلیه اتباع
 ایرانی، اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه و اصلاح قانون نظارت
 بر مسافرت‌های خارجی در این کد جزء موارد معوق است بنابراین لوایحی که در این کد در مجلس
 مطرح شده است شاید به دلیل عدم اجماع میان نمایندگان و نبود نگرش واحد میان دولت و مجلس
 حول امور امنیتی در این حوزه‌ها با وضعیت معوق مواجه شده است.

همچنین ۲۵ درصد کد انتخابات و ۱۱ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز معوق بودند. در
 کد انتخابات دو طرح تفسیر ماده (۲۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون انتخابات
 مجلس مواردی هستند که در کد انتخابات معوق بودند. در این کد نه تنها در این دوره، بلکه در ادوار
 پیشین موارد مطرح شده حول قانون انتخابات مجلس است. در این دوره هر دو مورد، طرح نمایندگان
 هستند و هر دو هم معوق ماندند. اگر نمایندگان مطرح‌کننده طرح نیاز به این قوانین را لازم دانستند چرا
 پیگیری لازم در تصویب آنها را نداشتند. یعنی اراده به طرح تا پیگیری آن بوده است. در مورد سازمان‌ها،
 روابط و امور بین‌الملل لایحه موافقتنامه تسهیل صدور روادید برای بازرگانان کشورهای عضو سازمان
 همکاری اقتصادی (اکو) موردی است که معوق مانده است که چرایی عدم رسیدگی و پیگیری با توجه به
 اولویت‌های دولت و هماهنگی نسبی میان دولت و مجلس جای سؤال دارد.

تنها کدی که تمام سهم وضعیت تحت بررسی در مجمع را به خود اختصاص داده کد شوراهاست. طرح تعیین قائم مقام شورای اسلامی شهرها تنها موردی است که تحت بررسی مجمع بوده است. در نهایت بیشترین پراکندگی وضعیت را کدهای انتخابات و سازمانها، روابط و امور بین‌الملل (سه وضعیت ابلاغ، رد و معوق) شوراها (ابلاغ، رد و تحت بررسی مجمع) دارند. میزان پراکندگی کد شوراها با توجه به میزان فراوانی آن (۵) خود نشان از ناهماهنگی و اجماع نسبی نمایندگان در این باره دارد.

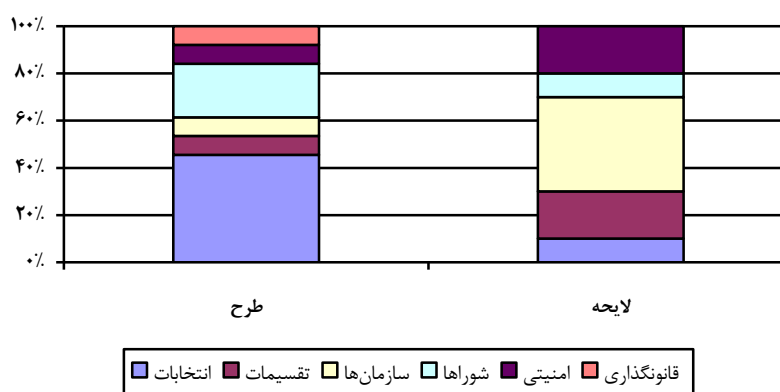
نمودار ۲۵. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

در این دوره در میان ۳۳ طرح و لایحه ارائه شده، ۱۳ طرح (۳۹ درصد) و ۲۰ لایحه (۶۱ درصد) بود. در میان طرح‌ها کد انتخابات ۴۶ درصد، شوراها ۲۳ درصد، تقسیمات کشوری، سازمانها، روابط و امور بین‌الملل، امور امنیتی و قانونگذاری هر کدام ۸ درصد بود. در میان لوایح نیز سازمانها، روابط و امور بین‌الملل ۴۰ درصد، تقسیمات کشوری و امور امنیتی هر کدام ۲۰ درصد، انتخابات و شوراها نیز هر کدام ۱۰ درصد را به خود اختصاص دادند.

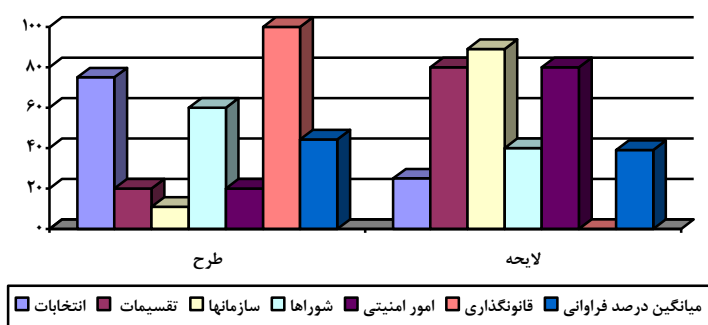
نمودار ۲۶. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

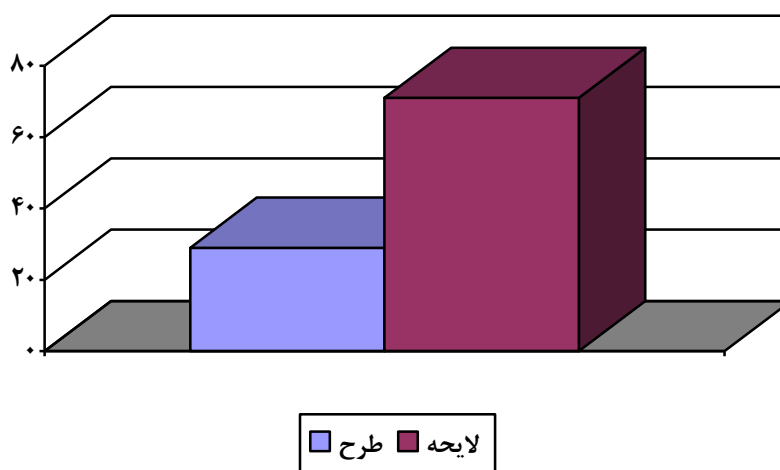
بررسی تفکیکی هر کد نشان می‌دهد در کد قانونگذاری تنها یک مورد مطرح شده که آن هم طرح بوده است. ۷۵ درصد کد انتخابات، ۶۰ درصد شوراها، ۲۰ درصد تقسیمات کشوری و امور امنیتی و ۱۱ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. بنابراین کد قانونگذاری، انتخابات و شوراها بیشتر طرح‌محور بوده‌اند. همچنین ۸۹ درصد ترتیب سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۸۰ درصد تقسیمات کشوری و امور امنیتی، ۴۰ درصد شوراها و ۲۵ درصد انتخابات، لایحه بود. بنابراین کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و تقسیمات کشوری بیشتر لایحه‌محور بودند.

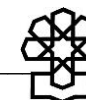
در این دوره همان‌طور که در بالا بحث شد بیشترین ابلاغ‌ها نخست به کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۳۳ درصد)، سپس انتخابات (۲۴ درصد) و تقسیمات کشوری (۱۹ درصد) تعلق داشت. این در حالی است که بیشترین درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و تقسیمات کشوری لایحه و انتخابات طرح بود. اما در مجموع طرح‌ها و لوایح سیاسی این دوره از میان ۲۱ مورد ابلاغی ۱۵ لایحه (۷۱ درصد) و ۶ طرح (۲۹ درصد) قرار داشت. بنابراین لوایح بیشتر از طرح‌ها ابلاغ شدند.

نمودار ۲۷. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

نمودار ۲۸. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

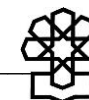

جدول ۴. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس چهارم شورای اسلامی

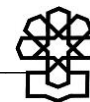
ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری	انتخابات	لایحه یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۲	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲	تأسیس استان اردبیل	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳	تغییر نام استان باختران به کرمانشاه	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۲	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴	تصویب قطعنامه اصلاح بند «۱» ماده (۶) منشور سازمان کنفرانس اسلامی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۵	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۵	موافقتنامه همکاری در زمینه کاربردهای صلح‌جویانه از انرژی هسته‌ای بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	پست و تلگراف و نیرو	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱/۲۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۵	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۶	موافقتنامه همکاری در زمینه استفاده صلح‌جویانه از انرژی هسته‌ای بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	پست و تلگراف و نیرو	تصویب مجلس و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۵	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۷	اصلاحیه مصوب ۱۳۷۲/۱/۱۷ قانون انتخابات ریاست جمهوری	انتخابات	لایحه دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۲۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۸	الحاق یک بند و «۳» تبصره به‌عنوان بند «۳» به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۹	نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت	امور امنیتی	طرح دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۳/۴/۱۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۳/۶/۲۳	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۰	اصلاح مواد (۲۵) و (۲۶) قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰	امور امنیتی	لایحه یک‌فوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۳/۷/۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۳/۷/۱۳	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۱	تفسیر بند «۳» ماده واحده قانون الحاق یک بند و ۳ تبصره به عنوان بند «۳» به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۳/۷/۱۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۷۳/۷/۲۰	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۲	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۴/۴/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۴/۵/۱۰	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۳	ایجاد استان قم	تقسیمات کشوری	لایحه یک‌فوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۵/۲/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۵/۲/۱۲	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۴	تعیین قائم مقام شورای اسلامی شهرها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	تحت بررسی در مجمع تشخیص مصلحت نظام	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۵	تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۴/۲/۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۵/۵/۲۳	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۶	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه	انتخابات	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۴/۹/۲۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۷۴/۹/۲۶	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۷	پروتکل اصلاحی عهدنامه ازمیر	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۳/۲/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۳/۲/۱۱	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۸	اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۱۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۲۶	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۱۹	مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۳۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۱۲	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۰	اصلاح ماده شانزدهم قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ و حذف تبصره‌های آن	انتخابات	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۹	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۱	تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۱/۶/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۱/۷/۵	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۲	موافقتنامه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه در زمینه فعالیت نیروهای انتظامی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۱/۶/۳۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۱/۷/۵	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۳	الزام اختصاص شماره هویتی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۴	اصلاح تبصره یک ماده واحده قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۵	نحوه اهدای هدایا به مهمانان خارجی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌شوری	سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۶	اصلاح حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح یا لایحه سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۷	نظارت بر اجرای قوانین مصوب مجلس	قانونگذاری	طرح دوشوری	تدوین آیین‌نامه داخلی	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۸	اصلاح قانون شهرداری‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	مشترک شوراها و امور داخلی کشور و امور قضایی و حقوقی	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۹	تأسیس استان قزوین	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۰	اصلاح قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۱	تفسیر ماده (۲۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۲	موافقتنامه تسهیل صدور روادید برای بازرگانان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اگو)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳۳	اصلاح قانون انتخابات مجلس	انتخابات	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی

۴-۵. پنجمین دوره مجلس

پنجمین دوره مجلس در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۷۵ آغاز به کار کرد و تا ۷ خردادماه ۱۳۷۹ ادامه داشت. این دوره مصادف با ریاست‌جمهوری هاشمی رفسنجانی و سید محمد خاتمی بود. در این دوره در مجموع ۶۰۶ طرح و لایحه مطرح شد که در میان آنها ۵۳ طرح و لایحه (تقریباً ۹ درصد) سیاسی بود. این مقدار نسبت به دوره پیشین ۶۱ درصد افزایش داشت. در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی این دوره سهم لوایح (۱۹ مورد) ۳۶ درصد و طرح‌ها (۳۴ مورد) ۶۴ درصد بود. این طرح‌ها و لوایح سیاسی شوراها و امور داخلی، سیاست خارجی، امور قضایی و حقوقی، تقسیمات کشوری و کمیسیون‌های خاص ارجاع شدند. میزان ابلاغ در این دوره ۴۷ درصد (۲۵ مورد) بود. از میان ۲۵ طرح و لایحه سیاسی ابلاغ شده ۱۳ لایحه (۵۲ درصد) و ۱۲ طرح (۴۸ درصد) ابلاغ شده است که با کمی تفاوت سهم لوایح ابلاغی بیشتر است. البته این نکته را باید مد نظر قرار داد که سهم لوایح نصف طرح‌های اعلام وصول است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره نشان می‌دهد که بیشترین درصد فراوانی به کد انتخابات با ۳۸ درصد و کمترین درصد فراوانی به کدهای اساسی و احزاب (۴ درصد) تعلق دارد. در این میان به ترتیب کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و شوراها هر کدام با ۱۷ درصد، امور امنیتی ۱۳ درصد، تقسیمات کشوری ۸ درصد قرار داشتند.

در این دوره پیرو سنت هر دوره مجلس کد انتخابات حول تغییر و اصلاح قانون انتخابات با بیشترین درصد فراوانی نسبت به سایر کدها (۳۸ درصد) مطرح شده است که حدود ۹۰ درصد آنها در قالب طرح ارائه شدند. این امر می‌تواند بیانگر این مطلب باشد که قانون انتخابات هنوز محل منازعه میان نمایندگان و از اولویت‌های مجلس است. با نگاهی به عناوین طرح‌های مطرح شده در کد انتخابات می‌توان مشاهده کرد تقریباً ۱۰۰ درصد آن به اصلاح قانون انتخابات بازمی‌گردد: اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف، الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، ممنوعیت استفاده از هر گونه عکس و پوستر رنگی در انتخابات مجلس شورای اسلامی (قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸)، تفسیر بند «۲» قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، اصلاح ماده (۴) قانون الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۵/۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها.

برخی طرح‌های مورد بررسی در کد انتخابات همچون لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین

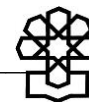
رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف در راستای مواضع اقلیت مجلس است. طرح لزوم حضور نمایندگان نامزدهای ریاست‌جمهوری در شعب اخذ رأی تنها طرحی (۳ درصد کل طرح‌های انتخاباتی) است که در زمان ریاست‌جمهوری هاشمی در مجلس طرح می‌شود و در نهایت نیز از شورای نگهبان اعاده می‌شود که می‌تواند اختلاف رویکرد و نگرش پیرامون این موضوع را بین مجلس و شورای نگهبان نمایان کند. طرح این موارد نشان‌دهنده نگرانی‌های پیراوان برگزاری سلامت انتخابات است.

همچنین به‌نظر می‌رسد با توجه فرارسیدن انتخابات بعدی از درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در دوره پیشین (۲۷ درصد) کاسته شده و به درصد فراوانی کد انتخابات (از ۲۴ به ۳۸ درصد رسیده) افزوده شده است. همچنین کد شوراها و شهرداری‌ها نیز از درصد فراوانی برابر با کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل برخوردار شده است. این خود نشان می‌دهد عزم دولت برای لوایح در حوزه سیاست خارجی با مجلس در حوزه شوراها و شهرداری‌ها حداقل به لحاظ کمی برابری دارد.

از میان ۳۳ درصد لوایحی که در دوره هاشمی رفسنجانی در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل مطرح شده ۱۱ درصد لوایح در دوره پیشین مطرح شده بودند. لایحه موافقتنامه تسهیل صدور روایید برای بازرگانان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) لایحه‌ای است که در دوره پیشین مجلس مطرح شده و در کمیسیون معوق مانده بود، اما باردیگر از سوی دولت هاشمی طرح و تصویب شد. این امر نشان می‌دهد که این موضوع برای دولت وقت از ضروریاتی بوده که در این دوره پیگیری شده است.

۶۶ درصد لوایحی که در دوره دولت خاتمی مطرح شده نمود عینی گفتمان تنش‌زدایی سیاست خارجی دولت خاتمی است. لوایحی همچون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سازمان همکاری اقتصادی (اکو) در مورد حقوق، مزایا و مصونیت‌های دبیرخانه (اکو)، موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان و موافقتنامه عمومی همکاری‌های اقتصادی، بازرگانی، سرمایه‌گذاری، فنی، علمی، فرهنگی، ورزشی و جوانان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی عربستان سعودی و موافقتنامه امنیتی، انتظامی و مبارزه با مواد مخدر بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری یونان، عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و عهدنامه از میر نشان‌دهنده روند اعتمادسازی و تنش‌زدایی در حوزه خلیج فارس و کشورهای همسایه به‌عنوان اولویت اصلی برای دولت است. البته لایحه پروتکل اصلاح عهدنامه از میر در دوره پیشین نیز از سوی دولت سازندگی مطرح شده و در مجلس به تصویب رسیده بود، اما بار دیگر در این دوره مجلس به‌صورت لایحه تقدیم مجلس شد.

کد شوراها و شهرداری‌ها از جمله کدهایی است که ۱۰۰ درصد آن در دوران خاتمی در مجلس مطرح شده است. این کد که از دوره پیشین مجلس با توجه به سیاست‌های آزادسازی دولت و کاهش تصدی دولتی در شهرها و برخی اقدامات شهرداران به‌ویژه در تهران مورد توجه واقع شد در این دوره

نیز مطرح شد و با اختلاف نه چندان زیادی نسبت به دوره پیشین مطرح گردید. ۴۴ درصد این طرح‌ها حول اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ بوده است. این امر نشان می‌دهد که مفاد این قانون محل منازعه میان نمایندگان است و نیاز به اصلاح دارد. اما اینکه هر بار در قالب یک طرح اصلاح بخشی از آن پیشنهاد شود نشان از ناهماهنگی و عدم انسجام داخلی نمایندگان است که از تدوین طرحی جامع باز مانده‌اند. نمونه‌هایی از طرح‌هایی که در قالب کد شوراها و شهرداری‌ها مطرح شدند بدین شرح است: تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند، تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور، اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، اصلاح ماده (۷۴) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۵۹، اصلاح بند «۲۴» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مجلس شورای اسلامی، استفساریه بند «۲» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی در تیره‌ها، طوایف، ایلات و عشایر کوچ‌رو کشور.

به‌طور تقریبی ۶۰ درصد لوایحی که در دوره ریاست‌جمهوری هاشمی در کد امور امنیتی در این دوره مطرح شده لوایحی بوده که دولت در چهارمین دوره مجلس مطرح کرده، اما رسیدگی به آنها ناتمام و معوق ماندند. بنابراین در این دوره بار دیگر مطرح شدند: الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی، اصلاح قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت و اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه از این جمله هستند.

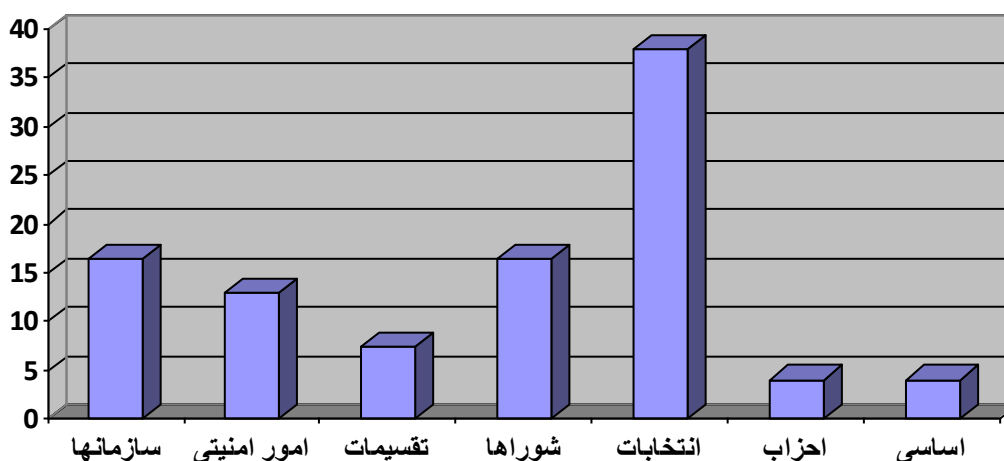
در میان ۴۰ درصد لوایح کد امور امنیتی که در دوران ریاست‌جمهوری خاتمی مطرح شده اصلاح فصل سوم قانون گذرنامه بار دیگر تکرار شده که خود نشانگر لزوم بازنگری و نیاز به اصلاح این قانون است. لایحه دیگر اجازه خرید و ورود خودروهای خارجی به نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران از سوی دولت خاتمی است.

در کد تقسیمات کشوری نیز تقسیم استان‌های بزرگ و تأسیس استان‌های جدید مفاد یک لایحه در دولت هاشمی و دو لایحه در دوران خاتمی را شکل داده است. این خود نشاندهنده این است که هر دو دولت نیاز به این تغییر را لازم می‌دانستند و در این حوزه بدان اولویت می‌دادند. در زمان دولت هاشمی لایحه ایجاد استان قزوین که در دوره پیشین مجلس طرح و رد شده بود بار دیگر به مجلس آورده می‌شود و این بار تصویب می‌گردد. تأسیس استان گلستان و اصلاح قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور دو لایحه‌ای است که در دوره خاتمی به مجلس آمده است. همچنین طرح تقسیم استان خراسان نیز از سوی نمایندگان در مجلس مورد بررسی و تصویب قرار گرفته است.

کدهای اساسی و احزاب در این دوره مجلس از درصد فراوانی برابر برخوردار هستند. کد اساسی در این دوره کمتر مورد توجه قرار داشته است. این خود شاید به دلیل ثبات نظام سیاسی کشور و احساس بی‌نیازی نمایندگان و دولت در این باره است. طرح شرط لازم جهت انتصاب مسئولین اجرایی در دوره ریاست‌جمهوری خاتمی و در مقطعی که اختلاف میان نیروهای اصلاح‌طلب و جناح راست در کشور شدت گرفته بود مطرح شده است. این نشان می‌دهد که پیرامون این مسئله محل منازعه میان جناح‌های سیاسی بوده است. طرح دیگری که در قالب این کد می‌گنجد تشکیل سازمان حفاظت از اطلاعات است که شاید به حوادث قتل‌های زنجیره‌ای در سال ۱۳۷۷ و اصلاح ساختار اطلاعاتی کشور مرتبط باشد.

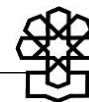
در کد احزاب نیز دو طرح در زمان ریاست‌جمهوری خاتمی در مجلس پنجم مطرح می‌شوند با عنوان‌های تشکیل تشکلهای اسلامی در دانشگاه‌ها و لزوم تقویت و توسعه احزاب و تشکلهای سیاسی کشور که به‌ویژه دومی نشان از هماهنگی این طرح با مواضع دولت و گفتمان توسعه سیاسی آن دارد. به‌نظر می‌رسد در این دوره بالاخره نمایندگان هر چند اندک، اما به هر حال به ضرورت وجودی احزاب و فراهم کردن بستر قانونی آن هم پرداختند و در کمترین میزان به این نیاز صحنه گذاشتند. این کد می‌تواند محور اختلاف میان نمایندگان درون مجلس باشد.

نمودار ۲۹. تفکیک موضوعی طرح و لوایح سیاسی

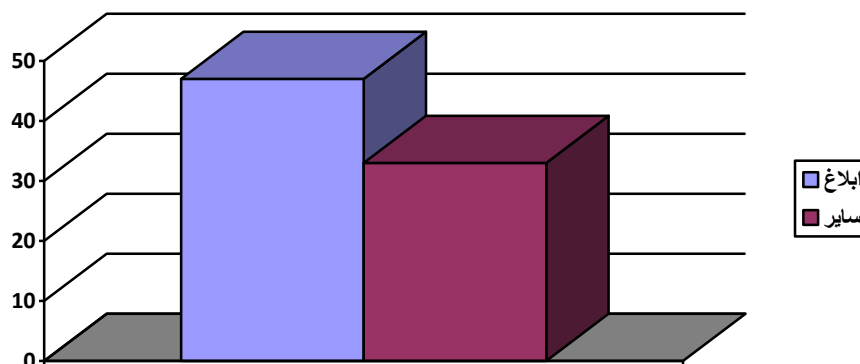
ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

پس از بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره مشخص شد که ابلاغ ۴۷ درصد، معوق ۲۵ درصد، رد ۹ درصد، مسکوت ۶ درصد، تحت بررسی مجمع ۴ درصد و تحت بررسی در شورای نگهبان و گزارش کمیسیون هر کدام ۲ درصد را به خود اختصاص دادند. این آمار نشان از بیشترین درصد ابلاغی دارد. همچنین در برابر مجموع ایستگاه‌های توقیفی چون معوق، مسکوت و

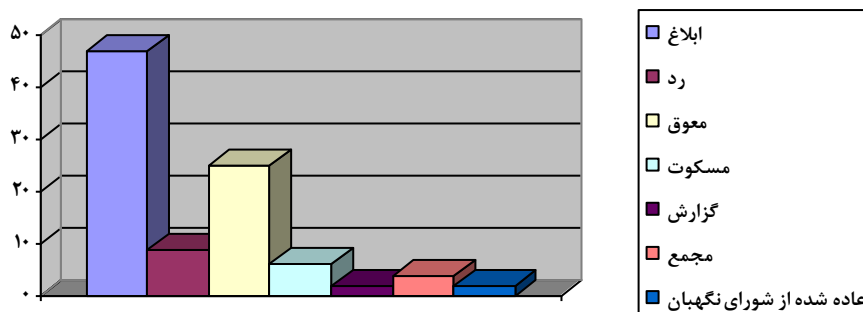

گزارش کمیسیون (۳۳ درصد) را که وضعیت مطلوبی در پیگیری طرح‌ها و لوایح نیست باز هم ابلاغ شده‌ها در این دوره بیشتر است. هر چند از نگاه دیگر بیش از ۵۰ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی به ایستگاه ابلاغ نرسیدند.

نمودار ۳۰. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۳۱. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در میان طرح‌ها و لوایح ابلاغی سهم کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات ۳۲ درصد، امور امنیتی ۱۶ درصد، تقسیمات کشوری ۱۲ درصد و شوراها ۸ درصد بود.

۸۹ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل به ایستگاه ابلاغ رسیده است. در این میان ۳۳ درصد در دوران هاشمی و ۶۶ درصد در دوران خاتمی ابلاغ شده است. تصویب قوانین بیشتر در راستای گفتمان سیاست خارجی هر دو دولت و تنش‌زدایی صورت گرفته است. مواردی همچون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها و یا موافقتنامه عمومی همکاری‌های اقتصادی، بازرگانی، سرمایه‌گذاری، فنی، علمی، فرهنگی، ورزشی و جوانان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی عربستان

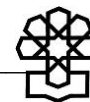
سعودی نمونه قوانین مصوب و ابلاغ شده در این باره است.

۷۵ درصد کد تقسیمات نیز ابلاغ شده است. لایحه تأسیس استان قزوین (به جای مانده از دوره چهارم مجلس) در دوران هاشمی و لایحه تأسیس استان گلستان در دوره خاتمی ابلاغ شده است. بنابراین در میان سه لایحه مطرح، دو لایحه ابلاغ شده است. تنها طرح موجود در این حوزه با عنوان طرح تقسیم استان خراسان نیز تصویب شده است. در مجموع از ۴ مورد طرح شده در این کد سه مورد ابلاغ شده که می‌تواند نشان از اولویت آن در مجلس و دولت و اجماع نسبی میان نمایندگان و دولت باشد.

۵۷ درصد کد امور امنیتی نیز ابلاغ شده است. در کد امور امنیتی سه لایحه و یک طرح ابلاغ شده است. از این میان دو لایحه در دوران ریاست‌جمهوری هاشمی ابلاغ شده است که ۱۰۰ درصد از دوره پیشین مجلس بر جای مانده بوده و دوباره توسط دولت به مجلس آورده شده است. مواردی چون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی و اصلاح قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت از آن جمله هستند. لایحه اصلاح قانون فصل سوم قانون گذرنامه نیز در دوره خاتمی ابلاغ شده است. در دوره خاتمی، درصد فراوانی ابلاغ لوایح بسیار پایین است و بیشتر لوایح سرنوشتی غیر از ابلاغ یافتند. این می‌تواند بیانگر اختلاف رویکرد دولت و اکثریت مجلس باشد که موجب شده لوایح دولت خاتمی عاقبتی غیر از ابلاغ پیدا کنند. در این کد تنها طرح موجود تحت عنوان تأمین اعتبار و کنترل انسداد مرزهای شرقی کشور است که در دوره خاتمی ابلاغ شده است.

در کد انتخابات میزان ابلاغ به نسبت چهارمین دوره مجلس کاهش جدی یافته است (از ۶۳ درصد به ۴۰ درصد رسیده). این خود شاید بیانگر عدم اجماع درونی نمایندگان نسبت به طرح‌های انتخاباتی باشد. در حالی که سابقه پیشین کد انتخاباتی حکایت از ماهیت طرح‌محور آن دارد در این دوره نیز کل قوانین ابلاغ شده (۸ تا) طرح بودند و در در دوره خاتمی ابلاغ شدند.

۶ مورد از هشت مورد ابلاغی در این کد، حول اصلاح قانون انتخابات مجلس است. این می‌تواند اراده مجلس را برای تصویب قوانینی حول تغییر قانون انتخابات نشان دهد. با این توضیح که گویی هر بار ازسوی گروهی خاص مطرح شده است و به نوعی محل منازعه گروهی از نمایندگان بوده است. عناوین این قوانین ابلاغی بدین شرح است: اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف، الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، ممنوعیت استفاده از هر گونه عکس و پوستر رنگی در انتخابات مجلس شورای اسلامی (قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸)، تفسیر بند «۲» قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، اصلاح ماده (۴) قانون الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۵/۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس

شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها و الحاق دو تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی.

در کد شوراها نیز همانند کد انتخابات میزان ابلاغ در این دوره نسبت به دوره پیش کاهش یافته و از ۶۰ درصد دوره پیشین به ۲۲ درصد رسیده است. این می‌تواند نشانگر عدم اجماع درونی مجلس نسبت به موارد مطروحه باشد. توجه به طرح ابلاغی در کد شوراها در این دوره با عنوان «تغییر عنوان اعضای شوراها» اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند» نشان می‌دهد تنها طرح ابلاغ شده از بار سیاسی خاصی برخوردار نبوده و مترتب بر منفعت خاص یک گروه یا جریان نبوده، بنابراین محل اجماع میان اکثریت نمایندگان قرار گرفته و تصویب و ابلاغ شده است.

در میان طرح‌ها و لوایح معوق ۳۸ درصد به انتخابات، ۲۵ درصد شوراها، ۱۳ درصد هر کدام از کدهای امور امنیتی و احزاب و ۶ درصد هر یک از کدهای تقسیمات کشوری و اساسی اختصاص داشت. بنابراین کد انتخابات و شوراها بیشترین سهم در معوقات را داشتند.

بررسی هر یک از کدها نشان داد کد احزاب که تنها با دو طرح در این دوره طرح شده بود به‌طورکل معوق مانده است. اینکه کد احزاب به‌طور کامل معوق مانده باشد با توجه به وضعیت‌های نهایی ادوار پیشین و فراوانی همیشه اندک آن، چیز جدیدی نیست. این وضعیت نشان می‌دهد حتی در فضای سیاسی که گفتمان حاکم بر دولتش به توسعه سیاسی تأکید دارد نه دولت برای طرح این موضوع گامی برداشته و نه مجلس اراده‌ای برای پیگیری طرح‌هایی در این باره داشته است.

در کد اساسی هم از دو مورد ارائه شده هر دو طرح بودند که یکی معوق مانده است. برخلاف ادوار نخست مجلس که کد اساسی به‌دلیل نیاز به قوانین تأسیسی و نهادسازی بیشتر مورد توجه قرار داشت در این دوره مورد توجه نمایندگان نبود. درصد فراوانی اندک این کد و درصد فراوانی تعویق آن می‌تواند بیانگر این موضوع باشد.

طرح تشکیل سازمان حفاظت از اطلاعات موردی بوده که در کد امور امنیتی در زمان ریاست‌جمهوری خاتمی مطرح شده و معوق مانده است. شاید این موضوع هنوز به اولویتی برای اکثریت نمایندگان و حتی پیشنهاددهندگان طرح بدل نشده، زیرا در غیر این‌صورت آن را مصرانه پیگیری می‌کردند.

در کد شوراها کل چهار مورد معوق، طرح‌های پیشنهادی نمایندگان هستند. از این میان، سه طرح معوق حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و یکی نیز پیرامون قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور است. این نشانگر اولویت اصلاح این قوانین در مجلس و نبود اجماع درونی پیرامون این مسئله است که موجب می‌شود تا این طرح‌ها پیگیری نشوند. استفساریه بند «۲» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱، اصلاح قانون تشکیلات،

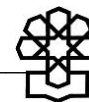
وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، اصلاح ماده (۷۴) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۵۹ و اصلاح بند «۲۴» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مجلس شورای اسلامی طرح‌های معوق مورد نظر هستند.

در کد انتخابات از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی دو لایحه در دوران دولت خاتمی معوق ماند که در کل حول قانون انتخابات مجلس تدوین شده بود. این لوایح شامل اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و تعیین تکلیف محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس بود. چهار مورد نیز به طرح‌های معوق اختصاص داشت. این طرح‌ها یکی (اصلاح ماده (۷۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی) که به‌صورت مستقیم به قانون انتخابات مربوط بود و سه طرح نحوه تبلیغات انتخابات کشور، استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها مصوب ۱۳۷۸) به‌صورت غیرمستقیم، تغییرات حوزه‌های انتخابیه و بخش‌های از قانون انتخابات را کنون بحث قرار داده بود.

در مورد طرح‌ها و لوایح معوق کد امور امنیتی یک لایحه با عنوان «خرید و ورود خودروهای خارجی به نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران» و یک طرح در دوران خاتمی حول ممنوعیت ورود نظامی و انتظامی به دانشگاه‌ها بود. این طرح گویا پس از حادثه کوی دانشگاه ۱۳۷۸ مطرح شد و در راستای حمایت از بدنه اجتماعی اصلاح‌طلبان که جوانان، دانشجویان و دانشگاهیان بود مطرح شد. اولویت دادن به این مسئله از سوی مجلس به مثابه یک مصداق، نشان‌دهنده منازعه میان جریان‌های سیاسی راجع به مفهوم امنیتی کردن فضای دانشگاه و جامعه بود که انتقاد آنها را به وضع موجود نشان می‌داد.

در کد تقسیمات تنها یک لایحه دولت خاتمی با عنوان اصلاح قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به‌عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور معوق مانده است. این امر با توجه به رویکرد مثبت دولت و مجلس نسبت به اصلاح و بازنگری نظام تقسیمات کشوری می‌تواند بیشتر حول رقابت جریان‌های سیاسی در مجلس و دولت به تعویق انجامیده باشد.

در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی که رد شده‌اند دو کد انتخابات با ۶۰ درصد و شوراها ۴۰ درصد سهم دارند. در کد شوراها دو طرح اجازه شرکت نماینده سازمان بازرسی کل کشور در شوراها، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و الحاق یک تبصره به ماده (۷۴) قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۹ رد شدند. یکی از دو طرح رد شده در کد شوراها به اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران بازمی‌گردد. همچنین عنوان این طرح خود شامل دو مورد اصلاحی بر دو قانون است؛ اما در قالب یک طرح گنجانده و مطرح شده است. رد این موارد نشان از عدم یک رویکرد واحد و اجماع نمایندگان بر این مسائل است.

در کد انتخابات از میان سه مورد رد شده، دو طرح حول قانون انتخابات مجلس است. بنابراین اگر مجلس بر تکرار طرح اصلاح یا تفسیر قانون انتخابات پافشاری دارد و بیشتر ابلاغیات این کد حول این قانون است بیشتر میزان رد هم به این موضوع بازمی‌گردد مانند دو طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و تفسیر بند «۴» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. بنابراین قانون انتخابات موضوعی است که محل منازعه دائمی نمایندگان است. یک طرح نیز به ممنوعیت استفاده از صداوسیما برای کاندیداهای انتخابات مجلس شورای اسلامی، اختصاص دارد. این طرح نتوانسته اجماع نمایندگان را کسب کند.

در وضعیت مسکوت سهم هر کدام از کدهای اساسی، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات ۳۳ درصد است. در کد اساسی طرح «شرط لازم جهت انتصاب مسئولین اجرایی» در دوره خاتمی به مجلس ارائه شده و مسکوت مانده است. گویا این طرح در راستای کنترل و نظارت انتصاب‌های دولت اصلاحات صورت گرفته باشد و نمودی از منازعات میان نمایندگان جناح راست و جریان اصلاحات و به‌ویژه دولت باشد. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مسکوت مانده است. این لایحه که از سوی دولت موسوی در مجلس دوم مطرح شده و به تصویب رسیده بود در این دوره از سوی دولت اصلاحات، مطرح شده و مسکوت مانده است. این خود می‌تواند نشاندهنده ناهماهنگی میان دولت و مجلس در این باره باشد.

در کد انتخابات طرح الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی تنها طرحی است که مسکوت مانده است. موضوع نظارت شورای نگهبان خود محل مناقشه جدی دو جریان راست و اصلاحات بوده است.

در وضعیت نهایی تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت نظام، سهم هر یک از کدهای انتخابات و شوراها ۵۰ درصد است. در کد شوراها طرح برگزاری انتخابات شوراها، طوایف، ایلات و عشایر کوچرو کشور تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت قرار داشته است. این طرح در زمان ریاست‌جمهوری خاتمی مطرح شده و ارسال آن به مجمع تشخیص نشاندهنده عدم اجماع شورای نگهبان و مجلس بر تصویب چنین قانونی است.

در کد انتخابات هم طرح لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف باز هم در زمان خاتمی به مجمع ارسال شد. این خود می‌تواند نشان از اختلاف میان شورای نگهبان و مجلس در این حوزه‌ها باشد.

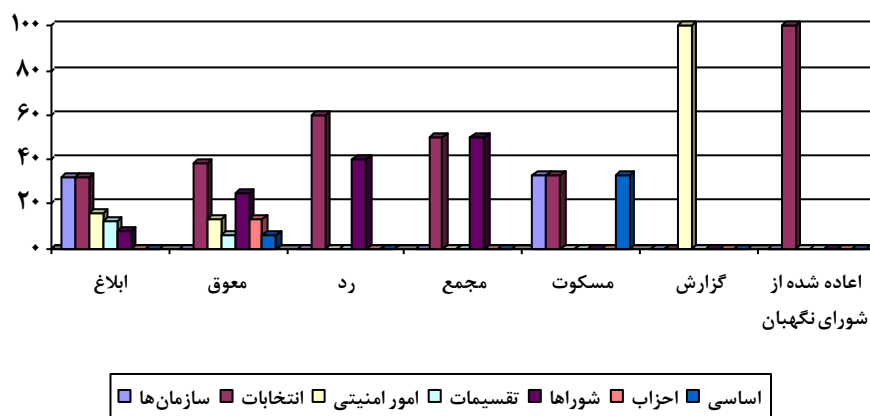
همچنین طرح لزوم حضور نمایندگان نامزدهای ریاست‌جمهوری در شعب اخذ رأی در کد انتخابات در زمان ریاست‌جمهوری هاشمی تدوین شده که از شورای نگهبان اعاده شده است و تنها موجودی وضعیت نهایی اعاده شده از شورای نگهبان است.

تنها کدی هم که در وضعیت گزارش کمیسیون قرار دارد کد امور امنیتی است. لایحه اصلاح

تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه، لایحه‌ای است که در دوران هاشمی در این دوره مجلس مطرح شده است و در وضعیت گزارش کمیسیون مانده است. این لایحه که از سوی دولت هاشمی در دوره چهارم مجلس نیز مطرح شده و به تصویب نرسیده بود در این دوره نیز مطرح شد، اما به وضعیت نهایی ابلاغ دست نیافت. این امر نشان از اولویت این لایحه برای دولت دارد، اما مجلس گویا در این باره به اندازه دولت ضرورتی احساس نکرده و به صورت جدی پیگیر تصویب آن نبوده است.

بیشترین پراکندگی وضعیت را هم کد انتخابات با ۶ وضعیت ابلاغ، معوق، مسکوت، رد، اعاده شده از شورای نگهبان، تحت بررسی مجمع و کمترین را کد احزاب با تنها یک وضعیت داشت.

نمودار ۳۲. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

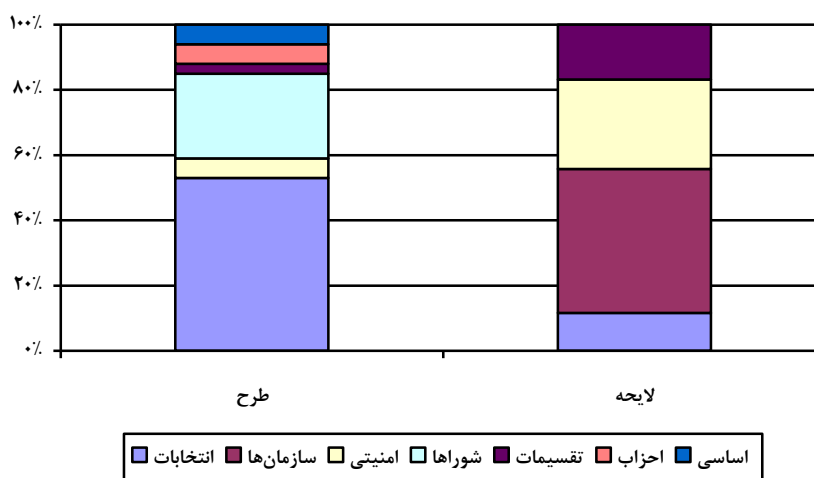

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

بررسی تعداد طرح‌ها یا لوایح سیاسی در این دوره نشان داد میزان طرح‌های سیاسی (۳۴ طرح) ۶۴ درصد و لوایح سیاسی (۱۹ لایحه) ۳۶ درصد بود. بنابراین فراوانی طرح‌ها بیشتر از لوایح سیاسی بود. در بین طرح‌های سیاسی سهم انتخابات ۵۳ درصد، شوراها ۲۶ درصد، احزاب، اساسی و امور امنیتی هر یک ۶ درصد و تقسیمات ۳ درصد بود و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل هیچ طرحی نداشت. در بین لوایح سیاسی نیز سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۲ درصد، امور امنیتی ۲۶ درصد، تقسیمات کشوری ۱۶ درصد و انتخابات ۱۱ درصد بود. کدهای احزاب، اساسی و شوراها هیچ سهمی در لوایح نداشتند.

نمودار ۳۳. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

در بررسی تفکیکی هر کد مشخص شد کل کدهای شوراهای احزاب و اساسی طرح بودند. در این میان ۹۰ درصد کد انتخابات، ۲۹ درصد امور امنیتی و ۲۵ درصد تقسیمات کشوری طرح بودند. درصد فراوانی طرح‌هایی که در کد شوراهای و در زمان ریاست‌جمهوری خاتمی مطرح شدند خود نشان می‌دهد گویی گفتمان توسعه سیاسی خاتمی، نمایندگان را متوجه ضرورت وجودی شوراهای کرده است. هر چند درصد فراوانی ابلاغ آن به نسبت پایین است که خود نشان‌دهنده عدم اجماع نمایندگان در این موضوع است. درصد فراوانی کد احزاب و توجه به طرح‌های مطروحه نیز نشان می‌دهد هنوز هم احزاب به اولویت مجلس بدل نشده است. هر چند دو طرح موجود در این حوزه می‌تواند بیانگر اثرپذیری نمایندگان از گفتمان حاکم بر دولت باشد.

در کد اساسی هم کل طرح‌ها در دوران خاتمی مطرح شده است. این نشان می‌دهد نمایندگان در مجلس برخلاف دولت نیاز به برخی قوانین مهم و اصولی را احساس می‌کنند. البته همان‌طور که پیش‌تر گفته شد در اغلب موارد در این کد هم اختلافات سیاسی وجود دارد چنانچه در دو مورد طرح شده در این کد، به دنبال نظارت و کنترل بیشتر بر مجریه در مورد انتصاب مقامات اجرایی است که می‌تواند بیانگر منازعات میان اکثریت مجلس و دولت باشد.

درصد فراوانی میزان طرح‌های سیاسی کد انتخابات و توجه به محوریت اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی می‌تواند تمایل بسیار مثبت نمایندگان نسبت به این موضوع را آشکار کند. به نظر هر بار طرح این موضوع در قالب یک طرح بر مبنای منافع و نگرش خاصی استوار است.

امور امنیتی در این دوره طرح‌های کمتری را به خود اختصاص داده و بیشتر لایحه‌محور بوده است. گویی در این دوره مجلس به این‌گونه مسائل رغبتی نداشته و بیشتر به شوراهای و انتخابات تمایل داشته است. به نظر می‌رسد توجه به موضوع انتخابات با توجه به نتیجه انتخابات هفتمین دوره

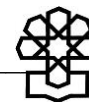
ریاست جمهوری و نتیجه غیرمترقبه آن به یک مسئله تبدیل شده و آن را به کانون منازعه دو جریان در مجلس تبدیل کرده بود.

در مورد شوراها نیز همان‌طور که در قبل آمد پس از روی کار آمدن شهرداریانی تکنوکرات و قدرتمند در تهران و سیاست‌های مالی جدید آنها و سیاست‌های شهری دولت سازندگی شهرداری‌ها قدرتمندتر شدند و بنابراین قانون شهرداری‌ها و شوراها به عرصه منازعات سیاسی به‌صورت جدی وارد شدند و به‌ویژه محل اختلاف میان راست‌های نو و مدرن گردیدند. زیرا تشکل کارگزاران سازندگی به مثابه تشکلی از راست‌های مدرن حامی جریان اصلاحات و اثرگذار در پیروزی دوم خردادماه ۱۳۷۶ محسوب می‌شد.

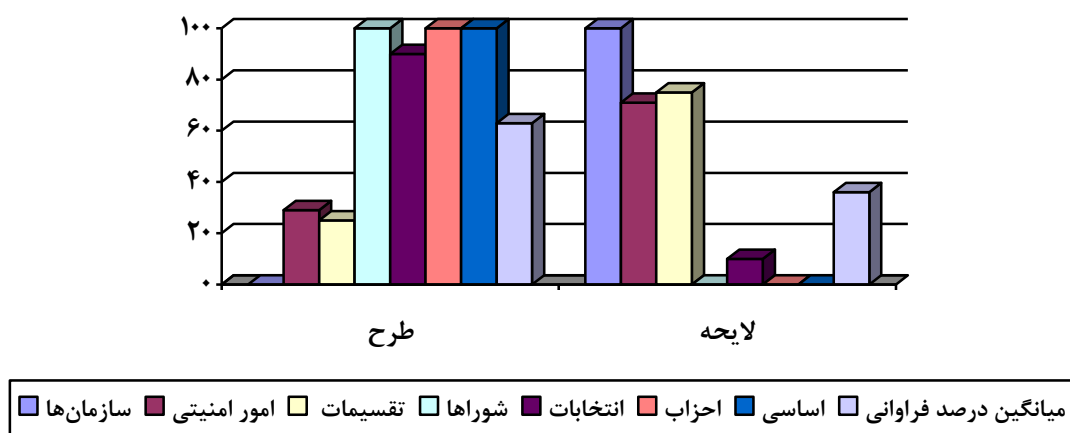
تقسیمات کشوری نیز در این دوره طرح‌های کمتری را به خود اختصاص داده و بنابراین مجلس کمتر بدان توجه داشته است. در مقابل گویا دولت‌های ششم و هفتم نسبت به این کد تمایل بیشتری داشتند. پیشینه کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در ادوار پیشین نیز نشان از لایحه‌محور بودن آن دارد. این کد به دانش، تخصص و مهارت بیشتری نیاز دارد که شاید دولت دارنده بخش بیشتری از ملزومات فنی آن است. افزون بر این نیاز اجرایی کشور لزوم این امر را ضروری می‌کند. آنچه که از روابط بین ایران و کشورهای خارجی، منتج شده و در حوزه اختیارات دولت است. به همین دلیل درصد فراوانی لوایح سیاسی در این کد در این دوره هم بیشتر شده و کل موارد مطروحه در این کد لایحه بودند. همچنین ۷۵ درصد تقسیمات کشوری، ۷۱/۱۴ درصد امور امنیتی و ۱۰ درصد انتخابات لایحه بودند. کدهای شوراها، احزاب و اساسی هیچ لایحه‌ای نداشتند.

توجه به درصد فراوانی طرح‌ها و لوایح سیاسی نشان می‌دهد در این دوره برخلاف انتظاری که گفتمان توسعه سیاسی دولت ایجاد می‌کرد در کد احزاب یا شوراها لوایحی از سوی دولت ارائه نشد؛ گویی دولت گرایش برای ورود به این مباحث نداشته و پس از حوزه سیاست خارجی به تقسیمات کشوری و امور امنیتی بیشتر گرایش داشته است. در مقابل شاید به دلیل حاکمیت گفتمان توسعه سیاسی دولت، اثرپذیری نمایندگان چه در جناح اکثریت و چه در اقلیت از انتخابات دوم خرداد و گفتمان دولت و اقلیت منسجم و قدرتمند بیشتر طرح‌ها حول شوراها، انتخابات، احزاب و اساسی بود؛ محورهایی که منازعه دو جریان راست و اصلاح‌طلبی را در مجلس بیشتر نمایان می‌ساخت.

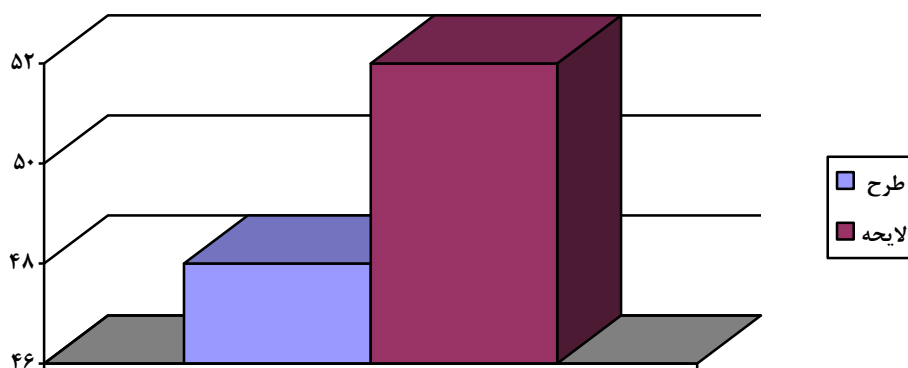
همچنین در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ شده لوایح ابلاغ شده (۱۳ لایحه) ۵۲ درصد و طرح‌های ابلاغی (۱۲ طرح) ۴۸ درصد را به خود اختصاص داد. بنابراین میزان لوایح ابلاغ شده بیش از طرح‌های ابلاغ شده بود. این در حالی است که تعداد طرح‌های سیاسی (۳۴ طرح) در این دوره بیشتر از لوایح (۱۹ لایحه) بود.

نمودار ۳۴. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

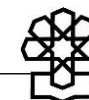

نمودار ۳۵. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

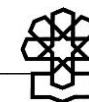
جدول ۵. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس پنجم شورای اسلامی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	موافقتنامه تسهیل صدور روادید برای بازرگانان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اگو)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۵/۷/۱۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۵/۹/۱۴	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲	الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۲/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۲/۲۴	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۳	ایجاد استان قزوین	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۱۸	ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۴	تأسیس استان گلستان	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۹/۱۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۱۰/۳	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵	تغییر عنوان اعضای شوراها و روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۴/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۵/۲۰	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۷/۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۹/۹	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۷	لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امور قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۷/۱۳۷۸-۲۰/۷/۱۸ و تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۱۳۷۸/۷/۲۰	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

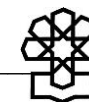
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۸	الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۹	ممنوعیت استفاده از هر گونه عکس و پوستر رنگی در انتخابات مجلس شورای اسلامی (قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸)	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۰	تفسیر بند «۲» قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۲۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۱	اصلاح ماده (۴) قانون الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۵/۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۱۱/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۱۱/۴	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۲	موافقتنامه امنیتی، انتظامی و مبارزه با مواد مخدر بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری یونان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۲	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۳	تأمین اعتبار و کنترل انسداد مرزهای شرقی کشور	امور امنیتی	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۸	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۴	موافقتنامه عمومی همکاری‌های اقتصادی، بازرگانی، سرمایه‌گذاری، فنی، علمی، فرهنگی، ورزشی و جوانان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی عربستان سعودی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۸	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۵	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۸/۸/۱۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸/۸/۱۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۶	تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۷/۴/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۷/۴/۱۷	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۷	اصلاح قانون فصل سوم قانون گذرنامه	امور امنیتی	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۹/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۷/۲/۳۰	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۸	الحاق دو تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۱۲/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۷/۱/۱۰	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۹	موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۷/۱/۱۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۷/۳/۶	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۰	تقسیم استان خراسان	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۹/۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۹/۱۷	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۱	موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سازمان همکاری اقتصادی (اگو) در مورد حقوق، مزایا و مصونیت‌های دبیرخانه (اگو)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۱۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۷/۲	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۲	عهدنامه از میر	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۲۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۷/۲	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۳	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۱۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۵/۸	ریاست جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۴	موافقتنامه تأسیس مرکز جنوب	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۶/۱/۲۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۲/۱۴	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۵	اصلاح قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت	امور امنیتی	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۵/۱۰/۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۶	لزوم حضور نمایندگان نامزدهای ریاست‌جمهوری در شعب اخذ رأی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	اعاده شده از سوی شورای نگهبان	ریاست‌جمهوری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی
۲۷	اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۸	اصلاح ماده (۷۴) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۵۹	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۹	لزوم تقویت و توسعه احزاب و تشکل‌های سیاسی کشور	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۰	نحوه تبلیغات انتخابات کشور	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۱	استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۲	اصلاح ماده (۷۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۳	تشکیل سازمان حفاظت از اطلاعات	اساسی	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۴	اصلاح قانون اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۵	اصلاح بند «۲۴» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مجلس شورای اسلامی	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۶	اصلاح قانون تعیین تکلیف محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۷	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۸	اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
۳۹	استفساریه بند «۲» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۰	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و الحاق یک تبصره به ماده (۷۴) قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۹	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۱	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۲	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	سیاست خارجی	مسکوت در مجلس	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۳	اصلاح قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	تقسیمات کشوری	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۴	شرط لازم جهت انتصاب مسئولین اجرایی	اساسی (حوزه دولت)	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۵	الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۶	اجازه شرکت نماینده سازمان بازرسی کل کشور در شوراها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۷	ممنوعیت استفاده از صداوسیما برای کاندیداهای انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۸	تفسیر بند «۴» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۹	اجازه خرید و ورود خودروهای خارجی به نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران	امور امنیتی	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۰	ممنوعیت ورود نیروهای نظامی و انتظامی به دانشگاه‌ها	امور امنیتی	طرح دوشوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۱	تشکیل تشکلهای اسلامی در دانشگاه‌ها	احزاب و جمعیت‌ها و تشکلهای سیاسی	طرح دوشوری	خاص	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۲	برگزاری انتخابات شوراهاى اسلامى در تیره‌ها، طوایف، ایلات و عشایر کوچ‌رو کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	تحت بررسی در مجمع تشخیص مصلحت	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۳	لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امور قضایی و حقوقی	تحت بررسی در مجمع تشخیص مصلحت	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی

۴-۶. ششمین دوره مجلس

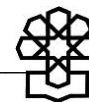
این دوره مجلس در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۷۹ کار خود را شروع و در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۸۳ پایان یافت. ششمین دوره مجلس مصادف با ریاست‌جمهوری سید محمد خاتمی در دولت‌های هفتم و هشتم بود. در این دوره در مجموع ۸۳۰ طرح و لایحه به مجلس ارائه شده است که از آن میان حدود ۷۱ طرح و لایحه سیاسی بود که نسبت به دوره پیش ۳۴ درصد افزایش داشت. این طرح‌ها و لوایح به کمیسیون‌هایی چون امنیت ملی و سیاست خارجی، انرژی، فرهنگی، قضایی و حقوقی، عمران و اقتصادی ارجاع شده‌اند. در این دوره کمیسیون شوراها و امور داخلی حذف شد. از این‌رو نیمی از طرح‌ها و لوایح ارجاعی به این کمیسیون به سایر کمیسیون‌ها ارجاع شد. در این دوره از مجموع ۷۱ طرح و لایحه مطرح شده، ۳۳ طرح و ۳۸ لایحه سیاسی اعلام وصول شد که از این بین ۱۸ لایحه و ۹ طرح یعنی در مجموع ۲۷ مورد ابلاغ شد. بنابراین میزان ابلاغ لوایح (۶۷ درصد) نسبت به طرح‌های سیاسی (۲۳ درصد) در این دوره نیز بیشتر بود. این با توجه به اختلاف اندک تعداد طرح‌ها و لوایح قابل توجه است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی ششمین دوره مجلس نشان داد که کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با ۳۱ درصد بیشترین درصد فراوانی و کد احزاب و سازمان‌های مردم‌نهاد کمترین درصد فراوانی (۲ درصد) را دارند. در بین اینها به ترتیب کدهای انتخابات (۱۷ درصد)، امور امنیتی و اساسی هرکدام (۱۵ درصد)، شوراها (۱۱ درصد) و تقسیمات کشوری (۷ درصد) قرار دارند.

بررسی کد سازمان‌ها روابط و امور بین‌الملل نشان می‌دهد تقریباً کل طرح‌ها و لوایح (۲۲ مورد) در این باره در قالب اعتمادسازی و تنش‌زدایی بوده است و توسعه مناسبات، اولویت دولت و مجلس در این کد است. همچنین درصد فراوانی آن نسبت به دوره گذشته مجلس ۱۶ درصد افزایش داشته و به صورت تقریبی ۲ برابر شده است. در این کد می‌توان به مواردی چون تصویب پروتکل جلوگیری از اعمال غیرقانونی خشونت‌آمیز در فرودگاه‌هایی که در خدمت هواپیمایی کشوری بین‌المللی هستند، پذیرش اصلاحیه بند «الف» ماده (۱۴) اساسنامه آژانس بین‌المللی اتمی، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی عربستان سعودی، معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه، عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌الملل اشاره کرد. در این باره پذیرش برخی اصول و پروتکل‌های بین‌المللی در جهت اعتمادسازی صورت می‌گیرد.

برخلاف کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، کد انتخابات با کاهش درصد فراوانی خود نسبت به

دوره پیشین مواجه شده است و از ۳۸ درصد به ۱۷ درصد رسیده است. این امر نشان می‌دهد در این دوره انتخابات اگر چه در میان کدهایی که بیشتر درحوزه سیاست داخلی قرار می‌گیرند اولویت دارد، اما سیاست خارجی به آن اولویت داشته است. در کد انتخابات اگر تقریباً ۱۷ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی که به تغییر حوزه‌های انتخابیه و استانی شدن انتخابات می‌پردازند را کنار بگذاریم به‌طور تقریبی ۸۳ درصد موارد مطرح شده در این کد، حول قانون انتخابات مجلس می‌گردد. در این دوره لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس ازسوی دولت نیز ارائه شد. بنابراین گویا در این دوره مجلس و دولت بر اصلاح قانون انتخابات اصرار داشته‌اند. مجموع بررسی‌های طرح‌ها و لوایح سیاسی نشان می‌دهد اصلاح، استفسار و الحاق سه عنوانی است که در مورد قانون انتخابات پیشنهاد می‌شود. بنابراین هنوز هم قانون انتخابات محل نزاع میان نمایندگان است. این پافشاری مجلس برای بررسی و اصلاح قانون انتخابات که نشان از نیاز این قانون به اصلاح دارد در این دوره نیز به تدوین یک طرح جامع و کامل منجر نمی‌شود تا در هر مقطعی بنا به شرایط و مقتضیات ازسوی دولت یا مجلس، لایحه یا طرحی به مجلس ارائه شود. استفساریه مواد (۱۱)، (۱۳) و (۱۹) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری و مجلس شورای اسلامی، استفساریه ماده (۸) قانون اصلاح قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۲۳، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و الحاق دو تبصره به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ ازجمله نمونه‌هایی هستند که در این دوره در کد انتخابات مطرح شدند.

کدهای امور امنیتی و اساسی در این دوره از درصد فراوانی برابری برخوردارند. کد امور امنیتی نسبت به دوره پیشین تفاوت زیادی نداشته، اما کد اساسی با جهش روبرو بوده (از ۴ درصد به ۱۵) و تقریباً ۴ برابر شده است. در کد امور امنیتی ۶۰ درصد لوایح سیاسی در این دوره حول قانون گذرنامه است که خود نشان می‌دهد این امر در اولویت‌های دولت در این کد بوده است. تغییر قانون اصلاح بند «۱» ماده (۱۸) قانون گذرنامه مصوب ۱۳۷۰ و اصلاح ماده (۳۳) قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱، اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده به قانون گذرنامه و اصلاح قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه مصادیق این لوایح هستند.

۴۰ درصد لوایح نیز شامل دو لایحه حول نظارت بر مسافرت‌های خارجی و حریم حفاظتی و امنیتی اماکن و تأسیسات کشور، می‌شود. اولی لایحه‌ای است که دوره پیش در مجلس مطرح شده و از شورای نگهبان اعاده شده بوده و دولت خاتمی دوباره آن را در مجلس طرح کرده است.

کل طرح‌های نمایندگان در این کد نشان از رویکردی دارد که در آن حفظ حقوق و حریم شهروندان در اولویت است. برای مثال طرح ممنوعیت ورود نیروهای مسلح به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی که در دوره پیش اقبالی نداشت این دوره دوباره مطرح می‌شود تا یکی از اولویت‌ها و خواسته‌های بدنه اجتماعی اصلاح‌طلبان یعنی دانشگاهیان و دانشجویان در آن شکل قانونی بگیرد.

الزام حراست‌ها به اجرای قوانین موضوعه کشور مورد دیگری است که قصد دارد تا حراست‌ها را در چارچوب قانونی محصور کند و از اختیارات آنها بکاهد. موارد دیگر همچون تضمین امنیت اجتماعی، اجازه اقامت دائمی به همسران غیرایرانی زنان ایرانی، نحوه انتخاب و شرکت نمایندگان ناظر در جلسات مربوط به مسائل مرزی و سرباز روحانی در مناطق اهل سنت «ویژه روحانیت اهل سنت» نیز هر کدام به اولویت‌های شهروندان و جامعه پرداخته است.

در کد اساسی ۷۵ درصد لوایح به حوزه دولت و قوه مجریه مربوط است. یکی از این لوایح که در کنار لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ازسوی دولت ارائه شد اصلاح مواد فصل دوم حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری ایران، مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، بود. به‌نظر می‌رسد اختیارات رئیس‌جمهوری محل منازعه میان جریان‌های سیاسی بوده است، در آن مقطع رئیس‌جمهور وقت از محدودیت‌هایی که به‌نظر او موجب می‌شود تا رئیس‌جمهور نتواند اختیارات خود به‌ویژه برای حفظ و اجرای قانون اساسی را اعمال نماید انتقاد می‌کرد. بنابراین این لایحه شاید نمود عینی اعتراض رئیس‌جمهور به وضعیت موجود بود. منازعه و رقابت‌های شدید جریان‌های سیاسی حول این لایحه عاقبت به استرداد لوایح دو قلو منجر شد. ۲۵ درصد لوایح باقی‌مانده در این کد نیز حول حقوق شهروندی و تعریف جرم سیاسی است. توجه به این محور ازسوی دولت در راستای گفتمان توسعه سیاسی دولت صورت گرفت. ۷۶ درصد طرح‌های سیاسی در این کد نیز به حقوق شهروندی مرتبط است. در واقع اکثریت اصلاح‌طلب مجلس در این کد به قوانینی می‌اندیشیدند که مرزهای حقوق شهروندی را مشخص کند. منع شکنجه، جرائم سیاسی، احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی و ممنوعیت شنود و استراق سمع مصادیقی از این طرح‌هاست که به نوعی انتقاد و مخالفت آنها را با وضعیت موجود نشان می‌دهد. ۳۳ درصد طرح‌های سیاسی نیز به طرح نحوه تشخیص مصلحت نظام و محدودیت دوران نمایندگی مجلس شورای اسلامی مربوط است. در دوره‌ای که اغلب قوانین مصوب مجلس توسط شورای نگهبان رد می‌شد و قوانین به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع می‌شدند نمایندگان مجلس طرحی را تدوین کردند که به تصریح و تعیین مصلحت نظام بپردازد. پرداختن لوایح یا طرح‌ها به اختیارات رئیس‌جمهور یا تشخیص مصلحت نظام خود می‌تواند بیانگر عدم صراحت قوانین موجود و ابهام موجود در آنها باشد.

۷۵ درصد کد شوراها حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ می‌چرخید. در واقع بازنگری در این قانون مسئله نمایندگان مجلس و دولت بوده است. چه اینکه ۸۰ درصد طرح‌های سیاسی و ۶۷ درصد لوایح سیاسی در این کد به اصلاح این قانون مرتبط بود. ۲۰ درصد دیگر طرح‌های سیاسی به اصلاح قانون شهرداری‌ها برمی‌گشت و ۳۳ درصد دیگر لوایح نیز به قانون تشکیلات و وظایف شوراهای اسلامی اختصاص داشت. الحاق ماده واحده

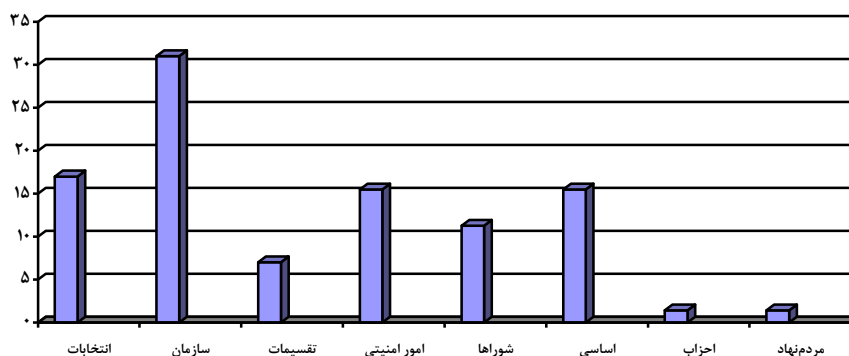
به قانون تشکیلات، وظایف انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری، قانون جامع تشکیلات و وظایف شوراهای اسلامی کشور، اصلاح ماده (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، اصلاح تبصره «۳» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، اصلاح مواد (۱)، (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، استفساریه ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ نمونه طرح‌ها و لوایح سیاسی در این کد هستند.

در کد تقسیمات کشوری ۷۵ درصد لوایح سیاسی حول اعمال تقسیمات شهری و استانی است. یکی از لوایح تقسیم خراسان بود که بر مبنای طرح مصوب پنجمین دوره مجلس ارائه شده بود. مصوبه دوره پیش مجلس، دولت را مؤظف می‌کرد تا در اجرای تبصره «۶۹» قانون برنامه دوم توسعه، مطالعه تقسیم استان خراسان را با اولویت انجام و نتیجه کارشناسی را حداکثر تا پایان سال ۱۳۷۶، طی لایحه‌ای تقدیم مجلس کند.

۲۵ درصد لوایح دیگر نیز به اصلاح قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مربوط است. همان‌طور که تنها طرح سیاسی موجود در این باره نیز حول اصلاح این قانون است. اصلاح «قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور»، تشکیل بخش هرمز، اصلاح تبصره «۱» ماده (۹) و ماده (۱۳) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ مجلس شورای اسلامی و ایجاد شهرهای جدید نمونه‌هایی از این طرح‌ها و لوایح سیاسی هستند.

دو کد سازمان‌های مردم‌نهاد و احزاب با کمترین درصد فراوانی نشان از این دارند حتی به اصطلاح در اصلاح طلبانه‌ترین مجلس تا آن زمان و در دولتی همسو با هم احزاب و سازمان‌های مردم‌نهاد که در ایجاد جامعه مدنی قدرتمند اثرگذار هستند واقعی نهاده نمی‌شود. هر دو کد تنها با یک طرح با عناوین حول سازمان‌های مردم‌نهاد و فعالیت‌های تشکلهای دانشجویی و دانشگاهی در این دوره مطرح بودند. طرحی که در کد احزاب مطرح شده از دوره پیشین مجلس بازمانده که در این دوره مجلس باز هم مطرح شده است.

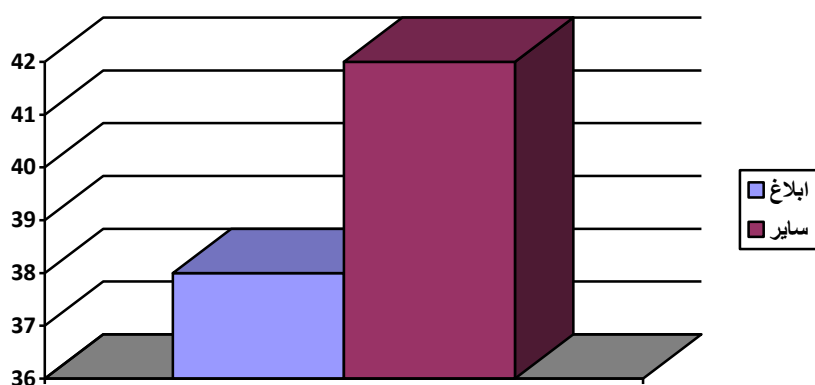
نمودار ۳۶. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

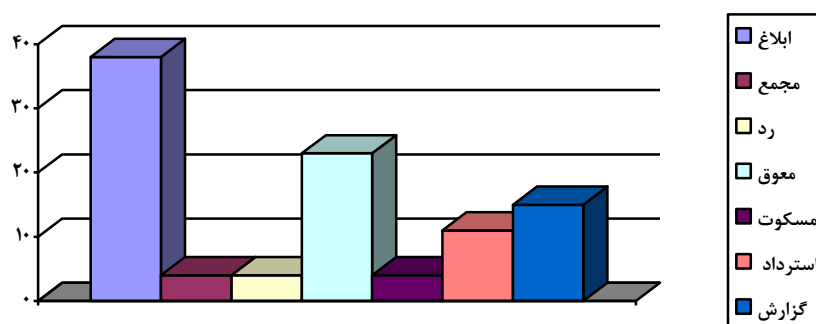
بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره نشان داد ابلاغ ۳۸ درصد، معوق ۲۳ درصد، گزارش کمیسیون ۱۵ درصد، استرداد ۱۱ درصد، تحت بررسی مجمع، رد و مسکوت هر کدام ۴ درصد را به خود اختصاص دادند. اما میزان ابلاغ (۳۸ درصد) در مقایسه با مجموع سایر وضعیت‌ها (۴۲ درصد) جز رد، استرداد و تحت بررسی مجمع کمتر است. یعنی نزدیک به ۶۰ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی به ایستگاه ابلاغ نرسیدند.

نمودار ۳۷. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۳۸. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

سهم هر یک از کدها از مجموع طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ شده بدین قرار است: سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۳۷ درصد، انتخابات ۲۲ درصد، تقسیمات کشوری و شوراهای ۱۵ درصد، امور امنیتی ۷ درصد و اساسی ۴ درصد بود.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۹۰ درصد موارد ابلاغ شده لایحه (هشت مورد) و ۱۰ درصد طرح (دو مورد) بود. کل موارد بر محور توسعه روابط و مناسبات و اعتمادسازی بر مبنای عضویت در مجامع، سازمان‌ها یا ملحق شدن به یک کنوانسیون یا سازمان، افزایش روابط با کشور خاص بود. نمونه‌هایی از این موارد ابلاغی بدین شرح است: الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام دآوری خارجی تنظیم شده در نیویورک به تاریخ ۱۰ ژوئن ۱۹۵۸ میلادی ۱۳۳۷/۴/۳۱، عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری‌های جمهوری اسلامی ایران و اوکراین، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ایتالیا، عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی و معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه. وضعیت ابلاغ در این کد بیشترین درصد فراوانی را نسبت به سایر وضعیت‌ها داراست و بنابراین نشان می‌دهد در این کد نیز هماهنگی و اجماع بیشتری بین مجلس و شورای نگهبان وجود داشته است.

در کد انتخابات ۴۰ درصد ابلاغ شده‌ها لایحه (دو مورد) و ۶۰ درصد طرح (سه مورد) هستند. کل لوایح ابلاغ شده حول قانون انتخابات است همچون استفساریه ماده (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند. از سه طرح سیاسی ابلاغ شده در کد انتخابات یکی به قانون انتخابات مربوط است، دیگری طرحی است که دوره پیشین مجلس مطرح شده و سرانجامی نیافته بود. این طرح به حضور نمایندگان نامزدها در حوزه‌های انتخاباتی باز می‌گشت. طرحی که نگرانی‌های نمایندگان اصلاح‌طلب را پیرامون صحت و سلامت انتخابات بروز می‌داد. طرح دیگر نیز به

تغییر حوزه انتخابیه داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی باز می‌گشت. بنابراین انتخابات هنوز هم جزء اولویت‌های نمایندگان بود. درصد فراوانی ابلاغ کد انتخابات از درصد سایر وضعیت‌ها بیشتر است و این بیانگر اجماع نسبی نمایندگان حول طرح‌ها و لوایح مطرح شده در این کد است.

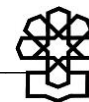
کل موارد ابلاغ شده در کد تقسیمات کشوری لایحه بودند. لوایحی همچون تأسیس شهرهای جدید، اصلاح قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور و تشکیل بخش هرمز که ابلاغ شده‌اند. این امر می‌تواند هماهنگی مجلس و دولت را در این حوزه و اجماع واحد نمایندگان حول این مسائل نشان دهد.

در کد شوراها هم ۷۵ درصد طرح و ۲۵ درصد لایحه ابلاغ شده است. طرح‌های سیاسی ابلاغ شده در این کد ۱۰۰ درصد حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران بود. برای مثال فهرست این طرح‌ها بدین گونه است: اصلاح قانون شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵، اصلاح تبصره «۳» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و استفساریه ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵. حتی ۲۵ درصد لایحه سیاسی ابلاغ شده نیز به این قانون اختصاص دارد: اصلاح مواد (۱)، (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵. در نتیجه می‌توان گفت ششمین دوره مجلس، دولت هفتم و حتی شورای نگهبان در جهت تصویب قوانین اصلاحی و استفساریه‌ها پیرامون این قانون هماهنگ بودند. در این باره مانند اصلاح قانون انتخابات مجلس با تکرار و تعدد طرح یا لایحه سیاسی در حوزه اصلاح این قانون مواجه هستیم و خلأ یک قانون جامع به عنوان یک نیاز و ضرورت دیده می‌شود.

در کد امور امنیتی کل موارد ابلاغ شده، لایحه بودند. لوایحی حول قانون گذرنامه لوایحی که بار سیاسی ندارند و شاید به همین دلیل با تأیید شورای نگهبان مواجه شدند، این لوایح شامل تغییر قانون اصلاح بند «۱» ماده (۱۸) قانون گذرنامه مصوب ۱۳۷۰ و اصلاح ماده (۳۳) قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۷ و اصلاح قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه می‌شدند. به نظر می‌رسد اختلافات نظری میان مجلس و شورای نگهبان در درصد فراوانی اندک ابلاغ این کد و به‌ویژه نبود حتی یک طرح مصوب اثرگذار باشد.

کد اساسی هر چند با افزایش درصد فراوانی در این دوره مواجه شد (از دو مورد در دوره پیشین به هفت مورد رسید)، اما موارد ابلاغ شده آن بسیار پایین (یک مورد) است. تنها مورد ابلاغ شده کد اساسی طرح احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی است که توانسته به تأیید شورای نگهبان برسد و ابلاغ شود. موارد ابلاغی این کد نسبت به سایر وضعیت‌ها کمتر است.

در وضعیت نهایی رد تنها کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، تقسیمات کشوری و امور

امنیتی هر کدام یک مورد سهم دارند که چیزی تقریباً برابر هر کدام ۳۳ درصد می‌شود. کد تقسیمات کشوری طرح اصلاح تبصره «۱» ماده (۹) و ماده (۱۳) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ مجلس شورای اسلامی تنها مورد رد شده است. تقسیمات کشوری یا در وضعیت ابلاغ یا رد قرار داشته است. میزان وضعیت ابلاغ آن از رد بیشتر است و بنابراین از این لحاظ در وضعیت مطلوبی قرار دارد. همچنین می‌توان یک هماهنگی نسبی پیرامون این کد در درون مجلس و بین مجلس و دولت و حتی با شورای نگهبان دید. زیرا تمام لوایح از تصویب مجلس گذشتند و ابلاغ شدند. هماهنگی با شورای نگهبان هم به دلیل تأیید قوانین مصوب و رسیدن به وضعیت ابلاغ مؤثر بوده است.

در کد امور امنیتی نیز لایحه اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده به قانون گذرنامه موردی است که رد شده است. این در حالی است که درصد بیشتر ابلاغ لوایح در این کد نیز حول قانون گذرنامه بوده است. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز اجازه مصالحه دعاوی حقوقی بین وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با بانک تایوانی جنگ هوا، ایالات متحده آمریکا و شرکت‌های انگلیسی تنها موردی بوده که به صورت لایحه در مجلس اعلام وصول شده، اما از سوی مجلس به آن اعاده شده که در اینجا رد در نظر گرفته شده است.

در وضعیت معوق سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۴ درصد، ۲۵ درصد اساسی، امور امنیتی ۱۹ درصد، انتخابات و سازمان‌های مردم‌نهاد ۶ درصد بود.

در کد سازمان‌های مردم‌نهاد یک طرح آن هم با عنوان سازمان‌های مردم‌نهاد مطرح شده که همان هم معوق مانده است. یعنی همین درصد اندک فراوانی آن هم در مجلسی با اکثریت اصلاح طلب نتیجه‌ای نداشته است و نتوانسته اجماع نمایندگان را همراه داشته باشد.

۷۵ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق در کد اساسی (سه طرح)، طرح بودند. طرح‌هایی همچون ممنوعیت شنود و استراق سمع، محدودیت دوران نمایندگی مجلس شورای اسلامی و طرح نحوه تشخیص مصلحت نظام که در راستای تعیین محدوده قانونی برای حریم شخصی، دوره نمایندگی و مصلحت نظام بودند. ۲۵ درصد معوقات این کد هم لایحه بوده که به لایحه الحاق موادی به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران اختصاص دارد. بنابراین این دوره مجلس هر چند اولویت‌های اصلاح طلبانه در راستای توسعه سیاسی داشته عزم جدی در پیگیری این محورها نداشته و شاید هماهنگی و اجماع حول این مسائل در مجلس هنوز شکل نگرفته بود. این امر با توجه به افزایش درصد طرح‌ها و لوایح معوق نسبت به درصد فراوانی موارد ابلاغی در این کد تأیید می‌شود.

در کد انتخابات درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق (یک مورد) ۶ درصد نسبت به ۲۲ درصد ابلاغ (۶ مورد ابلاغی در این کد بود) کمتر است. نسبتی در حدود یک‌چهارم میان طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق در این کد نسبت به ابلاغ شده‌ها وجود دارد. تنها مورد این کد در این وضعیت طرح استفساریه ماده (۸) قانون اصلاح قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۲۳ است. بنابراین طرحی پیرامون

قانون انتخابات مجلس در وضعیت معوق قرار گرفته است. البته طرح‌های ابلاغی در این کد پیرامون قانون انتخابات بیشتر از این است. این خود نشان از اولییتی دارد که مجلس در این دوره نسبت به قانون انتخابات برای خود تعریف کرده و همچنین نشان از هماهنگی نسبی میان نمایندگان در پیگیری این موارد دارد.

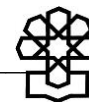
در وضعیت استرداد به‌ترتیب سهم هر کد بدین قرار است: کد اساسی (۵۰ درصد)، شوراها (۲۵ درصد)، امور امنیتی و انتخابات (تقریباً ۱۳ درصد) قرار دارند.

در کد اساسی ۷۵ درصد موارد مسترد شده لایحه بوده و ۲۵ درصد آن طرح نمایندگان بوده که بازپس گرفته است. ۶۷ درصد لوایح استرداد نیز حول حوزه دولت و ۲۴ درصد حول حقوق شهروندی و تعریف جرم سیاسی است. به‌نظر می‌رسد با افزایش اختلاف نظرهای سیاسی میان دو جریان، دولت با تدوین لوایح اساسی در حوزه دولت قصد تصریح و تعیین چارچوب قانونی اختیارات نهادهای مجریه را داشته چه اینکه یکی از لوایح استرداد دولت اصلاح مواد فصل دوم حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری ایران، مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» است که در زمان خود جنجال‌آفرین شد. این لایحه نشان می‌داد هنوز هم حوزه اختیارات رئیس‌جمهور مبهم و قابل تفسیر است. لایحه استرداد دیگر اصلاح قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران، نیز در جهت صراحت بخشیدن به ساختار اطلاعاتی و تدقیق بیشتر در آن بود. ۳۳ درصد باقی‌مانده لوایح نیز به جرائم سیاسی تعلق داشت که نشان می‌داد دولت نیز دغدغه تعریف و تصریح حقوق شهروندی را دارد. ۲۵ درصد باقی‌مانده کد اساسی استرداد از سوی مجلس بوده طرحی پیرامون حفظ حریم شهری تهران که از سوی مجلس پس گرفته شده است. بنابراین نمایندگان مجلس با توجه به درصد طرح‌های معوقات بیشتر طرح‌ها را مطرح می‌کردند، اما اراده‌ای برای پیگیری آن نداشتند و کمتر موردی بوده که نمایندگان پیشنهاددهنده طرح خود را باز پس گیرند.

در کد شوراها ۵۰ درصد موارد استرداد حول قانون تشکیلات، وظایف انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و ۵۰ درصد به قانون شهرداری اختصاص دارد. آنچه اغلب محور اصلی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این کد را در هر دوره شکل داده در این دوره نیمی از طرح‌های استرداد مجلس را در بر گرفته است. این طرح‌ها با عنوان‌های الحاق ماده واحده به قانون تشکیلات، وظایف انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری از جمله طرح‌های بازپس گرفته شده در این دوره هستند.

در کد امور امنیتی تنها طرح اجازه اقامت دائمی به همسران غیرایرانی زنان ایرانی تنها طرح مسترد شده از سوی نمایندگان است.

در کد انتخابات تنها لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی که یکی از لوایح دوقلو

محسوب می‌شد استرداد شده است. فشار بر دولت و منازعات سیاسی در این مقطع چنان شدت گرفته بود که دولت ناگزیر از استرداد این لایحه شد.

در میان وضعیت نهایی مسکوت تنها کد انتخابات قرار دارد. موارد مسکوت مانده در این کد تنها سه طرح هستند که ۲۵ درصد کد انتخابات را شامل می‌شود. هر سه آنها، حول قانون انتخابات تدوین شدند. با توجه به اینکه قانون انتخابات از پر تعدادترین موضوعات مطرح شده در مجلس بوده اینکه سه طرح در این موضوع مسکوت مانده و پیگیری برای آن نشده قابل توجه است. اینکه بالاخره نمایندگان نیاز به اصلاح این قانون را در اولویت خود قرار می‌دهند. اما حتی در این دوره نیز تلاشی برای تدوین طرحی همه‌جانبه و جامع صوت نمی‌گیرد قابل توجه است. الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، الحاق دو تبصره به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ و استفساریه راجع به قوانین موضوعه مربوط به انتخابات مجلس شورای اسلامی سه طرح مسکوت در این کد هستند.

در وضعیت گزارش کمیسیون امور امنیتی ۲۷ درصد، ۱۸ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، شوراها و اساسی، ۹ درصد انتخابات و احزاب سهم داشتند. در کد احزاب تنها مورد و طرح اعلام وصول شده در این دوره در این وضعیت متوقف مانده است. این طرح پیرامون تشکیلات و تشکل‌های دانشجویی بود.

در کد امور امنیتی دو طرح در مرحله گزارش کمیسیون مانده است. یکی از این طرح‌ها از دوره گذشته به جای مانده بود. طرح ممنوعیت ورود نیروهای مسلح به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی که در دوره گذشته سرانجامی نداشت در این دوره نیز به گزارش کمیسیون انجامید. این طرح سعی داشت با حفظ حریم دانشگاه‌ها، مطالبات بخش مهمی از هواداران دولت را تأمین کند. طرح دیگر الزام حراست‌ها به اجرای قوانین موضوعه کشور است. قانونمند ساختن نهادهای اینچنینی تقابل جناح اصلاح‌طلب را با جناح رقیب حول مفهوم کنترل و نظارت اجتماعی نشان می‌دهد. یک لایحه نیز با عنوان تعیین حریم حفاظتی امنیتی اماکن و تأسیسات کشور در این کد در این مرحله متوقف مانده است.

در کد شوراها دو لایحه در این وضعیت قرار دارند. این دو لایحه شامل قانون جامع تشکیلات و وظایف شوراها، اسلامی کشور و اصلاح ماده (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها، اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ هستند.

در کد اساسی برخلاف کد شوراها مواردی که در وضعیت نهایی گزارش کمیسیون قرار دارند طرح و حول حقوق شهروندی هستند. دو طرح جرائم سیاسی و منع شکنجه طرح‌هایی هستند که به گزارش کمیسیون ختم شدند.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل دو طرح ارائه شده الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه غیرانسانی و تحقیق‌آمیز و لزوم بازرسی و

انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی در مبادی ورودی کشور طرح‌هایی هستند که در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفتند. پیوستن ایران به کنوانسیون منع شکنجه در جهت بهبود وجهه جهانی جمهوری اسلامی و مقابله با تخریب‌های صورت گرفته علیه ایران حول عدم رعایت حقوق بشر و حقوق زندانیان در این مقطع مطرح شد. این امر در قالب گفتمان اصلاحات و اعتمادسازی در سطح بین‌المللی صورت می‌گرفت. طرح دوم که در برابر اقدامات دولت آمریکا برای انگشت‌نگاری از ایرانیان ارائه شد اقدامی در جهت مقابله به مثل با دولت آمریکا بود. هر چند از بار تبلیغاتی مثبت برای ششمین دوره مجلس برخوردار بود.

در کد انتخابات تنها طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی در این وضعیت قرار گرفته است.

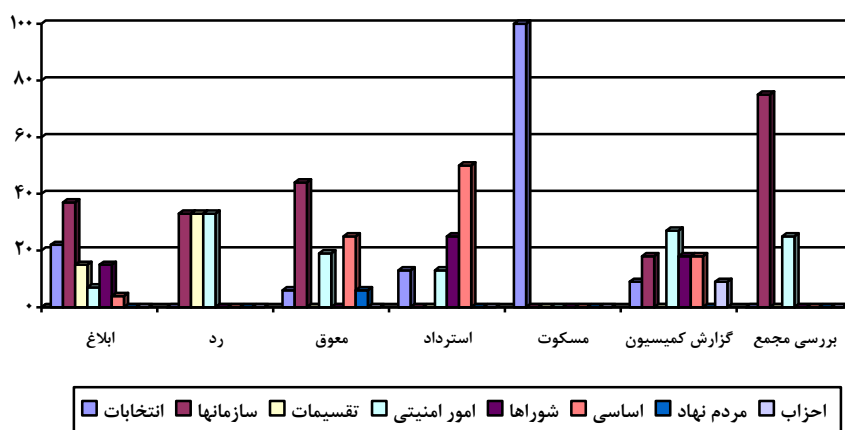
دو کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و امور امنیتی دو کدی هستند که در وضعیت تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار دارند. اولی ۷۵ درصد و دومی ۲۵ درصد این وضعیت را به خود اختصاص دادند. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌الملل و در کد امور امنیتی طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت «ویژه روحانیت اهل سنت» در این وضعیت قرار دارند. رفتن به مجمع تشخیص نشاندهنده ناهماهنگی آرا میان مجلس و شورای نگهبان پیرامون این دو لایحه و طرح است. لایحه مطرح شده در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در راستای اعتمادسازی و تنش‌زدایی و طرح امنیتی در جهت حقوق اقلیت‌های مذهبی است. هر دو هم در قالب گفتمان اصلاح‌طلبی حاکم بر ششمین دوره مجلس جای می‌گیرند. آنچه که در آن مقطع از سوی جناح رقیب مورد پذیرش نبود.

بیشترین پراکندگی وضعیت در این دوره را امور امنیتی با شش وضعیت نهایی ابلاغ، رد، معوق، استرداد، گزارش کمیسیون و تحت بررسی مجمع به خود اختصاص داده است. کدی که درصد ابلاغ (۲) آن نسبت به مجموع سایر وضعیت‌ها (۹ مورد) پایین است و نشاندهنده موفق نشدن مجلس در تصویب این قوانین امنیتی و شدت اختلافات سیاسی در این موضوعات است.

پس از آن به ترتیب کد انتخابات (۵ وضعیت)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و اساسی (۴ وضعیت) شوراها (۳ وضعیت)، تقسیمات کشوری (۲ وضعیت) و سازمان‌های مردم‌نهاد و احزاب (۱ وضعیت) قرار دارند. در این بین به نظر می‌رسد کد تقسیمات کشوری وضعیت بهتری نسبت به سایر کدها از جهت ابلاغ دارد. زیرا در بین دو وضعیت نهایی آن، درصد ابلاغ آن چهار برابر وضعیت رد آن است.

نمودار ۳۹. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

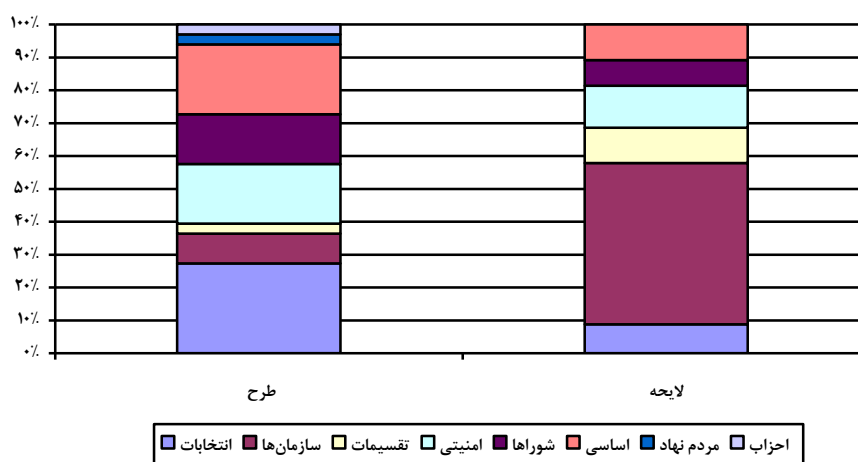

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

در میان مجموع طرح‌ها و لوایح سیاسی، طرح‌های سیاسی (۳۳ مورد) ۴۶ درصد و لوایح سیاسی (۳۸ مورد) ۵۴ درصد بودند. سهم کدها از طرح‌ها بدین قرار بود: انتخابات ۲۷ درصد، اساسی ۲۱ درصد، امور امنیتی ۱۸ درصد، شوراها ۱۵ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۹ درصد، سازمان‌های مردم‌نهاد، احزاب و تقسیمات کشوری ۳ درصد.

در میان لوایح نیز سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۵۰ درصد، امور امنیتی ۱۳ درصد، تقسیمات کشوری و اساسی ۱۱ درصد، انتخابات و شوراها هر کدام ۳ درصد سهم داشتند.

نمودار ۴۰. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

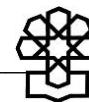

کد احزاب و سازمان‌های مردم‌نهاد هر کدام با یک طرح در این دوره مطرح شدند. همین یک طرح کل فراوانی این دو کد است. در حالی که ۷۵ درصد انتخابات، ۶۴ درصد اساسی، ۶۳ درصد شوراها، ۲۰ درصد تقسیمات کشوری و ۱۴ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. بنابراین انتخابات، اساسی و شوراها بیشتر طرح‌محور بودند. در نتیجه اولویت‌های مجلس ششم در حوزه سیاست داخلی بود.

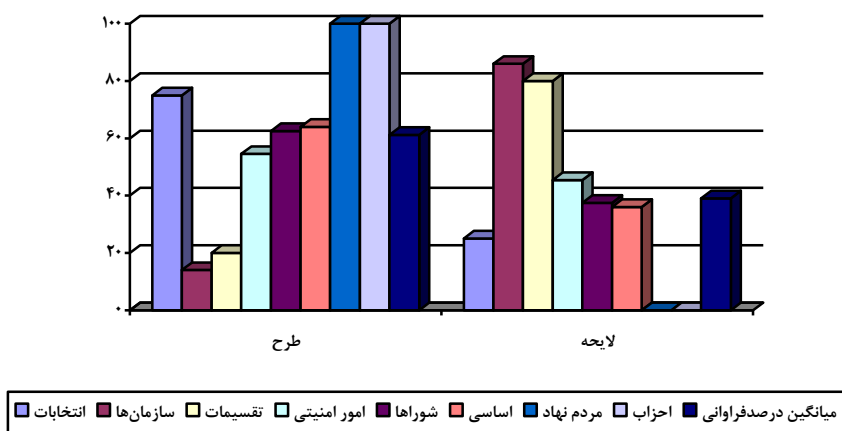
هر چند درصد فراوانی طرح‌های سیاسی در کد انتخابات، اساسی و شوراها نسبت به دوره پیش کاهش داشت. چنانچه در دوره پیشین کل کد شوراها و اساسی و ۹۰ درصد کد انتخابات، طرح بودند اما در این دوره سهم لوایح دولت در آنها افزایش داشته است. برای مثال در این دوره ۳۶ درصد کد اساسی و ۳۸ درصد کد شوراها لایحه بود که نشان‌دهنده توجه دولت به این کد است. ۲۵ درصد کد انتخابات هم لایحه بود.

در مجموع درصد فراوانی لوایح سیاسی در کدها بدین ترتیب است: کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۸۶ درصد، تقسیمات کشوری ۸۰ درصد، امور امنیتی ۴۵ درصد، شوراها ۳۸ درصد، اساسی ۳۶ درصد، انتخابات ۲۵ درصد، سازمان‌های مردم‌نهاد و احزاب صفر درصد. در این دوره مانند ادوار پیشین کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در الویت نخست لوایح دولت قرار دارد و به‌عنوان کدی لایحه‌محور خود را تثبیت می‌کند. هر چند برخلاف دوره پیشین ماهیت ۱۰۰ درصد لایحه‌محور آن با ۲۵ درصد طرح نمایندگان می‌شکند. در رتبه‌های بعدی همچون دوره پیشین تقسیمات کشوری و امور امنیتی به‌عنوان کدی بیشتر لایحه‌محور قرار می‌گیرند. هر چند تعداد لوایح امور امنیتی نسبت به دوره پیشین کاهش یافته است. اما این سه کد سه اولویت نخست دولت را شکل می‌دهند. کاهش طرح‌ها در کد انتخابات که در دوره پیشین کدی بیشتر طرح‌محور بود و همچنین کاهش لوایح کدی چون سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل که پیش‌تر لایحه‌محور بود در این دوره می‌تواند بیانگر رویکرد همسو و تلاش دولت و مجلس برای قانونی کردن اولویت‌های جریان اصلاحات باشد.

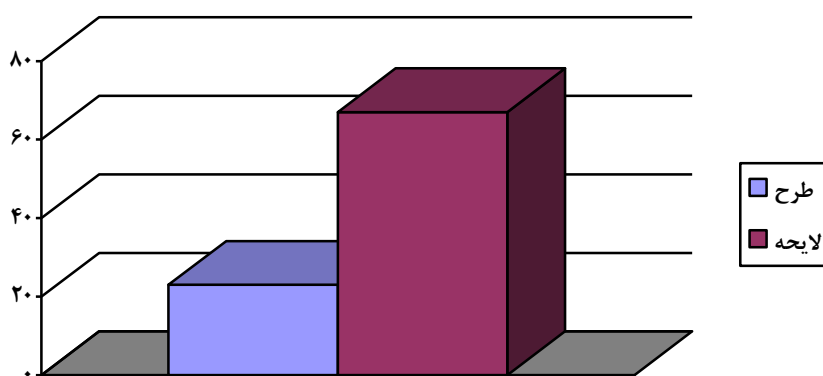
در این دوره در میان طرح‌ها و لوایح ابلاغ شده لوایح سهمی بیشتر دارند. در میان ۲۷ طرح و لایحه ابلاغی سهم لوایح ۶۷ (۱۸ لایحه) و سهم طرح‌ها ۲۳ درصد (۹ طرح) بود. بنابراین در این دوره نیز لوایح بیشتر از طرح‌ها به ایستگاه ابلاغ رسیدند. این در حالی است که نسبت لوایح و طرح‌های اعلام وصول شده تا حدودی با هم برابر هستند.

نمودار ۴۱. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

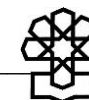

نمودار ۴۲. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

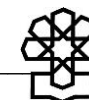
جدول ۶. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس ششم شورای اسلامی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۱	حضور نمایندگان نامزد ریاست جمهوری در شعب اخذ رأی	انتخابات	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۳۰ و تأیید شورای نگهبان (تاریخ ندارد)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند	انتخابات	لایحه دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۲۵	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳	تصویب پروتکل جلوگیری از اعمال غیرقانونی خشونت‌آمیز در فرودگاه‌هایی که در خدمت هواپیمایی کشوری بین‌المللی می‌باشند	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱/۲۹	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴	پذیرش اصلاحیه بند «الف» ماده (۱۴) اساسنامه آژانس بین‌المللی اتمی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	انرژی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۳۰	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی عربستان سعودی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۴/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۴/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶	ایجاد شهرهای جدید	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	عمران	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۷/۱۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۷	معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

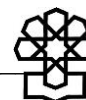
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۸	عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۸	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۹	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۱/۳/۱ و تأیید شورای نگهبان (تاریخ ندارد)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۰	اصلاح قانون الحاق ماده واحده به قانون گذرنامه	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۱/۳/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۱/۴/۱۲	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۱	استفساریه ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۲	اصلاح مواد (۱)، (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۲۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۵/۱۵	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۳	اصلاح تبصره «۳» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۸/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۸/۱۴	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۴	تغییر حوزه انتخابیه داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۹/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۱۱/۱۴	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۵	تقسیم استان خراسان	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۳/۳/۹	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۱۶	الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۷	استفساریه ماده (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوفوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۱۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۱۶	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۸	احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۲۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۳/۲/۱۶	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۹	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌الملل	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ارجاع به مجمع تشخیص مصلحت و تحت بررسی مجمع	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۰	سرباز روحانی در مناطق اهل سنت «ویژه روحانیت اهل سنت»	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ارجاع به مجمع تشخیص مصلحت و تحت بررسی مجمع تشخیص	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۱	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	فرهنگی	ارجاع به مجمع تشخیص مصلحت و تحت بررسی مجمع تشخیص	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۲	الزام حراست‌ها به اجرای قوانین موضوعه کشور	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۳	اصلاح ماده (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۴	استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

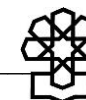
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۲۵	تعیین حریم حفاظتی امنیتی اماکن و تأسیسات کشور	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۲۶	لزوم بازرسی و انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی در مبادی ورودی کشور	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۲۷	قانون جامع تشکیلات و وظائف شوراهای اسلامی کشور	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۲۸	ممنوعیت شنود و استراق سمع	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح یک‌فوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۲۹	نحوه انتخاب و شرکت نمایندگان ناظر در جلسات مربوط به مسائل مرزی	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۰	محدودیت دوران نمایندگی مجلس شورای اسلامی	اساسی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۱	عضویت جمهوری اسلامی ایران در برخی سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۲	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کویت	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۳	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو، مصوب ۱۹۷۷	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۴	مبارزه با تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۳۵	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحیه ماده (۸) کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی، مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۵ (دسامبر ۱۹۹۲) (مجمع عمومی سازمان ملل متحد)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۶	معاهده اصول مناسبات دوستانه و همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۷	الحاق موادی به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	لایحه دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۸	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	استرداد شده از سوی دولت	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳۹	اصلاح مواد فصل دوم حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری ایران، مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»	اساسی (حوزه دولت)	لایحه دوشوری	مشترک امنیت ملی و سیاست خارجی، قضایی و حقوقی، اجتماعی و اصل نود	استرداد شده از سوی دولت	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۰	الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری	شوراها و شهرداری‌ها	طرح	—	استرداد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۱	اجازه اقامت دائمی به همسران غیرایرانی زنان ایرانی	امور امنیتی	طرح	—	استرداد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۲	الحاق ماده واحده به قانون تشکیلات، وظایف انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح	—	استرداد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۳	اصلاح تبصره «۱» ماده واحده قانون الحاق ماده به قانون گذرنامه	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۴۴	استفساریه راجع به قوانین موضوعه مربوط به انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۵	الحاق دو تبصره به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۹/۷	انتخابات	طرح سه‌فوریتی	—	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۶	اجازه مصالحه دعاوی حقوقی بین وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با بانک تایوانی جانگ هوا، دولت ایالات متحده آمریکا و شرکت‌های انگلیسی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	رد توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۷	الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	طرح سه‌فوریتی	—	مسکوت (بایگانی)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۸	اصلاح تبصره «۱» ماده (۹) و ماده (۱۳) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ مجلس شورای اسلامی	تقسیمات کشوری	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴۹	جرائم سیاسی	اساسی (حقوق شهروندی)	لایحه یک‌فوریتی	قضایی و حقوقی	استرداد شده از سوی دولت (از مجمع تشخیص مصلت نظام)	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۰	حفاظت از حریم استحفاظی شهر تهران	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح	—	استرداد شده از سوی مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۱	اصلاح قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	استرداد شده از سوی دولت	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۲	استفساریه ماده (۸) قانون اصلاح قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۲۳	انتخابات	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۳	سازمان‌های غیردولتی	سازمان‌های مردم‌نهاد	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۴	تضمین امنیت اجتماعی	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۵۵	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگانگیری	سازمان‌ها، معاهدات، مجامع، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۶	طرح نحوه تشخیص مصلت نظام	اساسی	طرح دوشوری	تدوین آیین‌نامه داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۷	نظارت بر مسافرت‌های خارجی	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۸	نحوه انجام فعالیت‌های تشکلی‌های دانشجویی و دانشگاهی	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح دوشوری	آموزش و تحقیقات	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۹	ممنوعیت ورود نیروهای مسلح به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۰	منع شکنجه	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح دوشوری	قضایی و حقوقی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۱	جرائم سیاسی	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح یک‌فوریت	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۲	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه غیرانسانی و تحقیرآمیز	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۳	موافقت‌نامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ایتالیا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۳ تاریخ تأیید شورای نگهبان مشخص نیست	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۴	معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری‌های جمهوری اسلامی ایران و اوکراین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۲/۷/۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۷/۱۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت موقت
۶۵	اصلاح قانون شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۲/۷/۱۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۶	تشکیل بخش هرمز	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۵/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۵/۲۴	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۷	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌المللی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۲/۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۵/۲۴	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۸	استفساریه مواد (۱۱)، (۱۳) و (۱۹) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح سه‌فوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۹	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۹	تغییر قانون اصلاح بند «۱» ماده (۱۸) قانون گذرنامه مصوب ۱۳۷۰ و اصلاح ماده (۳۳) قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۲۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۱/۹/۲۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۷۰	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی تنظیم شده در نیویورک به تاریخ ۱۰ ژوئن ۱۹۵۸ میلادی ۱۳۳۷/۴/۳۱	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌المللی	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱/۲۹	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۷۱	اصلاح قانون اصلاح تبصره «۱» ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و الحاق یک تبصره به عنوان تبصره «۴» به ماده مذکور	تقسیمات کشوری	لایحه دوشوری	اقتصادی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۱۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۱۸	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

۴-۷. هفتمین دوره مجلس

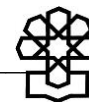
هفتمین دوره مجلس ۷ خردادماه ۱۳۸۳ تا ۷ خردادماه ۱۳۸۷ را دربرمی‌گیرد. این دوره مصادف با ریاست‌جمهوری سید محمد خاتمی و محمود احمدی‌نژاد است. در این دوره در مجموع ۸۲۶ طرح و لایحه در مجلس اعلام وصول شده است که از آن میان ۶۶ طرح و لایحه یعنی نزدیک به ۸ درصد آن سیاسی بوده است. این میزان نسبت به دوره پیش ۷ درصد کاهش یافته است. از آنجا که در این دوره هنوز کمیسیون شوراها و امورداخلی وجود نداشت طرح‌ها و لوایح سیاسی به کمیسیون‌های دیگری چون امنیت ملی و سیاست خارجی، عمران، فرهنگی، قضایی و حقوقی، اقتصادی، اجتماعی، تدوین آیین نامه داخلی ارجاع شده است. در این دوره از میان ۶۶ طرح و لایحه، ۶۱ درصد طرح (۴۰ طرح) و ۳۹ درصد لایحه (۲۶ لایحه) بود. در میان این تعداد طرح و لایحه سیاسی ۴۱ درصد (۲۷ مورد) ابلاغ شده است که سهم سیاسی ۴۴ درصد (۱۲ لایحه) و طرح‌های سیاسی ۵۶ درصد (۱۵ طرح) بود. بنابراین در این دوره تعداد بیشتری طرح به ایستگاه ابلاغ رسیده است. هر چند در مجموع طرح‌های اعلام وصول یک‌ونیم برابر لوایح است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی هفتمین دوره مجلس نشان از این دارد که انتخابات با ۳۳ درصد بیشترین و سازمان‌های مردم‌نهاد ۳ درصد (۲ مورد) کمترین میزان درصد فراوانی را دارد. در این میان که سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با ۲۹ درصد، شوراها و امور امنیتی ۱۲ درصد و اساسی ۱۱ درصد قرار دارند.

در این دوره نسبت به دوره قبلی درصد فراوانی که انتخابات نزدیک به دو برابر شده و افزایش یافته است (از ۱۲ مورد به ۲۲ مورد). در این که ۹۵ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد مطرح شده که در این بین ۱۴ درصد لایحه و تقریباً ۸۶ درصد طرح بوده است. ۵ درصد نیز در دوران ریاست‌جمهوری خاتمی بوده که ۱۰۰ درصد طرح بوده است. از بین موارد مطرح شده در هر دو دوره ریاست‌جمهوری در مجموع ۶۴ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی که انتخابات حول قانون انتخابات و ۳۶ درصد به قانون انتخابات ریاست‌جمهوری برمی‌گردد. البته در ۵ درصد نیز در قالب یک طرح هم به قانون انتخابات مجلس و هم ریاست‌جمهوری پرداخته شده است: اصلاح بند «۲» ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و بند «۲» ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران.

نمونه‌هایی از طرح‌ها و لوایح سیاسی این دوره که درکد انتخابات مطرح شدند شامل طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی،

مصوب ۱۳۸۵ و اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن، می‌شوند.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۴۷ درصد طرح و لایحه (۹ مورد) در دوره ریاست‌جمهوری خاتمی ارائه شده که از آن ۲۲ درصد طرح (۲ مورد) و تقریباً ۷۸ درصد (۷ مورد) لایحه بوده است. در میان دو طرح این دوره یکی بر مبنای رویکردی انقلابی و در جهت اصول حمایت از نهضت‌های آزادیبخش و مسلمانان جهان تدوین شده است: اصلاح ماده (۱) قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب ۱۳۶۹. دیگری نیز به پیوستن به کنوانسیون منع شکنجه تعلق دارد. به نظر می‌رسد به دلیل فشارهای جهانی و به‌ویژه اتهام نقض حقوق بشر در ایران این طرح از ابعاد تبلیغاتی در جهت خنثی‌سازی این اتهامات مطرح شده باشد. البته این طرح در دوره پیشین مجلس نیز مطرح شده و در مرحله گزارش کمیسیون متوقف ماند. در این دوره این طرح مجدد ارائه شد. عنوان این طرح الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و هر نوع مجازات یا رفتار خشن غیرانسانی و تحقیرکننده بود.

در میان هفت لایحه سیاسی دوره خاتمی نیز نیمی به تنش‌زدایی و اعتمادسازی و توسعه مناسبات مرتبط است که در قالب گفتمان سیاست خارجی دولت اصلاحات قابل تبیین است. الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگانگیری و عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحیه ماده (۸) کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی، مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۵ (۱۶ دسامبر ۱۹۹۲) مجمع عمومی سازمان ملل متحد و معاهده اصول مناسبات دوستانه و همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان نمونه‌ای از این لوایح است. البته لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی در دوره پیشین طرح و تصویب شده بود دوباره در این دوره طرح و رد شد. این امر می‌تواند نشان‌دهنده ناهماهنگی میان دولت و مجلس و عدم اجماع نمایندگان بر این لایحه باشد هر چند رویکرد جناحی اکثریت اصولگرا بر سرانجام این لایحه بی‌تأثیر نبود.

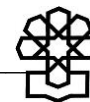
تقریباً ۵۴ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی (۱۰ مورد) کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد ارائه شده که از میان آن ۷۰ درصد لایحه (۷ مورد) و ۳۰ درصد طرح (۳ مورد) بوده است. در میان لوایح سیاسی این مقطع، ۱۴ درصد (۱ مورد) با رویکردی انتقادی و ضدآمریکایی بر انتقال دائمی مقر سازمان بین‌الملل از آمریکا تأکید دارد. لایحه‌ای که نشان از رویکرد تجدیدنظر طلبی داشت و نظم نظام بین‌الملل را به چالش می‌کشید و درصدد مدیریت نظام جهانی بود. ۱۴ درصد (۱ مورد) هم به تصویب کمیسیون سازمان ملل متحد در خصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها تعلق داشت.

۷۲ درصد لوایح (۵ لایحه) نیز تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و توسعه روابط، اما در قالب یافتن شرکای جدید منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بود. این امر در شرایطی صورت گرفته که به دلیل اوج گرفتن بحران هسته‌ای، ایران تحت فشار کشورهای غربی و نظام بین‌الملل قرار داشت بنابراین به دنبال متحدان و شرکای جدید و باز شدن دریچه‌های نو در روابط دیپلماتیک بود. معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری‌های دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت بلاروس، موافقتنامه همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته و تروریسم بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قزاقستان و موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین نمونه‌ای از این لوایح است.

کلیه طرح‌هایی که در این کد در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد اعلام وصول شده به پرونده هسته‌ای و رویکرد دولت به آن اختصاص داشت: تعلیق ورود بازرسان هسته‌ای به جمهوری اسلامی ایران، الزام دولت به تعلیق اقدامات داوطلبانه در صورت ارجاع و یا گزارش پرونده هسته‌ای به شورای امنیت و الزام دولت به تجدید نظر در همکاری با آژانس هسته‌ای.

در کد شوراها ۳۸ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی (۳ مورد) در دوران ریاست‌جمهوری خاتمی ارائه شده است. در این میان این موارد ۶۷ درصد طرح (۲ مورد) و ۳۳ درصد لایحه (۱ مورد) بود. الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری و اصلاح تبصره «۲» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران طرح‌هایی بودند که در این مقطع پیشنهاد شدند. یک لایحه هم به تعریف و تدقیق مرز میان شهر و روستا باز می‌گردد.

۶۲ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی (۵ مورد) در کد شوراها در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد بود. در میان این طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره ۴۰ درصد طرح (۲ طرح) و ۶۰ درصد (۳ لایحه) لایحه بودند. در این میان کانونی‌ترین موضوع مطرح شده در این باره قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران است که همانند ادوار پیشین چندین بار تکرار شده است. این خود نشان‌دهنده ضعف مجلس در شکل‌گیری یک طرح جامع و کلان است. موارد طرح شده در این دوران طرح‌هایی چون استفساریه ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن و اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و لوایحی چون اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، استفساریه تبصره «۲» ماده (۸۲) مکرر (۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۸۲ و اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن هستند.

درکد امور امنیتی ۶۳ درصد طرح‌های و لوایح سیاسی (۵ مورد) در زمان ریاست‌جمهوری خاتمی است. از میان آنها ۴۰ درصد (۲ مورد) لایحه بودند. نیمی از این لوایح از دوره پیشین مطرح بوده و دوباره در این دوره نیز ارائه شده است. لایحه‌ای با نام تعیین حریم حفاظتی امنیتی اماکن و تأسیسات کشور از این جمله است. لایحه دیگر با عنوان استملاک اتباع خارجه در جمهوری اسلامی ایران نیز در این دوره طرح شده است. کل طرح‌های ارائه شده در دوران خاتمی (سه طرح) نیز به حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع، دستیابی به فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای و حراست‌ها مرتبط است. طرح نخست حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع، طرحی است که همانند آن در مجلس ششم با عنوان حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی طرح شده و سرنوشتی نیافته بود. گویا در این دوره با افزودن حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع بار دیگر طرح شده است. طرح حراست نیز در دوره پیشین ارائه شده بود. در واقع ۶۷ درصد طرح‌ها (۲ طرح) در مجلس قبلی هم ارائه شده‌اند.

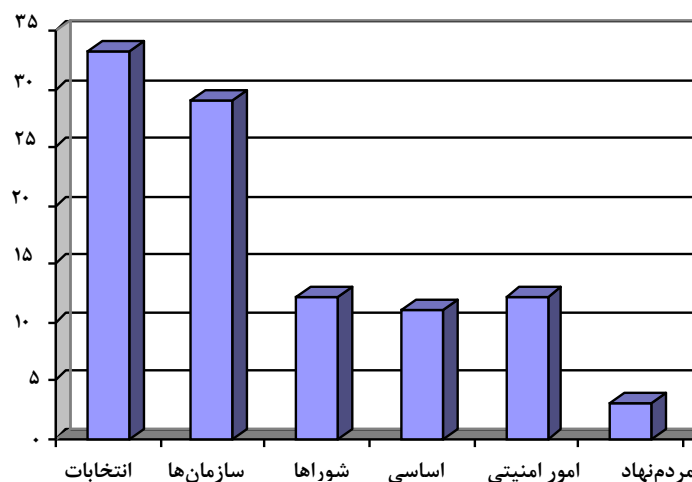
۳۷ درصد دیگر طرح‌ها و لوایح سیاسی در کد امور امنیتی در دوره ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد ارائه شده که کل آن نیز طرح بوده است. هر سه طرح در قالب رویکرد اصولگرایی است. اجرای الزامات پدافند غیرعامل توسط بخش خصوصی، لزوم بازرسی و انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی در مبادی ورودی کشور و ممنوعیت اعطای تسهیلات و خدمات دولتی به شرکت‌ها و مؤسساتی که مبادرت به تولید و عرضه محصولات غیرضرور تحت لیسانس شرکت‌های آمریکایی و یا وارد کردن کالاهای غیرضرور آمریکایی می‌کنند؛ سه طرحی هستند که در این مقطع به مجلس ارائه شدند. از میان این سه طرح ۶۷ درصد رویکرد آمریکا ستیزی دارند. این دو طرح که در اقدامی مقابله با مثل با دولت آمریکا انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی و به نوعی تحریم تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان کالاهای آمریکایی است، در شرایط اوج بحران هسته‌ای و فشارهای جهانی و به‌ویژه آغاز تحریم‌ها به مجلس ارائه شده است. ۳۳ درصد نیز به اجرای الزامات پدافند غیرعامل توسط بخش خصوصی اختصاص دارد. در کد اساسی ۲۹ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی (۲ مورد) در دوران ریاست‌جمهوری خاتمی در مجلس ارائه شد که ۱۰۰ درصد طرح و حول حفظ منزلت و جایگاه مجلس تعریف شده بود. این دو طرح با عنوان حفظ منزلت مجلس شورای اسلامی و صیانت جایگاه مجلس و نمایندگان و تسهیل انجام وظیفه نمایندگی ازسوی نمایندگان مجلس طرح شده‌اند.

۷۱ درصد دیگر کد اساسی (۵ مورد) در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد ارائه شد. ۶۰ درصد موارد طرح شده (سه مورد) لایحه بوده است. از این لوایح ۶۷ درصد (۲ مورد) حول حوزه دولت و ۳۳ درصد (۱ مورد) به حوزه حقوق شهروندی مربوط است. تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور به مدت پنج سال، الحاق موادی به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران و حمایت از حریم خصوصی لوایح مزبور هستند. ۴۰ درصد موارد وصول شده در کد اساسی در دوران احمدی‌نژاد نیز به

دو طرحی برمی‌گردد که در حوزه حقوق شهروندی جای می‌گیرند. این دو طرح با عنوان حمایت از حریم خصوصی و حمایت از حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی هستند. در این بین هم مجلس و هم دولت طرح و لایحه‌ای در حوزه حریم خصوصی در مجلس ارائه کردند که البته دولت آن را مسترد کرده است.

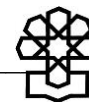
در کد سازمان‌های مردم‌نهاد دو طرح نحوه فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کشور و الحاق اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان به قانون فهرست نهادها و مؤسسات غیردولتی طرح شده است که اولی در دوره خاتمی و دومی در دوره احمدی‌نژاد از سوی نمایندگان پیشنهاد شده‌اند.

نمودار ۴۳. تفکیک موضوعی طرح و لوایح سیاسی

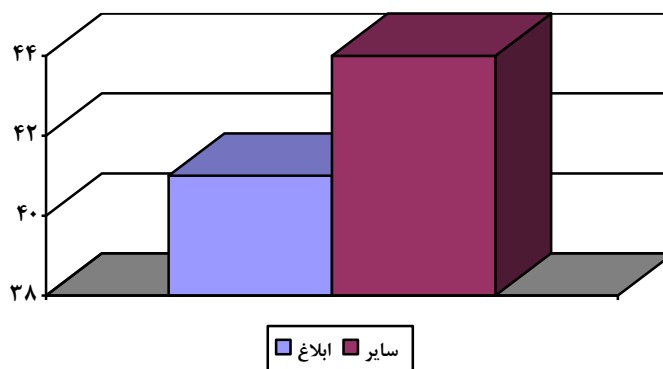

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

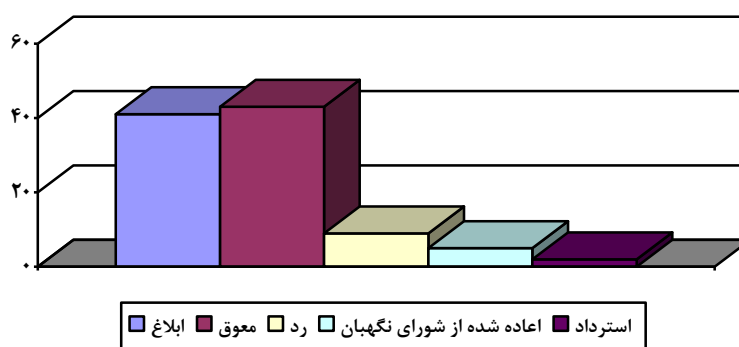
بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره مجلس نشان می‌دهد در این دوره وضعیت ابلاغ ۴۱ درصد، معوق ۴۳ درصد، رد ۹ درصد، اعاده شده از شورای نگهبان ۵ درصد و گزارش کمیسیون و استرداد هر کدام ۲ درصد بود. در این دوره درصد فراوانی ابلاغ (۲۷ مورد) از مجموع گزارش کمیسیون (۱ مورد) و معوق (۲۸ مورد) کمتر است. البته از نگاه دیگر بیش از ۵۰ درصد طرح‌ها و لوایح به ایستگاه ابلاغ نرسیدند.

نمودار ۴۴. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۴۵. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بیشترین درصد فراوانی به وضعیت معوق (۴۳ درصد) اختصاص داشت. در این وضعیت سهم هر کد بدین شرح بود: انتخابات ۴۳ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۱ درصد، امور امنیتی ۱۴ درصد و شوراها و اساسی هر کدام ۱۱ درصد، بود. بیشترین سهم را کد انتخابات در این وضعیت داشت. در این کد تقریباً ۵۵ درصد (۱۲ مورد) طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق ماندند.

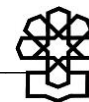
در کد انتخابات ۲۵ درصد موارد معوق لایحه (۳ مورد) و ۷۵ درصد (۹ مورد) طرح بودند. الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸، اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۵ و اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن لوایحی بودند که در این دوره ازسوی دولت نهم ارائه شدند. ۵۶ درصد طرح‌های سیاسی معوق (۵ مورد) در این کد حول قانون انتخابات و ۲۲ درصد (۲ مورد) حول انتخابات ریاست‌جمهوری و ۲۲ درصد (۲ مورد) به حوزه‌های انتخابیه مرتبط بود. بنابراین اغلب طرح‌های سیاسی معوق این دوره نیز در کد انتخابات حول اصلاح قانون انتخاب تدوین شدند. این طرح‌ها اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن،

تعیین محدوده حوزه‌های انتخابیه و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، الحاق دو تبصره به مواد (۴۸) و (۵۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه، طرح آزمایشی استانی شدن و اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی در دوره هشتم در برخی استان‌های کشور، تجمیع انتخابات دوره چهارم شوراهای ریاست جمهوری، اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری بودند.

در کد امور امنیتی ۵۰ درصد معوق‌ها به دوران خاتمی و ۵۰ درصد نیز به دوران احمدی‌نژاد اختصاص دارد. در میان معوق‌های دولت هشتم، طرح حراست‌ها و لایحه طرح استملاک اتباع خارجه در جمهوری اسلامی ایران قرار داشتند. دو طرح هم در دوران احمدی‌نژاد معوق ماندند. اجرای الزامات پدافند غیرعامل توسط بخش خصوصی و ممنوعیت اعطای تسهیلات و خدمات دولتی به شرکت‌ها و مؤسساتی که مبادرت به تولید و عرضه محصولات غیرضرور تحت لیسانس شرکت‌های آمریکایی و یا وارد کردن کالاهای غیرضرور آمریکایی می‌کنند؛ دو طرح مزبور بودند که عینیت گفتمان اصولگرایی حاکم بر مجلس و دولت را باز نمود می‌ساختند. برای مثال دومین طرح رویکرد ضد آمریکایی و اقدامی مقابله به مثل در برابر تحریم‌ها و تهدیدهای آمریکا بود.

در کد شوراها نیز ۳۳ درصد (۱ مورد) معوق‌ها به دوران خاتمی و ۶۷ درصد (۲ مورد) به دوران احمدی‌نژاد برمی‌گردد. در دوران خاتمی یک طرح با عنوان الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری معوق مانده است. در دوران احمدی‌نژاد نیز دو لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن و استفساریه تبصره «۲» ماده (۸۲) مکرر (۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۸۲ معوق ماندند. محوریت قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران در این دو لایحه نشان از اولویت این موضوع برای دولت نهم دارد.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۵۰ درصد (۳ مورد) از معوق‌ها به دوره خاتمی و ۵۰ درصد (۳ مورد) به دوران احمدی‌نژاد اختصاص دارد. در دوران خاتمی ۳۳ درصد طرح (۱ مورد) و ۶۷ درصد (۲ مورد) لایحه معوق مانده است. طرح الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و هر نوع مجازات یا رفتار خشن غیرانسانی و تحقیرکننده و دو لایحه ناظر بر اجرای معاهده منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها و الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌ها و دوم الحاق به کنوانسیون ژنو، مصوب ۱۹۷۷ معوق ماندند. دو لایحه پیگیری و انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد از آمریکا و موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین و یک طرح تعلیق ورود بازرسان آژانس

هسته‌ای به جمهوری اسلامی ایران نیز در دوره احمدی‌نژاد معوق مانده است.

در وضعیت نهایی ابلاغ سهم کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۴ درصد، انتخابات ۲۲ درصد، شوراها ۱۹ درصد، اساسی ۸ درصد و امور امنیتی ۷ درصد بود. کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل از بیشترین درصد فراوانی ۴۴ درصد (۱۲ مورد) ابلاغ برخوردار بود. تقریباً ۶۳ درصد این کد ابلاغ شده است. در این کد ۴۲ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغی (۵ مورد) به دوره خاتمی و ۵۸ درصد (۷ مورد) به دوره احمدی‌نژاد باز می‌گردد. در دوران خاتمی ۲۰ درصد آن شامل طرح اصلاح ماده (۱) قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب ۱۳۶۹ بود. ۸۰ درصد لوایح در دوران خاتمی (۴ مورد) شامل الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحیه ماده (۸) کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی، مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۵ (۱۶ دسامبر ۱۹۹۲) مجمع عمومی سازمان ملل متحد، معاهده اصول مناسبات دوستانه و همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان، الحاق دولت به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگانگیری، قرارداد جامع همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیوی و ونزوئلا می‌شد. به‌نظر می‌رسد در شرایطی که هنوز مذاکره با غربی‌ها در جهت بحران هسته‌ای ادامه داشت، اما سیاست خارجی دولت اصلاحات به دنبال شرکای جدید بوده و باز هم توسعه مناسبات را در دستور کار خود جای داده است.

از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغ شده در دوران احمدی‌نژاد در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۹ درصد طرح (۲ مورد) و ۷۱ درصد (۵ مورد) لایحه بودند. طرح‌های ابلاغ شده پیرامون یکی ملزم ساختن دولت به تعلیق اقدامات داوطلبانه در صورت ارجاع و یا گزارش پرونده هسته‌ای به شورای امنیت و دیگری تجدیدنظر در همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بود. این طرح‌ها در پی اوج گرفتن بحران هسته‌ای و تهدیدات و تحریم‌های خارجی صورت گرفت و به نوعی تغییر رویکرد دولت به مذاکره پیرامون حل مسئله انرژی هسته‌ای را نشان می‌دهد. در واقع مذاکره از اولویت مجلس خارج می‌شود. لوایح سیاسی ابلاغ شده در این دوره نیز شامل این لوایح می‌شوند: الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامتگذاری مواد منفجره پلاستیکی به‌منظور شناسایی، موافقتنامه همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته و تروریسم بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قزاقستان، تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد درخصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها، موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس در زمینه پیشگیری، کاهش سوانح و بلایای طبیعی و دیگر حوادث مترقبه، معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری‌های دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت بلاروس.

در کد انتخابات به‌طور تقریبی ۱۷ درصد (۱ مورد) از طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغی در دوران خاتمی بوده که شامل طرح سیاسی الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی بوده است. ۸۳ درصد باقی‌مانده طرح‌ها و لوایح سیاسی (۵ مورد) نیز در دوران ریاست‌جمهوری

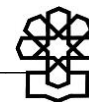
احمدی‌نژاد بوده که ۸۰ درصد آن (۴ مورد) حول قانون انتخابات مجلس بوده و ۲۰ درصد (۱ مورد) نیز به تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست‌جمهوری اختصاص داشته است. اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده (۵۷) و اصلاح ماده (۱۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح بند «۲» ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و بند «۲» ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران و اصلاح بند «۴» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ مجموعه طرح‌های سیاسی ابلاغ شده در این دوره هستند.

در مجموع دو دوره نیز ۸۳ درصد موارد ابلاغی در کد انتخابات به قانون انتخابات مجلس تعلق دارد. بنابراین اولویت اصلی نمایندگان برای قانونگذاری در کد انتخابات این مسئله بوده که در نهایت به ابلاغ قوانین نیز انجامیده است.

در کد شوراها، ۴۰ درصد طرح و لوایح سیاسی ابلاغ شده (۲ مورد) در دوره خاتمی و ۶۰ درصد (۳ مورد) در دوره احمدی‌نژاد بوده است. از میان مواردی که در دوره خاتمی ابلاغ شده یکی طرح اصلاح تبصره «۲» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و یکی لایحه تعاریف محدوده حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها بود. در زمان احمدی‌نژاد ۶۷ درصد طرح (۳ مورد) و ۳۳ درصد لایحه (۱ مورد) در کد شوراها ابلاغ شده است. کلیه موارد ابلاغی حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای و شهرداران بوده است. در مجموع دو دوره ریاست‌جمهوری ۸۰ درصد (۴ مورد) طرح‌ها و لوایح ابلاغ شده در کد شوراها حول همین قانون بوده که نشان از اولویت آن و هماهنگی و اجماع نمایندگان حول این موضوع دارد. طرح‌های سیاسی ابلاغی در دوره ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد شامل اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و اصلاحات بعدی آن، اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران می‌شود. تنها لایحه سیاسی ابلاغی در این مقطع نیز استفساریه ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ است.

در کد اساسی ۱۰۰ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی ابلاغی در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد بوده و شامل یک لایحه شامل تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور به مدت پنج سال و یک طرح حمایت از حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی بوده است.

در کد امور امنیتی ۱۰۰ درصد موارد ابلاغی طرح و به دوره احمدی‌نژاد تعلق دارد. این موارد شامل دستیابی به فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای و لزوم بازرسی و انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی در

مبادی ورودی کشور می‌شوند. این موارد نشان‌دهنده هماهنگی و اجماع نمایندگان هفتمین دوره مجلس بر پافشاری بر رویکرد مقاوتی و آمریکاستیزی است. اولین طرح در مقابله با فشارهای خارجی پیرامون بحران هسته‌ای کشور و شاید به‌دلیل دامنه تبلیغاتی این قانون که می‌توانست نشان‌دهنده قصد صلح‌طلبانه کشور برای دستیابی به انرژی هسته‌ای و خنثی‌سازی فضای تخریب علیه جمهوری اسلامی باشد. دومی هم که مقابله به مثل با دولت آمریکا در جهت انگشت‌نگاری از ایرانیان است.

در وضعیت نهایی رد، انتخابات و سازمان‌های مردم‌نهاد هر یک ۳۳ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و اساسی هر یک ۱۷ درصد را به خود اختصاص دادند. بیشترین سهم را کدهای انتخابات و سازمان‌های مردم‌نهاد هر کدام با ۳۳ درصد (۲ مورد) داشتند.

در کد انتخابات هر دو مورد رد شده طرح و به دوره احمدی‌نژاد تعلق داشته است. این طرح‌ها که بر محور قانون انتخابات و تغییر حوزه‌های انتخابیه شکل گرفته نشان می‌دهد مجلس از اجماع نسبی حول این مسئله برخوردار نبوده و منازعات سیاسی پیرامون تصویب این موضوعات زیاد است. اصلاح تبصره «۵» الحاقی به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۹ و استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی در برخی استان‌های کشور این دو طرح هستند. استانی شدن حوزه‌های انتخابیه از دوره پیش نیز در مجلس طرح شده بود و در راستای کاهش اولویت منافع محلی و بخشی و افزایش منافع ملی، تقویت تشکلهای و فهرست‌های انتخاباتی نزد نمایندگان پیگیری می‌شد، اما به‌دلیل اختلافات و ناهماهنگی نمایندگان تصویب نشد. در این دوره نیز این طرح ارائه و رد شد تا نشان دهد هنوز هم این موضوع محل اختلافات نمایندگان است.

در کد سازمان‌های مردم‌نهاد دو طرح رد شده که یکی در دوره خاتمی و دیگری در دوره احمدی‌نژاد بوده است. هیچ یک از دو طرح ارائه شده یعنی نحوه فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کشور و الحاق اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان به قانون فهرست نهادها و مؤسسات غیردولتی به تأسیس یا بسترهای تسهیل‌کننده سازمان‌های مردم‌نهاد نمی‌پردازد. رد شدن هر دو نشان‌دهنده عدم اجماع و هماهنگی میان نمایندگان پیرامون این مسائل است.

در کد اساسی تنها یک مورد آن هم لایحه‌ای از دولت احمدی‌نژاد رد شده است. این لایحه الحاق موادی به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران بود که ازسوی مجلس رد شد. این خود می‌تواند بیانگر تداوم اختلاف نظرات حول این سازمان در این دوره باشد. لایحه‌ای که در دوره پیشین نیز ارائه و استرداد شد. در این دوره ازسوی دولت نهم مطرح و رد گردید.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز تنها یک لایحه در دوران خاتمی رد شده است. لایحه‌ای مبنی بر عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی که در دوره پیشین نیز در مجلس طرح و تصویب شده بود؛ این بار رد شد. این خود می‌تواند نشان‌دهنده ناهماهنگی میان دولت و مجلس حول این موضوع باشد.

در وضعیت نهایی اعاده شده از شورای نگهبان نیز سهم انتخابات ۶۷ درصد (۲ مورد) و امور امنیتی ۳۳ درصد (۱ مورد) بود. در کد انتخابات این وضعیت تقریباً ۹ درصد را دربرمی‌گیرد. دو موردی که در کد انتخابات در این وضعیت قرار داشتند طرح و در زمان ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد ارائه شدند. این طرح‌ها شامل ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش و استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی است. اینکه مجلس این طرح‌ها را تصویب و شورای نگهبان تأیید نکرده نشان می‌دهد نمایندگان حول این مسائل از اجماع نسبی برخوردار بودند، اما با شورای نگهبان بر سر تصویب آنها اختلاف دیدگاه داشتند. استفساریه قانون انتخابات در مجلس باز هم نشان از تداوم اختلاف نظرها میان جریان‌های سیاسی بر سر این قانون دارد، قانونی که در هر دوره مجلس از تکرار و تعدد طرح‌های سیاسی برخوردار شده است.

۱۳ درصد کد امور امنیتی نیز در وضعیت اعاده شده از شورای نگهبان قرار دارد. در این کد طرح حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع در دوره خاتمی در این وضعیت قرار داشت که می‌تواند نشان‌دهنده عدم اجماع میان مجلس و شورای نگهبان بر سر تصویب آن باشد.

در وضعیت نهایی استرداد تنها کد اساسی آن هم با لایحه‌ای در دوره احمدی‌نژاد حمایت از حریم خصوصی وجود دارد. لایحه‌ای که در این دوره یک طرح همنامش نیز از سوی نمایندگان مطرح شده بود. اینکه در این دوره مبحث حریم خصوصی مورد توجه قرار گرفته نشان از اهمیت یافتن آن و تبدیل به مسئله شدنش در این برهه دارد. مسئله‌ای که اختلاف نظرهای سیاسی حول آن تا کنون نیز ادامه دارد.

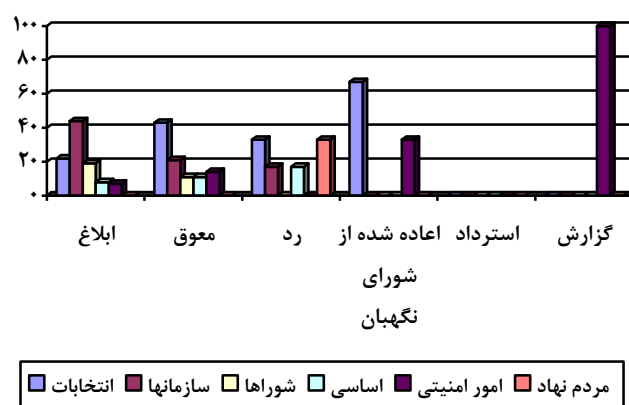
در وضعیت گزارش کمیسیون تنها کد امور امنیتی آن هم با یک لایحه که از سوی دولت خاتمی ارائه شده وجود دارد. لایحه تعیین حریم حفاظتی امنیتی اماکن و تأسیسات کشور که در دوره پیشین نیز از سوی دولت طرح شده و در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفت؛ این دوره نیز به مجلس آمد و باز سرانجامی نیافت. این امر نشان از اولویت این مسئله برای دولت داشته که از سوی مجلس اولویتی برای پیگیری آن در هر دو دوره وجود نداشته است.

در مجموع بیشترین پراکندگی وضعیت نهایی در این دوره متعلق به کدهای انتخابات (ابلاغ، رد، معوق، اعاده شده از شورای نگهبان)، اساسی (ابلاغ، رد، معوق، استرداد) و امور امنیتی (ابلاغ، معوق، اعاده شده از شورای نگهبان، گزارش کمیسیون) با چهار وضعیت و کمترین پراکندگی به سازمان‌های مردم‌نهاد تنها با وضعیت رد اختصاص دارد. درصد بالای ابلاغ در سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، اساسی و شوراها نسبت به سایر وضعیت‌ها نشان از اجماع و هماهنگی بیشتر آرای نمایندگان نسبت به این کدها لایحه‌محور بودن آنها باشد. در حالی که در مورد انتخابات و امور امنیتی این‌گونه نیست. تعداد موارد معوقی در کد انتخابات و امور امنیتی بیشتر از موارد دیگر بوده که نشان می‌دهد مجلس

برای پیگیری این کدها اولویت قائل نبوده است یا شاید هم به ماهیت طرح محور آن مربوط باشد. در مورد کد سازمان‌های مردم‌نهاد نیز که تنها وضعیت رد نشان از عدم اجماع درونی پیرامون موضوعات مطروحه در آن دارد.

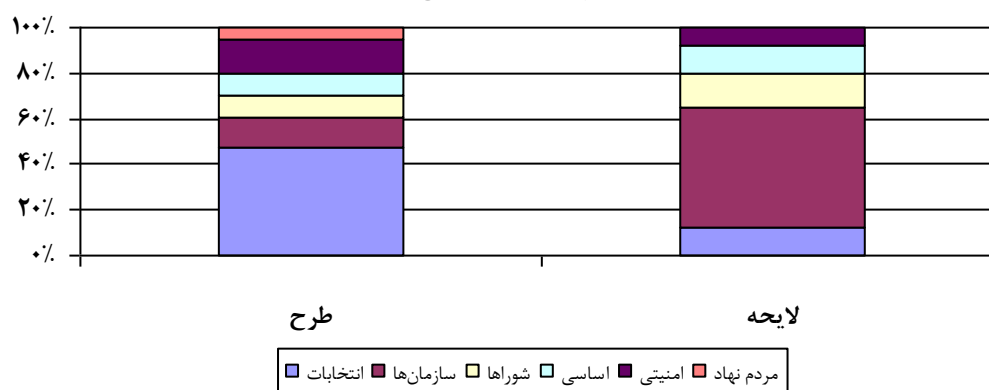
نمودار ۴۶. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

بررسی درصد فراوانی تعداد لوایح و طرح‌های سیاسی در این دوره نشان می‌دهد میزان طرح‌های سیاسی (۶۱ درصد) نسبت به لوایح (۳۹ درصد) بیشتر است. در میان طرح‌های سیاسی سهم هر کد به ترتیب بدین قرار است: انتخابات ۴۸ درصد، امور امنیتی ۱۵ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۳ درصد، شوراها و اساسی هر کدام ۱۰ درصد و سازمان‌های مردم‌نهاد ۵ درصد. در میان لوایح نیز به ترتیب سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۵۴ درصد، شوراها ۱۵ درصد، اساسی و انتخابات ۱۲ درصد و امور امنیتی ۸ درصد بود.

نمودار ۴۷. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

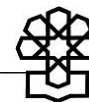

با توجه به میزان سهم کدهای انتخابات و امور امنیتی از کل طرح‌ها بنابراین اولویت نمایندگان حول محورهایی است که بیشتر در حوزه سیاست داخلی می‌گنجد. همچنین بررسی هر کد نشان داد هر دو مورد کد سازمان‌های مردم‌نهاد طرح بودند. همچنین ۸۶ درصد کد انتخابات، ۷۵ درصد امور امنیتی، ۵۷ درصد اساسی، ۵۰ درصد شوراها و ۲۶ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. درصد فراوانی طرح‌های سیاسی در کد سازمان‌های مردم‌نهاد نشان‌دهنده این است که دولت نسبت به این کد توجهی نداشته و هنوز این کد برای دولت موضوعیت نیافته است.

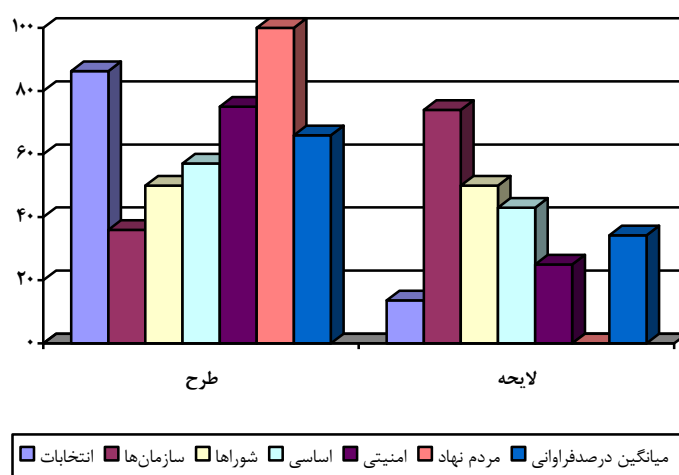
در این دوره درصد فراوانی طرح‌ها در کد انتخابات نسبت به دوره پیش (۸۳ درصد) افزایش داشته هر چند ابلاغ آن نیز به نسبت معوق‌های آن در این دوره کاهش داشته است. این موارد نشان می‌دهد کد انتخابات در اولویت مسائل مورد علاقه نمایندگان مجلس بوده همان‌طور که پیش‌تر نیز آمد اصلاح قانون انتخابات از پرتکرارترین طرح‌های سیاسی است که نه تنها در این دوره، بلکه در ادوار قبلی نیز در قالب طرح‌های متعدد تکرار شده است. بنابراین شاید اولویت نمایندگان در تدوین طرح‌های انتخاباتی اصلاح یا تفسیر قانون انتخابات است. اما آنقدر که نمایندگان این دوره برای طرح این موضوعات تلاش می‌کنند برای پیگیری آنها یا تدوین طرحی جامع تلاش چندانی صورت نمی‌گیرد. کد امور امنیتی نیز از کدی بیشتر لایحه‌محور به کدی بیشتر طرح‌محور در این دوره تبدیل شده است. چنانچه در دوره پیشین ۵۵ درصد آن به طرح‌ها اختصاص داشت، اما در این دوره ۷۵ درصد آن طرح بود. بنابراین این کد نیز به اولویت‌های نخست مجلس تبدیل شده است. کد اساسی (۶۴ به ۵۷) و شوراها (۶۳ به ۵۰) نیز با کاهش نسبی طرح‌های سیاسی نسبت به دوره پیشین مواجه شدند. این نشان‌دهنده این است اولویت این کدها برای مجلس کمتر از کد امور امنیتی شده است. در حالی که در دوره قبلی کد امور امنیتی نسبت به این دو در اولویت پایین تری قرار داشت.

همچنین ۷۴ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۵۰ درصد شوراها، ۴۳ درصد اساسی، ۲۵ درصد امور امنیتی، ۱۴ درصد انتخابات لایحه بود. درصد لوایح کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نسبت به دوره پیشین (۸۶ درصد) کمتر شده و این خود نشان از موضوعیت یافتن بیشتر این کد در طرح‌های نمایندگان است. اینکه دو کد شوراها و اساسی در اولویت‌های بالاتر لوایح نسبت به دوره قبلی قرار گرفتند نشان‌دهنده توجه بیشتر دولت به این کدها در این دوره بوده است. بنابراین اولویت‌های دولت در این دوره باز هم بر سیاست خارجی است، اما با توجه به درصد فراوانی لوایح دو کد شوراها و اساسی می‌توان گفت این کدها نیز در اولویت‌های دولت در این دوره قرار گرفتند.

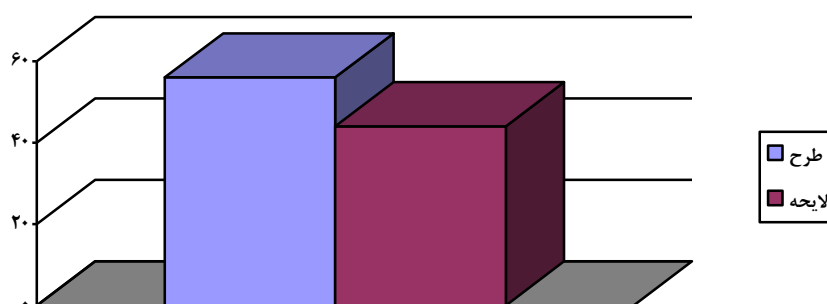
در میان طرح‌ها و لوایح ابلاغ شده نیز طرح‌های بیشتری ابلاغ شدند. در مجموع ۲۷ مورد ابلاغی سهم لوایح ۱۲ مورد (۴۴ درصد) و سهم طرح‌ها ۱۵ مورد (۵۶ درصد) بود. بنابراین درصد ابلاغ طرح‌های سیاسی در این دوره بیشتر است. این در حالی است که در دوره پیشین لوایح سیاسی بیشتری به ایستگاه ابلاغ رسیده بودند.

نمودار ۴۸. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

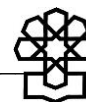

نمودار ۴۹. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

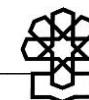
جدول ۷. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس هفتم شورای اسلامی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۱/۱۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲	اصلاح ماده (۱) قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب ۱۳۶۹	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۳/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۸	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۳	تعاریف محدوده حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	عمران	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۸	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۴	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگانگیری	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳ و در مدت مقرر از سوی شورای نگهبان تأیید نگردید	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵	حمایت از حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح دوشوری	فرهنگی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶	اصلاح بند «۴» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۲۷	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷	الزام دولت به تجدیدنظر در همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

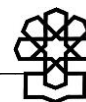
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۸	اصلاح بند «۲» ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و بند «۲» ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۳	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۹	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۳	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۰	معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری‌های دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت بلاروس	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۲/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۹	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۱	تجمع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست‌جمهوری	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۹	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۲	موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس در زمینه پیشگیری، کاهش سوانح و بلایای طبیعی و دیگر حوادث مترقبه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۳۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۶/۱۲	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۳	الحاق یک تبصره به ماده (۵۷) و اصلاح ماده (۱۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۴	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۴	استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	اعاده شده از سوی شورای نگهبان	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۵	ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	اعاده شده از سوی شورای نگهبان	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۶	تعیین حریم حفاظتی - امنیتی اماکن و تأسیسات کشور	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۷	الحاق یک بند و دو تبصره به ماده (۹۹) قانون شهرداری	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۸	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌ها و دوم الحاق به کنوانسیون ژنو، مصوب ۱۹۷۷	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۱۹	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و هر نوع مجازات یا رفتار خشن غیرانسانی و تحقیرکننده	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۰	ناظر بر اجرای معاهده منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۱	صیانت جایگاه مجلس و نمایندگان و تسهیل انجام وظیفه نمایندگی	اساسی	طرح دوشوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۲۲	اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۳	ممنوعیت اعطای تسهیلات و خدمات دولتی به شرکت‌ها و مؤسساتی که مبادرت به تولید و عرضه محصولات غیرضرور تحت لیسانس شرکت‌های آمریکایی و یا وارد کردن کالاهای غیرضرور آمریکایی می‌کنند	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	اقتصادی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

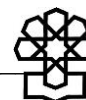
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۴	تجمع انتخابات دوره چهارم شوراها با ریاست جمهوری	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۲۵	استفساریه تبصره «۲» ماده (۸۲) مکرر (۲) قانون تشکیلات، وظائف و انتخابات شوراها و اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۸۲	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۲۶	طرح آزمایشی استانی شدن و اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی در دوره هشتم در برخی استان‌های کشور	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۲۷	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۲۸	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۲۹	حمایت از حریم خصوصی	اساسی (حقوق شهروندی)	لایحه	قضایی و حقوقی	استرداد شده از سوی دولت	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۳۰	نحوه فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کشور	سازمان‌های مردم‌نهاد	طرح دوشوری	قضایی و حقوقی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی
۳۱	الحاق موادی به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران	اساسی (حوزه دولت)	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد
۳۲	الحاق اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان به قانون فهرست نهادها و مؤسسات غیردولتی	سازمان‌های مردم‌نهاد	طرح دوشوری	اجتماعی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۳	استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی در برخی استان‌های کشور	انتخابات	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۴	اصلاح تبصره «۵» الحاقی به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۹	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	رد شده توسط مجلس	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۵	اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۶	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۷	الحاق دو تبصره به مواد (۴۸) و (۵۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۸	تعیین محدوده حوزه‌های انتخابیه و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۹	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	طرح دو شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۰	اجرای الزامات پدافند غیرعامل توسط بخش خصوصی	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۱	پیگیری و انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد از آمریکا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۲	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۳	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۴	اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۵	انتخابات	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۵	حمایت از حریم خصوصی	اساسی (حقوق شهروندی)	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۶	تعلیق ورود بازرسان آژانس انرژی هسته‌ای به جمهوری اسلامی ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۷	الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۸	حراست‌ها	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۹	استملاک اتباع خارجه در جمهوری اسلامی ایران	امور امنیتی	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۰	حفظ منزلت مجلس شورای اسلامی	اساسی	طرح دوشوری	تدوین آیین‌نامه داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۱	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۲	حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع	امور امنیتی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	اعاده شده از شورای نگهبان	ریاست جمهوری حجت الاسلام سیدمحمد خاتمی
۵۳	تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد درخصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها	سازمان‌ها، معاهدات، امور و روابط بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۷/۳/۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۴	تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور به مدت پنج سال	اساسی	لایحه یک‌شوری	اجتماعی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ و تأیید مجلس در تاریخ ۱۳۸۷/۳/۲۰	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۵	موافقتنامه همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته و تروریسم بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قزاقستان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۱۷	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۶	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامتگذاری مواد منفجره پلاستیکی به‌منظور شناسایی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۱۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۵۷	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۲/۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۱/۲۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۸	لزوم بازرسی و انگشت‌نگاری از اتباع آمریکایی در مبادی ورودی کشور	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۲۸ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۹/۱	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۹	اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۵/۵/۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۵/۱۱	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۰	الزام دولت به تعلیق اقدامات داوطلبانه در صورت ارجاع و یا گزارش پرونده هسته‌ای به شورای امنیت	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۱	استفساریه ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۲۲ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۲	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۲	قرارداد جامع همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بولیواری و ونزوئلا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۱/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۲/۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۳	معاهده اصول مناسبات دوستانه و همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۱/۳۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۲/۷	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۴	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحیه ماده (۸) کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی، مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۵ (۱۶ دسامبر ۱۹۹۲) مجمع عمومی سازمان ملل متحد	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۲/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۱	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۵	دستیابی به فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای	امور امنیتی	طرح دو‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۴/۲/۲۵ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۴/۳/۱	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی
۶۶	اصلاح تبصره «۲» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۷ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۴	ریاست جمهوری حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی

۴-۸. هشتمین دوره مجلس

این دوره مجلس در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۸۷ افتتاح شد و تا ۷ خردادماه ۱۳۹۱ به کار خود ادامه داد. دوره هشتم مجلس مصادف با دولت‌های نهم و دهم تحت ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد است. در این دوره در مجموع ۶۷۹ طرح و لایحه سیاسی در مجلس اعلام وصول شد که در آن میان ۷۷ طرح و لایحه یعنی تقریباً ۱۱ درصد سیاسی بود. این میزان نسبت به دوره پیشین ۱۷ درصد افزایش داشت. افزون بر این در این دوره کمیسیون شوراها و امور داخلی بار دیگر ایجاد شد و این طرح‌ها و لوایح به این کمیسیون و سایر کمیسیون‌ها چون امنیت ملی و سیاست خارجی، قضایی و حقوقی، عمران و اجتماعی ارجاع داده شدند. از ۷۷ طرح و لایحه سیاسی ۴۷ طرح و ۳۰ لایحه بودند. همچنین از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی در دوره هشتم ۳۶ مورد ابلاغ شدند که سهم لوایح ۵۳ درصد (۱۹ لایحه) و سهم طرح‌ها ۴۷ درصد (۱۷ طرح) بود. بنابراین در این دوره لوایح بیشتری به ایستگاه ابلاغ رسیدند. در حالی که تعداد لوایح کمتر از تعداد طرح‌های اعلام وصول بود.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی در هشتمین دوره مجلس شورای اسلامی نشان داد درصد فراوانی کدها به ترتیب سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۴۲ درصد)، انتخابات (۲۳ درصد)، امور امنیتی (۹ درصد)، شوراها (۱۴ درصد)، تقسیمات کشوری و اساسی (۴ درصد) و احزاب (۳ درصد) و سازمان‌های مردم‌نهاد (۱ درصد) است. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل شاهد افزایش نسبت به دوره پیشین مجلس از ۲۹ درصد به ۴۲ درصد (۱۹ مورد به ۳۲ مورد) هستیم. در میان طرح‌ها و لوایحی که در این کد مطرح شدند ۲۳ درصد (۳ مورد) به حمایت از فلسطین، ۵۴ درصد (۱۰ مورد) به استکبارستیزی و مبارزه با کشورهایی چون آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی اختصاص دارد. کاهش روابط با انگلیس، تحریم و تعقیب برخی مقامات آمریکایی، مقابله با توطئه‌های آمریکا و انگلیس به‌منظور صیانت از دستاوردهای صلح‌آمیز هسته‌ای، الزام دولت به پیگیری و استیفای حقوق دیپلمات‌ها و اتباع ایرانی آسیب‌دیده از اقدامات اشغالگران آمریکایی، افشای نقض حقوق بشر توسط آمریکا در جهان امروز و پیگیری انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد از آمریکا، رویکرد استکبارستیزی و به‌ویژه آمریکا ستیز حاکم بر مجلس را نشان می‌دهد.

طرح انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد در دوره پیشین مجلس به‌صورت لایحه ارائه شده بود و در این دوره ازسوی نمایندگان طرح شده است. این امر می‌تواند صحنه گذاردن تدوین‌کنندگان طرح بر رویکرد دولت در انتقاد به وضعیت موجود نظام بین‌الملل باشد که در این دوره نمایان شده است. همچنین در مقابل حمایت‌های صورت گرفته از فلسطین، به طرح مواردی چون الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی محاکم داخلی و بین‌المللی و الزام دولت به تجدیدنظر در

روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای حامی تروریسم می‌پردازد. طرح نخست که در مقابل جو تبلیغاتی و منفی علیه ایران به‌عنوان دولتی تروریستی از سوی غرب تدوین شده ایران را به حق قربانی تروریسم ترسیم می‌کند و از دولت خواهان پیگیری حقوق قربانیان است. این به نوعی حمایت دولت‌های اروپایی چون فرانسه از گروهک تروریستی منافقین (سازمان مجاهدین خلق) و به‌ویژه خط زدن نام این سازمان از سازمان‌های تروریستی را مورد انتقاد قرار می‌دهد. طرح دوم نیز بازنگری در روابط خارجی کشور را به‌ویژه با اروپا و کشورهایی چون فرانسه به چالش می‌کشد. در واقع این طرح‌ها در جهت انتقاد به سیاست دوگانه اروپا در مقابله با تروریسم تدوین شده است. از منظر آنها کشورهای اروپایی ازسویی به ناحق گروه‌هایی همچون حماس را تروریستی و ایران را حامی تروریسم می‌نامند و ازسویی در مقابله رژیم‌های صهیونیستی چون اسرائیل سکوت می‌کنند. محدود کردن روابط اقتصادی با کشورهای اروپایی به منزله نفی این وضعیت و مقابله با این سیاست‌ها تعریف شد.

در میان لوایح ۶۳ درصد (۱۲ مورد) از لوایح حول گسترش روابط با کشورهای همسایه و منطقه و شرکای جدید در اروپا یا آفریقا در قالب موافقتنامه یا پیوستن به مجامع و سازمان‌های منطقه‌ای در جهت گشایش جدید در سیاست خارجی و نقش فعال منطقه‌ای پیگیری می‌شود. این امر جایگزین کاهش روابط با کشورهای اروپایی در مقطعی است که به دلیل بن‌بست مذاکرات هسته‌ای، ایران در شرایط تحریم ظالمانه قرار گرفته بود. نمونه‌هایی از این لوایح به این شرح هستند: موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی بحرین، موافقتنامه همکاری‌های بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری افغانستان در عرصه مبارزه با مواد مخدر، جرائم سازمان‌یافته و تروریسم، موافقتنامه همکاری و هماهنگی امنیتی بین جمهوری اسلامی ایران و سلطنت عمان، موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ترکیه در زمینه مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر، جرائم سازمان‌یافته و تروریسم، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر، توافقنامه جامعه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بولیوی و موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین.

۳۲ درصد (۶ مورد) از لوایح نیز به عضویت ایران در اتحادیه‌ها، شوراها و مجامع بین‌الملل می‌پردازد. عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه جهانی بهره‌برداران هسته‌ای و اصلاح قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مجمع بین‌المللی انرژی، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون لغو ضرورت تصدیق اسناد دولتی بیگانه مصوب ۱۹۶۱، اصلاح قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و اجرای معاهده منع گسترش،

تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها، عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آسیایی کاهش بلایا و عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آموزش و تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و آماری کشورهای اسلامی مجموع این لوایح هستند. ۵ درصد (۱ مورد) نیز به لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم تعلق دارد. لایحه‌ای که در انتقاد از کمک مالی کشورهای چون عربستان و آمریکا به گروه‌های تروریستی تدوین شده است ماهیت گفتمان مبارزه با تروریسم آمریکا را برملا سازد. این لایحه انتقاد از وضعیت موجود نظام بین‌الملل را ازسوی دولت به نمایش می‌گذارد.

درصد فراوانی کد انتخابات در این دوره ۲۳ درصد (۱۸ مورد) بود که نسبت به دوره پیشین هجده درصد (دوره پیشین ۲۲ مورد بود) کاهش یافته است. ۴۶ درصد (۶ طرح) از طرح‌های سیاسی در این کد پیرامون قانون انتخابات مجلس، ۱۵ درصد (۲ مورد) حول حوزه‌بندی انتخاباتی و نظام انتخاباتی مجلس، ۱۵ درصد (۲ مورد) حول برگزاری انتخابات مجلس، ۲۴ درصد (۳ مورد) نیز حول قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و تجمیع برگزاری آن است. بنابراین در این دوره نیز باز قانون انتخابات مجلس محل توجه و اولویت اصلی نمایندگان در کد انتخابات است. با توجه به مجموع طرح‌هایی که به‌طور کلی حول انتخابات مجلس است بیشترین تلاش نمایندگان در حوزه تقیینی در انتخابات حول انتخابات مجلس و برگزاری آن است. در این دوره به‌دلیل نزدیکی به انتخابات دهمین دوره ریاست‌جمهوری، اصلاح قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و تجمیع برگزاری انتخابات آن با شوراها نیز مورد توجه قرار داشته است. از دوره ششم طرح تغییر حوزه‌های انتخابیه در قالب استانی شدن یا تغییر حوزه‌بندی انتخابی به فهرست طرح‌های نمایندگان راه پیدا کرد. در این دوره نیز درصدی از طرح‌ها به این امر می‌پردازد. این خود نشانگر رقابت برای تعریف مرزهای حوزه‌های انتخابیه است که به امری مورد مباحثه بدل شده است.

در این کد طرح‌هایی چون ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۶، اصلاح مواد (۳۵) و (۵۵) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۴/۰۴/۰۵ و اصلاحات بعدی آن، تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی، اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دور یازدهم ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۸، اصلاح تبصره «۲» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی، اصلاح مواد (۸) و (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۹/۹/۷ و استفساریه ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی طرح شدند. در این بین یک طرح و لایحه با عنوان مشابه اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها در مجلس طرح شده است. وجود یک طرح و لایحه

مشابه در این مورد نشان‌دهنده تمایل به این موضوع و غلبه یافتن بر تدوین و تغییر آن است. در میان لوایح نیز ۶۰ درصد لوایح (۳ مورد) به قانون انتخاباتی مجلس شورای اسلامی، ۲۰ درصد (۱ مورد) به تغییر حوزه‌بندی انتخابات مجلس و ۲۰ درصد (۱ مورد) تغییر در موادی از قانون ریاست‌جمهوری تعلق دارد. درصد فراوانی لوایح مرتبط با انتخابات مجلس نشان می‌دهد اولویت نخست دولت انتخابات مجلس و سپس انتخابات ریاست‌جمهوری است.

درصد فراوانی کد امور امنیتی در این دوره مجلس نسبت به دوره قبلی ۱۳ درصد کاهش یافته است (از ۸ مورد به ۷ مورد). در میان طرح‌های سیاسی ارائه شده ۵۰ درصد تکراری و در دوره پیش و حتی ششم مجلس طرح شده بود. در این کد حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید و حراست طرح‌هایی هستند که در دوره‌های قبلی هر کدام با عناوین مشابه تکرار شده‌اند. ۵۰ درصد طرح‌ها (۲ مورد) نیز به حوزه مرزها، گذرنامه و مبارزه با قاچاق اسلحه و مهمات است. این طرح‌ها شامل طرح تشدید مجازات مترددین به فلسطین اشغالی و اصلاح مواد (۲۴) و (۳۶) قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱ و تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران است. این خود می‌تواند نمایانگر رویکرد انقلابی و ضد صهیونیستی اکثریت نمایندگان با این موضوع باشد. از میان لوایح مطرح شده یک لایحه در ادوار ششم و هفتم مجلس نیز به مجلس آمده بود. تعیین حریم حفاظت امنیتی اماکن و تأسیسات کشور این لایحه است. لایحه گذرنامه و مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح‌های غیرمجاز دو لایحه دیگر است.

درصد فراوانی کد شوراها نسبت به دوره قبل کمی افزایش داشته است و از ۱۲ (۸ مورد) به ۱۴ درصد (۱۱ مورد) رسیده است. در این کد ۸۰ درصد طرح‌های سیاسی حول اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران (۸ مورد)، است. نمونه‌هایی از این طرح‌های سیاسی بدین شرح است: اصلاح ماده (۷۹) و تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح بند «۱» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، استفساریه تبصره «۲» ماده (۸۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۸۲، اصلاح بند «ل» ماده (۶۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن.

۲۰ درصد (۲ مورد) طرح‌های سیاسی نیز به طرح‌های اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و افزایش کارآمدی شوراهای اسلامی استان‌ها برمی‌گردد. در این

میان تنها لایحه موجود در این کد نیز اصلاح موادی از قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن است. یعنی اولویت دولت در این باره همانند مجلس اصلاح این قانون است و حتی عنوان لایحه با یکی از طرح‌های مجلس یکی است. در این دوره نیز خلأ یک طرح یا لایحه جامع در این باره احساس می‌شود و انرژی و وقت مجلس حول طرح‌هایی پراکنده پیرامون موضوعی واحد صرف می‌شود.

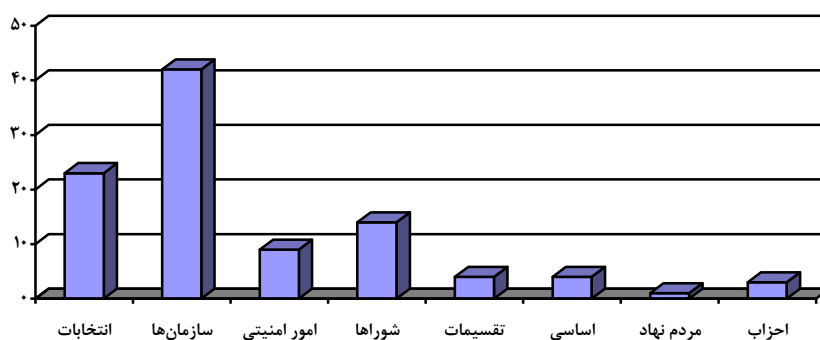
کد اساسی و کد تقسیمات کشوری در این دوره از درصد فراوانی برابر (هر دو ۲ مورد) برخوردار هستند. کد اساسی نسبت به دوره پیشین (که ۷ مورد بود) ۵۷ درصد کاهش یافته است. در این کد از دو طرح ارائه شده یکی حول تأسیس کارگروه‌های مشورتی مجلس در استان‌ها و دیگری حول امر به معروف و نهی از منکر است. اینکه مجلس طرحی با عنوان امر به معروف و نهی از منکر را از حوزه دین به موضوع قانونگذاری تبدیل می‌کند می‌تواند نمایانگر رویکرد مجلس هشتم نسبت به کاربرد دین و هنجارهای دینی باشد. تنها لایحه موجود در این کد نیز به آزادی اطلاعات اختصاص دارد. این موضوع برای نخستین بار بدین عنوان در تقویم قانونگذاری مجلس وارد شده است.

کد تقسیمات کشوری که در دوره پیشین مورد توجه مجلس قرار نداشت و در این باره موضوعی مطرح نشده بود در این دوره با درصد فراوانی ۴ (۳ مورد) حضور دارد. در این کد دو طرح ارائه شده به قانون تقسیمات کشوری تعلق دارد: اصلاح موادی از قانون تقسیمات کشوری و اصلاح قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری این دو طرح هستند. تنها لایحه موجود نیز به تأسیس استان البرز اختصاص دارد. بنابراین اگر اولویت مجلس کلی و حول ضابطه‌ها و ساختار قانونی تقسیمات کشوری است اولویت دولت مصداقی و حول تأسیس یک استان جدید بوده است.

کد احزاب که در دوره پیش موضوعیت نیافته بود در این دوره در قالب دو طرح نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی و نحوه انجام فعالیت‌های تشکلی‌های دانشجویی و دانشگاهی مطرح شده است. طرح دوم در دوره ششم مجلس نیز ارائه شده بود و دوباره طرح شده است.

درصد فراوانی کد سازمان‌های مردم‌نهاد از ۳ درصد (۲ مورد) در دوره هفتم به ۱ درصد (۱ مورد) در این دوره رسیده است. در این کد تنها یک طرح با عنوان ناظر بر تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (غیردولتی) تدوین و ارائه شده است. یعنی علاوه بر احزاب، سازمان‌های مردم‌نهاد نیز مورد توجه نمایندگان این دوره قرار گرفتند.

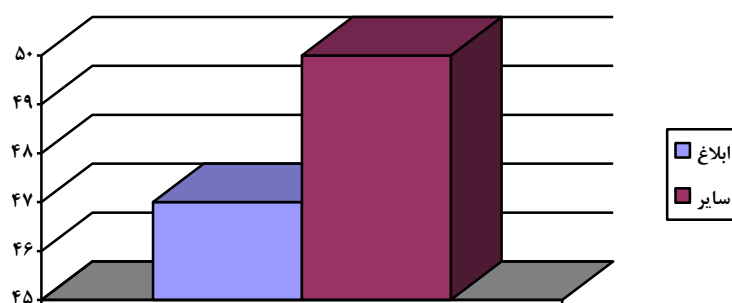
نمودار ۵۰. تفکیک موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

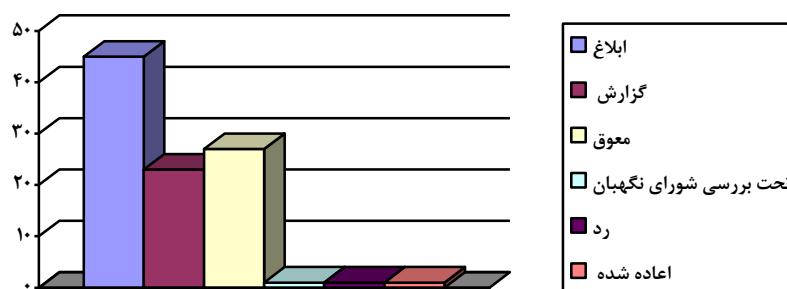
ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی هشتمین دوره مجلس نشان داد ابلاغ ۴۵ درصد، معوق ۲۷ درصد و گزارش کمیسیون ۲۳ درصد، رد، اعاده شده از شورای نگهبان و تحت بررسی شورای نگهبان هر کدام یک درصد را به خود اختصاص دادند. اگرچه در نگاه اول ابلاغ با فاصله بسیار در رتبه نخست قرار دارد، اما هنگامی که وضعیت ابلاغ (۳۶ مورد) را در مقابل مجموع وضعیت‌های معوق (۲۱ مورد) و گزارش کمیسیون (۱۸ مورد) قرار بگیرد ابلاغ کمتر می‌شود. اما با نگاهی دیگر بیش از نیمی از طرح‌ها و لوایح به ایستگاه ابلاغ نرسیدند.

نمودار ۵۱. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۵۲. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

در وضعیت ابلاغ سهم کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۶۳ درصد، انتخابات و شوراهای هر یک ۱۱ درصد، امور امنیتی و تقسیمات کشوری ۶ درصد و اساسی ۳ درصد بود. کدهای مردم‌نهاد و احزاب به ایستگاه ابلاغ نرسیدند.

در وضعیت ابلاغ سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل بیشترین سهم را (با ۲۲ مورد) داشت. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۶۴ درصد (۱۴ مورد) لایحه و ۳۶ درصد (۸ مورد) طرح ابلاغ شدند. در میان لوایح سیاسی ابلاغ شده در این کد ۵۰ درصد (۷ مورد) حول مناسبات و موافقتنامه با کشورها، ۳۶ درصد (۵ مورد) عضویت در مجامع، کنوانسیون و سازمان‌ها و ۱۴ درصد نیز به مقابله با تروریسم اختصاص دارد. در طرح‌های ابلاغی نیز به‌طور تقریبی ۳۸ درصد حول حمایت از فلسطین (۳ مورد)، ۳۸ درصد حول مقابله با آمریکا و انگلیس (۳ مورد) و ۲۴ درصد (۲ مورد) حول حمایت از قربانیان تروریسم و جنگ‌های میکروبی بوده است. به‌نظر می‌رسد رویکرد گفتمان انقلابی سیاست خارجی مجلس با گفتمان دولت دهم همسو است. دولت با گفتمان انقلابی و اقتصادی خود قصد دارد تا با حضور در مجامع منطقه‌ای و گسترش مناسبات با همسایه‌ها و برخی کشورهای کمتر توسعه یافته در اروپا و آفریقا خود را بی‌نیاز از رابطه انحصاری با غرب نشان دهد. مجلس نیز در راستای استکبارستیزی و حمایت از مردم مظلوم فلسطین و مظلومان و قربانیان حرکت می‌کند.

در کد تقسیمات کشوری تنها یک طرح با عنوان اصلاح قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و یک لایحه با عنوان تأسیس استان البرز ابلاغ شده‌اند. در کد شوراهای ۵۰ درصد (۲ مورد) موارد ابلاغی طرح و ۵۰ درصد لایحه (۲ مورد) و کلیه آن حول قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران بود. بنابراین کانون توجه دولت و مجلس در این کد حول این قانون است. یعنی هر دو خواهان صورت‌بندی قانونی براساس اولویت‌های خود هستند. لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن و طرح الحاق یک تبصره به بند «۱۵» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و

انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ این لایحه و طرح هستند. در کد اساسی در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی تنها یک لایحه آن هم آزادی اطلاعات ابلاغ شده است. بنابراین میان دولت، مجلس و شورای نگهبان حول این مسئله و موضوعیت یافتن آن اجماع حاصل شده است. در کد امور امنیتی لایحه مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز و طرح تشدید مجازات مترددین به فلسطین اشغالی و اصلاح مواد (۲۴) و (۳۶) قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱ از جمله موارد ابلاغ شده در این باره هستند. هر دو مبنی بر بازدارندگی قانونی حول ایجاد قاچاق یا سفر به اسرائیل هستند.

در کد انتخابات ۱۰۰ درصد موارد ابلاغی طرح بودند. بنابراین اجماع نسبی نمایندگان مجلس حول مسائل پیشنهادی نمایندگان مجلس و نه دولت حاصل شد است. ۵۰ درصد (۲ مورد) حول انتخابات مجلس و ۵۰ درصد (۲ مورد) حول انتخابات ریاست‌جمهوری و تجمیع آن با انتخابات شوراهای بود. این امر نشان از هماهنگی مجلس پیرامون تصویب قوانینی حول قانون انتخابات است و بر محوریت این موضوع نزد اکثریت نمایندگان صحنه می‌گذارد. طرح‌های مزبور شامل اصلاح تبصره «۲» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی، استفساریه ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی، اصلاح مواد (۳۵) و (۵۵) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۴/۰۴/۰۵ و اصلاحات بعدی آن و اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دور یازدهم ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۸ می‌شدند.

در وضعیت گزارش کمیسیون کد انتخابات ۳۳ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و شوراهای هر یک ۲۲ درصد، امور امنیتی، تقسیمات کشوری، اساسی و سازمان‌های مردم‌نهاد هر کدام ۶ درصد را به خود اختصاص دادند. تنها کد احزاب در این وضعیت سهمی ندارد. تنها طرحی که در کد سازمان‌های مردم‌نهاد در این دوره حول تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (غیردولتی) ارائه شده به گزارش کمیسیون ختم شده است.

در کد انتخابات ۳۳ درصد کل طرح‌ها و لوایح (۶ مورد) در وضعیت گزارش کمیسیون قرار می‌گیرد که نیمی طرح و نیم دیگر لایحه بودند. در میان طرح‌های سیاسی کد انتخابات در این وضعیت، ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح تبصره «۳» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح مواد (۸) و (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ قرار داشتند. بنابراین ۶۷ درصد (۳ مورد) طرح‌ها حول قانون انتخابات مجلس و ۳۳ درصد (۱ مورد) به ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی مرتبط بوده است.

در میان لوایح موجود در این وضعیت در کد انتخابات ۶۷ درصد (۲ مورد) به انتخابات مجلس و ۳۳ درصد (۱ مورد) به انتخابات ریاست‌جمهوری اختصاص دارد. الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸، اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۵ و اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها لوایح مورد نظر هستند.

در وضعیت نهایی گزارش کمیسیون به‌ترتیب سازمان‌های مردم‌نهاد (۱۰۰ درصد)، کدهای شوراها (۳۶ درصد)، انتخابات، اساسی و تقسیمات (۳۳ درصد)، امور امنیتی (۱۴ درصد) و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۳ درصد) قرار دارد. در کد سازمان‌های مردم‌نهاد تنها طرح موجود در این باره در این وضعیت قرار داشته است. در کد شوراها ۱۰۰ درصد موارد تحت گزارش کمیسیون طرح و ۷۵ درصد آن (۳ مورد) حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران بوده است. مانند طرح‌هایی همچون اصلاح بند «۱» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن و استفساریه ماده (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵. ۲۵ درصد (۱ مورد) طرح‌های تحت گزارش کمیسیون نیز حول طرح افزایش کارآمدی شوراهای اسلامی استان‌ها بود.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۷۵ درصد موارد موجود (۳ مورد) در این وضعیت طرح و ۲۵ درصد (۱ مورد) لایحه بودند. پیگیری انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد از آمریکا، اصلاح قانون صلاحیت دادگستری جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحیه ۱۳۷۹ و افشای نقض حقوق بشر توسط آمریکا در جهان امروز طرح‌هایی بودند که در این کد در وضعیت گزارش کمیسیون قرار داشتند. لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون لغو ضرورت تصدیق اسناد دولتی بیگانه مصوب ۱۹۶۱ تنها لایحه‌ای بود که در این کد در وضعیت گزارش کمیسیون بود.

در کد تقسیمات کشوری، اصلاح موادی از قانون تقسیمات کشوری تنها طرحی است که در این وضعیت قرار گرفته است. در کد اساسی تأسیس کارگروه‌های مشورتی مجلس در استان‌ها تنها طرح موجود است که آن هم در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفته است. در کد امور امنیتی هم تنها لایحه تعیین حریم حفاظت - امنیتی اماکن و تأسیسات کشور در این وضعیت قرار داشته است.

در وضعیت نهایی معوق سهم هر کد به‌ترتیب بدین شرح است: انتخابات ۴۴ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۸ درصد، امور امنیتی ۱۷ درصد، شوراها و احزاب هر کدام ۱۱ درصد و اساسی ۶ درصد. این در حالی است که دو طرح در کد احزاب شامل نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی و نحوه انجام فعالیت‌های تشکلهای دانشجویی و دانشگاهی ارائه شدند که تنها فراوانی این کد بودند. هر

دوی آنها در این وضعیت دچار شدند. بنابراین مجلس هشتم هم برای صورتبندی قانونی احزاب در کشور نیز عملاً نتوانست اقدام کند و دو طرحش معوق ماند.

۷۵ درصد موارد معوق در کد انتخابات (۶ مورد) طرح و ۲۵ درصد (۲ مورد) لایحه بود. در میان طرح‌های سیاسی چهار طرح حول قانون انتخابات مجلس، یک طرح حول نظام انتخاباتی مجلس و یکی حول حوزه‌بندی انتخابیه نمایندگان بود.

طرح‌های سیاسی معوق بدین قرار بودند: استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۶، تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی، الزام تحویل تصاویر صورتحساب شمارش آرا به نامزدهای نمایندگی مجلس شورای اسلامی، اصلاح بند «۶» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی با آخرین اصلاحات، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق موادی به آن، اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها.

۱۰۰ درصد لوایح معوق نیز حول قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی می‌چرخید. این لوایح شامل اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن و اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۵ می‌شد.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۶۰ درصد موارد معوق لایحه (۳ مورد) و ۴۰ درصد (۲ مورد) طرح بودند و شامل لوایح اجرای معاهده منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷ و عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آسیایی کاهش بلایا، می‌شدند. طرح‌های سیاسی معوق نیز در این کد شامل تحریم و تعقیب برخی مقامات آمریکایی و الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی محاکم داخلی و بین‌المللی می‌شد.

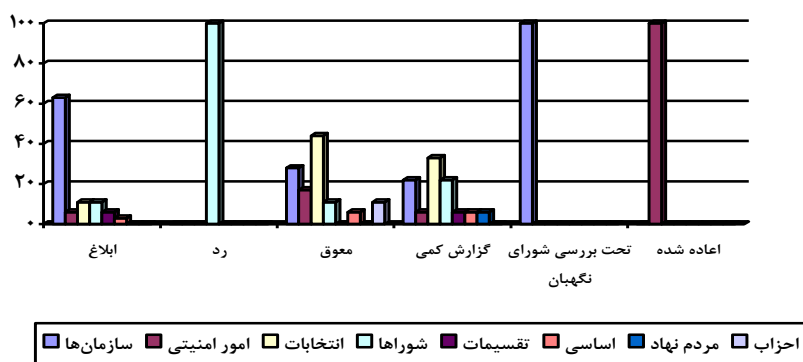
در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق در کد امور امنیتی ۶۷ درصد طرح و شامل حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید و حراست‌ها و ۳۳ درصد شامل لایحه گذرنامه می‌شدند. در کد اساسی طرح امر به معروف و نهی از منکر تنها مورد معوق بود. در کد شوراها دو طرح اصلاح ماده (۷۹) و تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات و اصلاح ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۷ و تبصره «۱» تنها مواردی بودند که معوق ماندند. قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، در این وضعیت هم محوریت دارد.

در وضعیت نهایی رد، کد شوراها با طرح اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و در وضعیت اعاده شده از شورای نگهبان امور امنیتی با طرح تقویت مرزبانی

جمهوری اسلامی قرار دارد. در وضعیت تحت بررسی شورای نگهبان نیز تنها کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با لایحه تأمین مالی مبارزه با تروریسم وجود دارد.

بیشترین درصد پراکندگی را کدهای امور امنیتی (ابلاغ، معوق، گزارش کمیسیون و اعاده شده ازسوی شورای نگهبان) و شوراها (ابلاغ، رد، معوق و گزارش کمیسیون) با چهار وضعیت دارند. در این دوره بررسی هر کد نشان داد تنها ۶۹ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۲۲ مورد از مجموع ۳۲ طرح و لایحه) و ۶۷ درصد کد تقسیمات کشوری (۲ مورد از مجموع سه طرح و لایحه) ابلاغ شدند که بیشتر از ۵۰ درصد است و در سایر کدها کمتر از ۵۰ درصد ابلاغ شدند. بنابراین جز این دو کد، گویا مجلس حول کدهای دیگر کمتر به اجماع درونی دست یافته است.

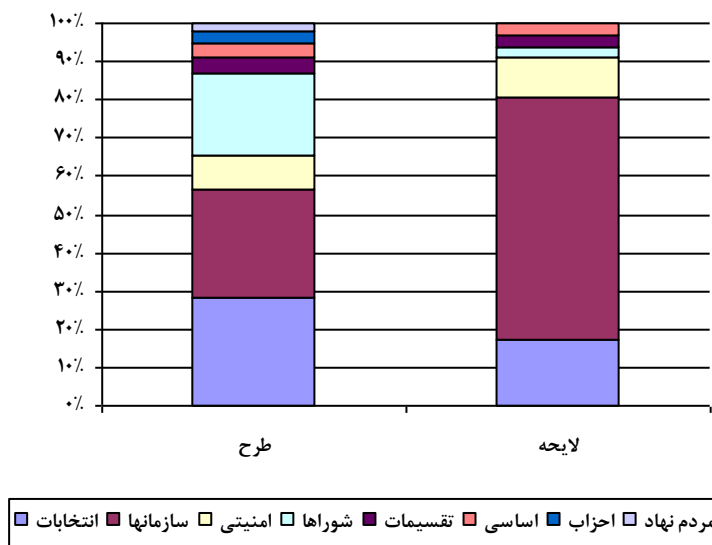
نمودار ۵۳. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

در این دوره از مجموع ۷۷ طرح و لایحه سیاسی، ۶۱ درصد طرح (۴۷ مورد) و ۳۹ درصد (۳۰ مورد) لایحه بود. بنابراین میزان طرح‌ها بیشتر از لوایح بود. در میان طرح‌های سیاسی سهم هر کد بدین قرار بود: سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات هر کدام ۲۸ درصد، شوراها ۲۱ درصد، امور امنیتی ۹ درصد، تقسیمات کشوری و اساسی هر کدام ۴ درصد، احزاب ۳ درصد و سازمان‌های مردم‌نهاد ۲ درصد. در میان لوایح سیاسی نیز سهم کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۶۳ درصد، انتخابات ۱۷ درصد، امور امنیتی ۱۰ درصد، شوراها، تقسیمات کشوری و اساسی هر کدام ۳ درصد بود. سازمان‌های مردم‌نهاد و احزاب تنها کدهایی بودند که از لوایح سیاسی سهمی نداشتند و طرح‌محور بودند.

نمودار ۵۴. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

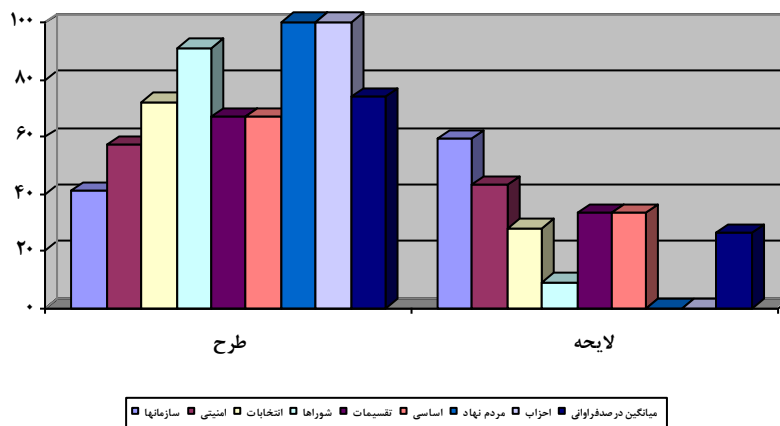
بررسی تفکیکی هر کد نشان می‌دهد کد مردم‌نهاد با یک طرح و احزاب با دو طرح ارائه شدند. ۹۱ درصد شوراها، ۷۲ درصد انتخابات، ۶۷ درصد هر یک از کدهای تقسیمات کشوری و اساسی، ۵۷ درصد امور امنیتی و ۴۱ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. میزان طرح‌های کد شوراها نسبت به دوره پیش افزایش داشته (از ۴ مورد به ۱۰۰ مورد) و از ۵۰ درصد به ۹۱ درصد رسیده، در مقابل طرح‌های کد انتخابات نسبت به دوره پیش کاهش داشته (از ۱۹ به ۱۳ مورد) و از ۸۶ درصد در دوره پیش به ۷۲ درصد این کد رسیده است. حتی سهم کد انتخابات از مجموع طرح‌های سیاسی که در دوره گذشته ۴۸ درصد بود در این دوره به ۲۸ درصد رسید. بنابراین در این دوره الویت انتخابات نسبت به دوره پیش در طرح‌های نمایندگان کاهش یافته و در مقابل توجه دولت به کد انتخابات نسبت به دوره پیش افزایش یافته است. در این دوره شوراها اولویت بیشتری در طرح‌های این دوره نمایندگان یافته است. چنانچه سهم شوراها در دوره گذشته از مجموع طرح‌های سیاسی ۱۰ درصد بود، ولی در این دوره به ۲۱ درصد رسید. در این دوره کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز سهمی برابر با کد انتخابات در میان طرح‌های سیاسی داشت. هر چند میزان لوایح آن بیشتر از طرح‌هایش بود. این خود نشان می‌دهد مجلس به کد انتخابات و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل اولویتی برابر داده است که به‌نظر به دلیل وضعیت بین‌المللی و بحران هسته‌ای و همچنین علائق و تجربه رئیس مجلس در حوزه دیپلماتیک و انرژی هسته‌ای باشد. اما در مجموع برآیند طرح‌های سیاسی نشان می‌دهد اولویت‌های نمایندگان در حوزه سیاست داخلی تعریف شده است.

افزون بر این ۵۹ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۴۳ درصد امور امنیتی، ۳۳ درصد تقسیمات کشوری و اساسی، ۲۸ درصد انتخابات، ۹ درصد شوراها لایحه بودند. در این دوره کدهای احزاب، سازمان‌های مردم‌نهاد و انتخابات، شوراها، اساسی و امور امنیتی بیشتر طرح‌محور بودند. اما در لوایح سیاسی تنها کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل بیشتر لایحه‌محور بوده است. همچنین این کد بیشترین سهم لوایح را به

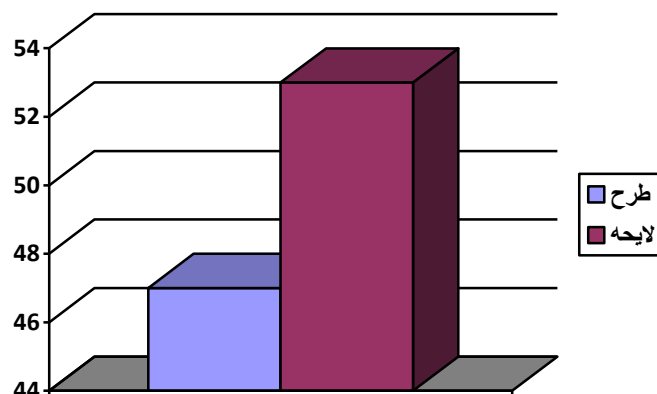
خود اختصاص داده است. در مجموع تعداد طرح‌ها و لوایح سیاسی در این کد (۳۲ مورد) با درصد فراوانی ۴۲ درصد که سهم طرح‌ها از آن (۲۸ درصد) و لوایح سیاسی (۶۳ درصد) است نشان از این دارد دولت و هشتمین دوره مجلس نسبت به دوره قبل در حوزه سیاست خارجی فعال‌تر شده‌اند.

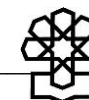
در ۳۶ مورد ابلاغ شده در این دوره سهم لوایح (۱۹ مورد) و سهم طرح‌ها (۱۷ مورد) است بنابراین سهم لوایح بیشتر از طرح‌هاست. در حالی که ۵۳ درصد موارد ابلاغی لایحه است تنها ۴۷ درصد آن طرح است. در مجموع از ۴۷ طرح اعلام وصول شده ۱۷ طرح (۳۶ درصد) و از ۳۰ لایحه، ۱۹ لایحه یعنی ۶۳ درصد ابلاغ شده است. در نگاه دیگر از ۳۶ مورد ابلاغ شده در این دوره، ۵۴ درصد موارد ابلاغی لایحه و ۴۶ درصد طرح بودند. در نتیجه در این دوره نیز لوایح سیاسی بیشتری ابلاغ شدند.

نمودار ۵۵. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

نمودار ۵۶. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

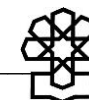

جدول ۸. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس هشتم شورای اسلامی

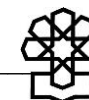
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	اصلاح قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مجمع بین‌المللی انرژی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲	افشای نقض حقوق بشر توسط آمریکا در جهان امروز	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳	گذرنامه	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴	مبارزه با تأمین مالی تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوریتی	قضایی و حقوقی	تحت بررسی در شورای نگهبان	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مجمع آسیایی بوآو	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	ابلاغ به دولت ۱۳۹۰/۱۲/۱۳	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه جهانی بهره‌برداران هسته‌ای	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	ابلاغ به دولت ۱۳۹۰/۱۲/۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن همکاری منطقه‌ای کشورهای حاشیه اقیانوس هند	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت ۱۳۹۰/۱۲/۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۸	اصلاح قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	عمران	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۹ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۰/۱۳/۴	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۹	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۰	الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی محاکم داخلی و بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۱	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق موادی به آن	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۲	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آسیایی کاهش بلایا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۷	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۳	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون لغو ضرورت تصدیق اسناد دولتی بیگانه - مصوب ۱۹۶۱	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۴	اصلاح بند «۶» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی با آخرین اصلاحات	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۵	اصلاح قانون صلاحیت دادگستری جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحیه ۱۳۷۹	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	قضایی و حقوقی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۶	کاهش روابط با انگلیس	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۹/۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۷	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها	انتخابات	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۸	تشدید مجازات مترددین به فلسطین اشغالی و اصلاح مواد (۲۴) و (۳۶) قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۹/۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۱۹	تعیین حریم حفاظت - امنیتی اماکن و تأسیسات کشور	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۰	الزام تحویل تصاویر صورتحساب شمارش آرا به نامزدهای نمایندگی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

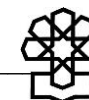
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۱	اصلاح تبصره «۳» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۲	تحریم و تعقیب برخی مقامات آمریکایی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۳	مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز	امور امنیتی	لایحه دوشوری	قضایی و حقوقی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۴	استفساریه ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۱۸	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۵	اصلاح ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۷ و تبصره یک آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۶	افزایش کارآمدی شوراهای اسلامی استان‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۷	الحاق یک تبصره به بند «۱۵» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۲/۲۴	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۸	موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ترکیه در زمینه مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر، جرائم سازمان‌یافته و تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۲/۲۰	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۲۹	اصلاح مواد (۸) و (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۹/۷	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۰	اصلاح تبصره «۲» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۰/۲/۱۲	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۱	استفساریه ماده (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵	شوراها و شهرداری‌ها	طرح شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۲	اصلاح قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۱۲/۱۱	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۳	امر به معروف و نهی از منکر	اساسی	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۴	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۵	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۵	موافقتنامه همکاری و هماهنگی امنیتی بین جمهوری اسلامی ایران و سلطنت عمان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۵	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۶	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۷	ناظر بر تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (غیردولتی)	سازمان‌های مردم‌نهاد	طرح یک‌شوری	اجتماعی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۸	اصلاح موادی از قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	لایحه دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۳۱	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۳۹	اصلاح بند «ل» ماده (۶۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۱۳	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۰	استفساریه تبصره «۲» ماده (۸۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۸۲	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۱۳	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۱	مقابله با توطئه‌های آمریکا و انگلیس به منظور صیانت از دستاوردهای صلح‌آمیز هسته‌ای	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۱۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۲	تأسیس استان البرز	تقسیمات کشوری	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۳	اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دور یازدهم ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۸	انتخابات	طرح یک‌شوری شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۲۴	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۴	الزام دولت به پیگیری و استیفای حقوق دیپلمات‌ها و اتباع ایرانی آسیب‌دیده از اقدامات اشغالگران آمریکایی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۱۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۵	اصلاح قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب ۱۳۶۹/۲/۱۹	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۹/۳/۲۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۶	تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	اعاده شده از شورای نگهبان	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۷	تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۸	نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۴۹	اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	رد شده توسط مجلس	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۰	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۱	آزادی اطلاعات	اساسی (حقوق شهروندی)	لایحه دوشوری	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۴	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۲	موافقتنامه همکاری‌های بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری افغانستان در عرصه مبارزه با مواد مخدر، جرائم سازمان‌یافته و تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۳	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی بحرین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۶	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۴	اعلام روز (۲۹) دی‌ماه به‌عنوان روز غزه نماد مقاومت فلسطین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۸/۹/۱۰	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۵	اصلاح بند «۱» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها و انتخاباتی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۶	اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۵	انتخابات	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۷	اصلاح موادی از قانون تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۵۸	پیگیری انتقال مقر دائمی سازمان ملل متحد از آمریکا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۹	الزام دولت به تجدیدنظر در روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای حامی تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت ۱۳۸۸/۳/۲۷	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۰	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آموزش و تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و آماری کشورهای اسلامی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت ۱۳۸۸/۳/۲۷	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۱	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کویت	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۸/۲/۱۹	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۲	اصلاح مواد (۳۵) و (۵۵) قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۴/۰۴/۰۵ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	طرح یک‌فوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	مصوبه مجمع در تاریخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۱	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۳	الزام دولت به پیگیری حقوق جانبازان و قربانیان جنگ شیمیایی و میکروبی علیه جمهوری اسلامی ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۲۴	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۴	اصلاح ماده (۷۹) و تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح شورای عالی استان‌ها یک‌شوری	اجتماعی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۵	الزام دولت به حمایت همه‌جانبه از مردم فلسطین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوری	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۴ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۵	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۶	توافقنامه جامعه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بولیوی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۰	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۷	تأسیس کارگروه‌های مشورتی مجلس در استان‌ها	اساسی	طرح دوشوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۶۸	نحوه انجام فعالیت‌های تشکلی‌های دانشجویی و دانشگاهی	احزاب، تشکلی‌ها و جمعیت‌های سیاسی	طرح یک‌فوریتی	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۹	حراست‌ها	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۰	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	—	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۸۷/۵/۲۶ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۷/۶/۲	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۱	الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸	انتخابات	لایحه دوشوری	—	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۲	اجرای معاهده منع گسترش، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۳	اصلاح بند «۲» اصلاحی ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۵	انتخابات	لایحه دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۴	استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۶	انتخابات	طرح دوفوریتی	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۵	ممنوعیت انتقال آرای صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	—	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۶	حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید	امور امنیتی	طرح دوشوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۷	اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن	انتخابات	لایحه دوشوری	شوراها و امور داخلی	معوق در کمیسیون	ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

۹-۴. نهمین دوره مجلس

نهمین دوره مجلس در تاریخ ۷ خردادماه ۱۳۹۱ تا ۷ خردادماه ۱۳۹۵ را دربرمی‌گیرد. این دوره مصادف با ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و حسن روحانی بود. در مجموع ۶۹۷ طرح و لایحه در این دوره مجلس اعلام وصول شدند که از آن میان ۷۴ طرح و لایحه یعنی تقریباً ۱۱ درصد سیاسی بود. تعداد طرح‌ها و لوایح سیاسی در نهمین دوره مجلس نسبت به دوره قبلی ۴ درصد کاهش داشت. در این دوره ۷۴ درصد (۵۵ طرح) و (۱۹ لایحه) ۲۶ درصد لایحه سیاسی بود. این طرح‌ها و لوایح به کمیسیون‌های شوراها و امور داخلی، سیاست خارجی و امنیت ملی، اجتماعی، قضایی و حقوقی، فرهنگی و کمیسیون مشترک ارجاع شدند. از ۷۴ طرح و لایحه سیاسی، ۲۶ مورد به ایستگاه ابلاغ رسید که سهم طرح‌های سیاسی ۶۲ درصد (۱۶ مورد) و لوایح ۳۸ درصد (۱۰ مورد) بود. بنابراین در این دوره طرح‌های سیاسی بیشتر از لوایح تصویب و ابلاغ شدند. البته میزان طرح‌های اعلام وصول شده بیش از دو برابر لوایح بوده است.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی در نهمین دوره مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد درصد فراوانی کدها به ترتیب زیر است: سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۲۴ درصد)، انتخابات (۲۲ درصد)، شوراها (۲۰ درصد)، امور امنیتی (۱۶ درصد)، اساسی (۸ درصد)، تقسیمات کشوری (۷ درصد)، احزاب و قانونگذاری (۱ درصد).

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۲۸ درصد (۵ مورد) به طرح‌ها و لوایح سیاسی دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و ۷۲ درصد (۱۳ مورد) به دوران ریاست‌جمهوری روحانی تعلق داشت. در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در دوران احمدی‌نژاد یکی طرح (۲۰ درصد) و چهار لایحه (۸۰ درصد) بود. در میان موارد مطروحه در دوران احمدی‌نژاد تنها طرح الزام دولت به عمل متقابل در قبال کشورها و سازمان‌هایی که از فعالیت رسانه‌های ایرانی جلوگیری می‌نمایند؛ وجود دارد که به نظر مقابله به مثل با کشورهای اروپایی است. در شرایطی که پخش شبکه‌های برون‌مرزی جمهوری اسلامی ایران همچون سحر، العالم، تی وی پرس از طرف ماهواره‌های متعلق به کشورهای غربی، ممنوعیت یافته بود این طرح در جهت اعمال محدودیت رسانه‌ای علیه رسانه‌های این کشورها تدوین شد.

موضوع ۴ لایحه دوران احمدی‌نژاد نیز حول عضویت در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی است. این لوایح شامل مواردی چون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پیمان مودت و همکاری در جنوب شرقی آسیا، عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در گروه هشت کشور در حال توسعه (گروه دی - ۸)، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷ و ناظر بر اجرای معاهده منع گسترش، تولید و انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و

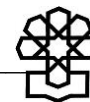
انهدام آنها می‌شد.

در دوران ریاست‌جمهوری روحانی نیز در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۶ طرح و ۷ لایحه ارائه شد. در میان طرح‌های سیاسی در این دوره ۳۳ درصد حول مسئله هسته‌ای است که یکی به برنامه جامع اقدام مشترک تعلق دارد که بیشتر در قالب گفت‌وگو دولت در سیاست خارجی مبنی بر تعامل سازنده و در جهت اولویت مذاکره و دیپلماسی است. این طرح با نام اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام اعلام وصول شد. طرح دیگر با نام الزام دولت به حفظ دستاوردها و حقوق هسته‌ای ملت ایران است که در قالب گفت‌وگو نمایندگان اصولگراست. در واقع آنها قصد داشتند تا بر اختیارات دولت در مذاکرات کنترل و نظارت بیشتر داشته باشند و با این طرح، طرح قبلی را تکمیل کنند. بر مبنای این طرح در صورتی نتایج مذاکرات معتبر می‌ماند که الزاماتی خاص تعریف شده در طرح رعایت شود.

موضوع چهار طرح باقی‌مانده دیگر در این کد و در زمان ریاست‌جمهوری روحانی، در راستای مقابله با آمریکا و دولت‌های غربی است. از میان این چهار طرح، یکی به طرح مقابله با دولت‌ها و نهادهای خارجی و بین‌المللی حامی تروریسم تعلق دارد. این طرح پس از اقدامات گروه تروریستی داعش در عراق و سوریه مطرح شد. زیرا نمایندگان پیشنهاددهنده بر این نظر بودند این گروه‌ها محصول سیاست‌های برخی دولت‌ها همچون آمریکا هستند و بنابراین مقابله با آنها را محور طرح قرار دادند. یک طرح دیگر به‌طور مستقیم حول استکبارستیزی و به‌ویژه آمریکا و انگلیس، تدوین شده است. این طرح پیگیری حقوقی - سیاسی کودکانی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ توسط دولت‌های آمریکا و انگلیس علیه دولت ملی ایران نام داشت که به‌نظر موافقان می‌توانست زمینه اقدامات لازم برای اخذ خسارت و تنبیه آمریکا در سطح بین‌المللی را ایجاد کند.

طرح دیگر الزام دولت به پیگیری جبران خسارات ناشی از اقدامات و جنایات آمریکا علیه ایران و اتباع ایرانی در پی اقدام مقابله به مثل با دولت آمریکا در پی بلوکه کردن دو میلیارد دلار سرمایه جمهوری اسلامی ایران به بهانه کشته شدن تعدادی از اتباع آمریکایی در لبنان ارائه گردید. الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی در محاکم داخلی و بین‌المللی نیز با توجه به همان رویکرد مقابله به مثل با غرب و رویکرد دوگانه آنها نسبت به تروریسم در جهان تعریف شده است. این طرح اقدام مقابله به مثل نمایندگان اکثریت مجلس نهم در برابر اروپا و آمریکاست که در واقع بانیان ترور دانشمندان هسته‌ای شناخته می‌شوند و از سوی دیگر ایران را به ترور متهم می‌کنند. بنابراین این طرح‌ها نمایانگر رویکرد متفاوت دو جریان سیاسی کشور حول مذاکره و تعریف روابط با آمریکا بود.

در میان لوایح دوران روحانی نیز ۶ لایحه حول تدوین موافقتنامه‌ها و عضویت در کنوانسیون‌ها تعریف شده است؛ همچون موافقتنامه مربوط به همکاری در زمینه امنیت در دریای خزر، الحاق دولت

جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری پاکستان و موافقتنامه همکاری بین وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران و وزارت کشور فدراسیون روسیه و یک لایحه نیز به مبارزه با تأمین مالی تروریسم تعلق داشت.

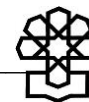
در میان موارد مطرح در کد انتخابات ۳۸ درصد (۶ مورد) به دوران احمدی‌نژاد تعلق داشت که کل آن طرح بود. از میان این ۶ طرح، ۵ مورد حول قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و یکی حول قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی است. این نخستین بار است اولویت قانون انتخابات مجلس در کد انتخابات با طرح پیرامون قانون انتخابات ریاست‌جمهوری تغییر می‌کند. شاید نزدیکی به زمان برگزاری انتخابات یازدهمین دوره ریاست‌جمهوری، باعث شده تا منازعات سیاسی جریان‌های سیاسی حول قانون انتخابات ریاست‌جمهوری تعریف شود. در این باره دو طرح همنام با برخی تغییرات عنوانی مطرح شده که هر دو سرنوشت جداگانه‌ای دارند. این در حالی است که جای یک طرح جامع در این باره خالی است و گویا هر بار بخشی از نمایندگان در قالب یک طرح، تغییرات قانون انتخابات ریاست‌جمهوری را خواستار شدند. در میان مواردی که هم در دوران ریاست‌جمهوری روحانی مطرح شدند ۹۰ درصد طرح (۹ مورد) و ۱۰ درصد (۱ مورد) لایحه بودند. در میان طرح‌ها، ۵ مورد حول قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و ۴ مورد دیگر حول نظام انتخاباتی و حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی بود. بنابراین در مجموع کل طرح‌های سیاسی دوره روحانی حول انتخابات مجلس شورای اسلامی است. پس از پایان انتخابات ریاست‌جمهوری، بار دیگر مجلس اولویت موضوعی در کد انتخابات شده است. تنها لایحه موجود در دوره روحانی با نام شفاف‌سازی منابع مالی و هزینه‌های انتخاباتی داوطلبان انتخابات ریاست‌جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی است.

۵۳ درصد (۸ مورد) موارد مطرح در کد شوراها در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و ۴۷ درصد (۷ مورد) نیز در دوران روحانی و تمام آن طرح بوده است. در میان مواردی که در دوران احمدی‌نژاد طرح شده است ۶ طرح حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران تعریف شده مانند الحاق یک تبصره به ماده (۸۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن اصلاح ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی، مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۷ و تبصره «۱» آن، الحاق یک تبصره به بند «ه» ماده (۲۶) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، اصلاح مواد (۲۶) و (۷۳) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب سال ۱۳۵۷ و اصلاحات بعدی آن، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و

اصلاحات بعدی آن. این مصادیق نشان از اهمیت این موضوع در این کد دارد. در این بین برخی طرح‌ها عناوین مشابهی دارند و هر بار جداگانه طرح شدند که این خود نشان‌دهنده فقدان یک سیستم منسجم و هماهنگ در طراحی و تدوین طرح‌هاست. دو طرح باقی‌مانده هم حول دهیاری‌هاست مانند اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و قانون دهیاری‌ها. ۶ طرح در دوران روحانی درکد شوراها هم مانند دوران احمدی‌نژاد حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و یک لایحه نیز به قانون شهرداری باز می‌گردد. بنابراین اولویت مجلس در این دوران تفاوتی نکرده و تنها قانون شهرداری نیز به آن اضافه شده است. این موارد بدین قرار هستند: اصلاح ماده (۷۷) قانون شهرداری، مصوب ۱۳۳۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی، اصلاح ماده (۸۳) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن، الحاق یک تبصره به ماده (۱۵) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی، مصوب ۱۳۸۲/۷/۶، اصلاح بند «۳» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور، اصلاح بند «۵» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، الحاق چهار تبصره به بند «۹» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.

در کد امور امنیتی ۳۳ درصد (۴ مورد) طرح‌ها و لوایح سیاسی در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و ۶۷ درصد (۸ مورد) در دوران ریاست‌جمهوری روحانی ارائه شده است. ۷۵ درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی دوره احمدی‌نژاد به سه طرح قانون سازمان پدافند غیرعامل کشور، تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون مقابله با گروه‌های انحرافی و ۲۵ درصد به لایحه گذرنامه برمی‌گردد. در این دوره سه مورد تکراری بود و به دوره پیش بازمی‌گشت. یکی طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی که اعاده شده از شورای نگهبان بود و دیگری طرح قانون سازمان پدافند غیرعامل کشور و لایحه گذرنامه که در این دوره به‌طور مجدد ارائه شدند. بنابراین اولویت‌های مجلس هشتم در این دوره باز هم مورد تأکید قرار گرفته است. در این میان اختلاف میان گروه‌های حامی دولت و منتقد دولت در تدوین طرح قانون مقابله با گروه‌های انحرافی خود را نشان داد.

در کد امور امنیتی و در زمان روحانی، ۶۳ درصد موارد (۵ مورد) طرح و ۳۷ درصد (۳ مورد) هم لایحه بود. در میان طرح‌های سیاسی ممنوعیت اشتغال به کار محکومان ناشی از تحقیق و تفحص در مشاغل حساس مدیریتی و دولتی، ممنوعیت به‌کارگیری سلاح سرد و تشدید مبارزه با جرائم خشونت‌بار، منع تشکیل و تبلیغ و عضویت در فرقه‌ها، حراست‌ها و ساماندهی اتباع بیگانه قرار دارند.

طرح حراست از طرح‌هایی است که در دوره پیش هم سابقه داشته و این بار مجدد تکرار شده است. پیگیری این طرح‌ها در این دوران نشان می‌دهد همچنان این موضوعات از اولویت‌های مجلس نهم است. موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین در زمینه مبارزه با جرائم فراملی، تعیین حریم حفاظتی- امنیتی اماکن و تأسیسات کشور و اجاره و استملاک اتباع و دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی در جمهوری اسلامی ایران از لوایحی است که در این دوره طرح شده است. لایحه تعیین حریم حفاظتی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران در این دوره باز هم ارائه و هم بررسی شده است.

۳۳ درصد (۲ مورد) کد اساسی در این دوران به دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و ۶۷ درصد (۴ مورد) به دوران روحانی تعلق داشت. در دوره احمدی‌نژاد یکی طرح و دیگری لایحه بود. طرح امر به معروف و نهی از منکر در دوره هشتم مجلس نیز طرح شده و معوق مانده بود.

شفاف‌سازی و رسیدگی به اموال و دارایی‌های مسئولین کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی لایحه‌ای بود که در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد تدوین شده بود. آنچه به مثابه شکاف فقیر و غنی، سادگی و تجملات نام می‌گرفت در تدوین این لایحه مورد توجه دولت دهم قرار داشت که براساس آن بر عدالت‌طلبی به‌عنوان وجه تمایز دولت خود از دولت‌های گذشته تأکید داشت.

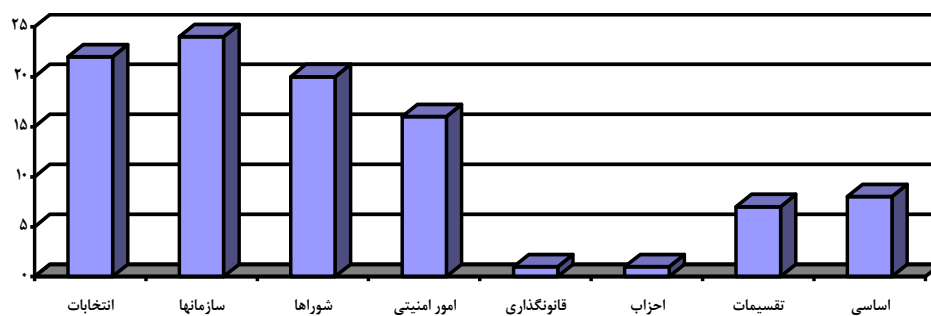
از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی کد اساسی در دوران روحانی دو طرح و دو لایحه بود. دو طرح حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر و جرم سیاسی طرح‌های این دوران بودند که در قالب کد اساسی مطرح شدند. طرح حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر در ادامه طرح امر به معروف و نهی از منکر می‌تواند نشان‌دهنده اولویت این موضوع نزد نمایندگان این دوره باشد.

تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور و مدیریت حوادث غیرمترقبه کشور نیز دو لایحه‌ای است که در این دوره ارائه شده است. این دو لایحه نشان‌دهنده توجه دولت به مدیریت بحران است که البته از مجلس هفتم با لایحه تأسیس مدیریت بحران پی گرفته شد و در این دوران در قالب این دو لایحه پیگیری شد.

۴۰ درصد (۲ مورد) موارد مطرح شده در کد تقسیمات کشوری مرتبط با دوران احمدی‌نژاد و ۶۰ درصد (۳ مورد) به دوران روحانی تعلق داشت. در دوران احمدی‌نژاد دو مورد ارائه شده طرح و مرتبط با قانون تقسیمات کشوری بود. اصلاح ماده (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی آن و الحاق دو تبصره به ماده (۱۱) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری این دو طرح هستند. در دوران روحانی نیز هر سه مورد ارائه شده طرح بودند که یکی به طرح الحاق دو تبصره به ماده (۱۲) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی، دیگری به الحاق موادی به قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها و اصلاحات بعدی و سومی به انتقال پایتخت اختصاص داشت.

در کدهای احزاب و قانونگذاری از هر کدام یک طرح در دوره روحانی مطرح شده است. نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی در کد احزاب و در کد قانونگذاری طرح تشکیل فراکسیون‌های مجلس مطرح شدند. اینکه در حوزه قانونگذاری نیز مسئله فراکسیون‌های مجلس مورد بررسی قرار گرفته، نشان می‌دهد ایجاد ساختاری قانونی برای فراکسیون‌ها به اولیوی برای نمایندگان بدل شده و این موضوع اولویت یافته است.

نمودار ۵۷. تفکیک موضوعی طرح و لوایح سیاسی

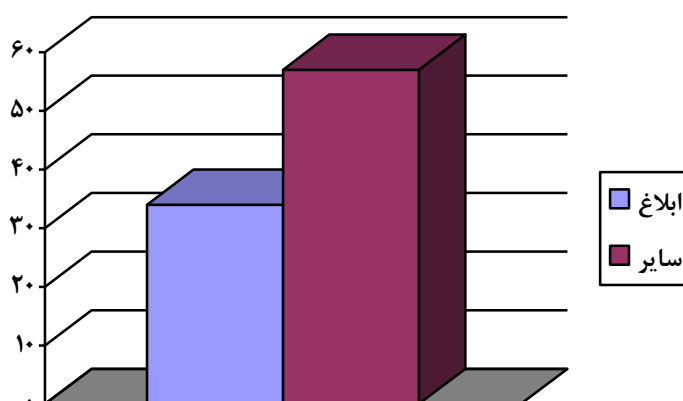

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

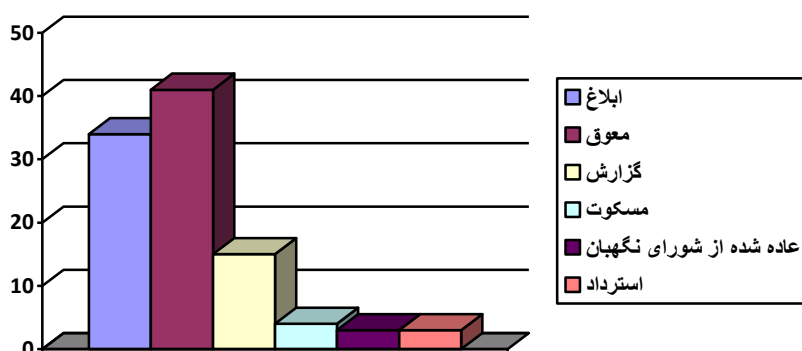
بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی در این دوره نشان داد وضعیت معوق ۴۱ درصد، ابلاغ ۳۵ درصد، گزارش کمیسیون ۱۵ درصد، مسکوت ۴ درصد و استرداد و اعاده شده از شورای نگهبان هر کدام ۳ درصد را به خود اختصاص دادند. در این دوره معوق بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که مجموع وضعیت معوق و گزارش کمیسیون و مسکوت (۴۴ مورد) در مقابل وضعیت ابلاغ (۲۶ مورد) تقریباً دو برابر است.

نمودار ۵۸. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر

نمودار ۵۹. وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

بیشترین درصد وضعیت نهایی در این دوره به وضعیت نهایی معوق اختصاص داشت. در این وضعیت سهم هر کد بدین قرار بود: امور امنیتی ۲۷ درصد، شوراها ۲۳ درصد، انتخابات ۱۷ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۳ درصد، تقسیمات کشوری ۱۰ درصد، اساسی ۷ درصد و قانونگذاری ۳ درصد. کد امور امنیتی بیشترین سهم را در این میان به خود اختصاص داده بود. تقریباً حدود ۶۲ درصد کد امور امنیتی در وضعیت معوق قرار داشتند. در این کد از میان طرح‌ها و لوایح سیاسی ۳۸ درصد (۳ مورد) در دوران احمدی‌نژاد و ۶۲ درصد (۵ مورد) در دوران روحانی معوق ماندند. در دوران احمدی‌نژاد یک لایحه با عنوان گذرنامه و دو طرح قانون سازمان پدافند غیرعامل کشور و قانون مقابله با گروه‌های انحرافی معوق بودند. لایحه گذرنامه لایحه‌ای بود که در دوره پیش نیز به مجلس آمده و سرانجامی نیافته بود، اما دوباره در این دوره ارائه شد و معوق ماند. در دوران روحانی نیز سه طرح ممنوعیت اشتغال به کار محکومان ناشی از تحقیق و تفحص در مشاغل حساس مدیریتی و دولتی، منع تشکیل و تبلیغ و عضویت در فرقه‌ها و حراست‌ها و دو لایحه موافقتنامه همکاری بین

دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین در زمینه مبارزه با جرائم فراملی و اجاره و استملاک اتباع و دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی در جمهوری اسلامی ایران معوق بودند. طرح حراست‌ها در این دوره نیز معوق ماند.

۸۶ درصد معوق‌ها در کد شوراها (۶ مورد)، طرح‌های ارائه شده در دوران احمدی‌نژاد بودند. از میان آنها ۵ مورد حول قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران بود. یکی هم به طرح اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور اختصاص داشت. در دوران روحانی نیز تنها طرح اصلاح بند «۵» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران معوق ماند. در مجموع هر دو دوره قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، موضوع اصلی این کد بود که توسط نمایندگان طرح اما پیگیری نشد.

۲۰ درصد (۱ مورد) معوق‌ها در کد انتخابات در دوران احمدی‌نژاد و ۸۰ درصد (۴ مورد) در دوران روحانی بود. در دوران احمدی‌نژاد تنها طرح اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دوره یازدهم ریاست‌جمهوری اسلامی و اصلاحات بعدی معوق ماند. در دوران ریاست‌جمهوری روحانی نیز سه طرح و یک لایحه معوق بود. سه طرح سیاسی شامل اصلاح قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و تبدیل نظام انتخاباتی شوراهای اسلامی شهر و روستا به نظام انتخاباتی تناسبی اختصاص داشت. در این دوران تنها لایحه شفاف‌سازی منابع مالی و هزینه‌های انتخاباتی داوطلبان انتخابات ریاست‌جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی معوق بود که نشان از عدم همراهی و هماهنگی میان نمایندگان و شاید به دلیل ناهماهنگی میان دولت و مجلس در این باره بود.

نیمی از طرح‌ها و لوایح سیاسی (۲ مورد) در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در دوران احمدی‌نژاد و نیم دیگر (۲ مورد) نیز در دوران روحانی معوق بود. در میان معوق‌های دوره احمدی‌نژاد یک لایحه و یک طرح وجود داشت: لایحه الحاق الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷ و طرح الزام دولت به عمل متقابل در قبال کشورها و سازمان‌هایی که از فعالیت رسانه‌های ایرانی جلوگیری می‌نمایند.

دو طرح هم تنها معوق‌های دوره روحانی هستند که مقابله با دولت‌ها و نهادهای خارجی و بین‌المللی حامی تروریسم و الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی در محاکم داخلی و بین‌المللی را شامل می‌شوند.

در کد تقسیمات کشوری ۱۰۰ درصد موارد معوق طرح بودند. از میان این طرح‌ها یکی در دوره

احمدی‌نژاد و دو تای دیگر در دوره روحانی ارائه شد. طرح اصلاح ماده (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی آن در دوران احمدی‌نژاد معوق ماند. در دوران روحانی یکی از دو طرح حول قانون تقسیمات کشوری و دیگری به تعاریف محدوده‌بندی حریم شهر و روستا تعلق داشت. این طرح‌ها الحاق دو تبصره به ماده (۱۲) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی و الحاق موادی به قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها و اصلاحات بعدی بودند. در کل دو مورد معوقات در مجموع دو دوره به قانون تقسیمات کشوری و اصلاح آن تعلق داشت. بنابراین این موضوع یکی از مواردی بوده که در کد تقسیمات کشوری مورد توجه نمایندگان قرار داشته، ولی به دلیل ناهماهنگی پیگیری مطلوبی نداشته است.

در کد اساسی ۵۰ درصد معوق‌ها به دوره احمدی‌نژاد و ۵۰ درصد به روحانی اختصاص داشت. در دوره احمدی‌نژاد در این کد طرح امر به معروف و نهی از منکر تنها معوق موجود بود. در دوران روحانی نیز یک لایحه با عنوان مدیریت حوادث غیرمترقبه کشور معوق باقی‌مانده بود. بنابراین در این دوره تنها یک طرح و یک لایحه در کد اساسی معوق بودند.

در کد قانونگذاری تنها طرح موجود پیرامون تأسیس فراکسیون‌ها در مجلس معوق مانده؛ طرحی که در این دوره موضوعیت یافته است. اینکه پس از ۹ دوره، نمایندگان به اهمیت سازماندهی درونی مجلس پی بردند مطلوب است، اما نحوه پیگیری و پرداخت به این موضوع در این دوره نشان از این دارد که هنوز این موضوع به‌طور جدی در اولویت نمایندگان قرار نگرفته بود.

در میان ابلاغی‌ها، سهم هر کد بدین ترتیب بود: سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۲ درصد، انتخابات ۲۳ درصد، شوراها و اساسی ۱۲ درصد، امور امنیتی ۸ درصد و ۴ درصد سهم هر یک از کدهای تقسیمات کشوری و احزاب. کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل سهم بیشتری در این وضعیت را به خود اختصاص داده است. نزدیک به ۶۱ درصد (۱۱ مورد) این کد ابلاغ شده است. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۹ درصد موارد (۱ مورد) در دوران احمدی‌نژاد و ۸۱ درصد (۱۰ مورد) در دوران روحانی ابلاغ شده است. تنها قانون ابلاغی دوران احمدی‌نژاد در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در گروه هشت کشور در حال توسعه است. در دوران روحانی ۶۰ درصد (۶ مورد) موارد ابلاغ شده لایحه و ۴۰ درصد (۴ مورد) طرح بود. در میان لوایح ۵ مورد حول موافقتنامه‌های همکاری بین ایران و کشورهای همسایه و یا حوزه خزر است. این لوایح شامل موافقتنامه همکاری بین وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران و وزارت کشور فدراسیون روسیه، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری پاکستان، موافقتنامه مربوط به همکاری در زمینه امنیت در دریای خزر، موافقتنامه همکاری‌های امنیتی و انتظامی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری تاجیکستان و موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی عمان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت سلطنتی عمان می‌شدند. یک مورد از

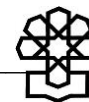
لوايح دوره روحانی در این کد نیز لایحه مبارزه مالی با تروریسم مرتبط است. این لایحه دو بار در این دوره مجلس ارائه شد که یک بار به گزارش کمیسیون ختم شد اما دوباره طرح و ابلاغ شد. ۵۰ درصد طرح‌های سیاسی ابلاغ شده در این کد در دوران روحانی، حول مسئله هسته‌ای است که نیمی از آن به برجام و نیمی به نظارت و کنترل دولت در مذاکرات و اجرای برجام بازمی‌گردد الزام دولت به حفظ دستاوردها و حقوق هسته‌ای ملت ایران و اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام دو طرح مزبور است. ۵۰ درصد دیگر هم به طرح پیگیری حقوقی - سیاسی کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ توسط دولت‌های آمریکا و انگلیس علیه دولت ملی ایران و الزام دولت به پیگیری جبران خسارت ناشی از اقدامات و جنایات آمریکا علیه ایران و اتباع ایرانی، اختصاص دارد که اختلاف نظر جریان‌های سیاسی پیرامون مذاکرات با آمریکا و تعریف رابطه با این کشور را دربرمی‌گیرد.

۳۷ درصد کد انتخابات در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و ۶۳ درصد در دوران روحانی ابلاغ شد. در دوران احمدی‌نژاد موارد ابلاغی شامل اصلاح موادی از قانون انتخابات ریاست‌جمهوری، اصلاح ماده (۱۹) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران و اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دوره یازدهم ریاست‌جمهوری اسلامی، مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۸ بود. تمرکز بر انتخابات ریاست‌جمهوری در طرح‌های این دوره به دلیل نزدیکی به انتخابات یازدهمین دوره ریاست‌جمهوری بود. در این کد دو طرح الحاق یک جزء به ماده (۲۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی در دوران روحانی ابلاغ شده است. در مجموع در این کد، قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و مجلس، اولویت نمایندگان را شکل می‌داد.

در کد اساسی ۱۰۰ درصد طرح‌ها و لوايح سیاسی در دوران روحانی ابلاغ شدند. در این میان ۶۷ درصد طرح و ۳۳ درصد لایحه بودند. دو طرح حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر و جرم سیاسی و لایحه تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور ازجمله قوانین ابلاغی در این دوران بودند.

در کد شوراها صد درصد موارد ابلاغی، سه طرح بودند. دوران احمدی‌نژاد یک طرح اصلاح مواد (۲۶) و (۷۳) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران ابلاغ شد. دو طرح هم در دوران روحانی ابلاغ شد که اصلاح ماده (۷۷) قانون شهرداری، مصوب ۱۳۳۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی و اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران را دربرمی‌گرفت.

در کد امور امنیتی تنها دو لایحه موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین در زمینه مبارزه با جرائم فراملی و تعیین حریم حفاظتی - امنیتی اماکن و

تأسیسات کشور آن هم در دوران ریاست‌جمهوری روحانی ابلاغ شدند. بنابراین در این کد پیرامون سایر طرح‌ها و لوایح سیاسی هیچ اجماعی شکل نگرفته است.

در کد تقسیمات کشوری تنها طرح انتقال پایتخت در دوران روحانی ابلاغ شد و دیگر موارد طرح شده در این کد در سایر وضعیت‌ها قرار گرفتند. بنابراین تنها موضوعی که مورد هماهنگی و اجماع نسبی نمایندگان در این دوره قرار گرفت انتقال پایتخت بود. در کد احزاب هم تنها یک طرح با عنوان نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی در دوران روحانی وجود داشته که آن هم ابلاغ شده است.

در وضعیت نهایی گزارش کمیسیون سهم هر کد بین شرح بود: انتخابات ۳۶ درصد، شوراها ۲۷ درصد، سازمان‌ها، اساسی و امور امنیتی هر کدام ۹ درصد. بیشترین درصد را کد انتخابات به خود اختصاص داد. در کد انتخابات، کلیه مواردی که در وضعیت نهایی گزارش کمیسیون قرار دارند طرح بودند. ۵۰ درصد از این طرح‌ها به دوره احمدی‌نژاد و ۵۰ درصد به دوران روحانی تعلق داشت. در دوران احمدی‌نژاد یک طرح به قانون انتخابات ریاست‌جمهوری و طرح دیگر به قانون انتخابات مجلس مربوط بود. اصلاح ماده (۳۵) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران و اصلاح تبصره «۱» ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی طرح‌هایی است که در این دوران ارائه شده و در این وضعیت قرار گرفتند.

در دوران روحانی نیز یک طرح به قانون انتخابات مجلس و دیگری به حوزه‌های انتخابیه تعلق داشت. اصلاح بند «۶» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها طرح‌هایی هستند که در این دوران در این وضعیت قرار گرفتند.

در کد شوراها ۳۳ درصد موارد به دوران احمدی‌نژاد و ۶۷ درصد هم به دوران روحانی تعلق داشت. در دوران احمدی‌نژاد تنها طرح قانون دهیاری در این وضعیت قرار گرفته است. در دوران روحانی نیز ۱۰۰ درصد موارد طرح و با محوریت قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران شکل گرفته است. این طرح‌ها شامل مواردی چون اصلاح ماده (۸۳) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن و اصلاح بند «۳» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور بود.

در کد اساسی تنها در دوران احمدی‌نژاد یک لایحه با عنوان شفاف‌سازی و رسیدگی به اموال و دارایی‌های مسئولین کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفت. در کد تقسیمات کشوری هم تنها طرح الحاق دو تبصره به ماده (۱۱) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری در زمان ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفت. طرح ممنوعیت به‌کارگیری سلاح سرد و تشدید مبارزه با جرائم خشونت‌بار تنها طرحی است که در این دوره

در کد امور امنیتی در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفت.

در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل الحاق تنها یک لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی در زمان ریاست‌جمهوری روحانی در وضعیت گزارش کمیسیون قرار گرفت.

در وضعیت نهایی اعاده شده از شورای نگهبان، تنها دو کد انتخابات و امور امنیتی هر کدام با ۵۰ درصد سهم دارند. در کد انتخابات یک طرح با عنوان استانی شدن حوزه‌های انتخابیه انتخابات مجلس شورای اسلامی در دوران روحانی اعاده شده است. بنابراین اگر چه بار دیگر استانی شدن انتخابات مانند دوره پیشین طرحش شده، اما اجماع نسبی پیرامون آن از سوی شورای نگهبان مورد قبول واقع نشده است. در کد امور امنیتی نیز تنها یک طرح با عنوان تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی در دوره احمدی‌نژاد توسط شورای نگهبان اعاده شده است.

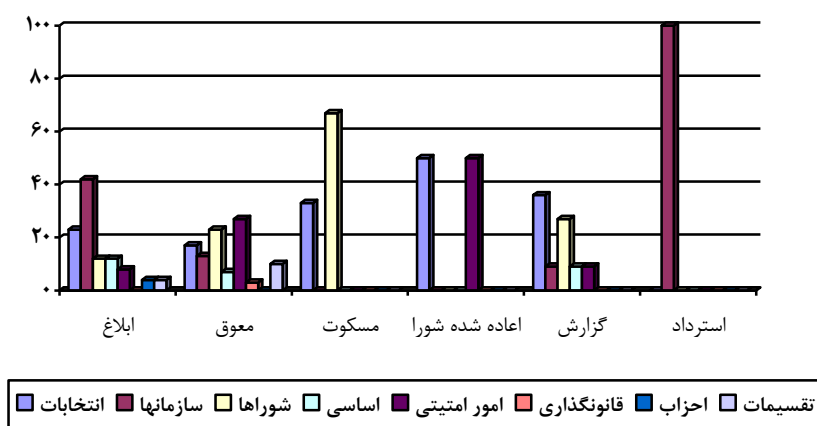
در وضعیت نهایی مسکوت نیز کد شوراها با ۶۷ درصد و انتخابات با ۳۳ درصد سهم دارند. در کد شوراها دو طرح در دوره روحانی در وضعیت مسکوت قرار گرفته‌اند که شامل الحاق چهار تبصره به بند «۹» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و الحاق یک تبصره به ماده (۱۵) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی مصوب ۱۳۸۲/۷/۶ بود. در کد انتخابات نیز تنها یک طرح با عنوان اصلاح ماده (۴) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی در زمان روحانی مسکوت مانده است.

در وضعیت نهایی استرداد تنها کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با دو لایحه قرار گرفته است. هر دو مورد در دوران ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد استرداد شده است. این دو لایحه یکی با عنوان ناظر بر اجرای معاهده منع گسترش، تولید و انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها و دیگری الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پیمان مودت و همکاری در جنوب شرقی آسیا بود.

بیشترین پراکندگی وضعیت نهایی را کد انتخابات (ابلاغ، اعاده شده از شورای نگهبان، معوق، مسکوت و گزارش کمیسیون) با پنج وضعیت دارد. در این دوران وضعیت ابلاغ قوانین از شرایط نامطلوبی برخوردار بود. برای مثال تنها کدی که بیشتر از ۵۰ درصد آن ابلاغ شده کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (از ۱۸ مورد ۱۱ مورد) بود. این خود می‌تواند نشان‌دهنده کاهش اجماع میان نمایندگان مجلس شورای اسلامی است.

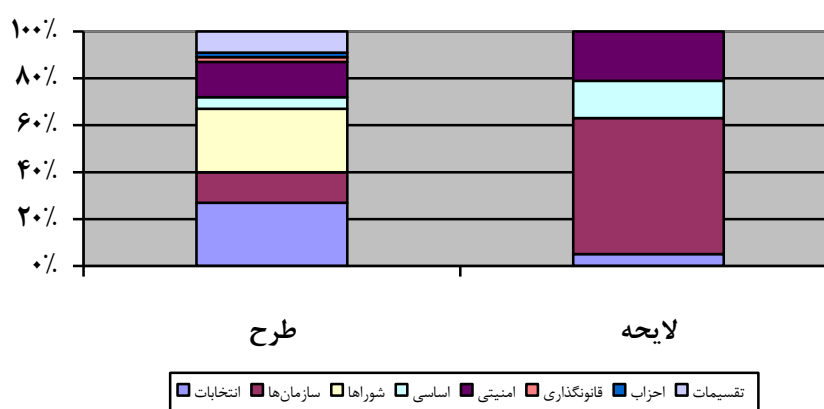
نمودار ۶۰. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

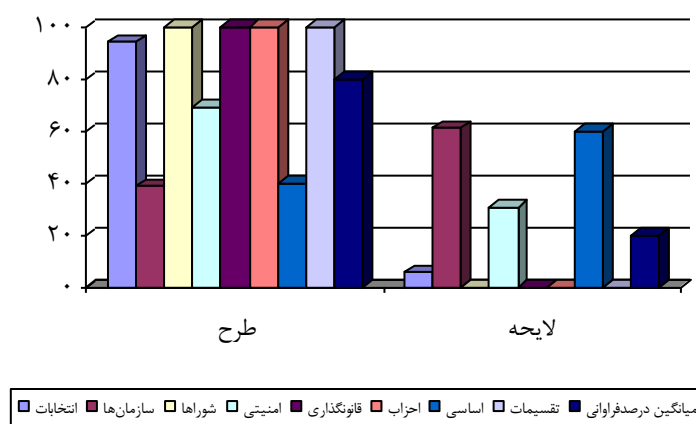
از مجموع ۷۷ طرح و لایحه سیاسی در این دوره مجلس ۷۴ درصد (۵۵ مورد) طرح و ۲۶ درصد (۱۹ مورد) لایحه بود. در میان طرح‌های سیاسی سهم هر کد بدین ترتیب بود: انتخابات و شوراهای هر کدام ۲۷ درصد، امور امنیتی ۱۵ درصد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۳ درصد، تقسیمات کشوری ۹ درصد، اساسی ۵ درصد، قانونگذاری و احزاب هر کدام ۲ درصد. در میان لوایح سیاسی نیز سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل با ۵۸ درصد، امور امنیتی ۲۱ درصد، اساسی ۱۶ درصد و انتخابات ۵ درصد سهم داشتند. کدهای شوراهای، قانونگذاری، احزاب و تقسیمات کشوری هیچ سهمی از لوایح نداشتند. در حالی که تمام کدهای سهمی از طرح‌های سیاسی را به خود اختصاص دادند. بنابراین می‌توان گفت مجلس به‌طور نسبی در تمامی کدها فعالیت داشته است.

نمودار ۶۱. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

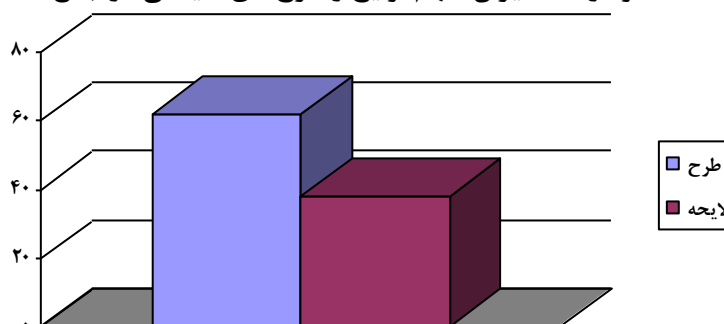

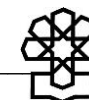
بررسی تفکیکی کدها نشان داد کل موارد ارائه شده در کدهای تقسیمات کشوری، احزاب، قانونگذاری و شوراها طرح بودند. در حالی که ۹۴ درصد انتخابات، ۶۷ درصد امور امنیتی، ۵۰ درصد اساسی و ۳۹ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. فراوانی طرح‌های سیاسی کدهای تقسیمات کشوری (از ۲ به ۹ مورد)، شوراها (از ۱۰ به ۱۵ مورد) و کد انتخابات (از ۱۳ به ۱۵ مورد) نسبت به دوره هشتم افزایش یافته است. در میان لوایح سیاسی هیچ کدام از کدها ۱۰۰ درصد لایحه نیستند. بنابراین از کدهای لایحه‌محور کاسته شده است. ۶۱ درصد کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۵۰ درصد اساسی، ۳۳ درصد امور امنیتی و ۶ درصد کد انتخابات لایحه بود. بنابراین تنها در این چهار کد، لایحه وجود داشته و دو کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و اساسی با درصد فراوانی بیش از ۵۰ درصد بیشتر لایحه‌محور بودند. بنابراین در این دوره مجلس نمایندگان بیشتر در جهت اعمال کارکرد تقیینی مجلس در حوزه سیاسی تلاش کردند. در مجموع از ۵۵ طرح اعلام وصول شده، ۱۶ طرح (یعنی ۲۹ درصد) و از ۱۹ لایحه، ۱۰ مورد (یعنی ۵۳ درصد) به ایستگاه تصویب و ابلاغ رسیدند. به عبارت دیگر بیش از نیمی از لوایح ابلاغ شدند در حالی که در مورد طرح‌ها نزدیک به یک‌سوم آنها به ایستگاه ابلاغ رسیدند. همچنین از میان ۲۶ مورد ابلاغی، ۶۲ درصد (۱۶ مورد) طرح و ۳۸ مورد (۱۰ مورد) لایحه بود.

نمودار ۶۲. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

نمودار ۶۳. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

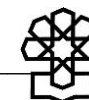

جدول ۹. طرح‌ها و لوایح سیاسی مجلس نهم شورای اسلامی

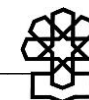
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱	اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب در تاریخ ۱۳۹۵/۳/۴ و تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۵/۳/۱۷	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲	الزام دولت به پیگیری جبران خسارات ناشی از اقدامات و جنایات آمریکا علیه ایران و اتباع ایرانی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۹ و تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی	تصویب در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۲ و تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴	جرم سیاسی	اساسی (شهروندی)	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۵	ساماندهی اتباع بیگانه	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۶	الزام دولت به پیگیری حقوق قربانیان ایرانی اقدامات تروریستی در محاکم داخلی و بین‌المللی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۷	حراست‌ها	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۸	طرح تشکیل فراکسیون‌های مجلس	قانونگذاری	طرح یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۹	مبارزه با تأمین مالی تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌فوریتی	قضایی و حقوقی	ابلاغ در تاریخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۲	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۰	موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی عمان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت سلطنتی عمان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۸ و تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۵/۳/۱۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۱	الحاق چهار تبصره به بند «۹» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح (شورای عالی استان‌ها)	—	مسکوت	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۲	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی و انتظامی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری تاجیکستان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۷ و تایید شورای نگهبان در ۱۳۹۴/۱۲/۱۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۳	مقابله با دولت‌ها و نهادهای خارجی و بین‌المللی حامی تروریسم	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۴	اصلاح بند «۵» ماده (۷۸) مکرر (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح (شورای عالی استان‌ها) یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۵	نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی	احزاب و جمعیت‌های سیاسی	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	تصویب در مجمع و ابلاغ به دولت در ۱۳۹۵/۸/۲۶	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۶	تبدیل نظام انتخاباتی شوراهای اسلامی شهر و روستا به نظام انتخاباتی تناسبی	انتخابات	طرح یک‌شوری	—	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۷	الحاق موادی به قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها و اصلاحات بعدی	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	مشترک	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۱۸	شفاف‌سازی منابع مالی و هزینه‌های انتخاباتی داوطلبان انتخابات ریاست‌جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی	انتخابات	لایحه یک‌شوری	مشترک	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی

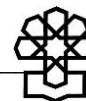
ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۱۹	اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۴/۷/۲۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۴/۷/۲۲	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۰	اصلاح بند «۳» ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۱	الحاق یک تبصره به ماده (۱۵) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی، مصوب ۱۳۸۲/۷/۶	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۲	اصلاح جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۳	مدیریت حوادث غیرمترقبه کشور	اساسی	لایحه یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۴	استانی شدن حوزه‌های انتخابیه انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	اعاده شده از شورای نگهبان	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۵	الزام دولت به حفظ دستاوردها و حقوق هسته‌ای ملت ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۳ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۶	اصلاح ماده (۸۳) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۷	الحاق یک جزء به ماده (۲۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۳۰ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۶	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۲۸	منع تشکیل و تبلیغ و عضویت در فرقه‌ها	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۲۹	انتقال پایتخت	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۲۲	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۰	حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر	اساسی	طرح دوفوریتی	مشترک	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۱	اجاره و استملاک اتباع و دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی در جمهوری اسلامی ایران	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۲	ممنوعیت به‌کارگیری سلاح سرد و تشدید مبارزه با جرائم خشونت‌بار	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۳	تعیین حریم حفاظتی - امنیتی اماکن و تأسیسات کشور	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	تصویب مجلس در تاریخ ۱۳۹۳/۵/۲۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۹۳/۵/۲۵	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۴	موافقتنامه مربوط به همکاری در زمینه امنیت در دریای خزر	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۵	الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۶	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۷	موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین در زمینه مبارزه با جرائم فراملی	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت ۱۳۹۳/۴/۳	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۳۸	اصلاح قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۳۹	ممنوعیت اشتغال به کار محکومان ناشی از تحقیق و تفحص در مشاغل حساس مدیریتی و دولتی	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۰	تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور	اساسی	لایحه یک‌فوریتی	اجتماعی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۳/۳/۴	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۱	اصلاح ماده (۷۷) قانون شهرداری، مصوب ۱۳۳۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی (اعاده شده از شورای نگهبان)	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۳/۲/۱۰	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۲	موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری پاکستان	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت ۱۳۹۳/۲/۱	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۳	اصلاح ماده (۴) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	مسکوت	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۴	موافقتنامه همکاری بین وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران و وزارت کشور فدراسیون روسیه	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۲/۸/۲۵	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۵	اصلاح بند «۶» ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۶	پیگیری حقوقی - سیاسی کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ توسط دولت‌های آمریکا و انگلیس علیه دولت ملی ایران	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح دوفوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۲/۶/۱۹	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۷	الحاق دو تبصره به ماده (۱۲) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری حجت‌الاسلام حسن روحانی
۴۸	اصلاح تبصره «۱» ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۴۹	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۰	اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دوره یازدهم ریاست‌جمهوری اسلامی و اصلاحات بعدی	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۵۱	اصلاح قانون تجمیع انتخابات دوره پنجم شوراهای اسلامی با دوره یازدهم ریاست‌جمهوری اسلامی، مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۸	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۲/۴/۴	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۲	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پیمان مودت و همکاری در جنوب شرقی آسیا	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	استرداد	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۳	الزام دولت به عمل متقابل در قبال کشورها و سازمان‌هایی که از فعالیت رسانه‌های ایرانی جلوگیری می‌نمایند	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	طرح یک‌شوری	فرهنگی	معوق در کمیسیون و در نوبت رسیدگی کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۴	اصلاح ماده (۱۹) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۲۱	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۵	قانون مقابله با گروه‌های انحرافی	امور امنیتی	طرح یک‌شوری	قضایی و حقوقی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۶	اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، مصوب سال ۱۳۵۷ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۷	اصلاح مواد (۲۶) و (۷۳) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۲/۱/۲۸	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۸	الحاق دو تبصره به ماده (۱۱) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری	تقسیمات کشوری	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۵۹	عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در گروه هشت کشور در حال توسعه (گروه دی-۸) (اعاده شده از شورای نگهبان)	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۵	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۰	الحاق یک تبصره به بند «ه» ماده (۲۶) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۱	اصلاح موادی از قانون انتخابات ریاست‌جمهوری	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	ابلاغ به دولت در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۱۴	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۲	اصلاح ماده (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و اصلاحات بعدی آن	تقسیمات کشوری	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ردیف	عنوان طرح‌ها و لوایح سیاسی	موضوع	نوع	کمیسیون	وضعیت نهایی	دولت وقت
۶۳	اصلاح ماده (۳۵) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران	انتخابات	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۴	شفاف‌سازی و رسیدگی به اموال و دارایی‌های مسئولین کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی	اساسی (حقوق شهروندی)	لایحه یک‌شوری	قضایی و حقوقی	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۵	تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران (اعاده شده از شورای نگهبان)	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	امنیت ملی و سیاست خارجی	اعاده شده از شورای نگهبان	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۶	قانون دهیاری‌ها	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌فوریتی	شوراها و امور داخلی کشور	گزارش به کمیسیون و معوق در صحن	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۷	قانون سازمان پدافند غیرعامل کشور	امور امنیتی	طرح یک‌فوریتی	اجتماعی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۸	اجازه تصویب اساسنامه و تشکیل اتحادیه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۶۹	الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل‌های اول و دوم الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۰	گذرنامه	امور امنیتی	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۱	اصلاح ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اصلاحی، مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۷ و تبصره یک آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۲	الحاق یک تبصره به ماده (۸۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران، مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن	شوراها و شهرداری‌ها	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۳	ناظر بر اجرای معاهده منع گسترش، تولید و انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها	سازمان‌ها، معاهدات، روابط و امور بین‌الملل	لایحه یک‌شوری	امنیت ملی و سیاست خارجی	استرداد	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد
۷۴	امر به معروف و نهی از منکر	اساسی	طرح یک‌شوری	شوراها و امور داخلی کشور	معوق در کمیسیون	ریاست‌جمهوری محمود احمدی‌نژاد

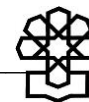
نتیجه‌گیری

طرح‌ها و لوایح، مرجع ابتدایی قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی هستند. منظور از طرح‌ها و لوایح سیاسی، در این گزارش طرح‌ها و لوایحی است که به قدرت، اعمال و توزیع آن و اداره امور کشور مرتبط است. رابطه‌ای که یک سوی آن حاکمیت است و سوی دیگر آن ممکن است یک نهاد حکومتی، مردم، سایر کشورها و ملل باشند اما مهم این است که هدف اداره امور کشور است. بر مبنای فرآیند قانونگذاری کشورها می‌توان وضعیت‌های متفاوتی را برای طرح‌ها و لوایح سیاسی متصور شد. فرآیند عمومی قانونگذاری نشان می‌دهد آخرین خانه طرح‌ها و لوایح به صورت مطلوب ابلاغ به مقامات اجرایی است. بنابراین فرآیند قانونگذاری می‌تواند ایستگاه‌های متعددی برای توقف یک طرح یا لایحه باشد. هر چند در یک مجلس کارآمد این روند بر مبنای چارچوب قانونی است و توقف طرح یا لایحه نیز دلایل و توجیهات حقوقی و قانونی خود را دارد. با این حال، گاهی پیش می‌آید که طرح‌ها و لوایح در فرآیند معمول قانونگذاری بدون توجیه قانونی متوقف شوند و عزمی برای پیگیری آن در مجلس وجود نداشته باشد. بر این مبنای، در این گزارش سعی شد تا با تأکید بر شناسایی فرآیند قانونگذاری وضعیت‌های متصور برای طرح‌ها و لوایح سیاسی، مشخص شود. شناخت فرآیند قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی وضعیت‌های متصور برای طرح‌ها و لوایح سیاسی را بدین گونه مشخص کرد: استرداد، رد، مسکوت، معوق در کمیسیون یا صحن، فقدان گزارش (نوبت رسیدگی کمیسیون)، گزارش کمیسیون (نوبت رسیدگی صحن)، تحت بررسی در شورای نگهبان و ابلاغ دولت. سپس با بررسی طرح‌ها و لوایح ۹ دوره مجلس شورای اسلامی، طرح‌ها و لوایح سیاسی استخراج و کدبندی شد. بر این مبنای طرح‌ها و لوایح ۹ دوره مجلس در سه محور تحلیل موضوعی، وضعیت نهایی و میزان طرح و لایحه واکاوی شد.

الف) تحلیل موضوعی طرح‌ها و لوایح سیاسی

نتایج بررسی‌ها در نمودار ۶۴ نشان می‌دهد در مجموع ۹ دوره مجلس شورای اسلامی از میان ۶۰۷۴ طرح و لایحه اعلام وصول، ۵۳۸ طرح و لایحه سیاسی بودند که این تقریباً ۹ درصد مجموع کل طرح‌ها و لوایح ادوار ۹ گانه مجلس است. بیشترین درصد از حجم طرح‌ها و لوایح سیاسی به سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۲۷ درصد)، اختصاص دارد. پس از آن انتخابات (۲۶ درصد)، امور امنیتی (۱۳ درصد)، شوراها (۱۲ درصد)، اساسی (۱۱ درصد)، تقسیمات کشوری (۶ درصد)، احزاب (۲ درصد) و سازمان‌های مردم‌نهاد و قانونگذاری (۱ درصد) قرار دارند.

کد انتخابات در اغلب دوره‌ها دوم و پس از سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل قرار گرفته و تنها در دوره پنجم (انتخابات ۳۸ درصد و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۷ درصد) و هفتم (۳۳ درصد) انتخابات و ۲۹ درصد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل) رتبه نخست را دارد. دوره اول تنها دوره‌ای

است که کد اساسی رتبه نخست را دارد که این به دلیل نیاز کشور به قوانین اساسی است. در صورتی که اغلب کارشناسان بر نیاز جدی کشور به قوانین و ضرورت ایجاد بستری مناسب برای احزاب تأکید دارند، اما همان گونه که در نمودار نیز مشخص است درصدی اندک (۲ درصد) از حجم طرح ها و لوایح سیاسی به احزاب تعلق دارد. حتی در این کد همان اندک طرح های پیشنهادی هم به سرانجام نمی رسد و اغلب آن سرانجامی غیر از ابلاغ داشته است.

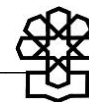
علیرغم اینکه برخی موضوعات در دوره هایی خاص از مجلس به صورت طرح یا لایحه مطرح شده اند، برخی موضوعات نیز در دوره هایی مورد توجه نبودند یا کمتر به آنها توجه شده است. در هر دوره مجلس بنا به شرایط بیرونی، گفتمان دولت، سازمان درونی مجلس (جریان های سیاسی) در موضوعات طرح ها یا لوایح سیاسی و تعداد طرح ها و لوایح در کدها، تغییراتی ایجاد می شود. برای مثال کد شوراها و شهرداری ها در دوره نخست مجلس شورای اسلامی به دلیل فضای انقلابی کشور و تأکید بر شوراها از سوی رهبران انقلابی مورد توجه بود. حتی مواردی چون شوراها، اصلاح ماده (۴) و تبصره «۲» ذیل ماده (۲) و الحاق ۳ تبصره به ماده (۲۵) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری، اصلاح بعضی از مواد و الحاق موادی به قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری در این دوره ارائه شدند. اما به تدریج با آغاز جنگ تحمیلی و شرایط ویژه کشور اولویت های ضروری کشور تغییر کرد. در چنین شرایطی این کد به تدریج به حاشیه رفت. اما پس از پایان جنگ و آغاز بازسازی در دولت سازندگی، شهرها چهره جدیدی یافتند. برخی شهرداران مانند شهردار تهران با اتخاذ سیاست های نوسازی شهرها و گرفتن عوارض سیستم اداره شهر و چهره آن را تغییر دادند.

بنابراین از دوره چهارم مجلس یکی از موضوعات اصلی در کد شوراها قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران است. از این پس با محوریت این قانون، طرح ها و لوایح سیاسی متعددی در ادوار بعدی مجلس تعریف شد. برای مثال در دوره پنجم اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاح بند «۲۴» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مجلس شورای اسلامی و... در دوره ششم الحاق ماده واحده به قانون تشکیلات، وظایف انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاح ماده (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵، در دوره هفتم اصلاح تبصره «۲» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن... در دوره هشتم اصلاح ماده (۷۹) و تبصره های «۱» و «۲» ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران - مصوب ۱۳۷۵ و

اصلاحات بعدی آن و اصلاح بند «۱» ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن... و در دوره نهم الحاق یک تبصره به ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران مصوب ۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن، الحاق یک تبصره به بند «ه» ماده (۲۶) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.

همچنین پس از انتخابات ریاست‌جمهوری دوم خردادماه ۱۳۷۶ با غلبه گفتمان اصلاحات و حاکمیت اصلاح‌طلبان، طرح‌ها و لوایح سیاسی حول حقوق شهروندی تعریف شد. برای مثال احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی، سرباز روحانی در مناطق اهل سنت «ویژه روحانیت اهل سنت»، منع شکنجه و ممنوعیت شنود و استراق سمع در ششمین دوره مجلس شورای اسلامی ارائه شد. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل در این دوره مجلس، الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مطرح شد که خود تحت تأثیر گفتمان اصلاحات و برابری جنسیتی مطرح در آن قرار داشت. یا در کد امور امنیتی الزام حراست‌ها به اجرای قوانین موضوعه کشور تدوین شد. تلاش برای انتظام، ساماندهی و نظارت و کنترل حراست‌ها در این دوره آغاز شد. در این مقطع، حراست‌ها به موضوع منازعات میان اصلاح‌طلبان با جناح رقیب، تبدیل شده بود. توجه به سازمان‌های مردم‌نهاد که به تقویت جامعه مدنی می‌انجامد نیز در ۹ دوره تنها از دوره ششم به گفتمان قانونگذاری وارد شد و باز هم سهمی اندک از طرح‌ها و لوایح را برعهده دارد.

افزون بر این کد سازمان‌های مردم‌نهاد از دوره ششم مجلس، وارد گفتمان قانونگذاری مجلس شدند. اما این امر به معنای افزایش یا کاهش چشمگیر این کدها نیست و میزان درصد فراوانی کدهایی اینچنین، نسبت به حجم کل طرح‌ها و لوایح سیاسی حتی در ششمین دوره مجلس و تحت تأثیر گفتمان اصلاحات اندک بود. برای مثال با توجه به مختصات گفتمان اصلاح‌طلبی و اکثریت مجلس ششم، کد احزاب و تشکلات (۱ درصد) و حتی سازمان‌های مردم‌نهاد (۱ درصد) در این دوره افزایش چشمگیری نداشته است. بررسی طرح‌ها و لوایح نشان می‌دهد در این باره طرح‌های نمایندگان افزایش نسبی نداشته است برای مثال تنها یک مورد طرح «نحوه انجام فعالیت‌های تشکلات دانشجویی و دانشگاهی» در قالب کد احزاب و تشکلات و یک مورد طرح «سازمان‌های غیردولتی» تحت کد سازمان‌های مردم‌نهاد ارائه شده است. همچنین برخی کدها همچون احزاب از دوره نخست به تدریج کمتر مطرح شده‌اند. برخلاف کد احزاب همان‌طور که در کد شورا و حول تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مطرح شد؛ برخی موضوعات بارها در هر دوره مجلس در قالب طرح و حتی لایحه تکرار شده‌اند. علاوه بر کد شوراها در کد انتخابات نیز چنین شرایطی حول تکرار قانون انتخابات، وجود داشت. در دوره نخست قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح یک

تبصره و الحاق چند تبصره به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹، طرح افزودن چند تبصره به ماده (۱۶) قانون انتخابات، طرح قانونی تفسیر تبصره «۲» ماده (۳) قانون انتخابات مجلس، در دوره دوم الحاق یک تبصره و چند بند به ماده (۶۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ الحاق یک تبصره به ماده (۳۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ و...، در دوره سوم استفساریه درخصوص ماده (۵۶) اصلاحی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، تفسیر قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶، الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات، مصوب ۱۳۷۰/۵/۶ مجلس شورای اسلامی، اصلاح مواد (۶۹-۳۴-۳۳-۳۲-۳۱-۱۵) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن...، در دور چهارم اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح ماده (۱۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹ و حذف تبصره‌های آن، تفسیر ماده (۲۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی... در دوره پنجم اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، تفسیر بند «۲» قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ و الحاق دو تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی... و همین روند تا نهمین دوره مجلس تکرار می‌شود. یعنی در هر دوره اولویت نمایندگان در کد قانونگذاری تغییر و اصلاح قانون انتخابات مجلس است. آنچه که موجب بی‌ثباتی در حوزه انتخابات می‌شود و از شکل‌گیری یک نظام منسجم و باثبات قانونی جلوگیری می‌کند.

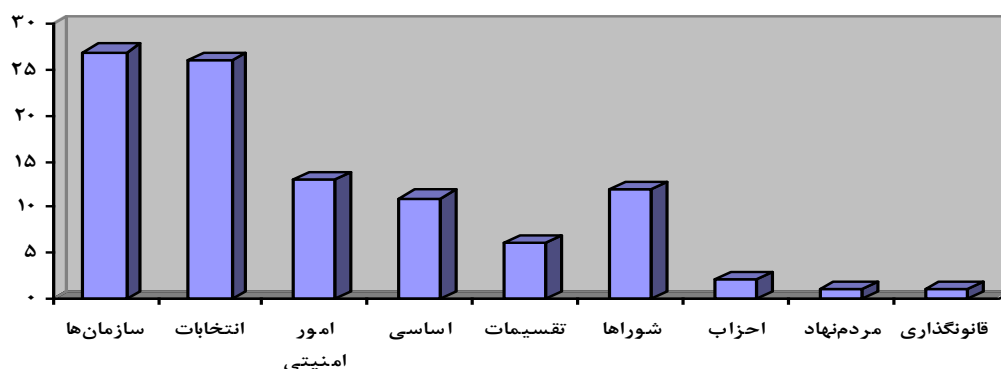
این تعدد طرح‌ها و لوایح سیاسی حول قانون انتخابات مجلس یا همان قانون تشکیلات، وظایف شوراها و انتخاب شهرداران یا موضوعات دیگر نشان‌دهنده ضرورت نیاز به تغییر و بازنگری در این قوانین است، اما تکرار آنها و کمیت زیاد طرح‌ها و لوایح سیاسی در این باره نمی‌تواند کیفیت آنها را تضمین کند. در هر دوره هر گروهی از نمایندگان به تدوین طرح پرداخته و بنابراین در یک موضوع واحد چندین طرح مختلف در یک دوره مجلس ارائه می‌شود. این امر موجب هدر رفتن زمان و انرژی مجلس می‌شود و گاهی جز تعدادی طرح و لایحه معوق، نتیجه‌ای نیز دربر ندارد. بنابراین مجلس با خلأ تدوین یک طرح جامع و بنابراین قانونی جامع در این موارد مواجه است. طرحی که بتواند بر برنامه اجماعی میان منافع گوناگون و با نگاهی کلان تدوین شود تا نیاز به این تعدد و تکرار یک موضوع در یک کد خاص در یک دوره مجلس نباشد.

بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی در قالب کدها نشان از اولویت مجلس به دو کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات است. همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد اهمیت قوانین انتخاباتی آنقدر بوده که در هر دوره بارها تکرار شود. در مقابل همان‌طور که پیرامون کد احزاب یا سازمان‌های مردم‌نهاد گفته شد محورهایی که به تقویت و فربه کردن بنیان‌های حزبی و در کل جامعه مدنی منجر می‌شوند

مورد تأکید کامل نیستند.

افزون براین، یکی از آسیب‌های جدی قانونگذاری، تورم قوانین و همچنین بی‌ثباتی قوانین است. چنانچه در اغلب دوره‌های مجلس قانون انتخابات، تقسیمات کشوری، تشکیلات، ساختار و وظایف شوراها و انتخاب شهرداران بارها مورد بازنگری، اصلاح و تغییر قرار گرفته است. برای مثال این میزان توجه به کد انتخابات نمی‌تواند بیانگر کیفیت مطلوب قوانین باشد چه اینکه بررسی‌های آسیب‌شناسانه نشان می‌دهد برای مثال قانون انتخابات خود محل اشکالات فراوان است.

نمودار ۶۴. تفکیک موضوعی طرح و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس

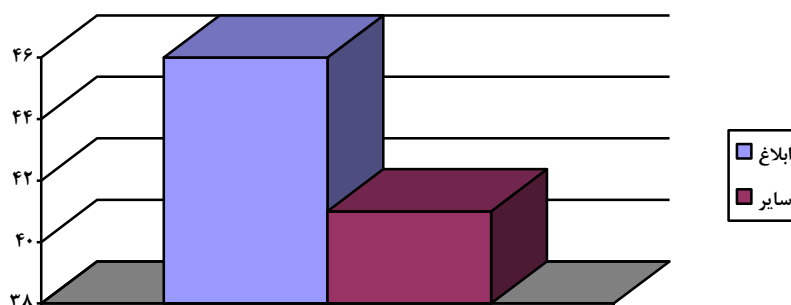

ب) تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی

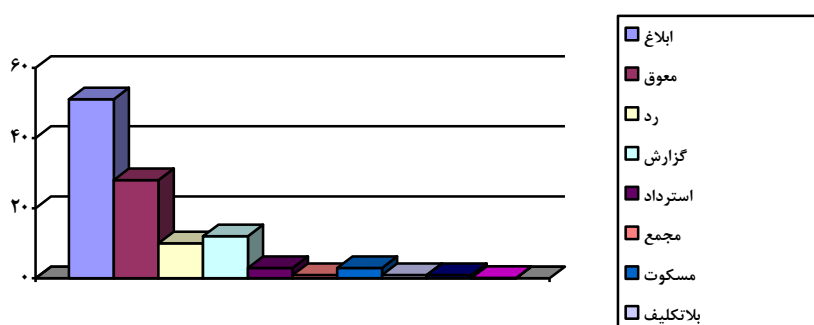
در مجموع بررسی وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی (نمودار ۶۵) نشان داد وضعیت ابلاغ بیشترین درصد فراوانی را دارد. در ۹ دوره مجلس شورای اسلامی از میان ۵۳۸ طرح و لایحه سیاسی، ۲۴۹ طرح و لایحه سیاسی ابلاغ شده که چیزی نزدیک به ۴۶ درصد کل طرح‌ها و لوایح سیاسی است. البته از نگاهی دیگر بیش از نیمی از طرح‌ها و لوایح یعنی ۵۴ درصد به ایستگاه ابلاغ نرسیدند. تعداد طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق ۱۴۲ مورد است که ۲۶ درصد کل می‌شود. همچنین فراوانی سایر وضعیت‌ها بدین قرار است: گزارش کمیسیون ۱۰ درصد (۵۵ مورد)، رد ۸ درصد (۴۳ مورد)، مسکوت و استرداد هر کدام تقریباً ۳ درصد (۱۵ مورد)، اعاده شده از شورای نگهبان (۷ مورد)، بلا تکلیف (۷ مورد) و تحت بررسی مجمع (۶ مورد) هر کدام تقریباً ۱ درصد و تحت بررسی شورای نگهبان (یک مورد) ۰/۱ درصد. مجموع وضعیت‌هایی چون معوق، گزارش کمیسیون و مسکوت ۴۱ درصد (۲۱۹ مورد) است که در مقایسه با فراوانی ابلاغ، کمتر است.

نمودار ۶۵. وضعیت ابلاغ طرح‌ها و لوایح در مقایسه با وضعیت‌های دیگر در ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

۶۶. وضعیت نهایی طرح‌ها و و لوایح سیاسی

هر چند وضعیت بلا تکلیف بر مبنای آیین‌نامه تعریف نشده، اما بر مبنای فهرست موضوعی مشروح مذاکرات این وضعیت برای برخی طرح‌ها و لوایح در دوره‌های نخست مجلس، تعریف شده و آن هم درصدی اندک را به خود اختصاص داده است. بر مبنای نمودار ۶۶ وضعیت تفکیک شده هر کد در مجموع ۹ دوره مشخص است. بررسی و تحلیل وضعیت نهایی طرح‌ها و لوایح سیاسی نشان داد سهم برخی از کدها از قوانین ابلاغ شده بیشتر از سایر کدهاست.

۱. بیشترین میانگین درصد وضعیت ابلاغ به کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۳۶ درصد) تعلق دارد. پس از آن به ترتیب انتخابات (۲۵ درصد)، شوراها (۹ درصد)، تقسیمات کشوری (۹ درصد)، امور امنیتی (۸ درصد)، اساسی (۷ درصد)، احزاب (۱ درصد) و قانونگذاری (۰,۳ درصد) قرار می‌گیرد. آنچه قابل تأمل است نبود هیچ قانون ابلاغی در کد سازمان‌های مردم‌نهاد است که نشان می‌دهد همان حجم اندک طرح یا لایحه پیرامون سازمان‌های مردم‌نهاد، هم به تصویب و ابلاغ نینجامیده است. کمترین ابلاغ‌ها در مورد کدهایی چون اساسی و احزاب نشان‌دهنده ضعف قانونی و فقدان شرایط لازم برای ایجاد قوانین مورد نیاز جامعه در این حوزه‌ها در مجلس است. در مقابل در حوزه روابط و سیاست

خارجی و انتخابات مجلس از هماهنگی و انسجام بیشتری برخوردار بوده و توانسته اولویت‌های خود را در این باره به سرانجام برساند. بنابراین طرح‌ها و لوایح بیشتری در این کدها ابلاغ شده‌اند در حالی که در سایر کدها با درصد اندکی از ابلاغ مواجه هستیم. این نشان می‌دهد آنچه کمتر مورد اجماع و بیشتر اختلاف‌های سیاسی بوده حوزه‌هایی است که بیشترین نیاز و ضرورت به آنها وجود دارد. همان‌گونه که پیش‌تر نیز گفته شد کدهای اساسی، شوراها و شهرداری‌ها، احزاب و تشکل‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد، موضوعاتی است که کمتر به آنها پرداخته شده است.

۲. همان‌طور که نمودار ۶۵ نشان می‌دهد درصد طرح‌ها و لوایح سیاسی معوق در کمیسیون، پس از ابلاغ بیشترین درصد را دارد. ترتیب درصد کدها از بیشتر به کمتر در این وضعیت، چنین است: امور امنیتی (۲۹ درصد)، انتخابات (۲۸ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۶ درصد)، اساسی (۱۲ درصد)، شوراها (۱۰ درصد)، تقسیمات کشوری (۴ درصد)، احزاب (۳ درصد)، سازمان‌های مردم‌نهاد (۱ درصد) و قانونگذاری (۰/۳ درصد). درصد بالای طرح‌ها و لوایحی که در کمیسیون‌ها معوق مانده‌اند می‌تواند نشان از عملکرد غیربهبوده کمیسیون در پیگیری طرح‌ها و لوایح سیاسی باشد. این امر موجب می‌شود تا انرژی و زمان صرف شده برای طرح یا لایحه هدر رود. تکرار برخی موارد مشابه مانند قانون انتخابات، تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران یا در مورد احزاب یا سازمان‌های مردم‌نهاد ثمره همین عدم پیگیری‌هاست که موجب دوباره‌کاری و افزایش هزینه می‌شود. در بررسی‌ها مشخص شد طرح‌هایی مانند حراست‌ها هر چند با عناوین مختلف از مجلس ششم تا نهم هر دوره ارائه شد و معوق ماند. طرح امر به معروف و نهی از منکر نیز در دوره هشتم و نهم معوق بود. لایحه استملاک اتباع خارجه در جمهوری اسلامی ایران در دوره هفتم، با تغییراتی در دوره نهم با عنوان لایحه اجاره و استملاک اتباع و دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی در جمهوری اسلامی ایران در دوره نهم، تکرار و باز هم معوق ماند. بنابراین در یک دوره اگرچه یک مسئله موضوعیت یافته اما گاهی مورد پیگیری نمایندگان واقع نشده و راکد مانده است.

۳. گزارش کمیسیون و معوق در صحن در جایگاه سوم قرار می‌گیرد. در این وضعیت به ترتیب امور امنیتی (۳۰ درصد)، انتخابات (۱۷ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۵ درصد)، اساسی و شوراها هر کدام (۹ درصد)، احزاب (۷ درصد) و تقسیمات کشوری (۱ درصد) قرار دارند. در این وضعیت امور امنیتی از میانگین درصد فراوانی بیشتری برخوردار است.

۴. در وضعیت نهایی رد ترتیب کدها بدین قرار است: انتخابات (۲۴ درصد)، شوراها (۲۱ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۴ درصد)، امور امنیتی (۹ درصد)، تقسیمات کشوری (۸ درصد)، اساسی (۷ درصد)، سازمان‌های مردم‌نهاد (۴ درصد)، احزاب و قانونگذاری هر کدام (۲ درصد). وضعیت رد و ابلاغ کد انتخابات و سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل می‌تواند تأیید بر این امر باشد که بیشترین

عزم مجلس در جهت تصویب قوانین در این کدهاست. اولی که بیشتر در حوزه روابط و سیاست خارجی است و بنا به شرایط سیاسی و گفتمان دولت‌های وقت بیشتر به صورت لایحه مطرح شده است، این کد سهم بسیاری از ابلاغ‌ها و در مقابل درصد اندکی از رد را به خود اختصاص داده به گونه‌ای که میانگین درصد رد آن (۱۴) تقریباً یک‌دوم میانگین درصد ابلاغ آن (۳۶) درصد است.

همچنین در کد انتخابات که در هر دوره حجم بالایی از طرح‌ها و لوایح را به خود اختصاص داده میانگین درصد سهم آن از وضعیت ابلاغ (۲۵ درصد) با رد نزدیک است این نشان می‌دهد این موضوع محل اختلاف‌های سیاسی و ائتلاف‌های شکنده نمایندگان است. به گونه‌ای که در طول ۹ دوره مجلس شورای اسلامی همان قدر که اجماع بر تصویب طرح‌ها و لوایح این کد وجود داشته به فاصله کمی نیز میزان رد آن که نشان‌دهنده عدم اجماع درونی نمایندگان و اختلاف نظرهای سیاسی است قرار دارد. در صورتی که در مورد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل به دلایل متفاوت این اجماع بیشتر شکل گرفته است و درصد ابلاغ بیشتر از رد است.

۵. در مورد وضعیت مسکوت کد انتخابات (۲۱ درصد)، شوراها (۱۵ درصد)، کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، احزاب و امور امنیتی هر کدام (۶ درصد) و اساسی (۴ درصد) است. رویکرد مجلس در تداوم مسکوت ماندن طرح‌ها و لوایحی که بنا به آیین‌نامه داخلی باید مدت زمان معلومی داشته باشد آن هم در مورد مقولاتی که اهمیت و ضرورت آنها بر نمایندگان آشکار است نامطلوب است. کد انتخابات سهم بیشتری از این وضعیت را به خود اختصاص می‌دهد.

۶. در وضعیت نهایی استرداد، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۳۳ درصد)، اساسی (۶ درصد)، شوراها و شهرداری‌ها (۳ درصد)، انتخابات و امور امنیتی هر کدام (۱ درصد) قرار می‌گیرند. بیشترین درصد و سهم را از استرداد، کدهای سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات دارند.

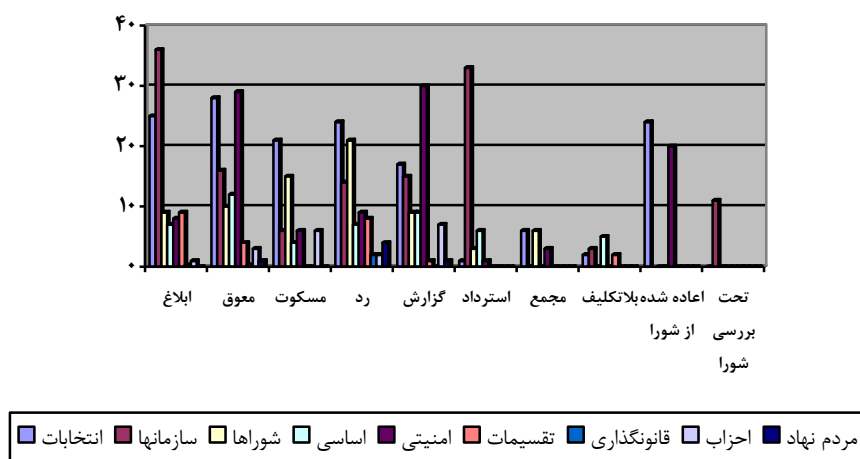
۷. به دلیل آنکه مجمع تشخیص مصلحت نظام از سال ۱۳۶۸ و در فرآیند بازنگری قانون اساسی تأسیس شد بنابراین از مجلس سوم به فرآیند قانونگذاری ورود پیدا کرد. در نمودار ۶۶ مشخص است که سه کد شوراها (۶ درصد) و انتخابات (۶ درصد) و امور امنیتی (۳ درصد)، به ترتیب بیشترین تا کمترین میانگین درصد را در این وضعیت به خود اختصاص داده‌اند. این درصد به نسبت میزان ابلاغ کم است که نشان می‌دهد موارد تحت بررسی مجمع تشخیص مصلحت در حوزه طرح‌ها و لوایح سیاسی، بسیار اندک بوده است.

۸. وضعیت نهایی دیگر اعاده شده از شورای نگهبان است. در این وضعیت دو کد انتخابات (۲۴ درصد) و امور امنیتی (۲۰ درصد) قرار دارند. این آمار نشان‌دهنده میزان مصوباتی است که در پایان دوره از سوی شورای نگهبان به مجلس اعاده شده است. این خود می‌تواند بیانگر اختلاف نظر مجلس و شورای نگهبان حول موضوعات انتخاباتی و امنیتی باشد.

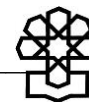
۹. وضعیت نهایی تحت بررسی شورای نگهبان نیز وضعیتی دیگر است که درصدی اندک در حدود ۰/۱ درصد را به خود اختصاص داده است و تنها کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۱۱) درصد) از آن را به خود اختصاص داده است.

۱۰. بر مبنای آیین‌نامه داخلی مجلس وضعیتی به نام بلاتکلیف تعریف ندارد، اما در گزارش‌های منتشر شده مجلس پیرامون وضعیت برخی از طرح‌ها و لوایح در دوره اول از این اصطلاح استفاده شده است. به همین دلیل همان‌گونه که نمودار ۶۵ نشان می‌دهد این وضعیت در میان طرح‌ها و لوایح سیاسی ادوار ۹ گانه مجلس، از میانگین درصد پایینی برخوردار است. نمودار ۶۶ نشان می‌دهد کدهای اساسی (۵ درصد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل (۳ درصد) و تقسیمات کشوری و انتخابات (۲ درصد) به ترتیب از بیشترین تا کمترین درصد از بلاتکلیفی را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۶۶. تفکیک وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی بر مبنای موضوعات

بررسی وضعیت نهایی هر کد نشان داد کد انتخابات از میانگین درصد ابلاغ (۲۵ درصد) و معوق (۲۸ درصد) نزدیک به هم برخوردار است. با توجه به سایر وضعیت‌های این کد می‌توان گفت این کد اگرچه بیشترین درصد فراوانی طرح و لوایح را در ۹ دوره مجلس داشت اما سهم آن (یعنی میانگین درصد این کد از وضعیت مزبور در طول ۹ دوره) از وضعیت ابلاغ (۲۵ درصد) در مقابل مجموع سهم آن از وضعیت‌هایی چون معوق، مسکوت، گزارش کمیسیون و بلاتکلیف (۶۸ درصد) کمتر بود. در کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل نیز همین طور است. هر چند فاصله کمتری میان سهم این کد از ابلاغ (۳۶ درصد) با سایر وضعیت‌ها (۳۰ درصد) قرار داد. شرایط کدهایی مانند احزاب و سازمان‌های مردم‌نهاد نامطلوبتر است. چنانچه علاوه بر درصد فراوانی اندک مجموع سهم کد احزاب (یعنی میانگین درصد این کد در ۹ دوره از وضعیت‌ها) از معوق، مسکوت و گزارش کمیسیون (۲۰ درصد) ۲۰ برابر

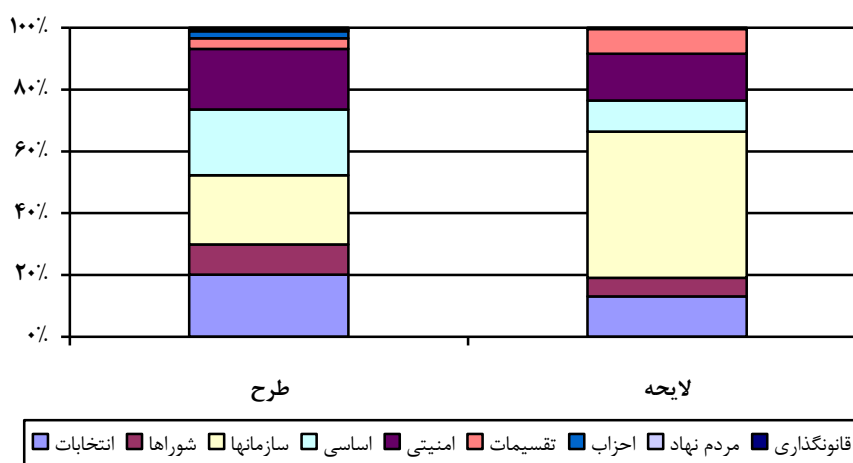

سهم این کد از وضعیت ابلاغ است (۱ درصد). کد سازمان‌های مردم‌نهاد که تنها کدی است که هیچ سهمی از ابلاغ نمی‌برد و تنها وضعیت‌های نهایی رد، گزارش کمیسیون و معوق را تجربه می‌کند. بیشترین پراکندگی وضعیت در طول ۹ دوره را کد انتخابات (۹ وضعیت) و سپس سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و امور امنیتی با از سرگذراندن ۸ وضعیت دارند. سپس کدهای اساسی و شوراها با ۷ وضعیت قرار می‌گیرند. کمترین پراکندگی نیز به کد سازمان‌های مردم‌نهاد تعلق دارد که البته به درصد فراوانی اندک آن بر می‌گردد.

ج) تحلیل وضعیت میزان طرح یا لایحه

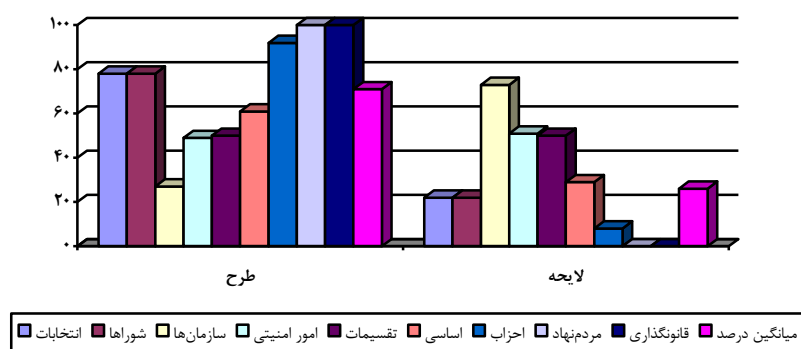
بررسی درصد فراوانی لوایح و طرح‌های سیاسی در مجموع ۹ دوره مجلس نشان داد از میان ۵۳۸ طرح و لایحه سیاسی، ۳۰۶ (۵۷ درصد) طرح و ۲۳۲ لایحه (۴۳ درصد) ارائه شده است. از میان طرح‌ها سهم هر کد بدین قرار است: انتخابات ۳۵ درصد (۱۰۸ مورد)، شوراها ۱۷ درصد (۵۲ مورد)، سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۱۳ درصد (۳۹ مورد)، اساسی ۱۲ درصد (۳۷ مورد)، امور امنیتی ۱۱ درصد (۳۴ مورد)، تقسیمات کشوری ۶ درصد (۱۸ مورد)، احزاب ۴ درصد (۱۱ مورد)، سازمان‌های مردم‌نهاد ۱ درصد (۴ مورد) و قانونگذاری ۱ درصد (۳ مورد). در میان لوایح سیاسی نیز سهم سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل ۴۷ درصد (۱۰۸ مورد)، امور امنیتی ۱۵ درصد (۳۵ مورد)، انتخابات ۱۳ درصد (۳۱ مورد)، اساسی ۱۰ درصد (۲۴ مورد)، تقسیمات کشوری ۸ درصد (۱۸ مورد)، شوراها ۶ درصد (۱۵ مورد) و احزاب ۰/۴ درصد (۱ مورد) بود.

نمودار ۶۷. درصد سهم هر کد از طرح‌ها و لایحه‌ها

بنابراین در مجموع ادوار ۹ گانه طرح‌های سیاسی بیشتری از لوایح ارائه شدند. از مجموع فراوانی کدها به ترتیب ۱۰۰ درصد مجموع هر یک از کدهای سازمان‌های مردم‌نهاد و قانونگذاری، ۹۲ درصد مجموع کد احزاب، ۷۸ درصد مجموع هر یک از کدهای انتخابات و شوراها، ۶۱ درصد مجموع کد اساسی، ۵۰ درصد مجموع کد تقسیمات کشوری، ۴۹ درصد مجموع کد امنیتی، ۲۷ درصد مجموع کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل طرح بودند. بنابراین تنها دو کد قانونگذاری و سازمان‌های مردم‌نهاد ۱۰۰ درصد طرح بودند که البته به دلیل فراوانی اندک این دو کد و احزاب، درصد فراوانی طرح‌های این کدها زیاد است. بنابراین سه اولویت نخست مجلس در ادوار ۹ گانه با توجه به درصد فراوانی انتخابات، شوراها و اساسی است. علاوه بر این ۷۳ درصد کد سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، ۵۱ درصد کد امور امنیتی، ۵۰ درصد مجموع کد تقسیمات کشوری، ۲۹ درصد کد اساسی و ۲۲ درصد مجموع هر یک از کدهای شوراها و انتخابات و ۸ درصد مجموع کد احزاب لایحه بودند. بنابراین سه اولویت دولت سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، امور امنیتی و تقسیمات کشوری است.

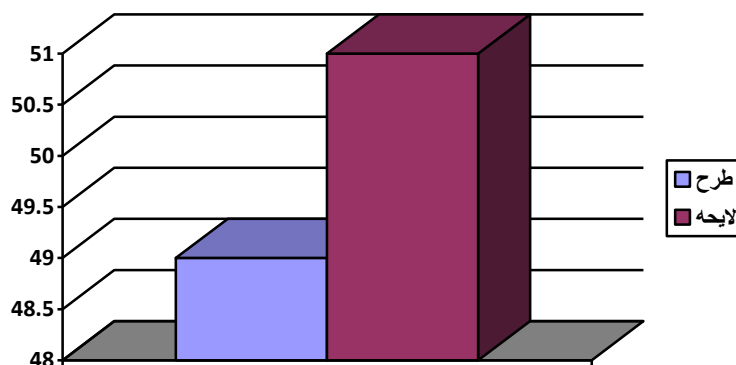
نمودار ۶۹. تفکیک درصد طرح‌ها و لوایح در هر کد

همچنین از ۲۴۹ طرح و لایحه ابلاغ شده سهم لوایح ۱۲۵ مورد (۵۰ درصد) و سهم طرح‌ها ۱۲۴ (۵۰ درصد) بود. بنابراین در ۹ دوره مجلس لوایح سیاسی با اندکی تفاوت بیشتر از طرح‌های سیاسی ابلاغ شدند. این در صورتی است که حجم لوایح سیاسی در ادوار ۹ گانه مجلس کمتر از طرح‌های سیاسی بوده، اما با این حال، میزان ابلاغ آن بیشتر است.

نمودار ۷۰. میزان سهم لوایح و طرح‌های سیاسی در ابلاغ

در مجموع بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی، نشان داد که در ادوار ۹ گانه مجلس اولویت بر طرح‌ها و لایحه‌های حول سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل، انتخابات و امور امنیتی است. تغییر رده‌بندی اولویت میان سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات، در هر دوره بسته به شرایط فرق کرده است، اما گویی اراده مجلس برای تصویب قوانین پیرامون روابط و سیاست خارجی راسخ‌تر و جدی‌تر بوده است. البته در این میان باید به نقش غلبه لوایح و به عبارتی لایحه‌محور بودن این کد در حجم آن نسبت به سایر کدها و درصد ابلاغ شده‌های آن اشاره کرد. در حوزه سیاست خارجی به دلیل حد و مرزهای مشخص شده در قانون اساسی، عرف و رویه جاری و نهادهای متولی رسمی و غیررسمی، قدرت اثرگذاری مجلس به صورت نسبی کاهش می‌یابد. به موازات این کد، کد انتخابات در رتبه دوم قرار می‌گیرد. تلاش مجلس برای فعالیت در حوزه انتخاباتی بیشتر می‌تواند غلبه رویکرد انتخاباتی و نگاه سیاسی مجلس را عیان سازد. در این باره نیز صرف درصد بالای ابلاغ قوانین نمی‌تواند به معنای مطلوبیت قوانین باشد. چه اینکه بررسی سایر وضعیت‌های این کد (معوق در کمیسیون، گزارش کمیسیون و معوق در صحن، مسکوت و بلا تکلیف) نشان داد این کد از نظر ابلاغ در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. همچنین به طور معمول در اغلب دوره‌های مجلس، قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفته است، که مطالعه دقیق این قانون کاستی‌های بسیاری را پیش‌روی قرار می‌دهد.

اولویت دوم دولت در لوایح، کد امور امنیتی است. همچنین درصد فراوانی این کد پس از سازمان‌ها، روابط و امور بین‌الملل و انتخابات قرار دارد. در جایی که کدهایی چون احزاب، شوراها و شهرداری‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان توزیع‌کنندگان قدرت و مشارکت‌کننده در اداره امور کشور می‌توانند سهمی بیشتر داشته باشند امور امنیتی در اولویت بالاتر قرار می‌گیرد. همچنین اینکه در یک دوره مجلس چند طرح با یک عنوان مطرح می‌شود نشان از یک آسیب قانونگذاری و عدم اجماع نمایندگان است که به جای تدوین و ارائه یک طرح جامع به ارائه طرح‌هایی با دیدگاه‌های مختلف منجر می‌شود. یکی از نتایج این نوع قانونگذاری شکل‌گیری قوانین مبهم و متناقض است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۶۰۲۱

عنوان گزارش: بررسی وضعیت طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست داخلی)

تهیه و تدوین: سمیه زمانی

مدیر مطالعه: محمدرضا شمس

اظهار نظر کننده: سیدمجتبی حسینی پور اردکانی

ناظران علمی: محمدرضا شمس، خیراله خیری اصل

ویراستار تخصصی: ———

ویراستار ادبی: ———

واژه‌های کلیدی:

۱. طرح‌ها و لوایح سیاسی

۲. وضعیت نهایی

۳. مجلس شورای اسلامی

۴. قانونگذاری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۶/۷